

KÓCZIÁN SÁNDOR

GYERMEKVÉDELEM A MÉDIAJOGBAN

nmh
NEMZETI MÉDIA- ÉS
HÍRKÖZLÉSI HATÓSÁG

mi MÉDIATUDOMÁNYI
INTÉZET

13.

Sorozatszerkesztő:

Koltay András – Nyakas Levente

Kóczyán Sándor

Gyermekvédelem a médiajogban

Médiatudományi Intézet

2014

A kutatást támogatta:
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

Minden jog fenntartva.

Szakmai lektor: dr. Kiricsi Karola

© Kóczyán Sándor 2014

© Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézete 2014

Tartalom

Bevezetés.....	9
I. A kiskorúak védelmének általános kérdései: indokai és eszközei	11
1. A kiskorúak védelme a nemzetközi dokumentumokban és az alkotmányokban	11
2. A kiskorúak védelmének indokai.....	14
3. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában	17
3.1. Műsorszerkezet, műsoridő – vízválasztó (watershed).....	20
3.2. Tartalmi alapú minősítés – klasszifikáció (classification, rating)	20
3.3. Jelzésrendszerek.....	27
3.3. Technikai eszközök	28
4. Reklámkorlátok a kiskorúak védelmében	30
5. Jogellenes és káros tartalmak.....	31
5.1. Jogellenes (illegális) tartalom	31
5.2. Káros (ártalmas) tartalom	32
6. Kiskorúak védelme az interneten.....	33
6.1. Szűrés, tartalomszűrő szoftverek.....	37
6.2. Címkézés	40
6.3. Forródrót-hálózatok – hotline	42
6.4. A „Biztonságosabb Internet” program	44
7. Médiaműveltség és tudatosság	46
8. Ön- és társszabályozás támogatása	51
9. A videojátékok tartalmi szabályozása, korhatár-besorolása.....	55
9.1. Az Európai Unió videojátékokra vonatkozó dokumentumai és ajánlásai.....	56
9.2. A PEGI-rendszer	58
10. Összefoglalás	61
II. A kiskorúak védelme az Egyesült Államokban	65
1. Az Első Kiegészítés és a kiskorúak védelme	65
2. Az illetlenség (indecency) korlátozása a kiskorúak védelmében.....	68
2.1. Az illetlenség (indecency) fogalma.....	68
2.2. Az illetlenség korlátozása a földi sugárzású médiában.....	69
3. Az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlata	71
3.1. Az FCC v. Pacífica Foundation ügy.....	71
3.2. A Pacífica döntés után. A „biztonságos menedék”	76
3.3. Bono és Janet Jackson incidensei. A Golden Globe határozat	80
3.4. Az FCC szigorított és bővített gyakorlata, hatása	81
3.5. Az FCC v. Fox Television Stations ítélet és előzményei	84
3.6. Érvek az FCC illetlenség szabályozása ellen.....	88
4. Lehetőségek az illetlen beszéd szűrésére.....	95
5. Az illetlenség megítélése más kommunikációs formákban	96
5.1. Telefonos szex-szolgáltatások	97
5.2. Kábeltelevízió.....	98

5.3. Illetlenség és az internet.....	102
6. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában	106
6.1. A televíziós műsorszámok tartalmi minősítése.....	106
6.2. Mozifilmek korhatár-besorolása	108
6.3. A V-chip	109
6.4. Az erőszakos tartalmak megítélése	111
7. A kiskorúak védelme és az internet	113
8. Az erőszakos tartalmú videojátékok szabályozása	115
9. Összefoglalás	119

III. A kiskorúak védelme az Európai Unióban és egyes tagállamokban 121

1. A kiskorúak védelmével kapcsolatos dokumentumok és ajánlások.....	121
2. A kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezések az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelvben.....	123
3. A más tagállamokból származó médiaszolgáltatások korlátozása	127
4. Reklámkorlátok a kiskorúak védelmében	132
5. Egyesült Királyság.....	133
5.1. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában.....	133
5.2. Filmek és videojátékok korhatár-besorolása	143
5.3. Videojátékok minősítése	144
6. Németország	145
6.1. A gyermekek védelme és a véleménynyilvánítás szabadsága	145
6.2. A kiskorúak védelmét szolgáló törvények	149
6.3. Filmek, DVD-k és videojátékok korhatár-besorolása, címkézése.....	158
7. Franciaország.....	161
7.1. A műsorszámok korhatár-besorolási rendszere.....	162
7.2. A lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályok	165
7.3. A gyermekek védelmét szolgáló reklámkorlátok.....	166
7.4. A kiskorúak televíziós műsorokban való részvétele, szerepeltetése	169
7.5. Kiskorúaknak szóló műsorszámok támogatása, médiatudatosság.....	170
7.6. Filmek és videojátékok korhatár-besorolása.....	172
8. Összefoglalás.....	173

IV. A kiskorúak védelme Magyarországon..... 177

1. A kiskorúak védelme az egyes jogszabályokban	177
1.1. A kiskorúak védelme az Alkotmánybíróság határozataiban.....	177
1.2. Az Alaptörvény és egyes jogszabályi előírások.....	178
1.3. A kiskorúak internetes védelmét szolgáló szabályok.....	180
2. A kiskorúak védelme a régi médiatörvényben.....	184
2.1. Az Rttv. korhatár-besorolási rendszere	185
3. A kiskorúak védelme a médiaalkotmányban	187
4. A kiskorúak védelme a médiatörvényben.....	188
4.1. A korhatár-besorolási rendszer. A Médiatanács klasszifikációs ajánlása	188
4.2. A lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozó előírások	193
4.3. A kiskorúak védelmében alkalmazható hatékony műszaki megoldások.....	193

4.4. A Közszerológáti Kódeks kiskorúak védeelmével kapcsolatos elvei	195
4.5. Kiskorúaknak szóló tartalmak támogatása	196
4.6. Más tagállamban letelepedett médiatartalom-szerológátató	199
4.7. Reklámkorlátok és tilalmak a kiskorúak védeelmében.....	202
5. A műsorszámok korhatár-beszerológása a gyakorlatban	203
5.1. Az ORTT, a Médiatanács és a bíróságok általános gyakorlata	203
5.2. Erőszak	207
5.3. Szexualitás, meztelenség	209
5.4. Durva beszéd, trágár nyelvhasználat.....	212
5.5. Félelemkeltés	216
5.6. Problémás műsorformátumok: talkshow-k és valóságshow-k.....	217
6. Mozifilmek és videojátékok korhatár-beszerológása	222
6.1. Videojátékok korhatár-beszerológása.....	224
7. Médiaműveltség és médiatudatosság fejlesztése	224
7.1. Médiaoktatás	226
8. Összefoglalás.....	227
 Irodalomjegyzék.....	 230

Bevezetés

A tanulmány a kiskorúak védelmének szabályozását mutatja be elsősorban az elektronikus média területére koncentrálva. A kiskorúak védelmét az teszi indokolttá, hogy bizonyos információk és tartalmak káros hatást gyakorolhatnak a kiskorúak megfelelő testi, szellemi és lelki fejlődésére. A médiaszabályozás egyik legfontosabb területe a kiskorúak ártalmas tartalmakkal szembeni védelme, amelynek célja, hogy csökkentse a média gyermekekre gyakorolt káros hatását, illetve biztosítsa zavartalan fejlődésüket.

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy a kiskorúak elektronikus médiával szembeni védelmének milyen jogi és jogon túli eszközei lehetségesek. Az első fejezet a védelem általános kérdéseit tárgyalja, főbb okairól és lehetséges eszközeiről szól. Kitér a kiskorúak védelmének és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonyára, az elektronikus média, a televízió gyermekekre gyakorolt hatására, valamint a jogellenes és káros tartalmak közötti különbségekre. A fejezet az elektronikus médiában alkalmazott hagyományos korlátozási eszközök (víválasztó, klasszifikáció, jelzésrendszerek) kérdéskörén túl azokra a technikai, műszaki változásokkal (tartalmak mennyiségi növekedése, konvergencia, digitalizáció) is foglalkozik, amelyek jelentősen megváltoztatták a kiskorúak médiafogyasztását, illetve az internetre, amelyre már a televíziónál is nagyobb jelentőséggel bír. A hagyományos, tartalmi korlátozáson alapuló szabályozás önmagában már nem elégséges a kiskorúak védelmének biztosítására, ezért egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a jogon túli megoldások: a tartalmak blokkolásának műszaki megoldásai, szűrési technológiák, címkézési rendszerek. Külön hangsúlyt kell helyezni az ön- és társszabályozásra, valamint a médiaműveltség fejlesztésére. A tudatos médiafogyasztás kialakítása jelentős mértékben előmozdíthatja a kiskorúak médiával szembeni védelmét. A fejezet kitér az erőszakos tartalmú videojátékok kérdésére is.

A második fejezet az Egyesült Államok kiskorúak védelmével kapcsolatos alkotmányos felfogásának vizsgálatát végzi el a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatának bemutatásán keresztül. A kiskorúak védelme különös jelentőséggel bír az illetlen tartalmak különböző médiumokban történő korlátozásában, ami jó példa arra, hogy az USA mennyire más szemszögből közelíti meg a kiskorúak védelmének kérdését. A fejezet részletesen elemzi az illetlenséggel, elsősorban a rádióban és a televízióban, a földi sugárzású médiumokban használt trágár vagy durva kifejezésekkel, valamint a televízióban látható szexuális tartalmak korlátozásával kapcsolatos gyakorlatot, amely az amerikai szabályozás egyik legnagyobb vitát kiváltó területének számít. A fejezet külön foglalkozik az erőszakos tartalmakkal – amit jóval enyhébben ítélnék meg –, az interneten alkalmazható korlátozásokkal (nyilvános könyvtárak, iskolák), valamint a káros tartalmú videojátékok kérdésével.

A harmadik fejezet a Európai Unió kiskorúak védelmére vonatkozó szabályozását mutatja be az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13 EU irányelv rendelkezésein keresztül, amely a kiskorúak lineáris és lekérhető médiaszolgáltatásokkal szembeni védelmét szolgáló minimum-szabályokat fekteti le. Említést érdemelnek a kiskorúak védelmével kapcsolatos dokumentumok és ajánlások is. A kötet három európai ország (Egyesült Királyság, Németország, Franciaország) szabályozását veszi részletesebben górcső alá elsősorban az elektronikus médiára vonatkozó előírásokon és a filmek korhatár-besorolási rendszerein keresztül.

A tanulmány utolsó, negyedik fejezete a hazai szabályozásra koncentrál. A kiskorúak védelmének kérdése a magyar jogrendszerben is kiemelt fontossággal bír. Röviden ismertetésre kerülnek a kiskorúak védelmét szolgáló, elsősorban a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó általános jogszabályok, különös tekintettel a kiskorúak internetes védelmét célzó rendelkezésekre. A fejezet a régi és a hatályos médiatörvény rendelkezéseinek tárgyalását követően a médiahatóságok (ORTT, Médiatanács) gyermekek védelmével kapcsolatos tevékenységével, illetve a Médiatanács ajánlásaival (klasszifikáció, hatékony műszaki megoldások) foglalkozik. Említést érdemelnek a Közzolgálati Kódex gyermekkorúak védelmére és támogatására vonatkozó alapvető elvei is, beleértve a kiskorúaknak szóló műsorszámok támogatását. A magyar közönséget célzó, de más tagállam joghatósága alá tartozó médiaszolgáltatások, szükségessé teszik ezen tagállamok médiahatóságaival történő szorosabb együttműködést. Ezt követően elemzésre kerül a médiahatóságnak és a bíróságoknak a műsorszámok korhatárbesorolásával kapcsolatos gyakorlata, az általános szempontokon túl néhány tartalmi jellemző megítélésének bemutatásával. Az új szabályozásban egységes korhatár-kategória rendszer vonatkozik a televízió mellett a mozira és a filmterjesztésre is. A tanulmány végül a hazai médiaműveltség, illetve a médiaoktatás kérdésével foglalkozik.

A szerző köszönetet mond Kiricsi Karolának a lektorálás során tett hasznos észrevételeiért.

I. A kiskorúak védelmének általános kérdései: indokai és eszközei

1. A kiskorúak védelme a nemzetközi dokumentumokban és az alkotmányokban

A véleménynyilvánítás szabadsága a kiskorúak, a gyermekek és a fiatalkorúak védelme érdekében is korlátozható. A véleménynyilvánítás szabadságának kiskorúak védelmében történő korlátozásának szükségességéről a nemzetközi dokumentumokban, az egyes országok jogfel-fogásában és a jogirodalomban egyaránt konszenzus alakult ki. A kiskorúak védelmének kér-dése több nemzetközi egyezményben is megjelenik. Az Emberi Jogok Amerikaközi Egyezm-nyének véleménynyilvánítás szabadságát kimondó 13. cikke szerint „a szórakoztató üzemeket előzetes cenzúra alá lehet vetni kizárólag abból a célból, hogy a gyermekek és serdülőkorúak erkölcsi védelme érdekében szabályozzák azok megtekintését”.¹

A gyermekek alapvető jogaival és védelmével foglalkozó nemzetközi dokumentumok közül kiemelendő a Gyermek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (Convention on the Rights of the Child, CRC).² Az ENSZ keretében elfogadott Egyezmény gyermeknek a 18 éven aluli személyeket tekint, kivéve, ha reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban elérte (1. cikk). Az Egyezmény 17. cikke a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságáról, a médiának a gyermekek fejlődésében betöltött szerepével és feladatával foglalkozik, és nemcsak a gyermekek káros tartalmakkal szembeni védelmét, hanem a számukra hasznos anyagokhoz és tartalmakhoz való hozzáférés biztosítását is elvárja. A részes államoknak elő kell mozdítaniuk, hogy a gyermekek a médiumokból olyan tartalmakhoz jussanak, amelyek a szociális, szellemi és erkölcsi jólétük előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségüket szolgálják. E cél-ból a részes államoknak gondoskodniuk kell a gyermekek számára hasznos tájékoztatás és anyagok terjesztéséről, biztosítaniuk kell a nemzetközi együttműködést az ilyen, különböző hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó tájékoztatás és anyagok előállítása, ter-jesztése és cseréje érdekében [17. cikk a)-b) pont]. A részes államoknak a tömegtájékoztatással kapcsolatos feladataik teljesítése során figyelemmel kell lenniük az Egyezmény 29. cikkére is, amely a gyermekek oktatásának céljait, az oktatásukkal szemben támasztott elvárásokat sorolja fel. Ebből az következik, hogy a gyermekek oktatásának céljait a tömegtájékoztatás, a média sem akadályozhatja. A médiának éppúgy a gyermekek oktatásának eszközének kell

1 „13. cikk (1) Mindenkinek joga van a gondolat és kifejezés szabadságára. Ez a jog magában foglalja a min-denfajta tájékoztatás keresését, megszerzését és közlését, határookra tekintet nélkül, akár szóban, vagy írásban, nyomtatásban, a művészet formájában vagy az egyén választása szerinti bármilyen más eszköz útján. [...]”

(4) A (2) bekezdés rendelkezései ellenére a szórakoztató üzemeket előzetes cenzúra alá lehet vetni kizárólag abból a célból, hogy a gyermekek és serdülőkorúak erkölcsi védelme érdekében szabályozzák azok megtekintését.”

2 Magyarország kihirdette az 1991. évi LXIV. törvényt. Az Egyezmény szövege:

<http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/pdf/informacioforrasok/jogi-dokumentumok/nemzetkozi-menekultjog/a-gyermek-jogairol-szolo-new-yorkban-1989-november-20-an-kelt-egyezmeny.html>

lennie, mint az iskolai oktatásnak, és hozzá kell járulnia, hogy növelje a gyermekek ismeretét a lehető legtöbb kérdéssel, témával összefüggésben.³

A 17. cikk e) pontja arra is kötelezi a részes államokat, hogy segítsék elő a gyermekek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását. Az ártalmas tartalmakkal szembeni védelemnek csak a gyermek 13. cikkben biztosított véleménynyilvánítás szabadságához való joga szab határt. Az ártalmas információk elleni védelmet a szülőknek a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért való felelősségének tükrében kell biztosítani (18. cikk 1. pont). A részes államoknak tehát figyelemmel kell lenniük a gyermekek véleménynyilvánítási szabadságára, valamint a szülők elsődleges felelősségére a gyermekek neveléséért és fejlődéséért, szem előtt tartva a gyermekek legfőbb érdekét, valamint az állam megfelelő támogatás biztosítására irányuló kötelezettségét.⁴ Az Egyezmény azt is kimondja, hogy a részes államok minden arra alkalmas intézkedést megtesznek, hogy a gyermekeket az erőszak, „a fizikai és lelki durvaság” bármilyen formájától megvédjék (19. cikk 1. pont). Emellett tiltja a gyermekek pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára történő (szexuális) kizsákmányolását is [34. cikk c) pont].

A 17. cikk azon jogok csoportjába tartozik, amelyek „a gyermekek mindenek felett álló érdekét biztosítják”. Ezt az érdeket a törvényhozó szervek, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok, a szociális intézmények, valamint a szülők és gyermekekért törvényesen felelős más személyek kötelesek szem előtt tartani a gyermeket érintő döntéseikben.⁵

Az Egyezmény 13. cikke a gyermek alapvető jogai között sorolja fel a véleménynyilvánítás szabadságát is. A gyermek véleménynyilvánításhoz való joga – amely magában foglalja a tájékozódás, az információhoz való jutás szabadságát is – biztosítja, hogy a gyermek mindenfajta tájékoztatáshoz és eszméhez hozzáférhessen szóban, írásban, nyomtatott vagy bármely más formában, valamint hogy szabadon terjeszthesse azokat. E jog csak törvényben korlátozható a cikkben felsorolt indokok – mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetve az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közérkölcsek védelme – alapján. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága szerint a gyermekek vonatkozásában nem elég, ha az alapjogot az alkotmányban „mindenkire” vonatkozólag kihirdetik, hanem a jogszabályoknak kimondotlan rögzíteniük kell a gyermek véleménynyilvánítási szabadságát, továbbá az arra vonatkozó bármilyen korlátozást törvénybe kell foglalni.⁶

A kiskorúak védelmére való hivatkozást a legtöbb ország jogrendszere is magától értőndőnek fogadja el, és több állam alkotmányában a véleménynyilvánítás szabadságának korlátjaként külön is megjelenik. A spanyol alkotmány például a véleményszabadság kifejezett korlátjaként nevezi meg a gyermekek és fiatalok védelmét [20. cikk (4) bek.].⁷

3 BAKOS Eszter: *A kiskorúak védelme a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatással szemben az Európai Unió és hazánk szabályozása tükrében*. PhD értekezés. Szeged, SZTE-ÁJTK Doktori Iskola, 2013. 19–20. http://www.ajtkdi.hu/pdfs/Bakos_Eszter_Ertekezés_mhvv.pdf

4 HERCZOG Mária: *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*. Budapest, Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009. 164.

http://www.szmm.gov.hu/doc/upload/201004/kezikonyv_a_gy_jogi_egyezmény_alkalmazasahoz.pdf

5 RÓZSÁS Eszter: *A gyermeki jogok rendszere*. Jura, 2005/2. 173.

6 BAKOS i. m. (3. lj.) 29–30.

7 „20. cikk (4) Ezeknek a szabadságjogoknak korlátot szab az e részben biztosított jogok tiszteletben tartása, a végrehajtásukat célzó törvényi előírások tartalma, különösen a becsület, a jó hírnév és a magánélet tiszteletben tartása, a képmáshoz való jog biztosítása, a gyermek és fiatalok védelme.”

http://www.senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf

A finn alkotmánynak⁸ a véleménynyilvánítás szabadságát és az információhoz való hozzáférés jogát kimondó 12. cikke szerint törvényben lehet megállapítani „a képi programokhoz kapcsolódó korlátozó rendelkezéseket”, amelyek szükségesek a gyermekek védelméhez [12. cikk (1) bek.].⁹ Hasonló rendelkezés található a norvég alkotmányban is, amely lehetővé teszi a véleménynyilvánítás szabadsága előzetes cenzúráját és más megelőző intézkedések alkalmazását, „ha annak érdekében szükséges, hogy megvédjék a gyermekeket és fiatalokat a mozgóképek káros hatásaitól” [100. cikk (4) bek.].¹⁰ A holland alkotmány¹¹ a 16 évnél fiatalabb személyek jó erkölcsének védelme érdekében tartalmaz ilyen rendelkezést [7. cikk (3) bek.]. A görög alkotmányban¹² a kiskorúak védelmének kérdése a médiával kapcsolatban jelenik meg. A 15. cikk rendelkezik a médiahatóságról, tartalmazza az állam rádiózással és televíziózással kapcsolatos feladatait, és a médiumok kötelezettségei között előírja a gyermekek és az ifjúság védelmének biztosítását is [15. cikk (2) bek.].¹³ A kiskorúak védelmét célzó alapvető szabályokat rendszerint törvényi szinten határozzák meg, legtöbbször az elektronikus médiát szabályozó törvényekben, a médiatörvényekben (pl. Franciaország, Olaszország, Ausztria¹⁴, Hollandia, Lengyelország, Csehország¹⁵). A részletszabályokat azonban jellemzően nem egy, hanem több törvény rendezi, és arra is van példa, hogy azokat külön, kifejezetten a kiskorúak védelméről szóló törvények tartalmazzák (pl. Finnország, Németország). Gyakran előfordul az is, hogy csak az általános szabályokat rögzítik törvényben, míg az egyes részletszabályokat más alacsonyabb szintű jogszabályok állapítják meg (pl. Belgium¹⁶, Görögország), vagy pedig törvényi felhatalmazás alapján a médiahatóság (pl. Egyesült Királyság,

8 The Constitution of Finland 11 June 1999 (731/1999, amendments up to 1112 / 2011 included). <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

9 „12. cikk (1) A véleménynyilvánítás szabadsága és az információhoz való hozzáférés joga Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. A véleménynyilvánítás szabadsága magában foglalja azt a jogot, hogy kifejezzék, terjesszék és megismerjék az információkat, véleményeket és egyéb közléseket bárki előzetes akadályoztatása nélkül. A véleménynyilvánítás szabadsága gyakorlásának részletesebb rendelkezéseit törvény állapítja meg. A képi programokhoz kapcsolódó korlátozó rendelkezéseket, amelyek szükségesek a gyermekek védelméhez, törvényben lehet megállapítani.”

10 „100. cikk (4) Biztosított a véleménynyilvánítás szabadsága. [...] Előzetes cenzúrát és más megelőző intézkedéseket nem lehet alkalmazni, kivéve, ha annak érdekében szükséges, hogy megvédjék a gyermekeket és fiatalokat a mozgóképek káros hatásaitól.”

<http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/The-Constitution/The-Constitution/>

11 The Constitution of the Kingdom of the Netherlands 2008.

<http://www.government.nl/documents-and-publications/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008.html>

12 The Constitution of Greece.

<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf>

13 „15. cikk (2) A rádió és a televízió közvetlen állami ellenőrzés alatt áll. [...] A közvetlen állami ellenőrzés [...] célja az információ továbbítás és a híradások objektív és egyenlő feltételeinek biztosítása, [...] valamint az emberi humánus értékének tisztelete és a gyermekkor és a fiatalok védelme.”

14 Bundesgesetz über audiovisuelle Mediendienste (Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz – AMD-G) 39. § (1) bek., 42. § https://www.jusline.at/Audiovisuelle_Mediendienste-Gesetz_%28AMD-G%29.html

15 Act No. 231/2001 of 17 May 2001 on Radio and Television Broadcasting and on Amendment to Other Acts 32. § (1) bek. e), g), h), j) pontok.

<http://www.rtv.cz/cz/static/cim-se-ridime/stavajici-pravni-predpisy/pdf/Act-on-RTV-broadcasting-reflecting-AVMSD.pdf>

16 Arrêté du Gouvernement de la Communauté française relatif à la protection des mineurs contre les programmes télévisuels susceptibles de nuire à leur épanouissement physique, mental ou moral.

http://www.csa.be/system/documents_files/2070/original/Arr%C3%AAt%C3%A9_CF_20130221_protection_des_mineurs.pdf?1373028304

Írország¹⁷, Franciaország, Lengyelország) illetve más, arra feljogosított szervezet ön- vagy társszabályozás keretében (pl. Hollandia, Spanyolország, Olaszország) alkotja meg.¹⁸

2. A kiskorúak védelmének indokai

A kiskorúak védelmének alapvető indoka, hogy életkori sajátosságukból, hiányos élettapasztalatukból kifolyólag könnyebben sebezhetőek és befolyásolhatók, védtelenek a külső hatásokkal szemben, mert még nem képesek megfelelően kezelni, értelmezni az őket körülvevő valóságot,¹⁹ továbbá érdekeiket és jogukat nem tudják a felnőttekhez hasonló erővel képviselni és érvényesíteni.²⁰ A kiskorúakra gyakorolt hatások alapvetően három csoportba oszthatók: a család részéről, az iskolai környezetből és a tömegkommunikáció egyes eszközein keresztül érkező hatásokra.²¹

A kiskorúak védelme elsősorban az elektronikus média és az internet területén bír fokozott jelentőséggel, ahol a kiskorúak a többi médiumhoz képest (pl. mozi, DVD-k, videojátékok) nagyobb és közvetlenebb veszélynek vannak kitéve. Általánosan elfogadott, hogy bizonyos információk, tartalmak – elsősorban az erőszakos és szexuális tartalmak – veszélyt jelenthetnek, illetve károsak lehetnek a kiskorúak megfelelő testi, szellemi, lelki és erkölcsi fejlődésére. A véleménynyilvánítás szabadsága ugyan magában foglalja az ilyen tartalmak közzétételének szabadságát is – az erőszak megjelenítése nem büntetendő önmagában, ahogyan a pornográfia is csak szélsőséges esetekben (pl. gyermekpornográfia) –, a kiskorúak védelme indokoltá teszi a számukra káros hatással bíró tartalmak korlátozását. Az állam ezért – meghatározott módon és mértékben – jogosan avatkozik be a véleménynyilvánítás szabadságába, és alkalmaz bizonyos, a védelemhez szükséges szabályokat, amelyek alapját elsősorban a kiskorúak fejlődésére káros tartalmakhoz való hozzáférés kizárását vagy korlátozását jelentik.

Annak megítélésében viszont, hogy mely tartalmak lehetnek a kiskorúakra ártalmasak, illetve a kiskorúakat milyen szintű védelemben kell részesíteni, már jelentős különbségek mutatkoznak az egyes államok között. A védelem mértéke ugyanis az egyes államok értékrendjétől, erkölcsi és kulturális felfogásától, történelmi fejlődésétől függ. Ami az egyik államban a kiskorúakra nézve elfogadható lehet, az egy másik államban éppen ellenkezőleg, elfogadhatatlannak minősülhet. Az államok közötti kulturális különbségek főleg a határokat átlépő (média)tartalmak esetében jelenthetnek problémát. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a hozzáférés, az egyes tartalmak megjelentetésének korlátozása vagy tiltása egyben – a gyermekek és a médiaszolgáltatók esetében egyaránt – a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását is jelenti, amire a kiskorúak védelmének biztosítása során is tekintettel kell lenni.

A közlés korlátozásának mértéke és módja az egyes médiumok jellemzőitől, társadalomformáló erejétől is függ: ugyanazon tartalmú közlések a különböző típusú médiumokban – tele-

17 Broadcasting Act 2009 42. cikk (1)–(2) bek. f) pont. <http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/2009/a1809.pdf>; BCI Code of Programme Standards. http://www.bai.ie/wordpress/wp-content/uploads/bci_cops_Mar07.pdf

18 NYAKAS Levente: A kiskorúak védelmének összehasonlító elemzése az egyes európai államokban. In KOLTAY András – NYAKAS Levente (szerk.): Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” azonosítása felé. Budapest, NMHH, Média tudományi Intézet, 2014. 141–142.

19 KOLTAY András – NYAKAS Levente: *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Complex, 2012. 269.

20 SÁRI János – SOMODY Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Budapest, Osiris, 2008. 343.

21 LÁSZLÓ Miklós: Példa-kép: A tizenéves korosztály értékválasztásai és a média. *Jel-Kép*, 1999/3. 33. <http://www.c3.hu/~jelkep/JK993/laszlo/laszlo.htm>

vízió, rádió, internet, mozi, videojáték – megjelenve különböző mértékű és típusú korlátozás alá eshetnek, miután azok a kiskorúakra nézve is eltérő hatást gyakorolnak. A hagyományos szabályozás a tartalmakat (mozifilmek, televíziós tartalmak, VHS, DVD, videojátékok) ennek megfelelően szektorspecifikusan kezelte, és különböző szabályozás vonatkozott rájuk, miután eltérő módon lehetett elérni és igénybe venni azokat (mozi, otthon, videotéka, üzlet).²² Azonban az utóbbi években bekövetkezett technikai fejlődés révén, a digitális televízió és az internet elterjedésével, illetve a konvergenciának köszönhetően a tartalmak terjesztési módjai egyre inkább közelítenek egymáshoz. Az új audiovizuális szolgáltatások és technológiák lehetővé teszik a tartalmak még szélesebb körű terjesztését, amelyekhez egyre könnyebb hozzáférni. Ma már bármilyen hálózaton vagy hordozón bármilyen tartalom (zene, mozi-film, videojáték stb.) terjeszthető. Ezen fejlemények a gyermekek és média kapcsolatában is változásokat idéztek elő. Az új médiakörnyezetben a kiskorúak médiahasználata jelentősen megváltozott. Az egyre növekvő számú médiatartalom egyre több platformon keresztül, egyre szélesebb körben jut el a kiskorúakhoz, és az új terjesztési módok is egyre hangsúlyosabb szerepet töltenek be: a gyermekek ma már mobil eszközökön keresztül is hozzá tudnak férni a médiatartalmakhoz,²³ és egyre változatosabb eszközökön csatlakoznak az internetre is.²⁴

Mindezek következtében egyre kevésbé alkalmasak azok a hagyományos eszközök, amelyekkel korábban a károsnak vélt tartalmakat távol lehetett tartani a gyermekektől. Nemcsak mennyiségi – egyre több káros tartalom –, hanem minőségi – új platformok, új audiovizuális szolgáltatások – téren is új kihívásokkal kell szembenézni. A platformok sokszínűsége a megnövekedett mennyiségű (káros) médiatartalommal együtt egyre nagyobb aggodalomra adnak okot a jogalkotók, a médiaipar és a szülők számára.²⁵ Az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv is elismeri, hogy a jogalkotók, a médiaipar és a szülők számára aggodalmat jelent az audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő káros tartalom elérhetősége, és az új platformokkal és termékekkel is új kihívások jelennek meg.²⁶ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának „A gyermek jogainak megvalósulása a kora gyermekkorban” című kommentárja pedig kiemelte: „A modern technológiák – köztük az internetalapú kommunikáció – választhatóságának és hozzáférhetőségének gyors növekedése különös aggodalom forrása. A kisgyermekek különösen veszélyeztetettek, ha nem megfelelő, vagy erőszakos termékekkel találkoznak. Sürgetjük a részes államokat, hogy oly módon szabályozzák a médiában megjelenő termékek előállítását és terjesztését, hogy megvédje a kisgyermeket, és támogassa a szülőket/gondozókat gyermeknevelési feladataik ezirányú teljesítésében. (18. cikk).”²⁷

Ezért az új szolgáltatások és technológiák esetében is meg kell találni és ki kell fejleszteni azokat a jogi és nem jogi eszközöket, módszereket, alternatív szabályozási lehetőségeket, amelyek képesek átfogóan és hatékonyan biztosítani a kiskorúak védelmét, és amelyek segít-

22 Carmen PALZER: Horizontal Rating of Audiovisual Content in Europe. An Alternative to Multi-level Classification? *IRIS Plus*, 2003/10. 1–8.
<http://www.obs.coe.int/documents/205595/264575/IRIS+plus+2003en5LA.pdf/452524cf-2031-48b9-ad9b-127e415fb4f8>

23 A gyermekek védelme a digitális világban. COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13., 2.

24 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04), 2.

25 BAKOS i. m. (3. lj.) 90.

26 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (59) preambulum-bekezdés.

27 Gyermekjogi Bizottság, 7. számú átfogó kommentár. 2005. (35) bekezdés, idézi: HERCZOG i. m. (4. lj.) 164.

ségével a szülők felügyeleti tevékenysége is megkönnyíthető. Olyan szabályokra van szükség, amelyek valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatásban védik a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését.²⁸ A kiskorúakra káros tartalmak korlátozását egységesen kell kezelni, függetlenül a tartalom terjesztésének módjától (televízió, internet, DVD, internet stb.). Ehhez szükséges, hogy az egyes médiumoknál – mozi, televízió, videojáték, internet – alkalmazott eszközök közelítsenek egymáshoz, és a minősítési rendszereket is egységesíteni kell annak érdekében, hogy a káros tartalmaktól való védelem szintje mindenhol egyforma legyen. Több európai államban a kiskorúak védelmét szolgáló előírásokat általános szabályként határozzák meg: Hollandiában például a kiskorúak számára ártalmas tartalmakat a terjesztés, a megjelenítés módjától függetlenül korlátozzák, ahol egységes, ún. horizontális minősítési rendszer működik.²⁹

A kiskorúak védelme ugyanakkor nemcsak az állam kizárólagos feladata, hanem a társadalomé is. Az állami beavatkozás és jogalkotás ugyanis önmagában már nem elégséges, a súlya egyre inkább csökken, mivel az állam a digitális környezetben – demokratikus viszonyok között – már nem képes úgy befolyásolni az elektronikus médiát, mint korábban. Az új audiovizuális szolgáltatások tekintetében csökken az állami beavatkozás lehetősége, azok decentralizáltsága és személyre szabottsága miatt.³⁰ Ezért a kiskorúak sikeres védelméhez a médiaszolgáltatók, és a kiskorúak felett felügyeletet gyakorló személyek, a szülők aktív közreműködésére is szükség van. A védelem hatékonysága e három, egymásra épülő szint együttműködésén múlik.³¹ „A védelem három pillére – az állam, a médiaipar, valamint a szülői, nevelői aktivitás – egyaránt nagy kihívások elé kerül a technológiai fejlődés okán.”³² A médiaszolgáltatóknak – a televíziós társaságoknak és a műsorkészítőknek – egyrészt tartózkodniuk kell a kiskorúak fejlődését veszélyeztető tevékenység folytatásától, másrészt segíteniük kell, hogy a szülők a médiatartalmakkal kapcsolatban felelősségteljes, megalapozott döntést tudjanak hozni. A kiskorúak megfelelő fejlődését biztosító médiakörnyezet kialakítása tehát nem az állam kizárólagos feladata: abban a médiarendszer minden szereplőjének szerepet kell vállalnia, végső soron annak érdekében, hogy az adott tartalomra vonatkozóan a szülők képesek legyenek megalapozott döntést hozni.³³ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága is ajánlást fogalmazott meg arról, hogy együttműködés jöjjön létre a médiavállalatokkal a gyermekek káros hatásokkal szembeni védelme érdekében, és sor kerüljön átfogó tervek kidolgozására annak érdekében, hogy a szülők ismerjék a médiapiacot, különösen a pornográfia, az erőszakos és fajgyűlölő tartalmak miatt.³⁴

Elengedhetetlen a szülői felelősségvállalás is, amelyre az új audiovizuális szolgáltatások és tartalmak elterjedésével egyre nagyobb hangsúly helyeződik. A szülőknek is óvniuk kell gyermekeiket a számukra ártalmas tartalmaktól és káros hatásoktól, illetve aktívabban kell

28 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (59) preambulum-bekezdés.

29 NYAKAS Levente: A kiskorúak védelme az analóg és a digitális világ határán. In STACHÓ László – MOLNÁR Bálint (szerk.): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Budapest, Századvég, 2009. 314.

30 Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. COM(96) 483 final, Brussels, 16.10.1996.; l.: III./1. fejezet.

31 NYAKAS i. m. (29. lj.) 303.

32 BOKOR Tamás: *Nem mese ez, gyermek! Stachó László és Molnár Bálint (szerk.) „A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták” című könyvéről*. Budapest, Médiakutató, 2010. ősz.

33 GÁLIK Mihály – POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2005. 153.

34 HERCZOG i. m. (4. lj.) 164.; BAKOS i. m. (3. lj.) 21.

részt venniük a kiskorúak védelmében. A különböző korlátozási lehetőségek csak akkor lehetnek igazán hatékonyak, és védhetik meg a kiskorúakat, ha a szülők érvényt is szereznek nekik, azaz figyelemmel kísérik gyermekeik médiafogyasztását, hogy milyen tartalmakhoz férnek hozzá, illetve műsorokat tekintenek meg.³⁵ Ezért egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szülői kontroll lehetséges eszközeire. Ugyanakkor a szülőkre sem lehet túlzott terhet róni, a szülők felelőssége sem fokozható egy bizonyos mértéken túl, nem hárítható át minden felelősség az államról és az iparágról a szülőkre. A szülői felügyeleti rendszereknek a meglévő eszközöket kell kiegészíteniük, de nem helyettesíthetik azokat, és e rendszerek bevezetése is csak önkéntes alapon történhet. A szülők által használható eszközök nélkülözhetetlenek ugyan, de önmagukban nem elegendők.³⁶ Továbbra is szükség van az állami beavatkozásra, szabályozásra. Az államnak a megfelelő jogszabályi környezet és a gyermekek jogait és érdekeit védő intézményrendszer létrehozásával továbbra is kiemelkedő szerepet kell játszania a kiskorúak védelmének területén.³⁷ Az állam feladata, hogy az audiovizuális média számára speciális, a kiskorúak védelmét szolgáló rendelkezéseket írjon elő, betartásukat ellenőrizze, és szükség esetén ki is kényszerítse azokat, illetve érvényesítse a kötelezettségek megszegéséért fennálló felelősséget.³⁸

3. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában

A médiaszabályozás egyik legfontosabb kérdése a kiskorúak védelme, a gyermekeknek az elektronikus média ártalmas hatásaitól, a számukra nemkívánatos tartalmaktól való megóvása. A legtöbb ország a kiskorúak védelmében az elektronikus médiára, illetve az audiovizuális tartalmak közzétételére nézve speciális rendelkezéseket alkalmaz, amelyek célja, hogy csökkentsék a média gyermekekre gyakorolt hatását. Ennek érdekében a médium jellemzőihez igazodva korlátozzák vagy zárják ki a kiskorúak hozzáférését a számukra nem megfelelő, káros audiovizuális tartalmakhoz. A korlátozás egyik legfőbb indoka, hogy a gyermekek az életkori sajátosságuk miatt különösen érzékenyek és védtelenek a médiatartalmakkal szemben, könnyebben befolyásolhatók, mert még nem rendelkeznek elég tapasztalattal azok megértéséhez, illetve helyes értékeléséhez. Hiányzik belőlük a kritikai képesség, a valóság és a fikció közötti különbségtételhez szükséges tapasztalat, így a médiatartalmakat, illetve a média által közvetített üzeneteket nem képesek megfelelően kezelni, értelmezni. Másrészt „a gyerekek életének, élmény- és ismeretszerzésének egyik, ha nem a legmeghatározóbb eszköze a média, azon belül is a televízió”.³⁹ Bár egyre nagyobb hangsúlyt kap az internet és a mobil eszközök használata, de még mindig a televízió a legtöbb gyermek által legkönnyebben elérhető „társ” a mindennapokban, a televíziót tartják a gyermekeket leginkább befolyásoló médiumnak.⁴⁰

35 NYAKAS i. m. (29. lj.) 303–305.

36 Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. Consultations on the Green Paper, Commission Working Document. SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997., 2.1.3. The protection of minors, 5.

<http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/gpconen.pdf>

37 NYAKAS i. m. (29. lj.) 320–321.

38 RÓZSÁS Eszter: *Gyermekek jogok*. Budapest, Dialóg Campus, 2011. 11.

39 KISS Judit: A televízió hatása a kisiskolás gyerekekre. Új Pedagógia Szemle, 2004/09. 35–59.

40 BAKOS i. m. (3. lj.) 58–59.

Általánosan elfogadott, hogy a rádióban és a televízióban, illetve az audiovizuális médiaszolgáltatásokban megjelenő bizonyos tartalmak veszélyt jelenthetnek, illetve károsak lehetnek a kiskorúak megfelelő testi, szellemi, lelki és erkölcsi fejlődésére. A médiaszabályozás az egyes médiatartalmak potenciálisan káros hatását nem kérdőjelezi meg, azt tényként kezeli, amely az állami beavatkozás „meg nem kérdőjelezett konszenzusának” tekinthető.⁴¹ Számtalan vizsgálat mutatta ki, hogy a televízióban megjelenő erőszakos, szexuális, és más hasonló, káros tartalmak negatív hatást gyakorolnak a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére, amelyek a korlátozás alapjául szolgálhatnak.⁴² A kereskedelmi televíziózás elterjedésével pedig egyre inkább teret nyertek az olyan televíziós műsorok, amelyek erőszakos és durva, brutális jeleneteket, illetve szexualitást, trágárságot tartalmaznak. Egyre több káros – negatív, gyűlöletkeltést, helytelen magatartásmintákat közvetítő – tartalom kerül képernyőre. A csatornák számának és a műsoridő mennyiségének gyors növekedése megnövelte a televízióban látható erőszakos jelenetek számát is,⁴³ a gyermekek már napközben is találkozhatnak erőszakos tartalommal. Rendkívüli mértékben megnőtt tehát a kiskorúakat veszélyeztető médiatartalom mennyisége. Az elektronikus médiában így csaknem minden ország korlátozza a kiskorúakra ártalmas műsorszámokat, elsősorban az erőszakos és a szexuális tartalmak bemutatását, sugárzását. A kiskorúak védelmével kapcsolatos jogszabályok és dokumentumok főleg az erőszakos és pornográf tartalmakkal szembeni védelemre helyezik a hangsúlyt.

A szabályozásnak az is a feladata, hogy a szülőket megfelelő információkkal lássa el arról, hogy az egyes tartalmak milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Azonban az elérhető televíziós csatornák számának növekedésével és a műsorkínálat megsokszorozódásával – amely a digitális televíziózás elterjedésével még inkább felgyorsult – a szülők egyre kevésbé képesek áttekinteni az óriási mennyiségű televíziós műsorkínálatot, és megfelelően felügyelni gyermekeik televíziózását, illetve médiahasználatát. A kiskorúak „tartalomfogyasztása” egyre inkább kikerül a szülői kontroll alól, és a gyermekek tényleges felügyelet nélkül maradnak. Ráadásul a televíziós műsorszolgáltatás is egyre kevésbé van tekintettel az országhatárookra. A televíziós csatornák közül egyre több a határon túli eredetű, vételkörzeteik átlépik az országhatárokat. Ma már a külföldi műsorokhoz is könnyedén hozzá lehet férni, a külföldről származó tartalmak száma folyamatosan növekszik, mivel a terjesztés egyre inkább nemzetek felettivé, globális természetűvé válik. Emiatt – valamint a televíziós csatornák számának robbanásszerű növekedése miatt – a felügyeleti szervek egyre nehezebben tudják ellenőrizni, hogy a műsorszolgáltatók milyen mértékben tartják be a műsorszerkesztésre vonatkozó előírásokat.⁴⁴ A digitális technológiák megjelenése pedig csak tovább fokozza az ellenőrzéssel kapcsolatos

41 NYAKAS i. m. (29. lj.) 298–299.

42 A kutatások eredményei gyakran eltérőek és ellentmondásosak: CSÁSZI Lajos: *Tévéeőrszak és morális pánik*. Budapest, Új Mandátum, 2003.; STACHÓ László – MOLNÁR Bálint: *Médiaerőszak: tények és mítoszok*. Budapest, Médiautató, 2003. tél.; TÓTH Tamás: *Médiaerőszak*. Budapest, Kossuth, 2005.; TÓTH Péter István: *A médiaerőszak-félelmek eredete*. Budapest, Médiautató, 2008. tél.

43 Lilia RAYCHEVA: Television: The Stepmother? In Beata KLIMKIEWICZ (ed.): *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. Budapest, Central European University Press, 2010. 5. <http://books.openedition.org/ceup/2170>

44 Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee. Study on Parental Control of Television Broadcasting. COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99. 2.

aggodalmakat.⁴⁵ Kétségtelen, hogy a gyermekek egészséges fejlődésének biztosítása a média világa révén keletkező káros hatások miatt egyre nagyobb terhet ró a szülőkre, az államra és a társadalomra.⁴⁶

A szabályozásnak ugyanakkor nemcsak az a feladata, hogy kiszűrje vagy elérhetetlenné tegye a kiskorúak számára káros tartalmakat, hanem azt is elő kell segítenie, hogy a kiskorúak elérhessék a kifejezetten nekik szánt, életkoruknak megfelelő tartalmakat. A gyermeknek is joga van az információkhoz, ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését elősegítő műsorokhoz férjen hozzá [New York-i Egyezmény 17. cikk a)-b) pont]. A gyermekek informáltsághoz való joga akkor valósulhat meg, ha a média megfelelő időpontokban kínál az eltérő életkorú gyermekek gyarapodását szolgáló tájékoztatást, tartalmat.⁴⁷ Ennek érdekében támogatni kell a gyermekek számára hasznos, fejlődésüket elősegítő, igényeiknek megfelelő színvonalas tartalmak megjelenését, segíteni kell a gyermekeknek szóló műsorkínálat bővítését és minőségének javítását, hogy a kiskorúak minél szélesebb körben és könnyebben férjenek hozzá az ilyen tartalmakhoz. A gyermekeknek szánt műsorok hozzáférhetőségét elsősorban az államnak kell biztosítania. Ez leginkább a közszolgálati, államilag finanszírozott csatornák feladata,⁴⁸ de vannak olyan országok is, ahol az állam valamennyi, a kereskedelmi csatornák számára is műsorkvótákat ír elő. A televíziós csatornák számának növekedésével ugyanakkor a gyermekeknek szóló műsorok száma is emelkedik.

A gyermekek védelmére vonatkozó szabályozás elsősorban tartalmi és negatív jellegű, amelynek célja, hogy kizárja vagy korlátozza a kiskorúak hozzáférését a számukra nem megfelelő, káros tartalmakhoz úgy, hogy a médiaszolgáltatók számára előírják, hogy az egyes tartalmakat mikor, milyen módon közvetíthetik. A szabályozásnak többféle módszere létezik. A gyermekek védelmét szolgáló korlátok például a műsorszerkezeti követelmények, a műsorszámok kategorizálása, korhatár-besorolása, amelyek a kiskorúakat úgy zárják el az ártalmas tartalmaktól, hogy az ilyen műsorok a felnőttek számára továbbra is elérhetőek. E szabályokat azonban az egyes országok eltérően alkalmazzák, a hozzáférhetőség korlátozásában – akár a korhatár-kategóriák megállapítását, akár a televíziós sugárzási időpontok korlátozását vesszük figyelembe – országonként jelentős különbségek fedezhetők fel. Az ilyen előírások jelentősen befolyásolják a médiaszolgáltatók gazdasági mozgásterét is. Egy műsorszám értékét ugyanis alapvetően befolyásolja, hogy mikor, melyik műsorsávban mutatható be, és ezzel mekkora közönséghez van esélye eljutni.⁴⁹

A műsorszerkezeti követelmények kétségkívül korlátozzák a sajtószabadság részét képező szerkesztési szabadságot is, de nem jelentik a véleménynyilvánítás szabadságának aránytalan korlátozását, hiszen az idevágó vélemények, információk továbbra is megjelenhetnek, csak címkézni kell az információt, vagy korlátozni kell a közzététel időpontját. Alkotmányos kezek között indokolható és szükséges a szerkesztési szabadság ilyen korlátozása, mert a kis-

45 David BUCKINGHAM (ford. Károlyi Júlia): *Médiaoktatás*. Budapest, Új Mandátum, 2005. 34.

46 BAKOS i. m. (3. lj.) 41.

47 Uo., 27.

48 SZABÓ Dávid – SZILÁDY Szilvia: A közszolgálat mostohagyermekai. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 240.

49 GÁLIK–POLYÁK i. m. (33. lj.) 158.; POLYÁK Gábor – TÓTH András: *A kereskedelmi műsorszolgáltatás versenyjogi alapú szabályozása*. Tanulmány. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, Infokommunikációs Jogi Centrum, 2007. 91.

korúak hatékony védelme más eszközzel még nehezen képzelhető el, és nem is aránytalan, hiszen csak rövid felhívásra kötelez vagy ésszerű időkorlátok közé szorítja a megjelenést.⁵⁰ Vannak akik azonban úgy vélik, hogy a kiskorúak védelmében történő állami beavatkozás szükségtelen és a véleményszabadság jogába ütközik. „Az államnak nincs felhatalmazása arra, hogy eldöntse, a választók (és azok gyermekei) milyen műsorokat nézhetnek-hallgathatnak.” Szerintük a mostani tiltások, időkorlátok és korhatár-karikák rendszere helyett elegendő, ha az állam arra kötelezi a műsorszolgáltatókat, hogy elektronikusan kódolják a korlátozandó tartalmakat. Ez lehetőséget adna arra, hogy azok, akik ezt szükségesnek látják, set-top boxok vagy chipek beszerzésével és használatával kiszűrjék a nem kívánt tartalmakat. Így mindenki maga dönthetné el – „az állam gyámkodása nélkül” –, hogy milyen műsorokat követ figyelemmel, illetve gyermekei milyen műsorokat néznek és hallgatnak. A tartalmi előírások eltörlésének másik előnye, hogy többé nem lehetne a kereskedelmi médiumokat az előírások megsértésének ürügyén, valójában „politikai okokból büntetéssel sújtani”, ami a kritikus hangvételű hírműsorok készítéséhez is kedvezőbb feltételeket teremtené.⁵¹

3.1. Műsorszerkezet, műsoridő – vízválasztó (watershed)

A kiskorúak káros televíziós tartalmaktól való megvédésének egyik legrégebbi és legelterjedtebb módszere a műsorszerkezet szabályozásával a műsorszám sugárzási idejének korlátozása, időbeli zónázása. Ez az ún. vízválasztó módszer (watershed), amelynek értelmében a kiskorúak szempontjából kifogásolható, káros tartalmú műsorszámok csak meghatározott időpontban, elsősorban a késő esti vagy éjszakai órákban tehetők közzé, amikor nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy kiskorúak már nem láthatják, hallhatják a károsnak vélt tartalmat. Az időszak általában 21 óra és éjfél között kezdődik, és legfeljebb reggel 5–7 óráig tart, amelynek terjedelme országonként – hagyományoktól, szokásoktól függően – változik. A legtöbb országban több időszavat is megkülönböztetnek, amelyek egymástól szintén eltérőek ugyan, de a káros tartalmak sugárzásának késő estére történő korlátozása világszerte működő eszköz.⁵²

3.2. Tartalmi alapú minősítés – klasszifikáció (classification, rating)

A másik leggyakoribb módszer a klasszifikáció: az audiovizuális tartalom kiskorúaknak való alkalmassága szempontjából történő minősítése, osztályozása valamilyen szempont, kritérium alapján. A tartalom alapján történő minősítést eredetileg a mozifilmeknél alkalmazták, de ma már a televíziós műsorszámok mellett a DVD-k és a videojátékok besorolására is használják. A műsorszámok kategorizálása, besorolása információt és tájékoztatást nyújt a műsor tartalmáról a felhasználó számára, ami jelentős könnyebbé teszi a szülőnek vagy a kiskorú felett felügyeletet gyakorló személynek a tartalmak megfelelőségéről való döntésben. Hátránya, hogy a rendszer nem képes tekintettel lenni a különböző szülői igényekre, a szülő „csak”

50 UDVÁRY Sándor: *Alkotmányos médiajog?: Az elektronikus média jogának elemzése az amerikai és a magyar alkotmánybíráskodási gyakorlat tükrében*. Phd-értekezés. Budapest, KRE-ÁJK, 2008. 288.

51 BAJOMI-LÁZÁR Péter – SIMON Éva: A szabadság legyen a fő szabály. *Élet és Irodalom*, 2010/37. 2010. szeptember 17.

52 NAGY Krisztina – TIMÁR János: Az internet jogi környezete. *Élet és Irodalom*, 2008/8. 2008. február 22.

mások értékelésére alapozhatja döntését. A szülő a besorolással jelekkel, piktogram vagy figyelmeztetés formájában a különböző műsorújságokban, valamint a műsorszámok előtt és alatt találkozik, amely alapján eldöntheti, hogy az adott tartalom alkalmas-e gyermeke számára. A besorolási, minősítési rendszereknek kétféle fajtája különböztethető meg:

- a) Kor/érettség alapján való besorolás: Ez az ún. „értékelő” (evaluative) rendszer, amely a műsorszám megtekintéséhez ajánlott alsó korhatárt határozza meg a műsorszám megfelelő korhatár-kategóriába való besorolásával. Az értékelő rendszer a műsorszám tartalmi elemeit figyelembe véve, azok értékelése alapján állapítja meg, hogy a műsorszám mely korosztálynak ajánlott vagy nem, mely korhatár felett alkalmas a kiskorúak számára.
- b) Leíró jellegű besorolás: A műsorszám nem kívánt tartalmi jellemzőire vonatkozó mutatókat alkalmaz, illetve tájékoztatást ad a műsorszámban előforduló egyes tartalmi elemekről. A szülő ezen információk birtokában saját értékrendjének és világnézetének megfelelően eldöntheti, hogy a tartalom megtekintését lehetővé teszi-e vagy sem gyermeke számára. Egy műsorszám korhatár-besorolása során rendszerint a következő nem kívánt tartalmi jellemzőket veszik figyelembe: erőszak, szexualitás, trágár beszéd, félelem, drog- és alkoholfogyasztás, hátrányos megkülönböztetés.

A klasszifikáció alkalmazásánál is az jelenti a legnagyobb problémát, hogy az egyes államok értékrendje, kulturális és erkölcsi felfogása egymástól igen eltérő lehet, ezért ugyanaz a tartalom az egyes államokban egészen más korhatár-besorolás alá eshet. Ráadásul a legtöbb ország médiatípusonként, médiaeszközönként (televízió, mozi, internet) is más-más korhatár-besorolást és tartalmi minősítési rendszert alkalmaz, és csak ritkán fordul elő, hogy a különböző típusú médiatartalmakra vonatkozó besorolási rendszerek megegyeznek egymással. Az egyes államokban használt különböző minősítő rendszerek, korhatár-kategóriák jól tükrözik az adott állam értékrendjét és társadalmi felfogását, kulturális sokszínűségét, hogy milyen erkölcsi és kulturális értékeket tart védendőnek. Így eltérően ítélik meg a kiskorúak érettségét, az adott médiatartalmat, az egyes tartalmi elemek ártalmasságát a kiskorúakra nézve, hogy mennyire erőszakos vagy pornográf. A skandináv országokban például a pornográfiát az európai átlaghoz képest enyhébben ítélik meg, az erőszakos tartalmak sugárzását viszont jóval szigorúbban. Hollandiában nem létezik 18-as korhatár-kategória. Az Európai Unió 2003-as ún. Olsberg-study vizsgálata⁵³ szintén jelentős különbségeket állapított meg az egyes európai országok klasszifikációs gyakorlata között. A vizsgált filmek 78%-ánál a korhatári eltérés több mint 6 év volt, 23%-ánál az eltérés a legalsó korhatártól egészen a legfelsőig terjedt. A különböző hordozók tekintetében a filmek 42%-ánál tért el a klasszifikáció.⁵⁴ Vannak olyan tagállamok is, ahol a televíziós tartalmakra nem jött létre külön minősítési rendszer (pl. Ausztria, Csehország, Dánia, Szlovákia).⁵⁵

Teljesen konvergens, azaz valamennyi médiatartalomra vonatkozó minősítési rendszer nincs a tagállami szabályozásokban. Ugyanakkor létezik „átjárás” a különböző típusú médiatartalmak besorolási rendszerei között. A korábban kialakított minősítési, besorolási rendszereket részben vagy egészben az új típusú tartalmakra is alkalmazzák, nagymértékben építve a korábban elfoga-

53 Empirical Study on the Practice of the Rating of Films Distributed in Cinemas Television DVD and Videocassettes in the EU and EEA Member States. *Final Report*, May 2003.

http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/library/studies/finalised/studpdf/rating_finalrep2.pdf

54 SZILÁDY Szilvia: Kinek a szex – kinek az erőszak, avagy a választás szabadsága és a szabályozás lehetőségei. 2004. 7.; GÁLIK-POLYÁK i. m. (33. lj.) 157.

55 NYAKAS i. m. (18. lj.) 145.

dott rendszerekre. A mozifilmek besorolási rendszere leginkább a fizikai hordozókon megjelenő audiovizuális művek, a televíziós tartalmak minősítése pedig főleg a lekérhető médiatartalmak besorolásának alapjául szolgál (pl. Egyesült Királyság, Németország, Magyarország).⁵⁶

Van olyan ország, ahol a kiskorúak számára ártalmas tartalmakat a terjesztés módjától függetlenül korlátozzák, és egységes, ún. horizontális minősítési rendszert alkalmaznak. Elsőként Hollandiában vezettek be ilyen rendszert, ahol 2001 óta létezik az ún. Kijkwijzer (Bölcs televíziónézés)⁵⁷ horizontális minősítési rendszer, amely az értékelő jellegű korhatár-besorolást és a leíró jellegű, tartalmi jellemzőkre vonatkozó minősítést (erőszak, szex, félelemkeltés, kábítószer- és/vagy alkoholfogyasztás, diszkrimináció, durva nyelvezet) egyaránt alkalmazva egységes minősítési rendszerrel látja el az audiovizuális műveket (televíziós tartalmak, mozifilmek, DVD-k, videojátékok, mobiltartalmak). A korhatár-kategóriák közül ugyanakkor csak kettő (12 éven aluliaknak nem ajánlott; 16 éven aluliaknak nem ajánlott) közös.

A besorolást az Audiovizuális Médiumok Holland Besorolási Intézete, a NICAM (Netherlands Institute for the Classification of Audiovisual)⁵⁸ végzi. A konkrét besorolást először a gyártók, a forgalmazók és a műsorszolgáltatók alkalmazásában álló ún. „kódolók” végzik egy online kérdőív kitöltésével, amit a NICAM-nak továbbítanak. A kódolóknak az audiovizuális mű kapcsán nem az ajánlott korhatárt kell megállapítaniuk, hanem a látott tartalom alapján kérdésekre kell válaszolniuk. Az adott mű minősítését az intézetben egy számítógépes program automatikusan határozza meg. A kódolók képzéséről, a szükséges támogatásáról, valamint a számítógépes rendszer üzemeltetéséről a NICAM gondoskodik.⁵⁹ Fontos, hogy egy médiatartalom csak egyszer kerülhet besorolásra, az így meghatározott korhatárt minden szolgáltatónak kötelező átvenni. Az egységes megjelenítésű szimbólumot minden audiovizuális terméken (képernyőn, műsorúságokban, teletexten, reklámanyagokon, csomagoláson) fel kell tüntetni. A Kijkwijzert nyitottsága és rugalmassága képessé teszi arra, hogy a bekövetkező változásokra – új médiatartalmakra, műsorformátumokra – is viszonylag gyorsan reagáljon.⁶⁰ Azonban még a nemzeti keretek között létrehozott horizontális minősítés sem oldja meg azt a problémát, hogy az egyes államok eltérően ítélik meg az adott tartalmat.⁶¹

Az európai audiovizuális piacot jellemző kulturális sokszínűség nem teszi lehetővé a klasszifikáció összehangolását és egy egységes, Európa-szerte alkalmazandó minősítési rendszer létrehozását. Fontos lenne azonban, hogy a médiatartalmak értékelésére és leírására szolgáló fogalmak és kategóriák rendszere, illetve a használt szimbólumok valamennyi médiumban – függetlenül a tartalom származási helyétől és a tartalom terjesztésére használt platformtól –, egész Európára kiterjedően egységesek legyenek. Ugyanazon tartalomnak ugyanolyan minősítést kellene kapnia valamennyi platformon, és ugyanazokat a minősítő jeleket kellene használni. Ám a tagállamok között – bár a többség szerint tökéletesíthetők a korhatár-besorolási és tartalomosztályozási

⁵⁶ Uo., 146–147.

⁵⁷ <http://www.kijkwijzer.nl/>

⁵⁸ Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media.

<http://www.kijkwijzer.nl/organisatie>

⁵⁹ CSINK Lóránt – MAYER Annamária: *Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban*. Budapest, NMHH, Médiatudományi Intézet, 2012. 69–70.

<http://mtmi.hu/dokumentum/310/MK3.pdf>;

Carmen PALZER – Alexander SCHEUER: *Self-Regulation, Co-Regulation, Public Regulation*. IRIS Plus, 2002. 6–7.

⁶⁰ http://www.xlr.hu/c592/NICAM/Ami_mogotte_van/2

⁶¹ NYAKAS i. m. (29. lj.) 314.

rendszerek – nincs egyetértés abban, hogy hasznos és lehetséges-e valamennyi médiára, illetve egész Európára kiterjedő médiatartalom-osztályozási rendszert megvalósítani.⁶²

Az Európai Bizottság ezzel kapcsolatban úgy foglalt állást, hogy az audiovizuális tartalmakat közös kritériumok, értékelési szempontok megalkotása révén hasonló módon lehetne leírni, azt pedig már az illetékes nemzeti hatóságok döntenék el, hogy az ilyen tartalmakat hogyan értékelik, minősítik. Ez megkönnyítené a tagállamokban működő minősítési rendszerek összehasonlíthatóságát. Az értékelésnek világos és átlátható kritériumok alapján kell történnie, hogy a nézők meg tudják érteni, a minősítésnek mi az oka. Szükséges az is, hogy a különböző médiumoknál – mozi, televízió, videojáték, internet – használt minősítő rendszerek egymáshoz közelebb kerüljenek és koherensebbé váljanak. A kiskorúak káros tartalomtól való védelmi szintjének hasonlóknak kell lennie.⁶³ Ezért arra kell törekedni, hogy európai szinten nagyobb legyen az összhang a tagállamok által használt korhatár-besorolási és tartalomosztályozási rendszerek között, ugyanakkor lehetővé kell tenni a kulturális alapokon nyugvó különbségeket a tagállamok között.⁶⁴

A műsorok előzetes besorolását kezdetben – amikor még csak néhány csatorna létezett, és azok műsorai sem voltak elérhetőek egy másik ország területén – egy ezzel megbízott hatóság végezte. A műsorkínálat bővülése, illetve az elérhető tartalmak számának gyors növekedése miatt ez azonban mára egyrészt lehetetlenné vált, másrészt az előzetes hatósági minősítés is sérti a műsorszerkesztés jogát. A minősítést ezért rendszerint maguk a műsorszolgáltatók vagy a műsorterjesztők, illetve azok önszabályozó szervezetei végzik egy meghatározott és elfogadott minősítési rendszer szempontjai alapján. A minősítésért felelős szervezet meghatározásánál célszerű figyelembe venni, hogy ki rendelkezik a legpontosabb információval a tartalomról, ki érdekelt abban, hogy megfelelő minősítés szülessen, és ki tudja megfelelően alkalmazni a minősítési rendszert. Ez alapján a minősítést végezheti:

- a) a tartalom előállítója: A műsorszolgáltató rendelkezik a legtöbb ismerettel az általa közreadott tartalomról, így a legpontosabb leíró vagy értékelő minősítést is ő adhatja. Hátránya, hogy a tartalom más országban történő terjesztésekor a minősítés nem feltétlenül használható, és a tartalom előállítójának minősítő tevékenysége sem ellenőrizhető;
- b) a tartalom terjesztője: A műsorterjesztőnek kell gondoskodnia arról, hogy a tartalom minősítése látható, hozzáférhető legyen. Lehetősége van a minősítés felülvizsgálatára vagy megváltoztatására is. Hátránya, hogy a műsorterjesztő – ahogyan a tartalom előállítója, a műsorszolgáltató is – a piaci, kereskedelmi érdek befolyása alatt nem feltétlenül érdekelt abban, hogy a tartalmat objektív módon, a kiskorúak érdekeinek szem előtt tartásával minősítse;
- c) független minősítő szervezet: Léteznek olyan állam által is elismert, az ön- és társszabályozás keretében működő minősítő szervezetek, melyek a tartalom minősítését szolgáltatásként végzik társadalmi szervezetek vagy a műsorszolgáltatók, műsorterjesztők megrendelése alapján. Azonban a tartalomszolgáltatónak nem feltétlenül fűződhet érdeke ahhoz, hogy egy harmadik fél végezze a tartalom minősítését még annak közzététele előtt. Ezért kérdésként merülhet fel, hogy a minősítő szervezet hogyan férhet hozzá a minősítendő tartalomhoz.⁶⁵

62 COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13., 6–7.

63 COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99., 3.

64 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 3.

65 HAZAY ISTVÁN: *A hozzáférés korlátozására alkalmas megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében*. Budapest, AKTI, 2010. 24–26.

Példaként felhozható a már említett, audiovizuális műveket – televíziós tartalmak, mozifilmek, DVD-k, videojátékok – besoroló holland Audiovizuális Média Besorolási Intézete (Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media, NICAM). A NICAM a kiskorúak védelme érdekében alkalmazott társszabályozási rendszer. Az 1999-ben alakult testület a korábbi, filmek és videók tartalmi besorolását végző cenzúrabizottságokat váltotta fel, és a teljes audiovizuális szektort egyesíti. Tagjai a közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatók képviselőiből, a mozikat üzemeltetőkből, a filmek, videók, DVD-k, számítógépes videojátékok gyártóiból és forgalmazóiból, valamint a mobilszolgáltatók képviselőiből áll. A NICAM-hoz mintegy 2200 tartalomszolgáltató csatlakozott, köztük a három közszolgálati és a tíz országos kereskedelmi műsorszolgáltató.

A szervezet feladata a fogyasztók tájékoztatása a televíziós műsorszámok, filmek, videók, számítógépes játékok ajánlott korhatáráról, illetve olyan információk hozzáférhetővé tétele, amelyek alapján a szülők felelősen dönthetnek az adott film, műsor vagy termék kapcsán. Bár a műsorszolgáltatóknak a tagság nem kötelező, amennyiben egy csatorna nem csatlakozik a rendszerhez, nem közvetíthet káros tartalmakat, és kizárólag olyan műsorszámokat adhat, amely valamennyi korosztály számára megtekinthető minősítéssel rendelkezik. Az ajánlott klasszifikációval kapcsolatos panaszokat a NICAM vizsgálja ki. A panasz kivizsgálása után, ha a sérelem gyanúja valóban fennáll, a Független Panaszbizottság foglalkozik az ügyel, amely büntetést (figyelmeztetés, maximum 135 ezer euró pénzbüntetés, NICAM tagság megvonása) is kiszabhat. A holland médiahatóság rendszeresen megvizsgálja és értékeli a rendszer működését a NICAM éves beszámolója alapján.

A. Az erőszakos tartalmak

Érdeemes bővebben kitérni az erőszakos tartalmak kérdésére. Az erőszak az egyik olyan nem kívánt tartalmi jellemző, amire figyelemmel kell lenni a tartalom korhatár-besorolása során. A Gyermekjogi Bizottság „A gyermek és a média” című vitanapjának jelentésében is aggodalmát fejezte ki „a média gyermekekre gyakorolt negatív hatásaival szemben [...], elsősorban a brutális erőszakot és pornográfiát tartalmazó programokkal összefüggésben. Számos országban igyekeznek megoldást találni arra, hogyan lehet megvédeni a gyermekeket a televízióban, videofilmeken és más csatornákon látható erőszak hatásaitól.”⁶⁶ Az erőszak, mint ártalmas tartalom a kiskorúakra negatív hatást gyakorol, és a média, ha közvetetten is, de kedvezőtlen szerepet játszik az erőszak terjedésében.⁶⁷

Az elektronikus médiumokban ábrázolt erőszak megítélése, és a nézőkre, illetve a gyermekek viselkedésére gyakorolt hatása élénk vita tárgyát képezi. Számos tanulmány szerint közvetlen kapcsolatot mutatható ki a televízióban ábrázolt erőszak, az ún. médiaerőszak és a valós életben tapasztalható agresszió között. Egyrészt félelmet kelthet a nézőkben, másrészt érzéketlenné teszi őket, harmadrészt fokozza a hajlandóságot az agresszióra, mert a látott erőszak mintául szolgálhat, utánzásra ösztönözhet.⁶⁸ A médiában megjelenő, szórakoztatást szolgáló gyakori erőszak komoly problémát okozhat a kiskorúak fejlődésében, mivel

⁶⁶ HERCZOG i. m. (4. lj) 163–164.

⁶⁷ BAKOS i. m. (3. lj) 63.

⁶⁸ CsÁSZI Lajos: A tévéerőszak kulturális politikája és szociológiája. *Iskolakultúra*, 2002/1. 95.

a kiskorú nézőket is agresszív magatartásra ösztönözheti,⁶⁹ az agresszív attitűdök, értékek és viselkedés növekedéséhez vezethet.⁷⁰ Ennek oka többek között, hogy a kiskorúak nagy része felügyelet nélkül fér hozzá a káros tartalmakhoz, és azokat egyedül nem megfelelően értelmezik. A kisebb gyermekek még nem képesek megérteni a különbséget a valóság és a fikció között, hogy a televízióban látott erőszak csak fikció, ezért azt valódinak érzékelve nagyobb valószínűséggel utánozzák.⁷¹ A fiatal korosztály a médiában látott, tapasztalt viselkedési formákat utánozza, így a médiában látható gyakori erőszak is példaként szolgálhat számukra, fogékonnyá válhatnak hasonló magatartásokra, és maguk is könnyebben nyúlnak az erőszakhoz. Az „[e]rőszakos képek és viselkedés közvetítése egyes médiumok bizonyos programjaiban [...] olyan értékrend kialakítását segíti a fiatalok körében, ahol az erőszak elfogadható viselkedésformaként jelenik meg.”⁷² Azok a gyermekek tehát, akik gyakran néznek erőszakos televíziós tartalmakat, az erőszakot elfogadható viselkedésnek tarthatják, és a valóságban is gyakrabban utánozhatják.⁷³ A televízióban látott erőszak annak félelmét is növeli, hogy maga is erőszak áldozatává válik.⁷⁴ Az erőszak hatásainak csökkentése pedig igen nehéz, mert a médiaszolgáltatók az erőszakos tartalmú műsorok közvetítésében érdekeltek, mivel az erőszakot ábrázoló műsoroknak igen nagy a nézettsége. A mai média csak a nézettségnövelés miatt ábrázolja az erőszakot.⁷⁵ Az erőszak hatása és befolyásoló képessége függ a gyermekek életkorától, személyiségétől, valamint az erőszak megjelenítési formájától – az erőszak mértékétől és ábrázolási módjától, az erőszakot meg-

69 Guy CUMBERBATCH: Media Violence: Research Evidence and Policy Implications. Report prepared for The Council of Europe Directorate of Human Rights. The Council of Europe, Strasbourg, 1995.

<http://www.brown.uk.com/brownlibrary/EURO.htm>;

Television and Behavior. Ten Years of Scientific Progress and Implications for the Eighties. Volume I. National Institution of Mental Health (DHHS), Rockville, Maryland, 1982.

<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED222186.pdf>

70 Joint Statement on the Impact of Entertainment Violence on Children. Congressional Public Health Summit, July 26, 2000.

<http://www2.aap.org/advocacy/releases/jstmtevc.htm>

71 Albert BANDURA: Social cognitive theory of mass communication. *Mediapsychology*, 3., 2001. 265–299.

<http://www.dr-eskandary.org/download/Social%20Cognitive%20Theory%20OF%20MASS%20COMMUNICATION.pdf>

72 Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban” (2006/C 110/13) 2.1.5.; BAKOS Eszter: A fiatalkorúak bűnözése és a média összefüggései. *Jogelméleti Szemle*, 2010/2.

73 Craig A. ANDERSON – Leonard BERKOWITZ – Edward DONNERSTEIN – L. Rowell HUESMANN – James D. JOHNSON – Daniel LINZ – Neil M. MALAMUTH – Ellen WARTELLA: The Influence of Media Violence On Youth. *Psychological Science in the Public Interest*, Vol. 4., 2003. 81–110.

http://www.columbia.edu/~lbh3/anderson_berkowitz_06.pdf

74 Joint Statement on the Impact of Entertainment Violence on Children. Congressional Public Health Summit, July 26, 2000.

<http://www2.aap.org/advocacy/releases/jstmtevc.htm>;

Sophie H. JANICKE: Violence in broadcast regulation: A comparative analysis of broadcast regulation in Germany and the United States. 2011. Paper presented at the annual meeting of the Asian Media Information and Communication Center Conference, Hyderabad, India, June 2011. 7–9.

https://www.academia.edu/1270752/Janicke_S._H._2011_.Violence_in_broadcast_regulation_A_comparative_analysis_of_broadcast_regulation_in_Germany_and_the_United_States

75 BOKOR i. m. (32. lj.).

jelenítő műsor műfajától – is.⁷⁶ Tény, hogy a gyermekek jobban ki vannak téve a médiaerőszak hatásának, mint más hatásnak.⁷⁷

Mások ezzel szemben kevésbé káros hatást tulajdonítanak a televíziós erőszaknak. A társadalomtudományi kutatások – legyenek bármennyire valóságosak és megbízhatóak – soha nem tudják megmondani, hogy a valódi erőszakot adott esetben tényleg a médiatermék okozta-e.⁷⁸ Tény ugyanakkor, hogy az erőszak gyakori megjelenítése problémás a gyermekekre gyakorolt hatása miatt. A médiában megjelenő erőszak komoly gondot okozhat a kiskorúak fejlődésében. Ezért az erőszak médiában való előfordulásának gyakoriságára és hatására tekintettel kiemelt figyelmet kell fordítani az erőszak megjelenítésére és következményeinek bemutatására. Emellett szükség van a szülői kontrollra, valamint az erőszakos jelenetek megértése érdekében a látottak megbeszélésére.⁷⁹

Az erőszakos tartalmak megítélése kapcsán említést érdemel az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (97) 19. számú ajánlása az erőszak ábrázolásáról az elektronikus médiákban.⁸⁰ Az ajánlás bevezetője aggodalmát fejezi ki az erőszak ábrázolásának elektronikus tömegtájékoztatóban történő erőteljes növekedése miatt, illetve, hogy az erőszak megjelenítésére gyakran öncélú módon kerül sor, amit a kontextus nem indokol. Az ajánlás „az erőszak öncélú megjelenítésén” olyan üzenetek, szavak és képek terjesztését érti, amelyek erőszakos tartalma vagy beállítása olyan elsődlegességet kap, amit a bemutatott helyzet nem indokol. Az „elektronikus tömegtájékoztató” fogalmába a rádió és televízió műsor mellett az internetet és a videojátékokat is beleérti. Az ajánlás szerint a véleménynyilvánítás szabadsága magában foglalja az erőszakos tartalmú közlések szabadságát is, azonban bizonyos formái, így az erőszak öncélú ábrázolása jogszerűen korlátozható, amennyiben a korlátozás törvény által előírt és szükséges egy demokratikus társadalomban. Az erőszaknak az elektronikus médiában történő öncélú megjelenítése ellen irányuló intézkedések törvényes célja lehet az emberi méltóság, valamint a gyermekek és a serdülőkorúak védelmét szolgáló intézkedések, akiknek a testi, szellemi és erkölcsi fejlődését az ilyen ábrázolások veszélyeztethetik. Az emberi méltóság és a kiskorúak védelme a tagállamok és a tartalomért felelősséget viselő szereplők feladata egyaránt.

Az ajánlás szerint a tartalomért felelős személyekre hárul a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásából eredő kötelességek és felelősség felvállalása, mivel ők tartoznak elsődleges felelősséggel a terjesztett üzenetek, hírek és képek tartalmáért, így az erőszak öncélú megjelenítéséért is a fő felelősség a tartalomért felelősséggel tartozókat terheli. Az elektronikus tömegtájékoztató üzemeltetőire főleg akkor hárul a felelősség, amikor döntésük szerint erőszakot megjelenítő üzeneteket, híreket és képeket terjesztenek a közönségnek, különös tekintettel a fiataloknak. Ha a tartalomért felelős szereplők nem tesznek eleget e kötelezettségnek, így az erőszak öncélú ábrázolásával súlyosan megsértik az emberi méltóságot, vagy embertelen és megalázó jelenetekkel veszélyeztetik a közönség, különösen a kiskorúak testi,

76 BAKOS i. m. (3. lj.) 62–63.

77 Mary MUSCARI: Media Violence: Advice for Parents. *Pediatric Nursing*. Vol. 28., 2002. 585–591. <http://www.medscape.com/viewarticle/448017>

78 Clay CALVERT: Violence, Video Games, and A Voice of Reason: Judge Posner to the Defense of Kids' Culture and the First Amendment. *The San Diego Law Review*, Vol. 39., 2002. 4., idézi: JANICKE i. m. (74. lj.) 10.

79 BAKOS i. m. (3. lj.) 60–65.

80 Recommendation No. R (97) 19 of the committee of ministers to member states on the portrayal of violence in the electronic media.

lelki és erkölcsi fejlődését, a tagállamoknak hatékony polgári- és büntetőjogi vagy közigazgatási szankciókat kell alkalmazniuk. Az ajánlás a vegyes szankciók alkalmazása mellett foglal állást, ami a leghatékonyabb eszköz az erőszakos tartalmakkal szemben. Ennek keretében a tagállamok a műsorszolgáltatási engedély részét képező, az erőszak megjelenítésével kapcsolatos kötelezettségek megszegése esetén olyan intézkedéseket helyezhetnek kilátásba, mint például az engedély meg nem újítása.

Ugyanakkor az erőszak elektronikus médiában történő ábrázolása kapcsán nemcsak a tartalomért felelős személyeknek, hanem a társadalom különböző rétegeinek (szektorainak) – különösen a szülők és a tanárok – is felelősséget kell vállalniuk. Az ajánlás szerint olyan módszereket is ki kell dolgozni, amik alkalmasak a felelősség megosztására a tartalomért felelős személyek és a közönség között (pl. figyelmeztetés, szakmai tudatosság növelése, a közönség figyelmének felhívása az öncélú erőszak megjelenítésének problémájára), ezáltal befolyásolva a közönséget a káros, agresszív tartalmak elutasítására. A megosztott felelősség abban is segíthet, hogy a fiatalabb korú közönség a médiumokban ábrázolt erőszakkal szemben kritikusabb magatartást alakítson ki, és megfelelően tudjon reagálni a szélsőséges tartalmakra.

3.3. Jelzésrendszerek

A kiskorúak számára ártalmas műsorszámokat csak oly módon lehet közzétenni, ha a műsorszolgáltató a károsító hatásra akusztikus módon, vagy valamilyen optikai, vizuális jellel felhívja a néző figyelmét. A jelzés célja, hogy felhívja a szülők figyelmét a műsorszám kezdetekor és alatt a tartalom kiskorúakra káros voltára. A figyelmeztető jelzéseknek kétféle megjelenítési formája ismert:

- a) Akusztikus jelzés: A műsorszám sugárzása előtt felhívja a néző figyelmét az ajánlott korhatárra. Az akusztikus figyelmeztetés hátránya, hogy csak a műsorszám kezdetén, néhány másodperc erejéig hangzik el, így aki később kapcsolódik be a műsorszám megtekintésébe, az már nem tud tájékozódni a program minőségéről;
- b) Vizuális jelzés, ikonok (piktogramok): A műsor sugárzása alatt meghatározott ideig, vagy folyamatosan látható a műsor megtekintéséhez ajánlott alsó korhatárt jelző szimbólum, egy piktogram jelzi, mely korosztály számára ajánlott a műsor. Hátránya, hogy a műsor esetleg nemkívánatos tartalmi elemeiről nem ad felvilágosítást, továbbá a folyamatos jelzés a kiskorúak számára figyelemfelhívó is lehet.

A vizuális szimbólumok használata, a korhatárok feltüntetésének terén sincs egységes rendszer, a szimbólumok formája és alkalmazása országról-országra változik. Európában az északi államok (pl. Egyesült Királyság) az akusztikus figyelmeztetést alkalmazzák, a vizuális jelzések használatát pedig arra hivatkozva utasítják el, hogy az ilyen jelzések kifejezetten felhívják a kiskorúak figyelmét az ártalmas műsorszámokra. Ezzel szemben a déli államok inkább a vizuális jelzéseket vezették be. Néhány országban a korhatárra utaló piktogram a műsor egész ideje alatt folyamatosan látható (pl. Belgium), de van olyan ország is, ahol csak a műsorszám kezdetén, illetve közvetlenül a reklám-megszakítások után jelenik meg a képernyőn, majd néhány perc múlva eltűnik. Egyes országokban pedig a műsorszolgáltatók választhatnak az akusztikus és a vizuális figyelmeztetés használata között. Azt viszont a legtöbb ország előírja, hogy a nyomtatott vagy elektronikus műsorfüzetekben a műsorszámok mellett

a piktogramokat is fel kell tüntetni.⁸¹ Többen úgy vélik, hogy az akusztikus és a vizuális jelzések valójában felhívják a kiskorú nézők figyelmét a műsor jellegére azzal, hogy a műsor elején és alatta közlik, milyen tartalom közvetítésére kerül sor. A kiskorú nézők távolmaradását, illetve a műsor megtekintéséhez szülői részvételt ajánló szóbeli figyelmeztetések még inkább arra ösztönzik a gyermekeket, hogy megtekintsék az adott médiatartalmat.⁸²

3.3. Technikai eszközök

A kiskorúak védelmére hatékony megoldást jelenthetnek a különféle műszaki, technikai megoldások is, amelyek ma már lehetővé teszik a műsorszámok tartalmi alapú szűrését, ezáltal a szülők hatékonyabb felügyeletét annak érdekében, hogy a gyermekek a káros elemeket tartalmazó műsorszámokhoz ne férhessenek hozzá. A hozzáférésről ez esetben nem a szolgáltató, hanem a kiskorú felügyeletét ellátó személy dönt. A technikai eszközök lehetővé teszi a szülőknek, hogy csak azokhoz a tartalmakhoz engedjenek hozzáférést, amelyeket gyermekeik számára megfelelőnek tartanak. A technikai eszközök hatékonysága, eredményes használata ezért elsősorban a szülők felelőssége, akik döntésén múlik, hogy alkalmazzák-e azokat. A tartalom szűrésének feladata és felelőssége nem a szolgáltatót, hanem a felhasználót terheli elsősorban.⁸³

A televízió területén az egyik leghíresebb technikai megoldás az Egyesült Államokban 2000 óta használt ún. V-chip, amely lehetővé teszi a tartalom előre meghatározott szempontok szerinti szűrését. A televíziókba beépített programozható chip egy jelrendszer alapján képes felismerni a műsorszámok besorolását, és blokkolja a szülők által a gyermekeik számára nemkívánatosnak minősített műsorok sugárzását. Európában ezt műszaki okokból nem lehetett bevezetni, mivel az európai analóg rendszerek technikailag eltértek az amerikaiétól.

A digitális technika azonban már számtalan műszaki megoldást kínál az ártalmas tartalmak kiszűrésére. A digitális televízió a kiskorúak védelme területén nemcsak kihívásokat, hanem új lehetőségeket is jelent, mivel sokkal megbízhatóbb, fejlettebb és biztonságosabb szűrőrendszerek kifejlesztését teszi lehetővé, amelyek a védelem magasabb szintjét képesek biztosítani. Az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás⁸⁴ is azt javasolta a televíziós műsorszolgáltatóknak, hogy a digitális televíziózással összefüggésben próbáljanak ki új digitális eljárásokat (pl. szűrőszoftverek, ellenőrző chippek) a szülői kontroll lehetővé tételére, ami azonban nem csökkentheti a műsorszolgáltatók felelősségét. Bár a technikai eszközök is értékes hozzájárulást adhatnak annak biztosításához, hogy a kiskorúak ne legyenek kitéve a káros tartalmaknak, a műszaki megoldások egyedül még nem képesek helyettesíteni a műsorszolgáltatók felelősségét a kiskorúak védelme tekintetében, ami különösen igaz a sza-

81 SZILÁDY Szilva: *Audiovizuális gyermek- és ifjúságvédelem az EU tagországaiban: ahány ház, annyi szokás*. Budapest, ORTT, 2001. 11–14., 54–65.

<http://mediatanacs.hu/dokumentum/1873/gyermekved.pdf>

82 BAKOS i. m. (3. lj.) 80–81.

83 LUSTYIK Katalin: *A netpornográfia és az amerikai gyermek*. Budapest, Médiakutató, 2000 ősz.

84 A kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható és hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek ösztönzése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás.

bad hozzáférésű televíziós műsorszolgáltatás területén. Ezért a műsorszolgáltató felelősségét a jelenlegi szinten kell fenntartani, és a gyakorlatban már bevált módszereket továbbra is alkalmazni kell.⁸⁵

Az egyik leghasznosabb ilyen szolgáltatás az ún. elektronikus műsorkalauz (Electronic Programme Guide, EPG), ami egy elektronikus műsorújsághoz hasonlít. Az EPG egy navigációs rendszert tartalmaz, elősegítve a tájékozódást a digitális televíziós csatornák és programok választékában. Az EPG lehetővé teszi a műsorszámokkal kapcsolatos – a kiskorúak szempontjából is lényeges – információk (pl. az egyes műsorszámok korhatár-besorolása) lekérését, illetve a műfajok vagy tárgyszavak szerinti keresést. Szükség esetén elektronikus zárként is alkalmazható, amely a csatorna kiválasztási lehetőségének blokkolását jelenti, amit csak a szülő által beállított és ismert kód (PIN-kód) használatával lehet feloldani. Ennek hátránya, hogy a blokkolt csatornán az értékes vagy nem káros tartalmakhoz való hozzáférés is akadályozva van. Ugyanezek a megoldások a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások terén is alkalmazhatók.⁸⁶ Szintén a digitális műsorszolgáltatásnál terjedt el az elektronikus zár (electronic locking) vagy zárrendszer (pre-locking) használata, amely a műsorszolgáltatás blokkolásának feloldásához és elérhetőségéhez a nézőtől egy PIN-kód megadását kívánja meg, a helyes kód nélkül pedig a csatorna nem jelenik meg. A rendszer hatékonysága attól is függ, hogy a tartalom megtekintéséhez szükséges kód mennyiben marad titokban a gyermekek előtt,⁸⁷ hogy a szülők ügyelnek-e a kód titokban tartására.

Többen úgy vélik, hogy a televíziós tartalmak blokkolásának technikai megoldásai önmagukban nem nyújtanak kellő védelmet a kiskorúak számára, mert a szülők részéről túlságosan nagy erőfeszítést és technikai készségeket kíván azok használata, és nem helyettesítheti a műsorszolgáltatók felelősségét, hogy műsoraik tartalmát a törvényi előírásoknak megfelelően szabályozzák.⁸⁸ Egyes felmérések szerint a kevésbé iskolázott, alacsonyabb társadalmi helyzetű és jövedelmű háztartásokban, ahol több időt töltenek televíziózással, kevesebb médiaismerettel rendelkeznek, mint a magasabb jövedelmű háztartásokban, ezért kevésbé valószínű, hogy a szülők aktívan vesznek részt a média káros hatásaival szembeni védelemben.⁸⁹ A káros televíziós tartalmak pusztán technikai eszközzel történő szabályozása csak azokat a kiskorúakat védi, ahol a családok figyelmet fordítanak a védelemre. A sugárzási idő korlátozása, a vízvázasztó használata ellenben a szülők kevésbé aktív részvételét igényli, nem igényel extra ismereteket és készségeket, és bár a kiskorúakat nem akadályozza meg teljesen abban, hogy számukra nem megfelelő tartalmakhoz is hozzáférjenek, annak valószínűségét csökkenti, hogy napközben káros televíziós tartalmakat nézzenek.⁹⁰

85 COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99. 3.

86 SZILÁDY i. m. (81. lj.) 14–15.; SZILÁDY i. m. (54. lj.) 6.; HAZAY i. m. (65. lj.) 26–29.; NYAKAS Levente: A hatékony védelem kérdése a digitális környezetben – kitekintés a kiskorúak védelmével kapcsolatos európai szabályozói tapasztalatokon keresztül. In: „Párbeszéd a médiáról” konferencia-sorozat. A kiskorúak védelme a médiaszolgáltatásokban. Budapest, AKTI, 2007. 52–58.

87 Second Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity. COM(2003) 776 final, Brussels, 12.12.2003. 3.2.1. Filtering systems, 13.

88 JANICKE i. m. (74. lj.) 26.

89 Kids and media at the new millennium. Executive Summary. The Kaiser Family Foundation, 1999. november. <http://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/kids-media-the-new-millennium-executive-summary.pdf>

90 JANICKE i. m. (74. lj.) 27.

4. Reklámkorlátok a kiskorúak védelmében

A kiskorúak védelme a reklámszabályozásban is megjelenik. A reklámokra vonatkozó korlátok meghatározása során is tekintettel kell lenni a gyermek- és fiatalkorúak védelmére. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 952 (1982) számú ajánlása a kereskedelmi reklámozás szabályozása révén alkalmazható nemzetközi eszközökről a véleménynyilvánítás szabadsága védelmében⁹¹ felhívja a figyelmet arra, hogy a kereskedelmi reklámok gyakran nagyon tolatkodóak, és különösen a gyermekek nem rendelkeznek megfelelő védelemmel a befolyásolással szemben (7.), ezért a nemzeti jogszabályoknak biztosítékokat kell alkalmaznia a gyermekek védelmének területén is (16., iii.). Az ajánlás a kereskedelmi reklámokra vonatkozó kötelező erejű magatartási kódex bevezetését javasolja, amelynek különös figyelemmel kell lennie a reklám gyermekekre gyakorolt hatására (20., iv.). A Miniszteri Bizottság R (84) 3. számú ajánlása a televíziós reklámozás alapelveiről⁹² pedig a televíziós reklámok sugárzásával kapcsolatban kimondta, hogy a gyermekeknek szóló, vagy őket szerepeltető reklámok nem sérthetik a gyermekek érdekeit, és tiszteletben kell tartaniuk a fizikai, szellemi és erkölcsi személyiségüket.

Megfelelő egyensúlyt kell találni a kereskedelmi közlések szabadsága és a kiskorúak személyiségfejlődése védelmének érdeke között, a gyermekek ugyanis egyre gyakrabban találkoznak nem nekik szánt reklámokkal. A szabályozás egyrészt általános – elsősorban negatív – tilalmak és korlátozásokból áll, amelyek jellemzően a reklám tartalmát vagy a közzététel módját határozzák meg, másrészt meghatározott termékek (alkoholtartalmú italok, dohánytermékek, szexuális árucikkek) reklámjait tiltják meg vagy korlátozzák. A korlátozások többnyire a televíziós reklámokat érintik. A reklámkorlátok célja a gyermekek fizikai erkölcsi és értelmi károsodásának megelőzésén túl az is, hogy a reklám ne használja ki a gyermekek természetes hiszékenységét.⁹³

Az utóbbi években egyre inkább bevett gyakorlattá vált, hogy az elsősorban gyermekeknek szóló műsorszámok környezetében kifejezetten az általuk fogyasztott termékek reklámjait sugározzák. Szigorúbban kell szabályozni a gyermekeknek szánt reklámokat, mivel a gyermekek életkoruknál fogva hiszékenyebbek, könnyen befolyásolhatóak, ezért kiszolgáltatottabbak a rádióban és a televízióban bemutatott reklámokkal szemben. Ez ugyan még nem indok arra, hogy a reklámok minden hatásától védeni kelljen őket, az viszont alapvető elvárás, hogy az ilyen reklámok körültekintő gondossággal kerüljenek közzétételre. Abban konszenzus alakult ki, hogy a gyermekek – életkori sajátosságaikból következően – 8 éves kor alatt védtelenek a reklámhatásokkal szemben, mivel még nem tudnak különbséget tenni a reklámok és a többi műsorszám között, azaz nincsenek tudatában annak, hogy reklámot látnak. Többen ezért azon az állásponton vannak, hogy meg kellene tiltani a 8 éves kor alatti gyermekeknek szóló televíziós reklámokat, mert etikátlan e korosztálynak reklámot sugározni. Sokak szerint a gyermekeket egyáltalán nem is lenne szabad reklámokkal megcélózni, amit leginkább az utóbbi években elszaporodott egészségtelen, magas zsír-, só-, illetve cukortartalmú élelmisze-

91 Recommendation 952 (1982) on international means to protect freedom of expression by regulating commercial advertising.

92 Recommendation No. R (84) 3 of the Committee of Ministers to member states on principles on television advertising.

93 GELLÉN Klára: A gyermekek és fiatalkorúak védelme a magyar médiajogban. *Jogelméleti Szemle*, 2004/1.

rek gyermekeket célzó hirdetéseivel indokolnak. Mások ezzel szemben azzal érvelnek, hogy ha nem lehetne reklámokat közzétenni gyermekműsorokban, nem készülnének ilyen műsorok.

A gyermekekhez szóló reklámoknak sincs egységes szabályozása. Az európai országok többsége általánosságban elismeri a gyermekek reklámtól való védelmének fontosságát, de teljes tiltás sehol sem létezik, speciális szabályozás is csak kevés helyen van. Az egyes tagállamok eltérően határozzák meg a gyermek fogalmát, és másként definiálják a gyermekműsorokat is. Nincs egyetértés az „egészségtelen” étel vagy a „magas zsír-, cukor- vagy sótartalmú étel” definícióját illetően sem.⁹⁴

5. Jogellenes és káros tartalmak

A kiskorúak védelmének kapcsán a tartalmakat alapvetően két csoportba lehet sorolni. A korlátozás mértéke alapján különbség tehető a jogellenes (illegális) és a káros (ártalmas) tartalmak között. A megkülönböztetést először az Európai Bizottság által 1996-ban kiadott „A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről az audiovizuális és információs szolgáltatásokban” című Zöld Könyv⁹⁵ használta. A két tartalomtípus közötti legfőbb különbség, hogy a jogellenes tartalmak teljes egészében tiltottak mindenki számára, míg a káros tartalmak önmagában nem jogellenesek, de a kiskorúak számára nemkívánatosak. A két probléma ennek megfelelően eltérő megközelítést és megoldásokat igényel. A Bizottság interneten elérhető illegális és ártalmas tartalmakról⁹⁶ szóló közleménye szerint az illegális és az ártalmas tartalmak között nemcsak a tartalom jellemzői alapján, de az ellene való fellépés meghatározásában is differenciálásra van szükség.

5.1. Jogellenes (illegális) tartalom

A Zöld Könyv szerint a kiskorúak és az emberi méltóság védelme érdekében szükséges, hogy bizonyos tartalmak a felhasználó korától, illetve a médium típusától függetlenül tiltottak legyenek. A jogellenes vagy illegális közlések egyáltalán nem élvezik a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét. A jogellenes tartalmakhoz való hozzáférés mindenki, a társadalom minden tagja számára tilos, függetlenül a címzettektől, a tényleges fogyasztó életkorától, vagy a hozzáférés módjától. A jogellenes tartalmak ugyanis nemcsak a fiatalkorúak fejlődésére károsak – amelyek akár közvetlenül is veszélyeztethetik a kiskorúakat –, hanem a társadalom – mind az egyén, mind a közösség – egészének alapvető érdekeit, normáit sértik. Az illegális internetes tartalmakat a tagállamok büntetőjoga általában bűncselekménynek tekinti és szankciókkal fenyegeti, de a polgári és más jogszabályok is kifejezetten tiltják az ilyen közléseket. Jogellenes tartalomnak minősül többek között az emberi méltóságot sértő (magánszférát, személyiségi jogokat sértő) közlés, például az online zaklatás, más képmásával

94 PÁZMÁNDI Kinga: Reklám és médiák. A gyermek- és ifjúkorú fogyasztók jogvédelme a médiában. In SÁRKÖZY Tamás – PÁZMÁNDY Kinga (szerk.): *Az információs társadalom és a jog átalakulása*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002. 425–451.

95 COM(96) 483 final, Brussels, 16.10.1996.; I.: III./1. fejezet.

96 Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Illegal and Harmful Content on the internet. COM(96) 487 final, Brussels, 16.10.1996.; I.: III./1. fejezet.

vagy egyéb személyes adatával való visszaélés), a gyűlöletkeltésre és diszkriminációra (faji, nemzeti vagy etnikai hovatartozás, vallási, szexuális irányultság miatti megkülönböztetés) alkalmas közlés, a szerzői jogot sértő tartalom, de ide tartozik a kegyetlen erőszakot vagy a gyermekpornográfiát ábrázoló tartalom is.

5.2. Káros (ártalmas) tartalom

A káros (ártalmas) tartalmak a véleménynyilvánítás szabadsága körébe tartoznak, önmagában nem jogellenesek, ennél fogva szabadon közzétehetőek és terjeszthetők. Az ilyen tartalmak a felnőttek számára megengedettek, akik legálisan hozzáférhetnek, ugyanakkor a kiskorúak számára már nemkívánatosnak, ártalmasnak minősülnek, mert károsan befolyásolhatják a fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésüket. Ezért indokolt, hogy az ilyen tartalmak csak meghatározott körben, a felnőttek körében legyenek hozzáférhetőek, míg a gyermekek számára tiltottak legyenek, és az ő érdekében meg kell akadályozni, hogy azokhoz hozzáférhessenek. A káros tartalmak elérhetőségét valamennyi médiumban korlátozni kell, az adott médium sajátosságaihoz igazodva. Meg kell határozni azokat az eszközöket, amelyek úgy zárják el a kiskorúakat, úgy biztosítják a káros tartalmakkal szembeni védettséget, hogy azokhoz a felnőttek továbbra is hozzáférhetnek. Az általános tiltás – aminek következtében a tartalomhoz senki sem férhetne hozzá – ugyanis már aránytalanul korlátozná a véleménynyilvánítás szabadságát. A kiskorúakra káros tartalmak körébe sorolják többek között az erőszakos és a szexuális tartalmakat, de ártalmas elemnek minősül még a trágár nyelvhasználat, a kábítószer- és az alkoholfogyasztás megjelenítése is. Az ártalmas tartalmak tehát nem jogellenesek, de a kiskorúak szellemi és erkölcsi fejlődésére káros hatással lehetnek.⁹⁷

Kérdéses azonban, hogy pontosan mely tartalmak, és milyen korú gyermekek számára minősülnek károsnak. Egyrészt a gyermekek számára nemkívánatos tartalmak körébe nem csupán elítélendő tartalmak (pl. pornográfia, meztelenség, erőszak túlzott ábrázolása) tartoznak, hanem olyanok is, amelyek a felnőttek számára kifejezetten hasznosak is lehetnek (pl. betegségekről, szexuális problémákról szóló internetes oldalak). Másrészt a kiskorúakra káros tartalmak megítélésében és szabályozásában is világszerte rendkívül nagy különbségek mutatkoznak az egyes országok között. A káros tartalmak megítélése is elsősorban az egyes államok értékrendjétől, erkölcsi és kulturális felfogásától függ. Az ártalmas anyagok (pl. szélsőséges politikai vagy vallási tartalmak, nézetek közlése) természetét nem az egyes büntetőjogi rendelkezések, hanem az adott kulturális közeg határozza meg.⁹⁸ Így például a náci tartalmakat szigorúan tiltó Franciaországban minden korlátozás nélkül be lehet mutatni olyan szexualitást tartalmazó filmet, amelyet Ausztráliában minden bizonnyal betiltának. A gyermekeknek nem való káros tartalmakat gyakran összemoszák az illegális tartalmakkal is, azzal érvelve, hogy a káros tartalmak a felnőttekre éppúgy káros hatást gyakorolnak. Fontos az is, hogy a káros tartalmak kellően differenciáltak legyenek, és ne kezeljék őket egyformán (pl. a betegségekről, fogamzásgátlásról szóló tartalmat a pornográfiával). Ha ugyanis

97 Lásd még: Rachel O'CONNELL – Jo BRYCE: Young people, well-being and risk on-line. Media Division, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, 2006.

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/H-Inf%282006%29005_en.pdf

98 COM(96) 487 final, Brussels, 16.10.1996.; l.: III./1. fejezet.

a gyermekek tájékozódását csak a gyermeki információkra korlátoznák, azzal éppen a fejlődésüket akadályoznák. Nincs tehát egyetértés a szabályozás tartalmát illetően sem.

Egyes nézetek szerint a káros tartalmak kezelését elsősorban az önszabályozásra kell bízni, és a gazdasági és a civil szféra, valamint a felhasználók együttműködését kell elősegíteni. A jogellenes tartalom szabályozása pedig továbbra is az állam feladata. Az Európai Tanács „Illegális és ártalmas tartalmakról az interneten” című 1997-es határozata⁹⁹ például arra hívta fel a tagállamokat, hogy ösztönözzék az internetszolgáltatók önszabályozó szervezeteinek létrehozását, valamint magatartási kódexek kidolgozását, és működjenek közre olyan rendszerek kialakításában, amelyek segítségével a hatóságok tudomást szerezhetnek az illegális tartalmú anyagokról. Az 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás¹⁰⁰ is arra ösztönözte az online internetes szolgáltatókat, hogy alakítsanak ki megfelelő működési szabályzatokat, magatartási kódexeket, amelyek elősegítik a hatályos szabályok megfelelőbb alkalmazását. Ugyanakkor, bár az önszabályozás hatékony kiegészítő eszköz lehet, önmagában nem elégséges a kiskorúak védelmének biztosítására a káros tartalmú üzenetekkel szemben. A kiskorúak védelméhez valamennyi szereplő, érdekelt együttműködése szükséges, amelyben jelentős szerepe van az állami szabályozásnak is.¹⁰¹ Fontos az önszabályozás, mivel az internet gyorsan változó környezet, ezért rugalmasságra van szükség, ahhoz azonban, hogy hatékony legyen, az önszabályozást független ellenőrzésnek és értékelésnek kell alávetni, illetve szorosan össze kell kötni a tudatosságnövelést és felkészítést célzó kezdeményezésekkel.¹⁰²

Kérdéses az is, hogy a káros tartalmakat hogyan ítélik meg az életkor alapján. Nem célszerű egyetlen csoportként kezelni a kiskorúakat, hanem a sérülékenység és a védelem mértéke szempontjából korosztályonként kell különbséget tenni közöttük. Ugyanaz a tartalom, ami káros lehet egy 6-8 éves gyermek számára, egyáltalán nem biztos, hogy az egy 16-17 éves fiatal számára is káros. A védelemnek ezért differenciálnak, korcsoportra szabottnak kell lennie, figyelembe véve az adott korosztály jellemzőit, az életkori sajátosságukat, fejlettségüket, érettségüket. Azonban még a kiskorú, illetve a gyermek fogalma sem egységes, azt a legtöbb államban eltérő módon határozzák meg (pl. New York-i Egyezmény 18 év alatti személyek, Kanada 12 év, Ausztrália 14 év, Japán 15 év).¹⁰³

6. Kiskorúak védelme az interneten

A televízió mellett a kiskorúak védelme szempontjából egyre nagyobb kihívást jelent az internet, amely a veszélyes, jogellenes és káros tartalmak könnyű hozzáférhetősége és előfordulásának nagy valószínűsége miatt a gyermekekre különösen nagy veszélyt jelenthet. Bár az

99 Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 17 February 1997 on illegal and harmful content on the Internet.

100 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás.

101 Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választásadás jogáról az európai audiovizuális és online információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben (2006/952/EK), (12) preambulum-bekezdés.; Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (44) preambulum-bekezdés.

102 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04) 2.

103 BAYER Judit: *A háló szabadsága. Az internet tartalmának szabályozási problémái a véleménynyilvánítás szabadsága tükrében*. Phd-értekezés. Budapest, ELTE-ÁJK, 2004. 15–21. 111–118.; BAYER Judit: *Internetkorlátozás a kereskedelmi szféra eszközeivel: szűrők és felbukkanó ablakok*. Budapest, Médiakutató, 2005. nyár.

internetes felhasználók rengeteg tartalom közül választhatnak, a gyermekek életkoruknál és érettségüknel fogva még nem feltétlenül képesek megismerni és megfelelően értékelni a választható lehetőségeket, illetve a választás következményeit saját személyiségükre. Ráadásul a káros internetes tartalmakhoz nemcsak szándékosan, hanem véletlenül is hozzá lehet férni, a felhasználó akaratán kívül is ilyen jellegű oldalra tévedhet. Az interneten a kezdetektől fogva előfordultak különböző jogellenes és ártalmas tartalmak, ám a fájlcsereelő hálózatok tömeges elterjedése, valamint a „web 2.0” használata – amikor a tartalom jelentős részét a felhasználók saját maguk állítják elő a különböző blogokon, közösségi oldalakon, fájl- és videomegosztó oldalakon – még inkább kedvez az ilyen tartalmak terjedésének. További kockázatot jelenthetnek a különféle közösségi és társasági oldalak (pl. webkamerával összekapcsolt chat) is, amelyek nagy jelentőségre tettek szert a közelmúltban. A közösségi hálózatépítő internetes oldalak megváltoztatták a kiskorúak közötti kapcsolattartást és társas érintkezést, és óriási lehetőségeket kínálnak a kiskorúaknak. Ám a közösségi hálózatépítő oldalakban jelentős kockázat is rejlik, amely az „illegális tartalom”, az „életkorhoz nem illő tartalom”, a „nem helyénvaló kapcsolat”, illetve a „nem helyénvaló magatartás” kategóriával foglalható össze.¹⁰⁴

A kiskorúak tartalomfogyasztásának körében az internet már a televíziónál is nagyobb jelentőséggel bír. Egyrészt az interneten is egyre több a lekérhető médiaszolgáltatás, másrészt az online tartalmak már új hordozható, internethez csatlakoztatható eszközökről – pl. mobiltelefon, PDA, táblagép – is éppúgy elérhetőek, mint a számítógépekről. A gyermekek egyre változatosabb eszközökön csatlakoznak az internetre.¹⁰⁵ Ezen eszközök elterjedése pedig azzal a következménnyel is jár, hogy a gyermekek különösebb felügyelet nélkül férhetnek hozzá az interneten elérhető tartalmakhoz, szolgáltatásokhoz. Ma már a kiskorúak élete elképzelhetetlen az internet mindennapos használata nélkül. Az internet jelentős szerepet játszik a kiskorúak fejlődésében, oktatásában, szocializációjában, ám éppen emiatt fokozott veszélynek is vannak kitéve.¹⁰⁶ Ezért az interneten terjedő jogellenes tartalmak és azok terjesztői ellen egyrészt fel kell lépni, másrészt biztosítani kell, hogy az önmagában nem jogellenes, de a kiskorúak számára ártalmas, káros hatással bíró tartalmakhoz a gyermekek ne férhessenek hozzá. Az internetes médiatartalom szolgáltatóinak, az internetszolgáltatóknak és a közösségi oldalaknak is figyelembe kell venniük a kiskorúak védelmét.

A gyermekeknek az interneten is joguk van ahhoz, hogy hozzáférjenek a kifejezetten nekik szánt, életkoruknak megfelelő tartalmakat. A Bizottság 2012 májusában kiadott „A gyermekbarát internet európai stratégiája” című közleményében többek között kiemelte, hogy több jó minőségű, gyermekeknek szóló tartalmat kell készíteni. „A Tanács következtetései a gyermekbarát internet európai stratégiájáról”¹⁰⁷ című dokumentum a gyermekeknek szánt minőségi online tartalmak arányának növelését javasolja, mivel a gyermekek az interneten nem találnak elegendő, életkoruknak megfelelő minőségi tartalmat. A dokumentum a „gyermekeknek szánt minőségi online tartalom” alatt olyan tartalmat ért, amely a gyermekek számára egyrészt vonzó, használható,

104 COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13. 4.

105 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04) 2.

106 A gyermekek internetezési szokásairól lásd: EU Kids Online II. A magyarországi kutatás eredményei. 2011. [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/Hungarian%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/Hungarian%20report.pdf)

107 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:393:0011:0014:HU:PDF>

megbízható és biztonságos, másrészt valamilyen módon hasznukra válik (pl. bővíti ismereteiket, fejleszti készségeiket, kompetenciáikat). A minőségi online tartalmak rendelkezésre állása segíthet abban, hogy a gyermekek jobban kihasználhassák az internet adta lehetőségeket és fordítva. A dokumentum felhívja a tagállamok figyelmét, hogy projektek és kezdeményezések támogatása révén, nyíltforrású szoftverek és nyílt szabványok felhasználásával ösztönözzék a gyermekeknek szánt, illetve a közreműködésükkel készített minőségi online tartalmak létrehozását.

Ugyanakkor az internetes tartalmak szabályozásának is tiszteletben kell tartania a véleménynyilvánítás szabadságának határait. Kulcskérdés a biztonságos tartalom megteremtése és a véleménynyilvánítás szabadsága közötti ellentét feloldása. A káros tartalmak ügyét ezért akár az internetes jogi szabályozás állatorvosi lovának is nevezhetjük.¹⁰⁸ Egyesek azon a véleményen vannak, hogy a kiskorúak állami beavatkozás nélkül is megvédhetők az interneten elérhető káros tartalmaktól, sőt, a kiskorúak megvédése elsősorban a szülők feladata, amibe az állam semmilyen formában nem szólhat bele. Az államnak nincs joga megválasztani, hogy mi alkalmas a gyermekek számára és mi nem. Csakis a szülő döntheti el, hogy kiskorú gyermeke mit nézhet meg az interneten és mit nem. Másrészt az interneten a gyermek nagy valószínűséggel csak akkor találkozhat számára káros tartalommal, ha maga keresi azt. „A gyermekek védelmének jelszava alatt minden józan érvet félresöpörnénk: hogy véletlenül nem lehet nem kívánt tartalomba ütközni, hogy a korlátozás semmiképp sem lehet tökéletes, viszont fontos és hasznos tartalmakat alkotmányellenesen akadályoz.”¹⁰⁹

Az interneten található jogellenes és káros tartalmak elleni hatékony fellépés megvalósítása több szempontból is nehézséget okoz:

- míg a televíziós műsorsugárzásban lehetőség van arra, hogy a műsorszerkezet szabályozásával korlátozzák a kiskorúakra ártalmasnak tartott műsorszámok közzétételét, sugárzási idejét, addig az internetes tartalmaknál ez nem lehetséges;
- a televízió esetében a tartalomért felelős műsorszolgáltató könnyen azonosítható, ellenben az interneten fellelhető tartalom forrása csak nehezen, vagy egyáltalán nem meghatározható;
- nehézséget okoz annak azonosítása, hogy a felhasználó kiskorú-e vagy felnőtt. Nem áll rendelkezésre olyan megbízható rendszer, amely a személyazonosság felfedése nélkül jelezné, hogy valaki kiskorú-e vagy felnőtt;
- a korlátozás csak akkor lenne hatékony, ha valamennyi káros tartalomra – amelyek a felnőttek számára jogszerűen közzétehetők – kiterjedne. Ennek viszont az egész internetet érintenie kellene, beleértve a külföldön feltöltött tartalmakat is. Ellenkező esetben a korlátozás értelmetlen, hiszen egy külföldi országban készülő, majd egy másik ország szerverén tárolt káros vagy jogellenes tartalom éppúgy elérhető és letölthető, mint a belföldi;
- nem feltétlenül hatékony az internetszolgáltatókon keresztül akadályozni az egyes tartalmak vagy meghatározott oldalak elérését sem, mert a korlátozni kívánt tartalom máshol rövid időn belül újra elérhetővé válhat, miközben a tiltólistán szereplő oldalak tartalmának nyomon követése nehézkesebb.¹¹⁰ Kétséges, van-e olyan technológiai eszköz, amivel a folyamatosan újonnan keletkező és változó tartalmat ellenőrizni lehet.¹¹¹

108 BAYER i. m. (103. lj.) 19.

109 Uo., 21.

110 DETREKŐI Zsuzsa: Szabályozható-e az internet? *Infokommunikáció és Jog*, 2010/39. 123.

111 BAYER Judit: A gyermekek védelmének egyes kérdései az internethasználat során. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. IV. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2008. 261.

A jogi szabályozás ezért ezen a területen önmagában nem elégséges. Mégis, a kiskorúak számára káros internetes tartalmak korlátozására, illetve a számukra megfelelő tartalmakhoz való hozzáférés biztosítására számtalan lehetőség áll rendelkezésre. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec(2001) 8. számú ajánlása az internetes tartalmakra vonatkozó önszabályozásról¹¹² kifejezetten az internetes tartalomszabályozást érinti. Az ajánlás leszögezi, hogy az új kommunikációs eszközök használatának szabadsága nem érintheti hátrányosan az emberi méltóságot, mások alapvető szabadságjogait, különös tekintettel a gyermekekre. Az ajánlás a káros tartalmakkal szembeni konkrét lépések megtételét, eszközök kifejlesztését javasolja. Így felhívja a tagállamokat, hogy támogassák az önszabályozás létrejöttét, ennek érdekében bátorítsák az önszabályozó szervezetek létrejöttét, működését, illetve dolgozzanak ki magatartási szabályokat, etikai kódexeket. Az illegális és a káros tartalmak kapcsán javasolja, hogy a tagállamok ösztönözzék az olyan szűrőrendszerek kifejlesztését, amelyek alkalmazása a felhasználók önkéntes döntésén alapul. Támogatni kell a kiskorúak káros tartalmakkal szembeni védelmét szolgáló feltételes hozzáférési rendszerek használatát (pl. életkor-ellenőrző rendszerek, személyi azonosító kódok, jelszavak, titkosító és dekódoló rendszerek). Az ajánlás azt is javasolja, hogy dolgozzanak ki közös tartalmi besorolási rendszert. A besorolásnál a következő szempontokat ajánlott figyelembe venni: erőszak, pornográfia, alkohol- és cigarettafogyasztás, szerencsejáték, felnőttek és kiskorúak közötti kapcsolat.

A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2009) 5. számú ajánlása a gyermekeket a káros tartalmaktól és magatartásoktól megvédő, illetve a gyermekeknek az új információs és kommunikációs környezetben való aktív részvételét előmozdító intézkedésekről¹¹³ pedig a fiatalkorúak aktív részvételét hangsúlyozza az új információs és kommunikációs környezetben. Az ajánlás olyan intézkedések meghozatalára bátorítja a tagállamokat, amelyek előmozdítják a kiskorúakra nézve az ártalmasság veszélyét (risk of harm) hordozó tartalmak és magatartásokkal szembeni védelmet, a gyermekek számára biztonságos oldalak létrehozását, a megfelelő internetes tartalmakhoz való hozzáférést, az internetes tartalmak címkézését, valamint a média-tudatosság fejlesztését.

Említést érdemel még az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1882 (2009) számú ajánlása a kiskorúak számára megfelelő internet és online médiaszolgáltatások előmozdításáról.¹¹⁴ Az ajánlás hangsúlyozza, hogy bár az internet kihívást jelent a kiskorúak védelmét szolgáló hagyományos szabályokra, a véleménynyilvánítás szabadságának elvei nem változtak: a kiskorúak védelmét célzó minden jogi korlátozásnak szükségesnek kell lennie egy demokratikus társadalomban. Az ajánlás felhívja a közösségi oldalak növekvő számának problémájára, mivel a kiskorúak az interneten egyre inkább nyilvánossá teszik magánéletük egy részét, ami online függőséghez és internetes zaklatáshoz (bullying) vezethet. Bár a hagyományos médiákban korlátozzák a kiskorúakra negatív hatást gyakorló médiatartalmakat, napjainkban a kiskorúak a rádió és a televízió mellett egyre gyakrabban használják az internetet is, ahol könnyedén, bárhol és bármikor hozzáférhetnek bármilyen tartalomhoz, a legtöbb esetben

112 Recommendation Rec(2001)8 of the Committee of Ministers to member states on self-regulation concerning cyber content (self-regulation and user protection against illegal or harmful content on new communications and information services).

113 Recommendation CM/Rec(2009)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment.

114 Recommendation 1882 (2009) The promotion of Internet and online media services appropriate for minors.

szülői felügyelet nélkül. Ez még inkább csökkenti a kiskorúak védelmét célzó hagyományos médiapolitika hatékonyságát. Az ajánlás ezért kimondja, hogy a kiskorúak káros tartalmakkal szembeni védelmében a szülőknek kiemelt szerepük van. Az államnak és a különböző intézményeknek, mint az iskoláknak, könyvtáraknak segíteniük kell a szülőket e feladatban. Az ajánlás azokra a technikai lehetőségekre is felhívja a figyelmet, amelyekkel növelhető a kiskorúak biztonsága az internet használata során. A tagállamoknak támogatniuk kell az ingyenes szűrő szoftverek fejlesztését, elő kell segíteniük az internetes tartalmak és az online médiaszolgáltatások értékelését és osztályozását a kiskorúaknak való megfelelés szempontjából. Biztosítani kell, hogy a káros tartalmakhoz való hozzáférést hatékonyan korlátozzák az életkor-ellenőrző rendszerek. A tagállamoknak kampányokat is kell szervezniük, felhívva a közönség figyelmét az internet kiskorúak általi használatából fakadó kockázatokra és lehetőségekre, valamint az elérhető műszaki megoldásokra a káros tartalmak korlátozására.

A jogon kívüli eszközök – pl. az internetszolgáltatóknál és a számítógépeken közvetlenül megjelenő technikai eszközök – alkalmazása hatékonyabb megoldást jelenthetnek a jogi szabályozásnál, és alkalmasabbak a cél elérésére. A kiskorúak védelmére és a nemkívánatos tartalmakhoz való hozzáférés korlátozására többféle, széles körben elérhető technikai eszköz is a felhasználók rendelkezésére áll. Megoldást jelenthet a tartalmak szűrése, valamint a tartalmak értékelése és megjelölése, címkézése. A szűrési technológiák és a címkézési rendszerek megfelelő eszközök lehetnek a szülők számára annak biztosítására, hogy a gyermekek csak az életkoruknak megfelelő internetes tartalmakhoz férjenek hozzá. Önmagukban azonban a káros tartalmak elkerülését szolgáló technikai eszközök, műszaki megoldások sem jelentenek teljes, magas szintű védelmet, sőt több ország azok hatékonyságát, megvalósíthatóságát és megbízhatóságát is megkérdőjelezi.¹¹⁵ Mégis, ezen műszaki rendszerek használata, noha önmagában véve nem tekinthető megoldásnak, megfelelő eszköz lehet annak biztosítására, hogy a kiskorúak csak az életkoruknak megfelelő tartalmakhoz férjenek hozzá, feltéve, hogy az említett rendszereket hatékonyan alkalmazzák.¹¹⁶

A káros tartalmak visszaszorításában növekvő szerepet játszanak az internetszolgáltatók is, ami elsősorban az önkéntes kötelezettségvállalásokban és az önszabályozás keretében kidolgozott magatartási kódexek alkalmazásában nyilvánul meg, ezáltal is biztonságosabbá téve az internetet.¹¹⁷ Az internetszolgáltatók egyrészt különböző technikai megoldások (pl. szűrőszoftverek) biztosításával segíthetik a szülőket a kiskorúakra káros tartalmak elérésének korlátozásában, másrészt a káros tartalmak megjelölésével felhívhatják a szülők figyelmét a tartalom ártalmas jellegére.

6.1. Szűrés, tartalomszűrő szoftverek

A kiskorú felhasználók védelmére megoldást jelenthet a tartalmak korhatár-besoroláson és tartalomosztályozáson alapuló szűrése, azaz olyan szűrőrendszerek, blokkoló szoftverek alkalmazása, amelyek kellő biztonsággal képesek az interneten fellelhető káros tartalmak kiszűrésére vagy blokkolására. A tartalomszűrésnek a következő feltételei vannak:

115 BAKOS i. m. (3. lj.) 111.

116 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 1.

117 COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13. 2. 3–4.

- a tartalmak leírására és/vagy minősítésére használandó egyértelmű fogalmak rögzítése;
- az egyes tartalmak közzététel előtti vagy a közzététel idején történő értékelő vagy leíró minősítése;
- a minősítés hozzárendelése az adott tartalomhoz a felhasználó számára;
- a minősítést hordozó információ kiértékelése a potenciális fogyasztás helyén és szükség esetén a megfelelő beavatkozás a hozzáférés megtagadása céljából.¹¹⁸

A szűrés több szinten valósulhat meg: lehetséges az állam, a tartalomszolgáltató, az intézmény, illetve a felhasználó és a szülő oldalán is. Lényeges, hogy a szűrőrendszer igénybevétele mindig a felhasználó szabad döntésén kell alapulnia, lehetőségként és nem kötelezettségként kell, hogy rendelkezésre álljon. A szülőnek, a kiskorú felett felügyeletet gyakorló felhasználónak kell eldöntenie, hogy szűri-e a tartalmat gyermeke számára. A szűrőrendszer, a szoftver lehetővé teszi a felhasználónak – amennyiben a használat mellett dönt –, hogy a nemkívánatos tartalmak elérését szükség szerint megakadályozza, hozzáférhetetlenné tegye a kiskorú felhasználók számára. A rendszer az internetes oldalakat a rendszer készítője által meghatározott és frissített lista – nemkívánatos szavak, kifejezések, képek, honlapok – alapján szűri, amely listát a szülő tovább bővítheti.¹¹⁹ A „black list” (fekete lista) a problémásnak minősített oldalakhoz való hozzáférést blokkolja, míg a „white list” (fehér lista) csak az előre meghatározott oldalakhoz történő hozzáférést teszi lehetővé.¹²⁰ Egy harmadik, semleges megoldás csak tájékoztatja a felhasználót a tartalom jellegéről, és a felhasználóra bízta a döntést. Az önálló, egyedi szűrés mások jogainak korlátozása nélkül képes a tartalmi megkülönböztetésre, ami szükségtelenné teheti a tartalomszolgáltatók szabályozását, és nem veszélyezteti az internet fejlődését.¹²¹ Fontos, hogy a szűrőszoftver ingyenesen hozzáférhető és felhasználóbarát, kezelése egyszerű és könnyen elsajátítható legyen. A legtöbb internetszolgáltató a felhasználók számára már nyújt olyan szolgáltatást, amellyel megakadályozható az ártalmas tartalomhoz való hozzáférés. Fontos szempont az is, hogy a felhasználó szülő a maga ízlése szerint, igényeinek megfelelően alakíthassa a szűrő beállításait, kiegészíthesse vagy differenciálhasson a gyermeke számára alkalmatlannak tartott anyagok között. Ehhez arra is szükség van, hogy a szűrés alapjául szolgáló tartalmak leírása a lehető legtöbb szempont szerint valósuljon meg, mert minél részletesebben, minél több szempont alapján képes egy rendszer a médiatartalmat leírni, annál alkalmasabb lehet a különböző kultúrákhoz tartozó, különböző felfogású emberek igényeit kielégíteni.¹²² Nem mindegy az sem, hogy a felhasználó csak a minősítés eredményével találkozhat-e, vagy a rendelkezésre álló információk alapján maga végezheti-e el a tartalom minősítését, és úgy hozhatja meg döntését.¹²³

A szűrés hátránya, hogy az internetes tartalom megkülönböztetése nem tökéletes – a tartalmak gyors változása miatt nem is lehet az –, sok korlátoznivaló tartalmat átenged, miközben sok hasznosat is kizár. A tökéletesebb szűrés viszont szigorúbb ellenőrzéshez vezet. Másrészt, ha a szülő nem tud differenciálni a gyermeke számára alkalmatlannak tartott anyagok

118 HAZAY i. m. (65. lj.) 23.

119 LUSTYIK i. m. (83. lj.).

120 MAYER Erika: Virtuális tangó a tartalomszabályozás körül, avagy két lépés előre, egy lépés hátra az internet normatív szabályozásában. In DOMBI Gábor – LAFFERTON Emese (szerk.): *Az információs társadalom felé*. Budapest, Replika Kör, 2001. 98.; DETREKŐI i. m. (110. lj.) 120.

121 LUSTYIK i. m. (83. lj.).

122 HAZAY i. m. (65. lj.) 23.

123 NYAKAS i. m. (29. lj.) 311.

között, úgy az összes ártalmas tartalom csak egy kategóriába tartozik. A szűrő a véleménynyilvánítási szabadságot korlátozó eszköz is, mivel tartalmi alapon tesz különbséget közlések között. Értéktételeket alkot, melynek során meghatározott értékek mentén egyes közléseket megfelelőnek, míg másokat nem megfelelőnek minősít, kizárva a felhasználót a döntésből. A szűrés az ellenőrzésről szól: egy bizonyos személy ellenőrzi és korlátozza egy másik személy információhoz való hozzáférését. A szűrés magában hordozza egy erős kontroll, cenzúra lehetőségét is, épp ezért körültekintően kell megválasztani a tartalomszűrés szintjét (állam, tartalomszolgáltató, felhasználó), és tiszteletben kell tartani a felnőttek információhoz való jogát. Olyan tartalomszűrésre és blokkolási megoldásra van szükség, amely elzárja ugyan a kiskorúakat az ártalmas tartalmaktól, viszont a felnőttek számára továbbra is elérhetővé teszi azokat.¹²⁴ Egyesek szerint semmilyen központosított tartalomszűrés nem elfogadható, az állam nem vállalhat szerepet benne, sőt még állami szerepvállalással vagy közpénzekből támogatottá sem válhat a szűrőhasználat, mert sértené a tartalomszűrés önkéntességének elvét. Az állami részvétel ugyanis állami preferenciákat tükröző szűrőket eredményezne, amelyek kezdeti ajánlott alkalmazása előbb-utóbb kötelezővé válna. A kötelező tartalomszűrés pedig egyértelműen alkotmányos alapjogokat, a véleménynyilvánítás szabadságát, és az információhoz való jogot, az információk megszerzésének szabadságát sértené.¹²⁵ De aggályos lehet az is, ha a tartalmak szűrésének kritériumait a szűrőszoftvereket gyártók vagy a tartalomszolgáltatók határozzák meg, mert nem lehet tudni pontosan, hogy milyen szempontok alapján döntenek, és a felhasználó sem tudhatja, hogy valójában mitől zárja el magát vagy gyermekét.

Említést érdemel a Miniszteri Bizottság CM/Rec(2008) 6. számú ajánlása a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságának tiszteletben tartását előmozdító intézkedésekről az internetes szűrők tekintetében,¹²⁶ amely az internetes szűrők használatának lehetőségeiről szól, figyelembe véve, hogy a tagállamok bármilyen beavatkozása, amely megtiltja bizonyos internetes tartalmakhoz való hozzáférést, a véleménynyilvánítás szabadságát és az információhoz való hozzáférést korlátozza az online környezetben. Ezért egyensúlyt kell teremteni a véleményszabadság és az információhoz való hozzáférés szabadsága, valamint a gyermekek káros tartalmakkal szembeni védelme között. Az ajánlás az internetes tartalomszűrésre részben a tájékozódás és a véleményszabadság gyakorlását elősegítő eszközként, részben pedig a kiskorúak védelmét szolgáló eszközként tekint. Az ajánlás szerint ugyanis az internetes szűrők önkéntes és felelős használata növelheti a felhasználók internet iránti bizalmát és biztonságát, ezért a tagállamoknak intézkedéseket kell hozniuk annak előmozdítására, hogy a felhasználók megértsék (pl. milyen kritériumok alapján működik, milyen tartalmakat szűr) és képesek legyenek hatékonyan használni (pl. ki- és bekapcsolás, szűrés szintjének beállítása, adott típusú tartalom felülírása) azokat egyéni szükségleteiknek megfelelően. Ennek érdekében az állam, a magánszektor és a civil társadalom közötti együttműködésre is szükség van.

Az ajánlás a kiskorúak védelmét az „ártalmasság kockázatára/veszélyére” (risk of harm) alapozza, ezért azonosítani kell az ártalmasság veszélyét hordozó tartalmakat, amelyeket szűrni szükséges. Ugyanakkor el kell kerülni a gyermekek és fiatalok túlzott védelmét is, ezért az

124 COM(96) 483 final, Brussels, 16.10.1996.; l.: III./1. fejezet.

125 BAYER i. m. (103. lj.) 112–113.; BAYER i. m. (111. lj.) 259–263.; BODOKY Tamás: Internetes tartalomkontroll: Állam és szabályozás. *Magyar Narancs*, 2004. január 8.

http://magyarnarancs.hu/tudomany/internetes_tartalomkontroll_allam_es_szabalyozas-57895

126 Recommendation CM/Rec(2008)6 of the Committee of Ministers to member states on measures to promote the respect for freedom of expression and information with regard to Internet filters.

ajánlás az ún. intelligens szűrők mellett foglal állást, amelyek képesek különbséget tenni az ártalmas tartalmak és az azokra vonatkozó tudományos hivatkozások között, illetve képesek a kiskorú fejlődését nyomon követve, életkorához igazodva, annak megfelelően működni. Ennek kidolgozásához az ön- és társszabályozási szervek együttműködése ajánlott. Az ajánlás közös címkék kidolgozását is szükségesnek tartja, melyek tájékoztatják a szülőket és a felügyeletet ellátó személyeket a szűrő tulajdonságairól. Az ajánlás külön felhívja a tagállamokat arra, hogy bizonyos – konkrét és világosan beazonosítható – tartalmak általános, országos szintű blokkolása vagy szűrése csak akkor vezethető be, ha az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk (2) bekezdésében foglalt feltételek teljesülnek, az illetékes tagállami hatóság határozatban mondta ki annak jogellenességét, és a döntés felülvizsgálatát egy független és pártatlan bíróság vagy szabályozó testület előtt lehet kérni, összhangban az Egyezmény 6. cikkével. A szűrésnek mint korlátozásnak arányosnak kell lennie az elérni kívánt céllal, és szükségesnek kell lennie egy demokratikus társadalomban, elkerülve a tartalmak ésszerűtlen és aránytalan blokkolását.

Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 20-án elfogadott, a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról szóló ajánlása¹²⁷ is elismeri a szűrőrendszerek és a jelölések fontosságát, és számos olyan lehetséges intézkedést tartalmaz, amely a kiskorúak javát szolgálhatja (pl. hatékony, naprakésszé tehető és felhasználóbarát szűrési rendszer biztosítása a felhasználó részére valamely internetszolgáltatónál történő előfizetéskor; kifejezetten gyermekeknek szánt, automatikus szűrési rendszerrel felszerelt szolgáltatásokhoz való hozzáférés nyújtása). A Tanács arra is kéri a tagállamokat, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának kellő tiszteletben tartásával ösztönözzék a kiskorúak védelmét szolgáló technológiai eszközök (pl. keresőprogramok, szülői felügyeleti eszközök) használatát, és biztosítsák, hogy széles körben rendelkezésre álljanak és felhasználóbarátak legyenek.¹²⁸

További problémákat vet fel a mobiltelefonon folytatott kommunikáció is. A jogellenes és káros tartalmakkal való találkozás kockázatát jelentősen növeli, hogy a mobiltelefonok mára multimédiás eszközzé okostelefonná váltak, amely eszköz a legelterjedtebb a gyermekek és a fiatalok körében. Az egy készülékbe integrált szolgáltatások (telefon, SMS, videokamera, chat, internet stb.) megsokszorozza a különböző ártalmas tartalmakhoz való hozzáférés esélyét. A mobilszolgáltatók és a harmadik felek által generált tartalmak esetében a mobilhálózatok nyújthatnak megfelelő technikai segítséget a kiskorúak hozzáféréseinek szülői felügyeletéhez. Ez esetben a hálózatok maguk dolgozhatnak ki minősítési rendszert saját tartalmaik tekintetében, és ugyanezt más szolgáltatóktól is megkövetelhetik. A mobilszolgáltatók könnyebben és sokkal hatékonyabban végezhetik el a tartalomszűrést a mobiltelefon személyes jellege miatt, szemben a több személy által is használt számítógéppel. Ugyanakkor a felhasználók által generált tartalmakat a mobilhálózat-üzemeltetők sem képesek felügyelni.¹²⁹

6.2. Címkézés

Megoldás lehet az internetes tartalmak meghatározott kritériumok szerint történő minősítése és megjelölése, címkézése is. A megfelelő címkézésre a szülői ellenőrző rendszerek hatékony mű-

127 2006. december 20-i 2006/952/EK európai parlamenti és tanácsi ajánlás.

128 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 2.

129 NYAKAS i. m. (29. lj.) 315–317.

ködése érdekében van szükség, hogy valóban szűrni lehessen a tartalmat. A műsorszámok besorolásához hasonlóan az internetes tartalmak címkézése is kétféle lehet. Az egyik az ún. leíró címkézés (descriptive labelling), amely a tartalomra vonatkozó információkat mutatja be a lehető legobjektívabb módon. A leíró jellegű minősítés nem értékeli alkalmasság szempontjából a tartalmat, csupán tájékoztatást nyújt az előforduló tartalmi elemekről, azok megítélését a felhasználóra hagyja. A címkézés másik típusa az ún. értékelésen alapuló címkézés (evaluation of content), amely nagyobb figyelemmel van a nemzeti és helyi kultúrák jellemző vonásaira és használata is egyszerűbb.¹³⁰ Az értékelő minősítés a tartalmi elemeket figyelembe véve, azok értékelése alapján állapítja meg, hogy az adott tartalom mely életkorú kiskorú számára alkalmas (életkor alapján történő címkézés). Az ilyen minősítés nem tartalmazza az értékelés okát, és az értékelés is csak egy adott kultúrában érvényes megítélést tükröz. Ezért univerzális használatra nem alkalmas és nem teszi lehetővé egyéni szemléleten alapuló szülői értékelést sem.¹³¹ A tartalom- és szolgáltatásnyújtók is segíthetnek a kiskorúak védelmének előmozdításában a sértő tartalmak azonosítása és megjelölése tekintetében bevált módszerek elfogadásával (figyelmeztető oldal, felhasználó életkorát ellenőrző rendszerek, tartalom címkézése stb.).¹³² A címkézést a tartalomszolgáltató, illetve az internetes oldal létrehozója végzi egy előzetes szempontrendszer alapján a saját tartalmi tekintetében, amelyek a kiskorúak számára veszélyesek lehetnek. A felhasználó pedig maga dönti el, hogy engedi vagy tiltja az ilyen szempontoknak megfelelő oldalakhoz való hozzáférést a gépéről. Hátránya azonban, hogy gyakran pont azon tartalmak – akár pornográf tartalmú, vagy uszító, rasszista weboldalak – előállítói nem címkézik magukat, amelyek károsak lehetnek a kiskorúak számára.

Mégis, a minősítő rendszerek és a címkék használata megfelelő szűréssel együtt képessé tehetik a felhasználókat arra, hogy korlátozzák az ártalmas tartalom mennyiségét, és kiválasszák a gyermekek számára kívánatos tartalmakat. A PICS (Platform for Internet Content Selection) például egy olyan rendszer, amely lehetővé teszi az internetes tartalmak címkézését, a szűrőszoftverek számára pedig a minősítések felismerését, ami lehetővé teszi a felhasználó számára a hozzáférés feletti kontrollt. A PICS révén a szűrőszoftver csak a felhasználó által meghatározott szempontoknak megfelelő minősítéssel rendelkező oldalakhoz enged hozzáférést. A címkézőrendszerek körében külön kiemelandó az ICRA (Internet Tartalom Osztályozó Egyesület, Internet Content Rating Association), amit az AOL Time Warner, a Yahoo és a Microsoft MNS hozott létre az általuk szolgáltatott tartalmak osztályozására. Az ICRA deklarált célja, hogy a kiskorúak védelme érdekében az internetes tartalmakat címkékkel lássák el. A szervezethez bármely tartalomszolgáltató csatlakozhat, ha vállalja, hogy meghatározott szempontok szerint csoportosítja az általa nyújtott tartalmakat. A minősítés a meztelenség, a szexualitás, az erőszak, a nyelvhasználat, a veszélyes tevékenységek, illetve a felhasználói tartalom kategóriái alapján történik. Az ICRA által bevezetett rendszer lényege, hogy minden oldalra egy, az osztályozásnak megfelelő és a szűrőprogramok által értelmezhető jel kerül, így szűrőkkel bárki könnyedén blokkolhatja a nem kívánt tartalmakat. Ugyanakkor a PICS alapú szűrőrendszerek is alkalmasak a véleményszabadság aránytalan korlátozására, mivel nemcsak a káros tartalmakhoz való hozzáférést, hanem az olyan tartalmak elérhetőségét is megakadályozza, amelyek nincsenek felcímkézve. Ez pedig aránytalan terhet róhat a tartalmak szolgáltatóira. Másrészt az állami, illetve a szolgáltatók gazdasági érdekeinek megfelelő cenzúra veszélyét is magában rejtheti.

130 SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997. 5–6.

131 HAZAY i. m. (65. lj.) 24.

132 SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997. 5.

6.3. Forródrót-hálózatok – hotline

A kiskorúak fejlődését sértő vagy veszélyeztető jogellenes és káros internetes tartalmak felderítésének és eltávolításának egyik leghatékonyabb módszere, ha a felhasználó gyorsan és egyszerűen bejelentést tehet az általa jogsértőnek vélt, illegális vagy káros tartalom létezéséről, amennyiben ilyen internetes tartalommal találkozik. Erre az önszabályozás keretei között különféle, bejelentést szolgáló „forródrót-hálózatok” vagy „forróvonalak”, az ún. hotline-ok nyújtanak hatékony és hasznos megoldást, amelyek mára széles körben elterjedtek és használatossá váltak. A hotline-ok azzal a céllal jöttek létre, hogy a gyermekek védelme érdekében fellépjenek a jogsértő tartalmak (pl. gyermekpornográfia) ellen, és növeljék az internetet használók tudatosságát azzal, hogy lehetővé teszik a felhasználók számára az ilyen tartalmak bejelentését.

Az első hotline 1996-ban Hollandiában kezdte meg működését a szolgáltatók és a felhasználók összefogásával, valamint a rendőrség támogatásával. Rövidesen hasonló kezdeményezések indultak más országokban is (pl. Egyesült Királyság, Belgium, Norvégia). 1997-ben a Childnet International – a gyermekek kommunikációs ártalmakkal szembeni védelmével foglalkozó civil szervezet – javaslatot tett a nemzeti szintű forródrótok együttműködésére, és kezdeményezte az európai szolgáltatók fórumának megalakítását. Végül 1999 novemberében az Európai Bizottság „Biztonságosabb Internet” (Safer Internet) cselekvési terve keretében és társfinanszírozásában, nyolc hotline szervezet együttműködésével létrejött az Internetes forródrót-szolgáltatók nemzetközi szövetsége, az INHOPE (International Association of Internet Hotlines, Internet Hotline Providers in Europe Association).¹³³

Az INHOPE célja a forródrót-szolgáltatók közötti együttműködés elősegítése, a jogsértő tartalmakkal szembeni fellépés, illetve hogy növeljék a gyermekek a biztonságos és tudatos internethasználatát. Az INHOPE szerte a világon támogatja és koordinálja a hotline tevékenységeket, amely ma már Európán kívüli országokra is kiterjed. Jelenleg 37 állam forróvonal tagja a szervezetnek,¹³⁴ amelynek finanszírozásáról jelenleg is a „Biztonságosabb Internet” program gondoskodik. A forródrótokat üzemeltetők pályázhatnak az INHOPE-tagság elnyerésére. A tagságnak két fajtája van, ideiglenes és állandó tagság, az ideiglenes tagság időtartama általában 1 év. Az INHOPE-tag forróvonalaknak be kell tartaniuk az INHOPE eljárási szabályzatát, továbbá részesei az ún. „értéssítési-eltávolítási eljárásnak” is, amelynek lényege, hogy az internetszolgáltatók vállalják a jogellenes tartalom azonnali eltávolítását, miután arról a forróvonalon bejelentés érkezett. A forródrótok 24 órás ügyeletet tartanak, így az interneten észlelt jogellenes tartalmakat azonnal be lehet jelenteni, a forródrót munkatársai pedig fogadják és feldolgozzák a felhasználók bejelentéseit. Amennyiben szükséges, a bejelentéseket továbbítják a megfelelő szervnek – internetszolgáltató, rendőrség – akik megtehetik a szükséges intézkedéseket. A forróvonalak nem foglalkoznak bűncselekmények kivizsgálásával, az továbbra is a nyomozhatóságok és az igazságügyi szervek feladata. Útmutatást nyújthatnak viszont az internetszolgáltatók számára, hogy mely tartalom minősülhet jogellenesnek. A hatékony fellépés érdekében ezért a forróvonalak a hatóságokkal – rendőrséggel, bűnüldöző szervekkel – valamint az internetszolgáltatókkal, az iparág szervezeteivel

¹³³ <http://www.inhope.org/gns/home.aspx>

¹³⁴ <http://www.inhope.org/gns/our-members.aspx>

is együttműködnek.¹³⁵ Célszerű összehangolni a káros tartalomkategóriák bejelentésének közös minimumszabványait és a bejelentési eljárásokat is, hogy azok minden országban, a legkülönbözőbb eszközök felhasználása esetén is összehasonlíthatók, átláthatók és hasznosíthatók legyenek.¹³⁶

A forródrót-hálózatokkal kapcsolatban az Európai Bizottság 2006-ban kiadott közleményében¹³⁷ több ajánlást is megfogalmazott. A közlemény alapvető problémának nevezte meg, hogy az internetet felhasználóknak kevés vagy semmilyen tudomásuk sincs a forródrót-szolgálatok létezéséről. Éppen ezért szükségesnek vélte a forródrótok ismertségének növelését a felhasználók körében, valamint a forródrót-szolgálatok és más érdekelt felek, különösen a rendőrség és az internetszolgáltatók közötti együttműködés, illetve a harmadik országokban működő forródróttal való kapcsolatok javítását. Az európai digitális menetrend¹³⁸ éppen ezért arra hívta fel a tagállamokat, hogy 2013-ig teljes körűen valószínűsítsák meg a megbotránkoztató vagy ártalmas internetes tartalmak bejelentésére szolgáló forróvonalakat. A Bizottság „A gyermekek védelme a digitális világban” című jelentése arra is rámutatott, hogy az egyes tagállamok között nagy különbségek tapasztalhatók abban, hogy a forróvonalak miként ellenőrzik a hozzájuk bejelentett tartalmak illegális jellegét vagy káros hatását, hogyan kutatják fel az ilyen tartalmak forrását, és hogyan jelentik be őket az illetékes hatóságoknak. A jelentés szerint a forróvonalakat hatékonyabbá tételük érdekében közismertebbé és könnyebben hozzáférhetővé kell tenni az internetet használók, köztük a gyermekek körében.¹³⁹

Magyarországon már régóta léteznek forróvonalak az interneten található jogellenes, illetve a kiskorúakra káros tartalmak bejelentésére. Jelenleg két forróvonal is tagja az INHOPE-nak: a Puskás Tivadar Közalapítványon belül működő Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ (CERT-Hungary) által működtetett a biztonságosinternet.hu oldal,¹⁴⁰ és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság által működtetett internethotline.hu.¹⁴¹ A Biztonságosinternet Hotline az Európai Unió „Biztonságosabb Internet Plusz”¹⁴² programja keretében 2011 májusától nyújt lehetőséget a jogellenes és káros internetes tartalmak bejelentésére, célja a lehető legrövidebb idő alatt eltávolíttatni azokat az illegális és káros tartalmakat, amelyek veszélyesek lehetnek a kiskorúak fejlődésére nézve. Ennek érdekében szorosan együttműködik az internetszolgáltatókkal és a rendőrséggel is. A Hotline működésének első évében több mint 780 bejelentést fogadott, melyek 61%-a pedofil tartalomra vonatkozott. A Biztonságosinternet Hotline egy éves működés után, 2012 áprilisában nyerte el az INHOPE tagságot.

135 POLYÁK Gábor: Biztonság az interneten. A jogellenes és ártalmas tartalmak visszaszorításának eszközei az Európai Unióban. Médiakutató, 2001. ősz.; GÁLIK–POLYÁK i. m. (33. lj.) 161–164.; Összefoglaló a jogellenes online tartalmak ellen fellépő szervezetekről. NMHH, 2012.

http://internethotline.hu/tart/index/146/Kitekintes_a_vilagban_mukodo_forrodrotokra

136 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04) 4.

137 COM(2006) 663, Brüsszel, 2006.11.6.

138 COM(2010) 245, Brüsszel, 2010.8.26.

139 COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13. 3.; A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 2.

140 <http://www.biztonsagosinternet.hu/>

141 <http://internethotline.hu>

142 <http://www.saferinternet.hu/>

Az Internethotline.hu szolgáltatást 2005 február 1-je óta működtette a Magyar Tartalomipari Szövetség (MATISZ), amit 2011. szeptember 22-én a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság vett át. Az INHOPE-tagságot a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2012. április 27-én nyerte el. Az Internet Hotline szolgáltatáson keresztül lehet bejelenteni többek között a képmással, videofelvétellel vagy egyéb személyes adattal való visszaélést, a pedofil tartalmakat, az online zaklatást, a rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalmat, az erőszakos tartalmat megjelenítő oldalakat (pl. állatkínzás ábrázolása), a kábítószer kínáló, fogyasztásra csábító tartalmat, a terrorcselekményre felhívó, terrorizmust népszerűsítő, elősegítő tartalmat, valamint a különféle adathalász honlapokat, vírusokkal, kém- és féregprogramokkal fertőzött tartalmakat. Az Internet Hotline kizárólag bejelentésre intézkedik, tevékenysége nem hatósági eljárás, így a jogellenes tartalom törlésére, illetve a kiskorúakra káros tartalomra való figyelemfelhívásra senkit sem kötelezhet, csupán „a társadalmi felelősségvállalás” jegyében kérheti a kifogásolt tartalom eltávolítását arra való hivatkozással, hogy az jogszabályba ütközik. Ennek a honlapok szerkesztői, illetve a szerverek üzemeltetői általában önként eleget is tesznek. Amennyiben bűncselekmény vagy annak előkészületének gyanúja merül fel, akkor a Hotline értesíti a rendőrséget. Az Internet Hotline-nak nem feladata az internetes média-tartalmak – internetes sajtótermékeket, lekérhető tartalmakat – vizsgálata sem, az továbbra is a Médiatanács feladata. A honlap ugyanakkor nem csupán egy bejelentő-felület, hanem számos hasznos tanácsot és információt nyújt a biztonságos internethasználatról és a tudatos médiafogyasztásról is.

A Hotline-hoz 2011 szeptember végétől 2012 márciusáig mintegy 600 bejelentés érkezett. A legtöbb panasz képmással, videofelvétellel vagy személyes adattal való visszaélés, illetve zaklatás miatt érkeztek, de a rasszista és pedofil tartalmak miatt is érkezett bejelentés. A Hotline közreműködésével sikerült eltüntetni például egy öngyilkosságra buzdító és ahhoz ötleteket adó weboldalt, vagy egy vérfertőző kapcsolatra buzdító internetes fórumot. Egy másik esetben pedofilgyanús honlapokról távolítottak el olyan kiskorúakat ábrázoló fényképeket, amelyeket eredetileg a gyerekek saját internetes közösségi oldalukra tettek ki.¹⁴³

6.4. A „Biztonságosabb Internet” program

Az Európai Parlament és a Tanács 1999-ben fogadta el a „Biztonságosabb Internet” (Safer Internet) cselekvési tervről szóló 276/1999/EK határozatot,¹⁴⁴ amelynek célja az interneten található tiltott és káros tartalmak elleni fellépés, valamint az internet és az új online technológiák biztonságosabb használatának elősegítése a kiskorúak számára. A program keretében hozták létre az európai forrádrót-hálózatot (INHOPE), támogatták az internetes szűrés és értékelőrendszerek kidolgozását, valamint ösztönözték az internettudatosság növelését (INSAFE) célzó intézkedéseket. A programot 2003-ban két évvel,¹⁴⁵ majd 2005-ben másodszor is meghosszabbított-

143 http://mediatanacs.blog.hu/2011/11/22/internet_hotline_osszhangban_europaval_a_digitalis_kozbizalomert; <http://www.origo.hu/itthon/20120325-a-mediahatóság-601-bejelentest-kapott-jogszert-interntetes-oldalakrol-szeptember-ota.html>

144 Az Európai Parlament és a Tanács 1999. január 25-i 276/1999/EK határozata az Internet biztonságosabb használatát a világhálón található tiltott és káros tartalom ellen folytatott harccal elősegítő többéves közösségi cselekvési terv elfogadásáról.

145 Az Európai Parlament és a Tanács 2003. június 16-i 1151/2003/EK határozata az Internet biztonságosabb használatát a világhálón található tiltott és káros tartalom ellen folytatott harccal elősegítő többéves közösségi cselekvési terv elfogadásáról szóló 276/1999/EK határozat módosításáról.

ták „Biztonságosabb Internet Plusz” néven (Safer Internet Plus),¹⁴⁶ amely a jogellenes tartalom elleni küzdelem, a nem kívánt és az ártalmas tartalom elleni fellépés, illetve a biztonságosabb környezet előmozdítása mellett már a tudatosság erősítését, azaz a felhasználók – szülők, pedagógusok, gyermekek – felvilágosítását és oktatását is célul tűzte ki. A program többek között a forródrót-szolgálatok ismertségének növelését, a forródrót-szolgálatok közötti kapcsolatok fejlesztését, a minősítő rendszerek és minősítő címkék tartalomszolgáltatók általi alkalmazását, az önszabályozás és a magatartási kódexek fejlesztését is ösztönözte, valamint létrehozta a Biztonságosabb Internet Fórumot. A program addigi eredményeit a Bizottság 2006-ban kiadott közleményében¹⁴⁷ foglalta össze, amelyben több ajánlást is megfogalmazott, többek között a forródrót-hálózatokra és a médiatudatosság elterjedésére nézve. A közlemény fontosnak tartotta az iparág európai szintű önszabályozási megoldásainak bátorítását is.

A Biztonságosabb Internet programot 2008-ban az Európai Parlament és a Tanács az 1351/2008/EK határozatával újra meghosszabbította.¹⁴⁸ A határozat megerősíti, hogy EU-szintű fellépés kell a gyermekek fizikai, szellemi és erkölcsi integritásának védelmében a nem megfelelő internetes tartalomhoz való hozzáférés korlátozására (1). Ezért folyamatos intézkedésre van szükség mind a gyermekekre potenciálisan káros tartalom, mind pedig a jogellenes tartalom – különösen a gyermekkel való szexuális visszaélésre vonatkozó anyagok – vonatkozásában (4). A „Biztonságosabb Internet” program általános célja az, hogy előmozdítsa az online technológiák biztonságosabb használatát – különösen a gyermekek esetében – és a biztonságos online környezet kifejlesztését, csökkentse a jogellenesen terjesztett online tartalom mennyiségét, fellépjen a potenciálisan káros online magatartás ellen, és felhívja a társadalom figyelmét az online kockázatokra és óvintézkedésekre. A program ezúttal is célul tűzte ki a társadalmi tudatosság biztosítását, a jogellenes tartalom és a káros online magatartás elleni küzdelmet, az online környezet biztonságosabbá tételét, valamint egy tudásbázis létrehozását. A határozat bevezetője szerint a programnak továbbra is támogatnia kell például a gyermekek számára hasznos tartalmak ösztönzését célzó intézkedéseket (10), vagy az eredményes életkorellenőrző-rendszerek és önkéntes tanúsítási címkék kidolgozását (12).

Az online módon terjesztett jogellenes tartalom mennyiségének csökkentése, valamint a káros online magatartás megfelelő kezelése, illetve az online környezet biztonságosabbá tételének előmozdítása érdekében a program a következő intézkedéseket látja szükségesnek:

- a jogellenes online tartalom és a káros online magatartás bejelentésére szolgáló lakossági kapcsolattartó pontok és segélyvonalak létrehozása;
- a káros online magatartás – különösen a szexuális visszaélés előkészülete („grooming”, gyermekekkel való szexuális céllal történő kapcsolatfelvétel) és az internetes zaklatás – felkutatása;

146 Az Európai Parlament és a Tanács 854/2005/EK határozata (2005. május 11.) az internet és az új online technológiák biztonságosabb használatát elősegítő többéves közösségi program létrehozásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:149:0001:0013:HU:PDF>

147 Az internet biztonságosabb használatát a világhálón található tiltott és káros tartalom ellen folytatott harcra elősegítő többéves közösségi cselekvési terv végrehajtásának végleges értékelése. COM(2006) 663, Brüsszel, 2006.11.6.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0663:FIN:HU:PDF>

148 Az Európai Parlament és a Tanács 1351/2008/EK határozata (2008. december 16.) az internetet és egyéb kommunikációs technológiákat használó gyermekek védelmére irányuló többéves közösségi program létrehozásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0118:0127:HU:PDF>

- a jogellenes tartalom és a káros online magatartás kezelésére alkalmas technikai megoldások alkalmazásának ösztönzése, szűrők felhasználók általi használatának támogatása;
- a szolgáltatókra vonatkozó minőségi címke elfogadása, hogy minden felhasználó könnyen ellenőrizhesse, hogy az adott szolgáltató kötelezőnek ismer-e el magára nézve valamilyen magatartási kódexet;
- a gyermekek számára hasznos tartalmak támogatása és előmozdítása;
- az érdekeltek arra való ösztönzése, hogy megfelelő ön- és együtszabályozási rendszereket alakítsanak ki és valósítsanak meg;
- a szolgáltatók ösztönzése a címkézés kidolgozásában, akik önszabályozási eszközként egy közös „gyermekek számára biztonságos” címkét dolgozzanak ki a honlapok számára;
- az ismeretek növelése a káros online tartalom kezelésére alkalmas eszközökről (pl. szűrőrendszerek).

7. Médiaműveltség és tudatosság

A médiatudatosság vagy médiaműveltség (media literacy, Medienkompetenz) röviden a médiatartalmak elérésének, megértésének, értékelésének, kritikus vizsgálatának és létrehozásának képességét, azaz az audiovizuális és az online szolgáltatásokkal kapcsolatos ismeretek megszerzését, elsajátítását jelenti.¹⁴⁹ Az egyre sokszínűbbé váló, az állam által egyre kevésbé kontrollálható médiavilágban az emberek védelme elsősorban már nem a tiltások, hanem egyre inkább a tudatos médiafogyasztás szorgalmazása révén teremthető meg.¹⁵⁰

„A »médiatudatosság« olyan készségeket, ismereteket és értelmezési képességeket jelent, amelyek alapján a fogyasztók hatékonyan és biztonságosan tudják használni a médiát. A médiatudatossággal rendelkező emberek tájékozottan tudnak választani, [...] és jobban meg tudják védeni magukat és családjukat a káros vagy sértő anyagoktól.”¹⁵¹

Az Európai Bizottság 2007-ben kiadott, a digitális környezethez igazodó médiaműveltség európai megközelítéséről szóló közleménye¹⁵² médiaműveltség alatt „a médiához való hozzáférésre, a média és a médiatartalmak különböző aspektusainak megértésére és kritikus szemmel való vizsgálatára, valamint a különféle kontextusokban megvalósuló kommunikációra való képességet” érti. A közlemény szerint a médiaműveltség magában foglalja többek között:

- valamennyi létező kommunikációs eszköz használatában való jártasságot;
- a média aktív és kreatív használatát;
- a média kritikus megközelítését a tartalom minősége és pontossága tekintetében;

149 David BUCKINGHAM: The Media Literacy of Children and Young People: A review of the research literature on behalf of Ofcom. Centre for the Study of Children Youth and Media Institute of Education, University of London, London, 2005.

<http://eprints.ioe.ac.uk/145/1/Buckinghammedialiteracy.pdf>

150 NAGY Krisztina – TÍMÁR János: Fórum. Digitális átállás és alapjogok. *Fundamentum*, 2007/2. 56.

151 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (47) preambulum-bekezdés.

152 A digitális környezethez igazodó médiaműveltség európai megközelítése. COM(2007) 833, Brüsszel, 2007.12.20.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0833&from=HU>

- a „jogszerűség kultúrája” szempontjából a szerzői jogok tekintetében való tudatosságot, különösen a fiatalabb generáció esetében, amelynek tagjai egyszerre tartalomfogyasztók és tartalom-előállítók.

A médiaműveltség a média valamennyi válfajára kiterjedő fogalom. Ennek birtokában az ember tudatosabban szemléli mindazokat a médiaüzeneteket, amelyek nap mint nap számtalan forrásból érkeznek. Médiaüzenetnek számítanak például a műsorok, filmek, képek, szövegek, hangok és weboldalak, amelyek különböző kommunikációs adathordozókon jelennek meg.¹⁵³ A médiaműveltség azt is magában foglalja, hogy az emberek az internetnek és a digitális technológiának köszönhetően képessé válnak képek, információk és tartalmak létrehozására és megosztására.¹⁵⁴ Nem elég tehát a megfelelő tartalmakhoz való hozzáférés, a tartalmak létrehozása és a médiaeszközök helyes és egyre gyakoribb használata is szükséges a fogyasztók (polgárok) számára.¹⁵⁵ A médiaműveltség napjaink információs társadalmában a befogadás és polgári részvétel kérdése is. A médiaműveltség mára az aktív és teljes körű polgári részvétel egyik elengedhetetlen előfeltételévé vált, amellyel kivédhető vagy mérsékelhető a közösségi életből való kirekesztődés.¹⁵⁶

A médiatudatosság tehát lehetővé teszi a média hatékony és biztonságos használatát, a tájékozott döntéshozatalt és azt, hogy az emberek megvédhessék magukat és a családjukat is a káros és sértő tartalmaktól.¹⁵⁷ A médiaműveltség és a felhasználók tudatosságának növelésével jelentős mértékben fejleszthető a gyermekek, a szülők és a tanárok digitális jártassága is, illetve az audiovizuális és online tartalommal szembeni kritikus szemléletük.

A kiskorúak védelmének biztosítása érdekében fontos, hogy a gyermekek és a szülők megfelelően tudják használni az új médiumokat. Nélkülözhetetlen a kiskorú felügyeletét ellátó felhasználók, a szülők médiaműveltségének és tudatos médiahasználatának fejlesztése, mert rendelkezniük kell azokkal a képességekkel, készségekkel, amelyek alapján fel tudják mérni, hogy az adott médiatartalom károsan befolyásolja-e gyermekük fejlődését. Bár az egyes államok jelentős lépéseket tesznek ennek erősítéséért, a médiaműveltség szintje még mindig nem elégséges. A kiskorú felkészültsége gyakran jóval magasabb szintű, mint az őt korlátozni próbáló szülőé. A felhasználók, a szülők nem eléggé felkészültek ahhoz, hogy a digitális világban is meg tudják óvni gyermeküket a lehetséges ártalmaktól. Különösen az internet esetében jellemző, hogy még nem alakultak ki, és váltak a hétköznapiak részévé azok a gyakorlatok, amelyek más médiumoknál (könyv, rádió, televízió, DVD) már léteznek, emiatt a szülők is idegenkednek a lehetséges, ismeretlen kockázatoktól.¹⁵⁸ Márpedig a szülőknek egyrészt lépést

153 A Bizottság ajánlása (2009. augusztus 20.) egy versenyképesebb audiovizuális és tartalomipar, továbbá egy befogadó tudásalapú társadalom érdekében a digitális környezethez igazodó médiaműveltségről (2009/625/EK), (13) preambulum-bekezdés.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:HU:PDF>

154 BAKOS i. m. (3. lj.) 236.

155 Uo., 248.

156 A Bizottság 2009. augusztus 20-i 2009/625/EK ajánlása, (15) preambulum-bekezdés.

157 Tarlach McGONAGLE: Media Literacy: No longer the Shrinking Violet of European Audiovisual Media Regulation? *IRIS Plus*, 2011/3. 14.

<http://www.gmcs.pt/ficheiros/pt/media-literacy.pdf>

158 Tanya BYRON: Safer Children in a Digital World. The Report of the Byron Review – Children and New Technology. UK, 2008.

<http://media.education.gov.uk/assets/files/pdf/s/safer%20children%20in%20a%20digital%20world%20the%202008%20byron%20review.pdf>

kell tartaniuk a kiskorúakkal az online audiovizuális szolgáltatások megismerésében és kezelésében, másrészt el kell sajátítaniuk azokat a technikákat, azon technikai eszközök hatékony használatát, amelyekkel biztosíthatják gyermekeik védelmét. A kiskorúak védelmét célzó szabályok csak úgy érvényesülhetnek hatékonyan, ha a szülő kellő ismeretekkel rendelkezik a médiatartalmakról és azok hatásairól, tisztában van a szabályozási eszközökkel és tudatosan felügyeli gyermeke médiafogyasztását.¹⁵⁹

A szülőknek saját maguknak kell értékelnük, hogy gyermekük alkalmas-e a médiatartalom befogadására,¹⁶⁰ és arra is képesnek kell lenniük, hogy gyermekeiket megtanítsák, hogyan tudnak védekezni a rájuk leselkedő veszélyek ellen, ahelyett hogy megpróbálják eltüntetni gyermeküket az internet használatától. Fontos, hogy a gyermek az internet használatával is fejlődni tudjon, amelynek megfelelő szintű használata ma már elengedhetetlen ahhoz, hogy későbbi életében boldogulni tudjon. A biztonságos használatához azt is meg kell tanulniuk, hogyan kezeljék a potenciálisan káros tartalmakat. A gyermekeket is fel kell készíteni arra, hogy léteznek kellemetlen, provokatív tartalmak, amelyekkel szembesülhetnek, és meg kell tanulniuk megfelelően kezelni azokat, amivel védekezhetnek vagy minimalizálhatják a már bekövetkezett károkat. Ez elsősorban a szülők, de másodsorban az állam felelőssége is.¹⁶¹ Ennek érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a képzésre és a tájékoztatásra, felhívni a felhasználók, a szülők figyelmét, hogy van lehetőségük gyermekeik tartalomfogyasztását ellenőrizni. Az új szolgáltatások felelősségteljes használatához elkerülhetetlenek a tájékoztató, oktató és tudatosságnövelő intézkedések a felhasználók, a gyermekek, a szülők és tanárok részére egyaránt.¹⁶² Nagy hangsúlyt kell fektetni különösen a médiaismeretek oktatására és a televíziós tartalmak fogyasztásának kritikai megközelítésére a szülők és a gyermekek számára egyaránt.¹⁶³ A tagállamoknak, a szabályozó hatóságoknak és az oktatási szférának meg kell tennie azokat a lépéseket, amelyek – a médiaipar szereplőit is bevonva – előmozdítják a társadalom médiaműveltségét a formális és informális oktatáson keresztül egyaránt.¹⁶⁴

A médiaágazat is döntő szerepet játszik a tudatosság növelésében. Az állam mellett a médiaszolgáltatóknak is részt kell vállalniuk a médiatudatosság előmozdításában: egyrészt a gyermekek médiaértését előmozdító műsorokat kell készíteniük, másrészt a gyermekek audiovizuális gyártási képességeit is javítaniuk kell a film- és egyéb tartalmak készítésének megismertetésével. Továbbá célul kell tűzniük a szülők audiovizuális médiával kapcsolatos ismereteinek bővítését, különösen a klasszifikációval és a hatékony műszaki megoldásokkal kapcsolatban.¹⁶⁵

Emellett a gyermekek oktatásának részévé kell tenni a médiaoktatást, a médiával kapcsolatos ismeretek és az internetes védelem tanítását is, hogy kialakuljon a gyermekek média-műveltsége, illetve a média tartalmaival szembeni kritikus gondolkodásmódjuk, és képessé

159 NYAKAS i. m. (29. lj.) 305.

160 Uo., 312.

161 SIPOS Anett: A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének értékelése a 2011. év során a kiskorúak védelméhez kapcsolódóan megtett intézkedésekről; a témához kapcsolódó 2012. évi intézkedési lehetőségek. 2012. 3., 27.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/516/MTE_gyermekvedelem_2011.pdf

162 SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997. 6.

163 COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99. 4.

164 BAKOS i. m. (3. lj.) 92.

165 Uo., 245.

válnak a tudatos médiafogyasztásra, ezáltal meg tudják magukat védeni a káros médiahatásoktól.¹⁶⁶ Fontos, hogy minden gyermek megtanulja, mit, mikor és miért nézzen, vagy ne nézzen meg, hogy képesek legyenek a média sajátos nyelvezetének megértésére.¹⁶⁷ Támogatni kell a gyermekek internetes védelmét szolgáló felvilágosító és tudatosságnövelő kampányokat is, valamint az internetes védelem és médiaműveltség iskolai oktatását.¹⁶⁸ Tudatosítani kell az internet és az új online audiovizuális és információs szolgáltatások, technológiák használatával járó lehetőségeket és veszélyeket, ezért szükséges, hogy oktatás és felvilágosítás révén megtanítsák a felhasználóknak – a gyermekeknek, a szülőknek és a tanároknak – a média és az online technológiák felelősségteljes és „ártalommentes”, biztonságos használatát, és felhívják a figyelmet az online média kockázataira. Annak érdekében, hogy a gyermekek biztonságosan használhassák az internetet, egyrészt foglalkozni kell a biztonságos internetezést lehetővé tevő technikai eszközök kérdésével, másrészt a gyermekeket fel kell vértetni az ahhoz szükséges ismeretekkel, készségekkel és kompetenciákkal, hogy az online környezetben hatékonyan és felelősségteljesen mozoghassanak.¹⁶⁹ Tájékoztatást kell nyújtani azokról a lehetőségekről és technikai eszközökről, amelyek a káros online tartalom kezelésére alkalmasak, illetve biztonságossá tehetik a szolgáltatásokat a kiskorúak számára.

A médiaműveltség és tudatosságnövelés révén jelentős mértékben fejleszthető a gyermekek, a szülők és a tanárok digitális jártassága, a gyermekek azon képessége, hogy megbirkózzanak azokkal a potenciális kockázatokkal, amelyekkel a digitális világban találkoznak. Ennek révén a gyermekek biztonságos módon tudnak alkalmazkodni a folyamatosan változó új online technológiákhoz, illetve felelősségteljesebben használhatják azokat, növelhető az audiovizuális és online tartalommal szembeni kritikus szemléletük, képessé válnak a tudatos médiafogyasztásra, a káros tartalmak megfelelő kezelésére, ami végső soron a kiskorúak jobb védelmét eredményezi. A médiaműveltség fejlesztésében az állam mellett kiemelt szerepet kell játszaniuk az internetszolgáltatóknak és a társadalmi, civil szervezeteknek is. Fontos megjegyezni, hogy bár a médiatudatossági programok elsősorban az online biztonságra koncentrálnak, a médiatudatosság előmozdításának a média teljes világára ki kell terjednie, azaz a televíziós tartalmak megértését, az internetes veszélyek megismerését és a mobiltelefon felelős használatát egyaránt elő kell mozdítani.¹⁷⁰

A médiaműveltség javítása mellett érvel a Miniszteri Bizottság Rec(2006) 12. számú ajánlása a gyermekek felelős részvételéről az információ és a kommunikáció modern világában¹⁷¹ is, amely hangsúlyozza, hogy az információs és kommunikációs szolgáltatások, illetve technológiák használatához felelősségtudat és készség szükséges. Az ajánlás ezért javasolja a tagállam-

166 BUCKINGHAM i. m. (45. lj.) 13.

167 KOC SIS Anita Dominika: *A média tevékenysége, működése, jogi szabályozásának és az egyes médiumok etikai normáinak elemzése a gyermeki jogok tükrében*. Hiányos, vagy hiányzó jogintézmények, eljárások a média működésének szabályozási gyakorlatában a gyermeki jogok védelme, érvényesítése érdekében. Gyermekjogi Műhely civil együttműködési projekt belső pályázata, Budapest, 2010. 12.

http://www.gyermekek.joghaz.hu/dokumentumok/Gyermeki_jogok_es_a_media.pdf

168 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 2.

169 A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04) 3.

170 BAKOS i. m. (3. lj.) 110–111.; MLINARICS József – HORVÁTH Noémi: *A XXI. század írástudása. Médiaműveltség – Media Literacy. Felnőttképzés*, 2010/2. 1–4.

171 Recommendation Rec(2006)12 of the Committee of Ministers to member states on empowering children in the new information and communications environment.

moknak, hogy dolgozzanak ki átfogó stratégiát az informatikai képzésről, hogy a gyermekek és oktatóik képessé váljanak az információs és kommunikációs szolgáltatások, technológiák önálló és legmegfelelőbb kihasználására. A tagállamoknak kellő figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy a gyermekek jobban megértsék és kezelni tudják az interneten megjelenő bizonyos tartalmakat (pl. mások vagy saját magunk elleni erőszak, pornográfia, diszkrimináció, fegyűlölet), illetve a pedagógusok képessé váljanak a gyermekek számára jogsérelem veszélyét hordozó internetes anyagok és magatartási formák azonosítására és korlátozására. A tagállamoknak emellett törekedniük kell az érdekelt csoportok (informatikai magánszektor, civil társadalom, médiumok) tevékenységének összehangolására is, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyermekek felelős és önálló felhasználókká váljanak az informatika és a kommunikáció modern világában.

A kiskorúak védelme érdekében az Európai Unió is kiemelten támogatja a médiaműveltség és a felhasználók tudatosságának fejlesztését, amit „a társadalom valamennyi szegmensében elő kell mozdítani, és a haladást szorosan figyelemmel kell kísérni”.¹⁷² A médiaműveltséggel kapcsolatos elvárások, javaslatok több dokumentumban is megjelennek. Az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv a médiaműveltség fontossága ellenére nem teremt jogi kötelezettséget a tagállamok számára, a preambulum csupán ajánlásokat, iránymutatásokat fogalmaz meg, amelyek a tagállamok diszkrecionális jogára bízák, hogy milyen formában és megoldással – jogszabályok útján vagy „soft law” („puha jog”, azaz nem kötelező erejű jogi aktusok) alkalmazásával – valósítják meg az ajánlások nemzeti jogukba való átültetését, esetleg eltekintenek azok átültetésétől.¹⁷³

Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 20-án elfogadott, a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról szóló ajánlása¹⁷⁴ is szükségesnek tartja, hogy a gyermekek mellett a szülők, a tanárok és a nevelők is megtanulják az audiovizuális és online információs szolgáltatások hatékony használatát (11). Az ajánlás előírja a tagállamok segítségét, hogy a kiskorúak képessé váljanak az audiovizuális és online információs szolgáltatások felelős használatára, ismertessék meg azokat az eszközöket – elsősorban az új szolgáltatások és eszközök lehetséges használóival, így a szülőkkel, oktatókkal és tanárokkal –, amelyek segítségével e szolgáltatások biztonságosabbá tehetők a kiskorúak számára, például médiaismereti vagy médiaoktatási programok, iskolai oktatás keretében zajló folyamatos képzés révén. Könynyítsék meg a kiskorúak számára nyújtott minőségi tartalom és szolgáltatások azonosítását és az azokhoz történő hozzáférést. Az ajánlás a médiaműveltség előmozdítása érdekében egy sor lehetséges intézkedést is tartalmaz (pl. a tanárok és a nevelők továbbképzése; külön internetképzés gyermekek számára egészen fiatal kortól, a szülők számára látogatható órákkal; az állampolgárokat célzó nemzeti kampányok szervezése az internet felelősségteljes használatára vonatkozó tájékoztatás érdekében). Az európai digitális menetrend¹⁷⁵ is arra hívja fel a tagállamokat, hogy támogassák a gyermekek internetes védelmét szolgáló felvilágosító kampányokat,

172 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (47) preambulum-bekezdés.

173 SIMON Éva: *A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások szabályozása*. Budapest, AKTI, 2008. 21.; SIMON Éva: New Media Legislation: Methods of Implementing Rules Relating to On-Demand Services. In Beata KLIMKIEWICZ (ed.): *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. Budapest, Central European University Press, 2010. 66.

<http://books.openedition.org/ceup/2165>

174 2006. december 20-i 2006/952/EK európai parlamenti és tanácsi ajánlás.

175 COM(2010) 245, Brüsszel, 2010.8.26.

az internetes védelem iskolai oktatását, valamint ösztönözzék az internetes szolgáltatókat a gyermekek online védelmével kapcsolatos önszabályozó intézkedések meghozatalára.

A Bizottság 2009. augusztus 20-án elfogadott 2009/625/EK ajánlása a digitális környezethez igazodó médiaműveltségről kezdeményezte, hogy a médiaoktatás váljék az oktatási rendszer részévé. Elsődlegesen a tagállamok feladata eldönteni, hogy a médiaműveltség milyen módon jelenjen meg az iskolai tantervekben (18). Az ajánlás úgy véli, hogy a médiaműveltség a társszabályozáson keresztül is előmozdítható úgy, hogy a tagállamok a média- és adatvédelmi hatóságokkal együttműködve olyan kezdeményezéseket dolgoznak ki, amelyek eredményeként a főbb érdekelték magatartási kódexeket fogadnak el. Az ajánlás szerint a médiaiparnak is nagyobb fokú elkötelezettséget kell arra vállalnia, hogy biztosítsa a szükséges eszközöket a médiaműveltség fejlesztéséhez (pl. ismeretterjesztő kampányok, fiataloknak szóló tájékoztató csomagok elkészítése). A Bizottság 2012 májusában kiadott „A gyermekbarát internet európai stratégiája” című közleményében pedig a tudatosságnövelő és felkészítő intézkedések fokozását emelte ki.

Az Európai Unió a „Biztonságosabb Internet” program keretében az internettudatosság növelését célzó intézkedéseket is ösztönözte. 2005-től a „Biztonságosabb Internet Plusz” a tudatosság erősítését, azaz a felhasználók – szülők, pedagógusok, gyermekek – felvilágosítását és oktatását is célul tűzte ki. A Bizottság 2006-ban kiadott, a program addigi eredményeit összefoglaló közleménye¹⁷⁶ fontosnak tartotta a médiatudatosság egyes célcsoportokban és szélesebb körben való elterjedését, valamint a végfelhasználók jobb tájékoztatásának elősegítését az ártalmas tartalom szűrésére rendelkezésre álló eszközökről. A társadalmi tudatosság erősítése érdekében a program célja, hogy a társadalomban – különösen a gyermekekben, szülőkben, tanároknak és nevelőkben – fokozottabban tudatosítsák az online technológiák használatával összefüggő lehetőségeket és veszélyeket, valamint az online biztonság megőrzésének eszközeit. A program kiterjed az új terjesztési platformokat alkalmazó szolgáltatások – pl. mobiltelefonon igénybe vehető audiovizuális szolgáltatások – lehetőségeire és veszélyeire is. A program szükségesnek látja a káros online tartalom kezelésére alkalmas eszközökkel (pl. szűrőrendszerek) kapcsolatos ismeretek növelését. Hasznosnak bizonyultak a program keretében finanszírozott projektek is, mint az „EU Kids Online”¹⁷⁷ vagy az internettudatossággal és a biztonságos internethasználattal foglalkozó szervezeteket összefogó INSAFE.¹⁷⁸

8. Ön- és társszabályozás támogatása

Az audiovizuális iparágat, illetve a tartalomszolgáltatókat úgy is érdekeltté lehet tenni a kiskorúak védelmének elősegítésére, ha bevonják őket a szabályozásba, ha az állam lehetővé teszi, hogy magukra nézve állapítsanak meg normákat. A fejlődő audiovizuális médiaszolgáltatási ágazatban az intézkedések hatékonyabbak lesznek, ha azokat a szolgáltatók aktív támogatásával hozzák meg, illetve a jogalkotásnál sok esetben hasznosabb a piaci szereplőkre

176 COM(2006) 663, Brüsszel, 2006.11.6.

177 <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>

178 European Network of Awareness Centres
<http://www.saferinternet.org>

bízni a magatartási szabályok kialakítását.¹⁷⁹ Ennek két formája ismert: az önszabályozás (self-regulation) és a társszabályozás (co-regulation). A társ- és önszabályozás révén az audiovizuális ipar, a médiaszolgáltatók az állammal együtt vagy önállóan határozhatják meg azokat a kötelezettségeket, amelyek elősegíthetik a kiskorúak védelmét. Az így meghatározott szabályok előnye, hogy betartásukra nagyobb hajlandóság mutatkozik, és rugalmasan, bármikor változtathatóak a technikai fejlődés által felvetett újabb kérdéseknek és problémáknak megfelelően.¹⁸⁰

„Az önszabályozás olyan önkéntes kezdeményezési típus, amely lehetővé teszi a gazdasági szereplők, a szociális partnerek, a nem kormányzati szervezetek vagy a szövetségek számára, hogy saját maguk számára fogadjanak el közös iránymutatásokat.”¹⁸¹ Lényege, hogy az egyes ágazatok alakítják ki saját magatartási, etikai szabályaikat, amelyeket a maguk számára kötelezőnek ismernek el, és a szabályok megsértőit szankciókkal fenyegetik.¹⁸² Az önszabályozás tehát olyan magatartásszabályozás, amelyben a szervezetek, érdekcsoportok saját magukat szabályozzák, az általuk megalkotott előírásokat saját magukra nézve kötelezőnek ismerik el, és azok érvényesülését maguk ellenőrzik.¹⁸³ Az önszabályozás akkor valósul meg, ha az önszabályozás alanyai – szabadon eldöntve, hogy részt kívánnak-e venni benne – önként alávetik magukat az önszabályozó mechanizmusnak, és ténylegesen az általuk megalkotott szabályokhoz igazítják cselekvéseiket. Az önszabályozás fő előnye, hogy rugalmasabb, kevésbé bürokratikus és hatékonyabb, mert a szabályt ott alkotják, ahol a legközelebből ismerik az igényeket és a szabályozandó viszonyokat.¹⁸⁴ Ha az adott iparág képviselői alkotják meg a szabályokat, a többi résztvevő is nagyobb valószínűséggel fogja ésszerűbbnek és elfogadhatóbbnak tartani azokat, mint a hagyományos szabályozást.¹⁸⁵ Az eredményes önszabályozás a hatályos jogszabályok és a bírósági és/vagy közigazgatási mechanizmusok kiegészítője lehet.

Az önszabályozás hátránya, hogy elsősorban az adott iparág érdekeit tartja szem előtt, könnyen „önkiszolgálássá” válhat. Miután hiányzik az állami kikényszerítés eszköze – jogilag közvetlenül nem kikényszeríthetők –, gyakran előfordul, hogy a műsorszolgáltatók mellőzik az önmaguk által elfogadott szabályokat, ha úgy vélik, hogy a szabályozás nem szolgálja a közös, illetve a saját egyéni érdeküket. Kétséges az is, hogy az önszabályozó szervezetek rendelkeznek-e megfelelő eszköztárral előírásaik betartására.¹⁸⁶ Az önszabályozás ezért önmagában elégtelen eszköz a kiskorúak védelmének biztosításához. Az Európai Unió is rámutatott arra,

179 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (44) preambulum-bekezdés; KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 149.

180 BAKOS i. m. (3. lj.) 91.

181 Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (44) preambulum-bekezdés.

182 BAYER Judit: Az internet tartalomszabályozása Magyarországon. (Önszabályozás versus állami szabályozás). In ENYEDI NAGY Mihály – POLYÁK Gábor – SARKADY Ildikó (szerk.): *Magyarország médiakönyve 2002. Tények és tanok*. Budapest, Enamiké, 2002. 451.

183 Ian BARTLE – Peter VASS: Self-Regulation and the Regulatory State. A Survey of Policy and Practice. The University of Bath, Research Report 17, 2005. 19.

http://www.bath.ac.uk/management/crri/pubpdf/Research_Reports/17_Bartle_Vass.pdf,

idézi: CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 35.

184 KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 149–150.

185 Angela J. CAMPBELL: Self-Regulation and the Media. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 51., 1999. 716. <http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1207&context=fclj>,

idézi: CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 35.

186 BAKOS i. m. (3. lj.) 113.; CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 35. 42.

hogy az önszabályozás hatékony kiegészítő eszköz lehet, de önmagában nem elégséges a kiskorúak védelmének biztosítására a káros tartalmú üzenetekkel szemben, nem helyettesítheti a nemzeti jogalkotó kötelezettségét. A kiskorúak védelméhez valamennyi szereplő, érdekelt együttműködése szükséges, amelyben jelentős szerepe van az állami szabályozásnak is.¹⁸⁷ A kiskorúak védelmében ezért elsősorban a társszabályozás játszik szerepet.

A társszabályozás a nem állami szabályozást kapcsolja össze az állammal, középut a közvetlen állami szabályozás és az iparági önszabályozás között, ún. koreguláció (együttlétszabályozás vagy társszabályozás), amelyben a rugalmas önszabályozás egyesül az állami kikényszeríthetőséggel.¹⁸⁸ A társszabályozás állami – törvényi vagy hatósági – jóváhagyáson vagy felhatalmazáson nyugszik.¹⁸⁹ Az állam és a piaci szereplők együttműködésére épül, és olyan területeken juthat szerephez, ahol szükséges az állami szabályozás és jelenlét, illetve törvény írja elő a szabályozási kötelezettséget. Lehetővé teszi a törvényhozó által meghatározott célok megvalósításának átruházását az érintett területen elismert érdekképviseletekre („szabályozott önszabályozás”), teret engedve az iparágak önszabályozó kezdeményezéseinek, és figyelembe véve az érintettek érdekeit és álláspontját.¹⁹⁰ A társszabályozás akkor valósul meg, amikor a jogszabály által előírt szabályozást, illetve annak alkalmazását iparági testülethez, akár önszabályozó szervhez delegálják. A szabályokat így könnyebb a gyorsan változó médiakörnyezethez igazítani, illetve betartatni, mert az iparág képviselői jobban magukénak érzik azokat.¹⁹¹

Az állami szervek szerepe a társszabályozói rendszeren belül az, hogy felügyeljék az adott iparág képviselőit tömörítő, nem állami szervezetek működését. A nem állami szerv csak állami jogosítás, engedély alapján működhet és hozhat hatósági döntéseket, és az eljárási kódexéhez is állami elismerés szükséges. Ha szervezet nem megfelelően jár el vagy túllépi hatáskörét, az állami szerv belép, és maga hoz döntést. A társszabályozás sikertelensége esetén végső garanciaként lehetőség van az állami beavatkozásra. A nem állami iparági szervezetnek így érdeke a jogszabályoknak megfelelően eljárni.¹⁹²

Az Európai Unió is számtalan dokumentumában és ajánlásában támogatja az önszabályozás előtérbe helyezését. Az önszabályozást erősíti az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK irányelv, amely kimondja, hogy a tagállamoknak és a Bizottságnak ösztönözniük kell a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére vonatkozó magatartási kódexek kidolgozását az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások területén [16. cikk (1) bekezdés e) pont]. Az 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás és a 2006. december 20-i 2006/952/EK európai parlamenti és tanácsi ajánlás arra hívta fel a figyelmet, hogy a kiskorúak védelmének elektronikus médiában megjelenő új kihívásai és az online szolgáltatások elterjedésével a jogi szabályozás nem mindig képes e fejleményekkel lépést tartani, ezért

187 2006. december 20-i 2006/952/EK európai parlamenti és tanácsi ajánlás, (12) preambulum-bekezdés.; Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv, (44) preambulum-bekezdés.

188 BAYER i. m. (182. lj.) 461.; CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 61.

189 NYAKAS i. m. (18. lj.) 143–144.

190 GÁLIK–POLYÁK i. m. (33. lj.) 44.; KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 150–151.

191 CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 38. 60. 65.

192 NYAKAS i. m. (29. lj.) 309–310.; CSINK–MAYER i. m. (59. lj.) 69–72.; lásd még: Eva LIEVENS – Jos DUMORTIER – Patrick S. RYAN: The Co-Protection of Minors in New Media: A European Approach to Co-Regulation. *U.C. Davis Journal of Juvenile Law & Policy*, Vol. 10. 2006. 97–151.

http://jjlp.law.ucdavis.edu/archives/vol-10-no-1/Coregulation_FINAL_021006.pdf

szorgalmazták, hogy a tagállamok ne pusztán jogi eszközöket alkalmazzanak, hanem ösztönözzék az érintett feleket az önszabályozás rendszereinek kidolgozására és alkalmazására. Az 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás elsőként határozta meg az önszabályozó mechanizmus tartalmi követelményeit:

- e mechanizmusok, testületek az érdekelt iparágak és felek részvételével, nemzeti szintű önkéntes alapon jöjjenek létre;
- magatartási kódexek kidolgozása;
- a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére, valamint a felhasználók tájékoztatására alkalmas új eszközök kialakítása és fejlesztése;
- a beérkező panaszok kivizsgálására és hatékony intézkedések megtételére alkalmas együttműködés kialakítása;
- olyan intézkedések meghozatala, amelyek eredményeként a kiskorúak nagyobb mértékben juthatnak hozzá audiovizuális és információs szolgáltatásokhoz anélkül, hogy ki lennének téve potenciálisan ártalmas tartalmú anyagoknak.

A magatartási kódexeknek kiemelten kell foglalkozniuk azzal, hogy lehetővé tegyék a kiskorúak számára az online szolgáltatások felelős módon történő használatát, és elkerüljék, hogy szüleik vagy tanáraik engedélye nélkül olyan – egyébként törvénybe nem ütköző tartalmú – anyagokhoz jussanak, amelyek károsak lehetnek testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődésük szempontjából. A magatartási kódexekben az online szolgáltatóknak elő kell írni, hogy a kiskorúak számára potenciálisan ártalmas anyagokat tartalmazó oldalakon figyelmeztetést vagy vizuális jelet helyezzenek el, az anyagot címkézzék vagy kategorizálják, esetleg olyan rendszert alkalmazzanak, amely képes ellenőrizni a felhasználó korát. A szolgáltatóknak biztosítaniuk kell segélyvonalak működtetését is, amelyek lehetővé teszik a panaszok gyors fogadását, és ki kell alakítani olyan eljárásokat, amelyek a panaszok megfelelő kezelésére alkalmasak.

A Tanács az internetes médiatartalom szolgáltatóit, az internetszolgáltatókat, a közösségi oldalakat és az online vitafórumokat is arra ösztönzi, hogy fejlesszék tovább az önszabályozási rendszereket, és dolgozzanak ki magatartási kódexeket.¹⁹³ A megfelelő ön- és együttszabályozási rendszerek kialakítását szorgalmazza a Biztonságosabb Internet programot meghosszabbító 1351/2008/EK határozat is.

Az Európai Unió tagállamainak többsége már lehetővé teszi, hogy a kiskorúak védelmével kapcsolatos feladatok ellátását társszabályozás keretében önszabályozó szervezetek vegyék át. Ezen túlmenően a tagállamok mintegy felében a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatók létrehozták az ön- vagy társszabályozói rendszerüket, és magatartási kódexeket is elfogadtak a kiskorúak védelme érdekében. A társszabályozás megoldásaiban – hatálya alá tartozó szolgáltatások, az önszabályozó szervezetnek átadott feladatok, az általa alkalmazható szankciók tekintetében, valamint az önszabályozó szervezet és a hatóság viszonyában – azonban jelentős eltérések mutatkoznak.

- A) A társszabályozás hatálya alá tartozó szolgáltatások tekintetében két csoport különíthető el:
- többféle audiovizuális szolgáltatás, tartalom felett gyakorol felügyeletet egy vagy több önszabályozó szervezet [pl. Németország: Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen (FSF), Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter (FSM), Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft (FSK), Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle (USK); Hollandia: NICAM];

¹⁹³ A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 2.

- egy-egy szolgáltatás felett létezik társszabályozás [pl. lekérhető médiaszolgáltatások: Egyesült Királyság – ATVOD; Írország – On-Demand Audiovisual Services Group (ODAS); televíziózás: Olaszország – Önszabályozó Kódexet Felügyelő Bizottság (Comitato di applicazione del Codice di autoregolamentazione Tv e minori); Spanyolország – Comité de Autorregulación].

B) A társszabályozás keretében átadott állami feladatok és hatáskörök terén – besorolási, minősítési és vízvázlatot rendszer kialakítása, audiovizuális tartalmak minősítése, szabályok betartásának felügyelete (panaszkezelés), szankciók alkalmazása – szintén jelentős különbségek vannak az egyes társszabályozói rendszerek között. Az meglehetősen ritka, hogy egy szervezet valamennyi hatáskörrel rendelkezzen, főleg úgy, hogy hatásköre valamennyi audiovizuális szolgáltatásra kiterjedjenek:

- önszabályozó szervezetek, amelyek több feladatot látnak el: pl. Németország – FSF; Hollandia – NICAM; Olaszország – Önszabályozó Kódexet Felügyelő Bizottság;
- önszabályozó szervezetek, amelyek szűkebb feladat- és hatáskörrel rendelkeznek: pl. Írország – On-Demand Audiovisual Services Group (ODAS).

C) Különbség tehető az önszabályozó szervezetek között aszerint is, hogy van-e lehetőségük vagyoni jellegű szankció kiszabására (pl. rendelkezik ilyen hatáskörrel: NICAM, FSF; kezdeményezhet szankciót: ATVOD, Spanyolország, Olaszország illetékes bizottsága; nem szabhat ki bírságot, és nem kezdeményezheti annak kiszabását: ODAS). A vagyoni szankció kiszabásának jogát jellemzően illetékes médiahatóságok számára tartják fenn.¹⁹⁴

9. A videojátékok tartalmi szabályozása, korhatár-besorolása

A kiskorúak lelki, szellemi fejlődésére egyes számítógépes és videojátékok is veszélyt jelenthetnek. Az utóbbi években a videojátékokban is elszaporodtak a kiskorúak fejlődésére veszélyt jelentő káros, erőszakos tartalmi elemek. A számítógépes játékokban megjelenő erőszak kérdése először 1976-ban vetődött fel, amikor megjelent a „Death Race” nevű játék, amelyben a játékosnak egy autóval kellett az úton átkelő gyalogosokat elütnie. Hasonló játék volt később az 1990-es évek közepén megjelent „Carmageddon” nevű autós játék is, amit már több országban is betiltottak (pl. Egyesült Királyság) annak erőszakos tartalma miatt. A többségi vélekedés szerint az erőszakos tartalmú játékok, a játékokban megjelenő erőszak is rossz hatással lehetnek a gyermekek fejlődésére, mivel összefüggés fedezhető fel az agresszív, erőszakos játékprogramok és a gyermekek erőszakos viselkedése között. Ez szükségessé teszi a játékok szabályozását, és a kiskorúak megfelelő védelmét az életkoruknak nem megfelelő tartalmú játékokkal szemben.

További problémát jelent, hogy míg korábban a videojátékok főként a kiskorúakra összpontosítottak, addig manapság több videojátékot kifejezetten a felnőttek részére fejlesztenek ki. A videojátékok mára tömeges fogyasztási cikké váltak, amelyek nemcsak üzletekben, hanem internetről is megvásárolhatók vagy letölthetők, és számos platformon – számítógép, konzol, internet, mobiltelefon – játszhatók. A videojátékok emellett egyre inkább interaktív jellegűek, mivel a felhasználóknak már arra is lehetőségük van, hogy részt vegyenek a fórumokon zajló vitákban, szöveges vagy szóbeli csevegésben. Emiatt a szülői felügyelet is egyre

194 NYAKAS i. m. (18. lj.) 142–145. 147.

nehezebbé válik, mivel a gyermekek szülei tudomása vagy beleegyezése nélkül tölthetnek le koruknak nem megfelelő videojátékokat.¹⁹⁵ Abban viszont már vita van, hogy szükséges-e a játékok tartalmi szabályozása, tartalmi alapuló korlátozása, és ha igen, a hagyományos médiumokra vonatkozó jogszabályokat alkalmazták-e, vagy új, kifejezetten a játékokra vonatkozó előírásokat hozzanak. A legkézenfekvőbb megoldás itt is a korhatár-besorolási rendszer megfelelő alkalmazása. Néhány ország polgári vagy büntetőjogi szabályokat is hozott a káros tartalmú játékokhoz való hozzáférés korlátozására, és tiltják az ilyen tartalmú videojátékok bolti eladását, korhatáron aluli értékesítését a kiskorúak számára. Külön kérdést jelentenek az online játékok, mivel a legtöbb állam még nem rendelkezik külön jogi szabályozással, és korhatár-besorolási rendszereket is csak korlátozottan alkalmazták. Néhány ország azonban úgy véli, hogy a hagyományos videojátékokra vonatkozó szabályozás az online területre is alkalmazandó.

Egyes vélemények szerint a játékok jogszabályi úton történő tartalomszabályozása sürgős, mert a videojáték-iparág (játékipar, konzolgyártók, kiskereskedők, hirdető, online-játék szolgáltatók) önszabályozása megfelelően szolgálja a célt, ami a fogyasztók választási szabadságát is tiszteletben tartja. Az iparág feladata, hogy az önszabályozást a gyakorlati igényekre figyelemmel folyamatosan fejlessze. A legfontosabb a felhasználók döntési szabadságának tiszteletben tartása azzal, hogy a játékok tartalmával kapcsolatban a lehető legtöbb információt kell a felhasználók rendelkezésére bocsátani, erre pedig az önszabályozói eszközök a legalkalmasabbak. Szükséges továbbá a videojátékok kockázataira való figyelemfelhívás – a médiaműveltség és a tudatosságnövelés keretein belül. Megoldást jelenthet az olyan magatartási kódexek kidolgozása is, melyek előírják, hogy a videojátékokat árusító kiskereskedők kezeljék tudatosabban a játékok korhatár-besorolását, és ne értékesítsenek játékokat az előírt korhatárt még be nem töltött kiskorúaknak. Mások arra a következtetésre jutnak, hogy a gyermekek nem korlátozhatók „önkifejezésükben”, ezért joguk van játszani a játékokkal. Az erőszakot tartalmazó játékok tilalma pedig végső soron a véleményszabadság sérelmét eredményezné, mert a korlátozás további korlátozásokhoz vezethet: a videojátékok után a könyvek, a filmek, majd az internet következne.¹⁹⁶

9.1. Az Európai Unió videojátékokra vonatkozó dokumentumai és ajánlásai

Az Európai Unió közvetlenül ugyan nem szabályozza a számítógépes- és videojátékokat, ugyanakkor több ajánlásában, dokumentumában is kitér azok tartalmára, kiemelve a kiskorúak és az emberi méltóság védelmének jelentőségét. A fogyasztók, különösen a fiatalok egyes video- és számítógépes játékok korcsoportok szerinti címkézése általi védelméről szóló 2002. március 1-jei tanácsi állásfoglalás¹⁹⁷ kimondta, hogy a videojátékok jobb átlátha-

195 Az Európai Parlament 2009. március 12-i állásfoglalása a fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről [2008/2173(INI)]. 2.

196 DOMOKOS N. Márton: „Tell me the truth, are we still in the game?” avagy a számítógépes- és videojátékok tartalmával kapcsolatos jogi szabályozás legfontosabb gyakorlati kérdései. *Jogi Fórum*, 2010. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/domokos_n_marton__szamitogepes_es_videojatekok_jogi_szabalyozas_kerdesei\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/domokos_n_marton__szamitogepes_es_videojatekok_jogi_szabalyozas_kerdesei[jogi_forum].pdf)

197 A Tanács 2002. március 1-jei állásfoglalása a fogyasztók, különösen a fiatalok egyes video- és számítógépes játékok korcsoportok szerinti címkézése általi védelméről (2002/C65/02).

tóságának és szabad forgalmának biztosítása érdekében az összes tagállamban egyértelmű és egyszerű besorolási rendszereket kell alkalmazni. A játékok tartalmának értékelésével és korcsoportok szerinti besorolásával kapcsolatban pedig egyértelmű tájékoztatásra van szükség. Az állásfoglalás felkérte az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg a számítógépes és videojátékok tartalmának különböző értékelési módszereit, valamint a játékok besorolását és címkézését.

A Bizottság 2008-ban kiadta „A fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről” szóló közleményét,¹⁹⁸ amelyben leszögezte, hogy a videojátékok esetében is – ahogyan a többi médiánál – ügyelni kell az alkotók és a játékosok véleménynyilvánítási szabadságára, azonban a kiskorúak védelmében szigorú előírásokra van szükség. Gondoskodni kell a nagyfokú véleménysszabadság, valamint a kiskorúak védelmét biztosító hatékony és arányos mértékű intézkedések alkalmazásáról. A Bizottság aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a kiskorú gyermekek által használt videojátékok között egyre több jelenít meg erőszakos tartalmat.

„A videojátékoknak a kiskorúakra gyakorolt erős pszichológiai hatása miatt fontos megbizonyosodni arról, hogy ezek a játékok nem jelentenek veszélyt rájuk nézve. Ehhez különösen arra van szükség, hogy különböző szintű legyen a kiskorúaknak és felnőtteknek a videojátékokhoz való hozzáférése.”

A közlemény mégis úgy vélte, hogy a játékok forgalmazásával kapcsolatos tilalmak csak kivételes esetekben és arányos mértékben indokoltak, éppen ezért azok alkalmazását az emberi méltóság súlyos megsértésének esetére kell korlátozni. A videojátékok esetében is támogatandó az ön- és társzabályozó, platformtól független korhatár-besorolási rendszer megvalósítása. A Bizottság azt is javasolta, hogy a videojátékok kiskereskedelmi forgalmazásában érintett érdekelt felek egyezzenek meg a videojátékok kiskorúak részére történő értékesítéséről szóló európai etikai kódex kidolgozásáról, és vállaljanak kötelezettséget arra, hogy jobb tájékoztatást nyújtanak a szülők és a gyermekek számára a PEGI-rendszerről. A közlemény az online videojátékok jelentette új kihívásokra is kitért: például gyors és hatékony módszerre van szükség az életkor ellenőrzésére, és különös figyelemmel kell kísérni a játékokhoz tartozó csevegőszobákat. Következésképpen a tagállamoknak, az érintett ágazatnak és a többi érdekelt félnek – a szülőket is beleértve – is további erőfeszítéseket kell tennie a videojátékok iránti bizalom erősítése és a kiskorúak védelmének javítása érdekében.

Említést érdemel az Európai Parlament 2009. március 12-i állásfoglalása a fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről.¹⁹⁹ Az állásfoglalás úgy véli, hogy az iparágat kell ösztönözni az önszabályozó rendszerek további fejlesztésére, és egyenlőre nincs szükség uniós szintű jogszabályokra. Felveti ugyanakkor, hogy a videojátékok (tagállami szintű) betiltásáért felelős hatóságoknak tájékoztatniuk kellene a többi tagállam megfelelő hatóságát, és a tilalmat automatikus figyelmeztető

198 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről. COM(2008) 207, Brüsszel, 2008.4.22.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0207:FIN:HU:PDF>

199 Az Európai Parlament 2009. március 12-i állásfoglalása a fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről [2008/2173(INI)].

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0126+0+DOC+XML+V0//HU>

üzenet útján nyilvánosságra kellene hozniuk a PEGI-rendszerben. Az állásfoglalás kiemeli a szülői felügyelet fontosságát: javaslat szerint a tagállamoknak az iparággal együttműködve meg kell vizsgálniuk a (mobil) konzolokba vagy készülékekbe és számítógépekbe beépíthető „piros gomb” kidolgozásának előnyét, amellyel a szülők meggátolhatják bizonyos játékok működését, illetve adott időszak alatt korlátozza a játékhoz vagy egyes részeihez történő hozzáférést.

Az állásfoglalás is hangsúlyozza a kiskorúak megfelelő védelme biztosításának fontosságát, többek között a káros tartalomhoz való hozzáférésük megakadályozását. Ennek érdekében növelni kell az életkort hatékonyan ellenőrző rendszerek szükségességét a játékok és az online játékok tekintetében, elismerve, hogy egyik rendszer sem garantálja teljes mértékben, hogy a gyermekek ne férjenek hozzá a számukra nem megfelelő videojátékokhoz. Szükséges a közvélemény tudatosságának növelése is, ezért nemzeti tájékoztató és tudatossági kampányokat kell szervezni a fogyasztók – különösen a szülők – számára annak érdekében, hogy segítsenek nekik olyan videojátékokat választani, amelyek megfelelnek gyermekeik korának. Az állásfoglalás felhívja a Bizottságot, javasoljon olyan intézkedéseket, amelyek hozzájárulnak az online videojátékok biztonságosabb játékkörnyezetének kialakításához, és megakadályozzák, hogy a kiskorúak hozzáférjenek a számukra nem megfelelő tartalommal rendelkező online videojátékokhoz. Végezetül felhívja a tagállamok figyelmét arra, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket annak megelőzésére, hogy a gyermekek korhatáros, erőszakos tartalmú játékokat vásároljanak vagy ezekkel játsszanak, és hozzanak külön polgári és büntetőjogi jogszabályokat az erőszakos tv-, video- és számítógépes játékok árusításáról, amelyek megakadályozzák az erőszakos tartalmú és káros videojátékok kiskorúak számára történő értékesítését.

Az Európai Tanács által kiadott „A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban”²⁰⁰ című jelentése pedig arra hívja fel a tagállamokat, hogy ösztönözzék az önszabályozó besorolási rendszerek (PEGI, PEGI online) szélesebb körű és gyakoribb alkalmazását az online és offline videojátékokra, és a korhatár-besorolások következetesebb használatát a kiskereskedelemben az online és offline videojátékok „korhatár alatti” értékesítésének megelőzése érdekében.

9.2. A PEGI-rendszer

Európában a számítógépes és videojátékok minősítésére az Egységes Európai Játékinformációs Rendszer (Pan European Game Information, PEGI) terjedt el. Az Európai Interaktív Szoftver Szövetség (Interactive Software Federation of Europe, ISFE) által kialakított, önszabályozási elven működő, koron és tartalmon alapuló egységes besorolási rendszert 2003 áprilisában az ipari – a nagyobb gyártó cégek és kiadók (pl. Sony, Nintendo) – és a civil társadalom képviselőivel folyó egyeztetéseket követően fogadták el. A PEGI egy határokon átvíelő önkéntes tagsági elven működő önszabályozói rendszer, amelynek célja, hogy a kiskorúakat megóvja az életkoruknak nem megfelelő tartalmat hordozó játékoktól. A PEGI létrejöttével az egyes tagállamokban használt sokféle, egymástól eltérő korhatár-besorolási rendszereket egyetlen közös európai rendszer váltotta fel. A PEGI nem írja felül az egyes országok játékok tartalmára

200 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04) 2.

vonatkozó szabályait, célja „mindössze” a fogyasztók tájékoztatása a játékok tartalmáról. A besorolási rendszer az amerikai ESRB rendszerhez hasonló: a korhatár-besorolás mellett egy tartalmi alapú megjelölés, leírás is információkat nyújt a játék tartalmáról. A játék minősítésének feltüntetésére a játék csomagolásának előlapján vagy hátoldalán kerül sor piktogramok formájában. A korhatár-besorolás itt is azt jelenti, hogy a játékprogramot milyen korú fiataloknak szánják, illetve a játék tartalma nem megfelelő az adott korhatárt még nem betöltő kiskorú számára. Az PEGI rendszerben az életkor alapján a következő korhatár-kategóriák léteznek:

- PEGI 3: a játékok tartalma valamennyi korosztály számára alkalmasnak tekinthető. Némi erőszak ábrázolása humoros, rajzfilmes kontextusban megengedett. Fontos, hogy a gyermek a játékban szereplő személyeket ne azonosíthassa valós személyekkel, a figuráknak teljesen a fantázia világába kell tartozniuk. A játék nem tartalmazhat olyan hangokat vagy képeket, amelyek kisgyermek megijesztésére vagy megrémítésére alkalmasak. Durva beszéd nem hangozhat el;
- PEGI 7: minden olyan játék, amely 3-as besorolású lenne, de tartalmaz kisgyermek számára néhány ijesztő jelenetet vagy hangot;
- PEGI 12: a játék a fantázia világába tartozó személyekre irányuló, „kissé szemléletesebb jellegű” erőszakot és/vagy ember-kinézetű vagy felismerhető állatokra irányuló „nem szemléletes jellegű” erőszakot ábrázol, illetve „kissé szemléletesebb jellegű” meztelenséget ábrázol. A durva beszédnek mérsékeltnak kell lennie, és nem tartalmazhat szexuális „töltelékszavakat”;
- PEGI 16: az erőszak (vagy szexuális tevékenység) ábrázolása olyan mértékű, hogy az a valós életben várhatóval megegyezik. A játékban előfordulhat szélsőségesebben durva nyelvhasználat, dohányáru és kábítószer használata, bűnözői tevékenységek ábrázolása;
- PEGI 18: a játékban durva erőszak ábrázolása és/vagy konkrét erőszak típusok elemei kerülnek ábrázolásra.

A játék tartalmi elemeiről 8 leíró szó nyújt információt: erőszak, durva beszéd, félelem, szexuális tartalom, kábítószer használata, hátrányos megkülönböztetés, szerencsejáték és külön jelzés, ha a játék online is játszható.

- Erőszak: A játék erőszak ábrázolását tartalmazza. A 3+ korhatár az olyan rajzfilmes, humoros erőszakot engedi meg, ami jól láthatóan nem realiztikus. A 7+ kategóriába az ember elleni erőszakra való utalások, illetve a fantázialényekkel szemben (pl. szellemek, sárkányok) elkövetett látható, de nem realiztikus erőszak kerülnek. A 12+ korhatárba tartozik a realiztikusan ábrázolt, emberszerű lény ellen látható erőszak. Emberszerű lénynek minősül minden embernek látszó karakter, illetve az emberszerűen viselkedő és reagáló fantázialény. Ide sorolandók az erőszakot tartalmazó, de vér nélküli sportjátékok is. A 16+ kategóriába a játék akkor tartozik, ha az erőszak életszerűen ábrázolt emberszerű vagy állatszerű karakterek ellen, vagy ha a játéknak általános alapeleme az erőszak. Ide tartoznak az erőszakot tartalmazó véres sportjátékok is. A 18+ kategóriába a szadizmus, kiszolgáltatott, védtelen karakterek elleni erőszak, több személy ellen elkövetett céltalan vagy értelmetlen erőszak tartozik.

Bűnözés és a bűncselekmények megjelenítése esetén a 16+ kategóriába kerülnek azok a játékok, amelyek bármilyen büntetőjogilag elítélhető cselekedetet pozitív színben tüntetnek fel, vagyis azt az érzetet keltik, hogy a bűnözés kifizetődő és nincs következménye. Az olyan játékok pedig, amelyek konkrétan bemutatják, hogyan kell egy bűncselekményt elkövetni, csak a 18+ kategóriában jelenhetnek meg.

- Durva beszéd: A játék durva beszédet tartalmaz. Ha a játékban bármilyen káromkodás található, csak 12+ besorolást kaphat. A szexuális kifejezéseket tartalmazó káromkodások, valamint blaszfémia esetén a játék 16+ vagy 18+ kategóriát kaphat.²⁰¹

A PEGI szabályait a legtöbb gyártó kötelező érvényűnek ismeri el, és a tagállamok többsége is alkalmazza. Néhány ország kötelező alkalmazásukat külön jogszabályban is előírja, illetve a videojátékokra vonatkozó jogi szabályozása a PEGI szabályain alapszik. A rendszert Magyarországon is alkalmazzák.²⁰² A PEGI-rendszert két független szervezet működteti: a holland NICAM (Netherlands Institute for the Classification of Audiovisual Media) feladatai közé tartozik a PEGI 3 és 7 besorolású játékok, míg a brit Video Standards Council (VSC) a PEGI 12, 16 és 18 korhatár-besorolású játékok ellenőrzését végzi a PEGI-kritériumok alapján. A VSC-t nonprofit szervezetként hozták létre, amelynek feladata, hogy kidolgozza és felügyelje azt a Magatartási szabályzatot, amely a számítógépes és videojáték-ipar igényes színvonalát hivatott előmozdítani.

A PEGI egyik legfontosabb kiegészítése a 2007 júniusa óta működő PEGI Online,²⁰³ amely a „folyamatosan változó tartalmú”, online játékokra (pl. böngészős játékok, hálózati játékok stb.) terjed ki. A PEGI Online célja, hogy a kiskorúaknak védelmet biztosítson a számukra nem megfelelő online játéktartalmakkal szemben, valamint segítse a szülőket az online környezetben belüli kockázatok és veszélyek megértésében. A PEGI Online legfontosabb eleme az online játékszolgáltatókra kiterjedő magatartási kódex, a PEGI Online Biztonsági Kódex (PEGI Online Safety Code, POSC),²⁰⁴ amelynek célja a kiskorúak online környezetben való védelme azáltal, hogy a szolgáltatók vállalják a nem megfelelő tartalmak eltávolítását az oldalaikról, valamint a felhasználók közötti megfelelő viselkedés biztosítását. A kódex szabályokat határoz meg többek között a káros tartalmak szűrésére, a reklámok közzétételére, és a magánszféra védelmére. Az előfizetőknek minden tőlük telhetőt meg kell tenniük annak érdekében, hogy az általuk ellenőrzött online szolgáltatásokban ne legyen olyan tartalom, amely törvényellenes, megbotránkoztató, rasszista, lealacsonyító, erkölcsstelen, fenyegető, szeméremszéttörő, vagy amely folyamatosan károsítja a kiskorúak fejlődését. A felhasználók számára tilos az ilyen tartalom bemutatása vagy online viselkedés (Article 9). A reklámok nem tartalmazhatnak olyan tartalmat, amely valószínűleg súlyos vagy széleskörű megbotránkozást okoz, a 16+ vagy 18+ korhatár feletti termékek reklámozása nem irányulhat kifejezetten fiatalabbak felé (Article 10).

Az online játékok esetében a tagállamok többsége még nem rendelkezik külön jogi szabályozással, de néhány tagállam már alkalmazza a PEGI Online-rendszert. A fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről szóló közlemény is elismerte a PEGI eredményeit, amelyben a Bizottság arra hívta fel a tagállamokat, hogy a nemzeti rendszereikbe illesszék bele a PEGI és PEGI Online keretében kialakított információs és besorolási rendszert.

201 DOBAY Ádám: Számítógépes játékok európai korhatárbesorolása. Gémeskút, 2008. január 4.
http://gameskut.net/2008/szamitogepes_jatekok_europai_korhatarbes/

202 <http://www.peginfo.hu/>

203 <http://www.pegionline.eu/hu/index/id/114>

204 <http://www.pegionline.eu/hu/index/id/media/pdf/197.pdf>

10. Összefoglalás

A véleménynyilvánítás szabadsága kiskorúak védelmében történő korlátozása több nemzetközi dokumentumban és több állam alkotmányában kifejezetten megjelenik. A kiskorúak védelmét célzó szabályokat rendszerint törvényi szinten, elsősorban a médiatörvényekben határozzák meg. A részletszabályokat jellemzően több törvény, vagy más, alacsonyabb szintű jogszabályok állapítják meg, illetve a médiahatóság, vagy arra feljogosított szervezet alkotja meg.

Általánosan elfogadott, hogy bizonyos információk, tartalmak potenciálisan károsak lehetnek a kiskorúak megfelelő testi, szellemi, lelki és erkölcsi fejlődésére. Az állam ezért jogosan avatkozik be a véleménynyilvánítás szabadságába, és zárja ki vagy korlátozza a kiskorúak fejlődésére káros tartalmakhoz való hozzáférést az audiovizuális médiaszolgáltatásokban. A káros (ártalmas) tartalmak önmagában nem jogellenesek, a felnőttek számára megengedettek, ugyanakkor károsan befolyásolhatják a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, ezért indokolt, hogy a gyermekek számára tiltottak legyenek. A káros tartalmak megítélése, a védelem mértéke az egyes államok értékrendjétől, erkölcsi és kulturális felfogásától függ, és függ az egyes médiumok jellemzőitől is: ugyanazon tartalmak a különböző típusú médiumokban különböző korlátozás alá eshetnek.

A kiskorúak védelme nemcsak az állam kizárólagos feladata, az állami beavatkozás és jogalkotás önmagában nem elégséges. A kiskorúak sikeres védelméhez a médiaszolgáltatók, és a szülők aktív közreműködésére is szükség van. A szülői felelősségvállalásra az új audiovizuális szolgáltatások és tartalmak elterjedésével egyre nagyobb hangsúly helyeződik. A különböző korlátozási lehetőségek csak akkor lehetnek igazán hatékonyak, ha a szülők érvényt is szereznek nekik, figyelemmel kísérik gyermekeik médiafogyasztását. Ugyanakkor a szülőkre sem lehet túlzott terhet róni, nem hárítható át minden felelősség az államról és az iparágról a szülőkre. A szülői felügyeleti rendszerek a meglévő eszközöket kiegészíthetik, de nem helyettesíthetik azokat. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a tartalomkínálat megsokszorozódásával és a külföldről származó tartalmak növekedésével a szülők egyre kevésbé képesek megfelelően felügyelni gyermekeik médiahasználatát. A szabályozásnak elő kell segítenie a gyermekek számára hasznos tartalmak megjelenését, a gyermekeknek szóló műsorkínálat bővítését is, illetve hogy a kiskorúak elérhessék azokat.

A klasszifikáció, a tartalom minősítésének egyik problémája, hogy ugyanaz a tartalom az egyes államokban egészen más korhatár-besorolás alá eshet, illetve médiatípusonként, média-eszközönként is más korhatár-besorolást és tartalmi minősítési rendszert alkalmaznak. Bár a korábban kialakított minősítési rendszereket az új tartalmakra is alkalmazzák, még ritka, hogy a különböző típusú médiatartalmakra vonatkozó besorolási rendszerek megegyeznek egymással (pl. Hollandia, NICAM), habár erre Európa több országában is van törekvés. A kulturális sokszínűség nem teszi lehetővé a klasszifikáció összehangolását és egy egységes minősítési rendszer létrehozását. Fontos lenne, hogy a médiatartalmak értékelésére és leírására szolgáló fogalmak és kategóriák rendszere, illetve a használt vizuális jelzések valamennyi médiumban, egész Európára kiterjedően egységesek legyenek, vagy legalább közelítsenek egymáshoz. Ugyanazon tartalomnak ugyanolyan minősítést kellene kapnia valamennyi platformon, és ugyanazokat a minősítő jeleket kellene használni.

Az erőszak médiában való megjelenítése az egyik leginkább káros hatással bíró, nem kívánt tartalmi jellemző, amelyre figyelemmel kell lenni a tartalom korhatár-besorolása során. Az elektronikus médiumokban ábrázolt erőszak megítélése és a gyermekekre gyakorolt hatása ugyanakkor élénk vita tárgyát képezi.

A technikai, műszaki változások jelentősen megváltoztatták a kiskorúak médiafogyasztását. Az új szolgáltatások és terjesztési platformok megjelenése, valamint a tartalmak mennyiségi növekedése miatt a hagyományos, hozzáférés korlátozásán alapuló jogi szabályozás önmagában már nem elégséges a kiskorúak védelmének biztosítására. Az új szolgáltatások és technológiák esetében is ki kell fejleszteni azokat a jogi és nem jogi eszközöket, módszereket, alternatív szabályozási lehetőségeket, amelyek képesek hatékonyan biztosítani a kiskorúak védelmét. Egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a jogon túli, alternatív megoldások. A digitális technika számtalan megbízhatóbb, fejlettebb és biztonságosabb műszaki megoldást, szűrőrendszert kínál az ártalmas tartalmak kiszűrésére, lehetővé téve a szülők hatékonyabb felügyeletét annak érdekében, hogy a gyermekek a káros tartalmú műsorszámokhoz ne férhessenek hozzá. A technikai eszközök hatékonysága, eredményes használata elsősorban a szülők felelőssége. Ugyanakkor a televíziós tartalmak blokkolásának technikai megoldásai a szülők részéről túlságosan nagy erőfeszítést és technikai készségeket kíván, és nem helyettesítheti a műsorszolgáltatók felelősségét.

A kiskorúak védelme szempontjából egyre nagyobb kihívást jelent az internet, a jogellenes és káros tartalmak könnyű hozzáférhetősége miatt. A kiskorúak körében az internet már a televíziónál is nagyobb jelentőséggel bír. Az internet jelentős szerepet játszik a kiskorúak fejlődésében, oktatásában, szocializációjában, ám éppen emiatt fokozott veszélynek is vannak kitéve. Az online tartalmak az internethez csatlakoztatható eszközökről is éppúgy elérhetőek, mint a számítógépekről. A jogellenes és káros tartalmakkal való találkozás kockázatát jelentősen növeli, hogy a mobiltelefonok mára online eszközzé is váltak, amely a legelterjedtebb eszköz a fiatalok körében.

A szűrési technológiák és a címkézési rendszerek megfelelő eszközök lehetnek annak biztosítására, hogy a gyermekek csak az életkoruknak megfelelő internetes tartalmakhoz férjenek hozzá. Önmagukban azonban a technikai eszközök, műszaki megoldások sem jelentenek teljes védelmet, ahogyan a televíziós tartalmak esetében sem. A szűrőrendszer igénybevétele a felhasználó szabad döntésén kell alapulnia. A szülőnek, a kiskorú felett felügyeletet gyakorló felhasználónak kell eldöntenie, hogy szűri-e a tartalmat gyermeke számára. A szűrőszoftvernek ingyenesen hozzáférhetőnek és felhasználóbarátnak kell lennie.

A kiskorúak fejlődését sértő vagy veszélyeztető jogellenes és káros internetes tartalmak felderítésének és eltávolításának hatékony módszere lehet az is, ha a felhasználó bejelentést tehet az általa jogsértőnek vélt, illegális vagy káros tartalom létezéséről, és segítséget kérhet a sértő tartalom vagy képmás eltávolításához (európai forrádrót-hálózat, INHOPE).

A kiskorúak fejlődésére az erőszakos tartalmú számítógépes videojátékok is veszélyt jelenthetnek. A videojátékok nemcsak az üzletekben, hanem az internetről is megvásárolhatók vagy letölthetők, és számos platformon játszhatók, egyre inkább interaktív jellegűek, emiatt a szülői felügyelet is egyre nehezebbé válik. A korhatár-besorolási rendszer megfelelő alkalmazása mellett célszerű a videojátékok kiskorúak számára történő értékesítésének korlátozása.

A médiaműveltség és a felhasználók tudatosságának növelésével jelentős mértékben fejleszthető a gyermekek, a szülők és a tanárok digitális jártassága, valamint az audiovizuális és online tartalommal szembeni kritikus szemléletük. A kiskorúak védelmének biztosítása érdekében fontos, hogy a gyermekek és a szülők megfelelően tudják használni az új médiumokat. A szülőknek saját maguknak kell értékelnük, hogy gyermekük alkalmas-e a médiatartalom befogadására. Fontos, hogy a gyermek az internet használatával is fejlődni tudjon, és a biztonságos használathoz meg kell tanulniuk, hogyan kezeljék a potenciálisan káros tartalmakat.

A tudatosság növelésében a szabályozó hatóságok, az oktatási szféra és a médiaágazat is szerepet játszik. A gyermekek oktatásának részévé kell tenni a médiaoktatást, a médiával kapcsolatos ismeretek és az internetes védelem tanítását.

Az önszabályozás hatékony kiegészítő eszköz lehet, de önmagában nem elégséges a kiskorúak védelmének biztosítására a káros tartalmakkal szemben. Hátránya, hogy elsősorban az iparág érdekeit képviseli, hiányzik az állami kikényszerítés, a szolgáltatók gyakran mellőzik az önmaguk által elfogadott szabályokat. A társszabályozás ezzel szemben a nem állami szabályozást kapcsolja össze az állammal, amikor a jogszabály által előírt szabályozást, illetve annak alkalmazását iparági testülethez vagy önszabályozó szervhez delegálják. A társszabályozás többféle audiovizuális szolgáltatásra, tartalomra felett is kiterjedhet, illetve az átadott állami feladatok és hatáskörök is különbözhetnek. A társszabályozásban az állam továbbra is folyamatosan jelen van mint a kiskorúak védelmének végső garanciája.

II. A kiskorúak védelme az Egyesült Államokban

1. Az Első Kiegészítés és a kiskorúak védelme

Az amerikai jogrend is kialakította a „gyermekekre veszélyes beszéd” kritériumát. A gyermekek védelme érdekében olyan közlés is korlátozás alá vonható, amely egyébként az Első Alkotmánykiegészítés²⁰⁵ (továbbiakban: Első Kiegészítés) védelmét élvezné.

„Ezen a területen, amióta világ a világ, az a szabály, hogy ha gyerekekről van szó, a kérdés nem igazán az, hogy a szabályozás túlságosan korlátozza-e a szólásszabadságot, hanem az, hogy a szabályozás nagyobb mértékben korlátoz-e, mint az szükséges volna [...] Az egyetlen lényeges kérdés, vajon van-e kevésbé korlátozó módja ugyanazon – cenzúrát jelentő – cél elérésének. Ha nincs, a törvényt helybenhagyják.”²⁰⁶

Ugyanakkor, bár „kényszerítő érdek fűződik a gyermekek testi és lelki épségének védelméhez”, a kiskorúak védelmét szolgáló korlátozásoknak is kellően szűkre szabottaknak kell lenniük.²⁰⁷ Így például a kormányzat megtilthatja olyan anyagok kiskorúak számára történő árusítását, amelyek károsak rájuk nézve, viszont a korlátozás csak akkor alkotmányos, ha ezen anyagok a felnőttek részére továbbra is korlátozás nélkül árusíthatók. Ennek megfelelően alkotmányellenes az is, ha egy iskolai könyvtár azért távolítja el az „Amerika-ellenes”, „keresztényellenes”, „antiszemita”, vagy egyszerűen csak „erkölcstelen” könyveket, hogy a diákok ne férhessenek hozzá azokhoz. Csak az megengedett, hogy az ilyen könyveket elkülönítsék a többi könyvtől.²⁰⁸ Másrészt egy olyan közlés, amely kiskorúak vonatkozásában nem obszcén, és más tiltásnak sem tárgya, nem tiltható pusztán a célból, hogy megvédjék az ifúságot olyan gondolatoktól vagy képektől, amelyekről egy törvényhozó testület úgy véli, hogy nem nekik valók.²⁰⁹

A Butler v. Michigan ügyben²¹⁰ Michigan állam törvényben tiltotta olyan nyomtatott anyagok publikálását, árusítását és terjesztését, amely „erőszakos, romlott vagy erkölcstelen cselekedetekre uszíthatja a kiskorúakat, nyilvánvalóan rombolhatja az ifúság erkölceit”. A Legfelsőbb Bíróság a tilalmat alkotmányellenesnek találta. Frankfurter bíró indokolásában kifejtette, hogy a törvény alapján Michigan felnőtt lakossága is csak azt olvashatná, ami gyermekeknek való, márpedig

205 „A Kongresszus nem alkot törvényt vallás alapítása vagy vallás szabad gyakorlásának eltiltása tárgyában; nem csorbitja a szólás- vagy sajtószabadságot; nem csorbitja a népek a békés gyülekezéshez való jogát, valamint azt, hogy a kormányhoz forduljon panaszok orvoslása céljából.”

206 Lawrence LESSIG: Hogyan szabályozzuk a szólást az interneten? *Fundamentum*, 1999/1. 6.

207 Sable Communications of California, Inc. v. FCC, 492 U.S. 115 (1989); Denver Area Ed. Telecommunications Consortium, Inc. v. FCC, 518 U.S. 727 (1996).

208 Board of Education v. Pico, 457 U.S. 853 (1982).

209 Erznoznik v. Jacksonville, 422 U.S. 205 (1975).

210 Butler v. Michigan, 352 U.S. 380 (1957).

„a jog nem kárhóztathatja a felnőtt lakosságot arra, hogy csak azt olvashassa, ami a gyermekek számára megfelelő. [...] Az állam nem tilthatja meg általános jelleggel a nagyközönség számára, hogy ilyen anyagokat olvasson vagy ilyenekhez jusson hozzá azon az alapon, hogy nem volna kíváncsi, ha ezek az anyagok gyermekek szeme elé kerülnének.”

Az államnak nincs joga a tartalom alapján korlátozni a felnőttek hozzáférését a nem obszcén vagy sértő közlésekhez.

A Legfelsőbb Bíróság a *Ginsberg v. New York* ügyben²¹¹ azt is meghatározta, mi az ami a gyermekek számára „ártalmas anyagnak” (material harmful to minors) minősül. Az ügy előzményeként New York állam megtiltotta a kiskorúakra nézve ártalmas közlést tartalmazó anyagok 17 éven aluliak számára történő árusítását. A törvény „kiskorúakra ártalmasként” határozta meg azokat az anyagokat, amelyek „bármely formában meztelenséget, nemi tevékenységet, szexuális izgalmat vagy szado-mazochista erőszakot írnak le vagy ábrázolnak”, ha:

- 1) az anyag elsősorban a kiskorúak kéjsóvár, megbotránkoztató, illetve morbid témák iránti érdeklődésére épít;
- 2) nyilvánvalóan sértő a felnőtt társadalomban kialakult azon normák alapján, hogy mely anyagok valók gyermekeknek;
- 3) semmiféle társadalmi jelentősége nincs a kiskorúak számára.

Az előírás következményeként az eladóknak ellenőrizniük kellett az ilyen anyagokat vásárlók életkorát. A Legfelsőbb Bíróság alkotmányosan elfogadhatónak vélte a törvényi korlátozást, amely az obszcenitás gyermekekre nézve alkalmazott tesztje. A *Ginsberg*-ügy értelmében tehát az államnak joga van ahhoz, hogy a kiskorúak védelmében az egyébként védett közlést a tartalma alapján korlátozza. Vizsgálni kell ugyanakkor azt is, hogy a korlátozással nem túl nagyok-e azok a hátrányok, amelyek a felnőtteket érik. A gyermekek hozzáférését csak úgy lehet korlátozni a vitatott közlésekhez, ha a korlátozás nem akadályozza túlságosan nagy mértékben a felnőttek hozzáférését. Jelen esetben az életkor szerinti megkülönböztetés, „a kiskorúaknak való árusítás tilalma nem akadályozza azokat a szülőket, akik meg kívánják vásárolni a magazinokat gyermekeik számára.” A Legfelsőbb Bíróság viszont később egy virginia-i törvény alkotmányosságának elbírálásakor kimondta, hogy az ilyen közlésekre is a *Miller*-teszt²¹² kell alkalmazni.²¹³ Egy másik ügyben 1995-ben Kalifornia állam bűncselekménnyé nyilvánította a pornográf kiadványok automatákból történő árusítását [California Penal Code, Section 313.1 c)–2), h) pont.].²¹⁴ A törvény azt kívánta megakadályozni, hogy a gyermekek számukra „ártalmas anyagokat” is tartalmazó bulvárlapokat vásárolhassak olyan automatákból, amelyek a gyermekek számára is elérhetővé tették a pornográf anyagokat. A törvényt a bíróságok arra hivatkozva találták alkotmányosnak, hogy a gyermekek védelmé-

211 *Ginsberg v. New York*, 390 U.S. 629 (1968).

212 *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1973): A Legfelsőbb Bíróság 5:4 arányban úgy döntött, hogy az obszcén anyagok nem élvezik az Első Kiegészítés védelmét, és a korlátozás új mércéjét határozta meg. Az ún. *Miller*-teszt alapján az a tartalom tekinthető obszcénnek, amely: (1) az átlagember kortárs, helyi közösségi normák alapján meghatározott mércéje szerint a közlés egészét tekintve, kizárólag a szexuális vágy, érdeklődés kielégítésére irányul („kéjsóvár érdekekre apellál” – appeals to a prurient interest in sex); (2) a mű – az állami jogszabály által pontosan meghatározott – szexuális tevékenységet nyilvánvalóan sértő módon ír le vagy ábrázol; (3) a mű egészében véve nem rendelkezik komoly irodalmi, művészi, politikai vagy tudományos értékkel.

213 *Virginia v. American Booksellers Ass'n*, 484 U.S. 383 (1988).

214 <http://law.onecle.com/california/penal/313.1.html>

hez fűződő érdek erősebb a felnőttek azon érdekénél, hogy ilyen anyagokhoz hozzáférhesse-
nek.²¹⁵ A döntést a Legfelsőbb Bíróság is helybenhagyta.²¹⁶

Érdemes kitérni a gyermekpornográfia témakörére is, amely az amerikai felfogás szerint sem tartozik a véleményszabadság fogalmi körébe, az ilyen közlésekhez senkinek sincs joga. A gyermekpornográfiát a szövetségi Büntető Törvénykönyv (Federal Criminal Code, Title 18, Section 2251–2260)²¹⁷ is bünteti. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint a gyermekpornográfia egyáltalán nem élvezi az Első Kiegészítés védelmét, így az olyan pornográf ábrázolás, amelyen kiskorúak szerepelnek, korlátozás alá eshet akkor is, ha a Miller-teszt alapján egyébként nem minősülne obszcén tartalmúnak. A gyermekpornográfia teljes egészében korlátozható, az állam tilthatja annak készítését, forgalmazását és fogyasztását is. A Bíróság a *New York v. Ferber* ügyben²¹⁸ egy New York állambéli törvény alkotmányosságát ítélte meg, amely tiltotta az olyan fotografikus ábrázolások adásvételét és terjesztését, melyek 16 évnél fiatalabb gyermekek „szexuális előadását” mutatta be. A törvény szerint „szexuális előadásnak” minősült minden olyan magatartás, amelyen 16 év alatti gyermek szexuális tevékenységet folytatott. A konkrét esetben egy könyvkereskedőt marasztaltak el, aki maszturbáló fiatal fiúkat bemutató filmet árusított. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a gyermekpornográfia tiltása nem értékelhető egy „speciális irodalmi téma cenzúrázásaként”, ezért a törvény nem alkotmányellenes, és kimondta, hogy az ilyen anyagok a gyermekek jóléte szempontjából nem élvezhetik az Első Kiegészítés védelmét, mivel:

- 1) a gyermekek szexuális tárgyként történő felhasználása károsan befolyásolja a pszichológiai, érzelmi és mentális fejlődésüket;
- 2) a Miller-teszt nem elég a gyermekpornográfia problémájának kezelésére;
- 3) a gyermekpornográfiával való kereskedés és ezek hirdetése gazdasági érdekeket szolgál;
- 4) igen csekély értékkel rendelkeznek az olyan élő előadások és fotókiállítások, ahol gyerekek folytatnak szeméremsertő mutatóványokat.

A Bíróság hozzátette, az államnak kényszerítő érdeke fűződik a kiskorúak fizikai és szellemi jólétének védelméhez, akkor is, ha alkotmányosan védett jogokat érintenek. A Legfelsőbb Bíróság szerint törvényes érdek annak megakadályozása is, hogy a piac a gyermekeket szexuálisan kizsákmányolja, ezért a gyermekpornográfiával kapcsolatos anyagok birtoklása is alkotmányellenes.²¹⁹

A gyermekpornográfia megelőzéséről szóló törvény, a Child Pornography Prevention Act of 1996 (CPPA) megtiltotta a pornográf képek, felvételek készítését gyermekekről. A törvény

215 *Crawford v. Lungren*, 96 F. 3d 380 (9th Cir. 1996); cert. denied, 117 S. Ct. 1249 (1997); lásd még: *M. S. News v. Casado*, 721 F. 2d 1281 (10th Cir. 1982), *Upper Midwest Booksellers Assoc. v. City of Minneapolis*, 780 F. 3d 1389 (4th Cir. 1986): A bíróság mindkét esetben olyan rendelkezést tartott fenn, amelyik előírta, hogy a kiskorúakra való tekintettel az obszcén folyóiratokat címlapjukat eltakaró újságostartókba kell helyezni.

216 LESSIG i. m. (206. lj.) 5–6.; Eugene VOLOKH: Freedom of Speech, Shielding Children, and Transcending Balancing, *Supreme Court Review*, Vol. 31., 1997. 141.

<http://www2.law.ucla.edu/volokh/shield.htm>;

Alan E. GARFIELD: Protecting Children from Speech, *Florida Law Review*, Vol. 57., 2005. 565–651.

<http://www.floridalawreview.com/wp-content/uploads/2010/01/Garfield-BOOK.pdf>

217 <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/110>

218 *New York v. Ferber*, 458 U.S. 747 (1982); Frederick SCHAUER: Codifying the First Amendment: *New York v. Ferber*, *Supreme Court Review*, 1982. 285–317.

<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2006&context=facpubs>

219 *Osborne v. Ohio*, 495 U.S. 103 (1990).

valamennyi olyan képet tiltott, amely 18 év alatti vagy látszólag 18 év alatti személyek valódi vagy színlelt szexuális tevékenységét ábrázolta. Ennek értelmében gyermekpornográfiának minősült a 18 évnél idősebb, de kiskorúnak látszó személyekről készült képek, illetve a csak szimulált nemi aktust ábrázoló, erotikus, de nem szemérem sértő képek terjesztése, forgalmazása is. A törvényt emiatt a Legfelsőbb Bíróság az *Ashcroft v. Free Speech Coalition* ügyben²²⁰ alkotmányellenesnek minősítette. Az indokolás szerint a vitatott rendelkezés nem írta elő, hogy az ábrázolásnak obszcénnak kell lennie, ezért az túlságosan széleskörűen és indokolatlanul korlátozta az Első Kiegészítés részét képező művészi alkotás szabadságát. A „kiskorúnak látszó személy” fogalma pedig túlságosan homályos, szubjektív benyomáson alapszik, és ezzel a bűncselekmény sértettje valójában nem kiskorú, hanem felnőtt személy. A kormányzat nem tilthatja meg a pornográf alkotásokat azon az alapon, hogy azok egy meghatározatlan időpontban növelni fogják a törvénytelen cselekedetek elkövetésének valószínűségét. A Bíróság szerint ezért a nem obszcén jellegű, illetve a kiskorúnak látszó felnőtteket ábrázoló képek, felvételek készítésének és forgalmazásának büntetendővé tétele az Első Kiegészítésbe ütközik.²²¹

A döntést követően a Kongresszus 2003-ban elfogadta a PROTECT Act of 2003-t (kiskorúak „kizsákmányolás elleni” védelméről), amely olyan ábrázolások hirdetését vagy terjesztését korlátozta, amelyek „azt a hitet keltik”, hogy illegális gyermekpornográfiát tartalmaznak, illetve amelyek esetében a terjesztő szándéka arra irányult, hogy az ábrázolást gyermekpornográfiának véljék. 2006 áprilisában egy kerületi bíróság a rendelkezést túlzottan szélesnek, így alkotmányellenesnek nyilvánította.²²² A Legfelsőbb Bíróság végül a *United States v. Williams* ügyben²²³ megváltoztatta a bíróság döntését, és helybenhagyta a jogszabály vitatott részét.²²⁴

2. Az illetlenség (indecency) korlátozása a kiskorúak védelmében

2.1. Az illetlenség (indecency) fogalma

Az amerikai felfogás a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásakor különbséget tesz a pornográfia, az obszcenitás és a trágárság, az „illetlenség” (indecency) kategóriája között. A Legfelsőbb Bíróság megítélése szerint az olyan „szexuális tartalmú kifejezés, amely illetlen (indecent), de nem obszcén, az Első Kiegészítés védelme alatt áll”.²²⁵ Az illetlenség kifejezett fogalmát a Federal Communications Commission (Szövetségi Kommunikációs Bizottság,

220 *Ashcroft v. Free Speech Coalition*, 535 U.S. 234 (2002).

221 GALL Edit: Véleménynyilvánítási szabadság az Amerikai Egyesült Államok jogrendszerében. *Jogtudományi Közlöny*, 2007/9. 403.

222 *United States v. Williams*, 444 F. 3d 1286 (11th Cir. 2006).

223 *United States v. Williams*, 553 U.S. 285 (2008).

224 Lásd még: James Nicholas KORNÉGYAY: Protecting our Children and the Constitution: An Analysis of the „Virtual” Child Pornography Provisions of the Protect Act of 2003. *William and Mary Law Review*, Vol. 47., 2006. 2130–2167.

<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=wmlr>

225 *Carey v. Population Services International*, 431 U.S. 678 (1977).

FCC)²²⁶ határozta meg először az FCC v. Pacifica Foundation ügyben.²²⁷ Eszerint illetlen az a közlés, amely „szexuális tevékenységet, nemi vagy kiválasztó szerveket, illetve utóbbiakhoz kapcsolódó tevékenységet a kortárs közösségi normákat nyilvánvalóan sértő módon ír le”. Illetlenségnek minősül a trágár, a szexuálisan orientált beszéd és a szexualitás ábrázolása. Az FCC illetlenség definíciója szélesebb, tágabb kört ölel fel, mint a Legfelsőbb Bíróság obszcenitásra vonatkozó meghatározása, ezáltal alkotmányos védelem alatt álló anyagok is nyilvánvalóan sértőnek, illetlennek minősülhetnek.²²⁸

2.2. Az illetlenség korlátozása a földi sugárzású médiában

Az illetlennek, trágárnak minősülő kifejezések, tartalmak korlátozására leginkább a kiskorúak védelmében kerülhet sor. Van aki szerint az „illetlen beszéd” elnevezés túlságosan általános, és szerencsésebb volna a „gyermeknek számára obszcén” beszéd meghatározás, amely a felnőttek esetében már nem minősül obszcénnek.²²⁹ Mivel a korlátozás tartalomra irányuló (tartalom-alapú – content-based), ezért annak ez esetben is olyan szűkre szabottnak (narrowly tailored)²³⁰ kell lennie, hogy az továbbra is biztosítsa a felnőttek hozzáférését az illetlen tartalmakhoz.²³¹ A korlátozás mértéke attól is függ, hogy az illetlenség milyen kommunikációs közegben, médiumban jelenik meg. Az illetlen anyagok, valamint az obszcén tartalmak az elektronikus, földi sugárzású médiumokban (broadcast) korlátozhatók a legnagyobb mértékben. Ennek oka, hogy az USA-ban meglehetősen érzékenyen reagálnak a rádióban és a televízióban használt trágár vagy durva kifejezésekkel szemben, amit a gyermekek fejlődésére nézve rendkívül károsnak tartanak. Téves tehát az a felfogás, amely szerint az Egyesült Államok szélesebb körben biztosítaná a véleménynyilvánítás szabadságát a nyíltan szexuális vagy más illetlen tartalmak esetében.²³²

Az illetlen műsorszórás (broadcast indecency), az „obszcén, trágár vagy profán nyelvezet rádiós kommunikáció” útján történő terjesztésének tilalmát először a Radio Act of 1927,²³³ majd a Communications Act of 1934 tartalmazta.²³⁴ 1948-ban törvénymódosítás révén az obszcén, trágár és profán tartalmak sugárzásának tilalma a szövetségi Büntető Törvénykönyvbe (U.S. Criminal Code) került át. A törvény értelmében pénzbüntetéssel vagy két év

226 Az FCC-t az 1934-ben elfogadott, részben ma is hatályban lévő kommunikációs törvény (Communications Act of 1934) állította fel. A Bizottság a törvény felhatalmazása alapján maga is alkothat a műsorszolgáltatókat kötelező és a tartalomra vonatkozó szabályokat a közérdek, a megfelelőség és a szükségesség (public interest, convenience, necessity) elve alapján.

227 FCC v. Pacifica Foundation, 438 U.S. 726 (1978).

228 Miller v. California, 413 U.S. 15 (1973).

229 LESSIG i. m. (206. lj.) 10.

230 A szűkre szabottság követelménye szerint: (1) a törvényhozó által alkalmazott eszköznek alkalmasnak kell lennie a cél elérésére; (2) a korlátozással elért haszonnak nagyobbnak kell lennie, mint annak a kárnak, amit a korlátozás okoz; (3) a törvényhozó által választott eszköznek a lehető legkevésbé korlátozónak kell lennie.

231 A Butler v. Michigan, 352 U.S. 380 (1957) ügyben Frankfurter bíró kifejtette, hogy „a jog nem kárhoztathatja a felnőtt lakosságot arra, hogy csak azt olvashassa, ami a gyermekek számára megfelelő”.

232 Mark D. COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz): Az Atlanti-óceán (és a Pacifica-ügy) mint vízvázlat. A médiabeli „illetlenség” szabályozása az Egyesült Államokban, európai összehasonlító nézőpontból. In *Medias Res*, 2013/2. 201.

233 Radio Act of 1927, § 29, 47 U.S.C. § 81–83 (hatályon kívül helyezve 1934-ben).

234 Communications Act of 1934, § 312, 326, 501.

szabadságvesztéssel sújtható az, aki televízióban vagy rádióban obszcén, illetlen vagy profán tartalmat sugároz (Title 18, Section 1464).²³⁵ A törvény végrehajtására és alkalmazására a Kongresszus 1960-ban az FCC-t (Bizottság) hatalmazta fel. A korlátozás csak a szabadon fogható, mindenki számára elérhető földi sugárzású televíziós és rádióadókra (broadcast networks, pl. ABC, CBS, NBC, Fox, The CW) terjed ki, a kábeltelevíziókra (cabel networks, pl. HBO, TNT) és a műholdas szolgáltatásokra azonban nem vonatkozik.²³⁶ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a törvény az obszcén tartalmak esetében tiltja a kábelen vagy előfizetéssel televízióon keresztül történő terjesztést is (Title 18, Section 1468).²³⁷

Az illetlenség miatt az FCC csak a közönség által benyújtott panaszok alapján jár el, hivatalból nem indít eljárást.²³⁸ Az FCC a jogsértő műsorszolgáltatót többek között pénzbüntetéssel sújthatja.²³⁹ A jogsértésenként kiszabható maximális bírság eredetileg 27.500 dollár volt, ezt az összeget azonban a Broadcast Decency Enforcement Act of 2005²⁴⁰ jelentősen felemelte, így ma már minden egyes jogsértésért akár 325 ezer dollár szabható ki, míg az összesen kiszabható bírság összege elérheti a 3 millió dollárt.²⁴¹ A Bizottság az obszcén vagy trágár anyag közvetítése miatt figyelmeztetésben is részesítheti a műsorszolgáltatót,²⁴² továbbá visszavonhatja a műsorszolgáltatási engedélyt,²⁴³ megtagadhatja vagy feltételekhez kötheti a műsorszolgáltató sugárzási engedélyének meghosszabbítását.²⁴⁴ Megjegyzendő, hogy a Bizottság szerepe a műsorszámok tartalmi felügyeletében nagyon korlátozott. A Communications Act of 1934 kifejezetten tiltja az FCC-nek a műsorsugárzás cenzúrázását, vagy bármely olyan szabályozás meghozatalát, amely zavarja a rádiós kommunikáció útján történő szabad véleménynyilvánításhoz való jogot.²⁴⁵

235 18 U.S.C. § 1464: „Aki bármilyen obszcén, trágár, vagy profán nyelvezetet használ rádiókommunikációs eszközök útján, pénzbüntetéssel vagy két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, vagy mindkettővel.”

<http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/71/1464>

236 A kábeltelevízió mint az otthonba „meghívott vendég” az Első Kiegészítés teljes körű védelmét élvezi.; lásd: *Community Television of Utah, Inc. v. Wilkinson*, 611 F. Supp. 1099 (D.C. Utah 1985), *aff'd sub nom. Jones v. Wilkinson*, 800 F.2d 989 (10th Cir. 1986), *aff'd* 480 U.S. 926 (1987).

237 18. U.S.C. § 1468: „(a) Aki szándékosan obszcén nyelvezetet használ, vagy bármely obszcén tartalmat terjeszt kábeltelevízió vagy előfizetéses televíziós szolgáltatás segítségével, két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, vagy mindkettővel. (b) Jelen szakasz értelmezésében a »terjeszt« küldést, továbbítást, ismételt továbbítást, televíziós és rádiós közvetítést, illetve kábeles terjesztést jelent, beleértve a kábelen, mikrohullámon, vagy műholdon keresztül történő terjesztést, illetve anyagok ilyen terjesztésre történő készítését vagy nyújtását.”

<http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/71/1468>

238 47 U.S.C. § 208 – Complaints to Commission; investigations; duration of investigation; appeal of order concluding investigation

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/208>;

47 C.F.R § 1.701–1.736.

239 47 U.S.C. § 503(b)(1)(D)

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/503>

240 Broadcast Decency Enforcement Act of 2005, Pub. L. No. 109-235, 120 Stat. 491 (2006).

241 47 U.S.C. § 503 (b)(2)(C)(ii); 47 C.F.R § 1.80

<http://www.law.cornell.edu/cfr/text/47/1.80>

242 47 U.S.C. § 312(b)(2)

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/312>

243 47 U.S.C. § 312(a)(6).

244 47 U.S.C. § 307

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/307>

245 47 U.S.C. § 326

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/326>

3. Az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlata

Az FCC gyakorlata szerint az obszcén tartalmak közzététele minden esetben tilos, illetlen tartalmakat pedig csak este 10 és reggel 6 óra között szabad sugározni,²⁴⁶ amikor nem áll fenn annak a valós veszélye, hogy azok gyermekekhez is eljussanak. Ez az időszak az illetlen műsorok „biztonságos menedéke” (safe harbor). A U.S. Criminal Code 1464. §-a alapján az FCC az 1960-70-es években még viszonylag enyhén lépett fel az illetlen, de obszcénnek nem minősülő anyagokkal szemben, és csak kevés útmutatást adott arra nézve, mi az ami illetlen tartalomnak számít. A Bizottság már korán megállapította, hogy ellentétben a „felnőttorientált” könyvekkel és más írásos anyagokkal, amelyek árusításának szabályozásával meg lehet előzni, hogy az ilyen tartalmak kiskorúak vagy az arra nem kíváncsi felnőttek kezébe kerüljenek, a rádióhoz és a televízióhoz – egyetlen mozdulattal bekapcsolva – egyedülálló módon bárki hozzáférhet. Az FCC úgy vélte, hogy az elektronikus média, illetve a rádiós és televíziós műsorok természetüknél fogva különböznek a nyomtatott tartalmaktól, amiből azt a következtetést vonta le, hogy kötelessége megvédeni mind a kiskorúak, mind a felnőttek „magasan fejlett érzékenységét” a sértő tartalmú műsorszámoktól.²⁴⁷

Az FCC egy 1970-es esetben is arra hivatkozott, hogy a rádió – szemben a nyomtatott tartalmakkal vagy a mozival – egy egyedi, egyedülállóan széles körben elterjedt és könnyedén hozzáférhető médium, különösen a gyermekek számára. A műsorszórás emellett „epizodikus jellegű” (episodic in nature) is, mert a műsorfolyamba bárki, bármikor bekapcsolódhat a nap folyamán. Az ilyen nyelvezet széles körben való elterjedése emberek milliói számára ásná alá a rádió hasznosságát, mert a hallgatók sohasem nem tudhatnák biztosan – függetlenül attól, hogy ők maguk vagy gyermekeik vannak kitéve ilyen „aljas kifejezéseknek” –, hogy mikor szembesülhetnek ilyen kifejezésekkel, ha egy rádióállomásra hangolnak.²⁴⁸ Egy 1973-as döntést²⁴⁹ felülvizsgáló szövetségi fellebbviteli bíróság pedig kimondta, hogy ha az illetlen tartalmú műsorszámok sugárzására napközben került sor, amikor a rádió hallgatóságában gyermekek is lehetnek, a szankcionálás nem sérti az Első Kiegészítést.²⁵⁰

3.1. Az FCC v. Pacifica Foundation ügy

Az illetlenséggel kapcsolatos legfontosabb döntés az FCC v. Pacifica Foundation ügyben²⁵¹ született meg. 1972-ben George Carlin humorista „Mocskos szavak” (Filthy Words) című monológjában²⁵² arról beszélt, hogy bár az angol nyelvben mintegy 400 ezer szó található, mégis vannak olyan szavak, amelyeket kontextustól függetlenül szigorúan tilos kimondani az

246 47 C.F.R § 73.3999 Enforcement of 18 U.S.C. 1464 (restrictions on the transmission of obscene and indecent material)

<http://law.justia.com/cfr/title47/47-4.0.1.1.2.8.1.135.html>

247 In re Palmetto Broadcasting Co., 33 F.C.C. 265 (1961).

248 In re WUHY-FM, Eastern Education Radio, 24 F.C.C.2d 408 (1970).

249 In re Sonderling Broadcasting Corp., 27 R.R.2d 285 (1973), reconsideration denied, 41 F.C.C.2d 777 (1973).

250 Illinois Citizens Committee for Broadcasting et. al., v. FCC, 515 F.2d 397 (D.C. Cir. 1975).

251 FCC v. Pacifica Foundation, 438 U.S. 726 (1978).

252 A monológ elérhető a YouTube-on.

http://www.youtube.com/watch?v=3_Nrp7cj_tM

éterben. Ezt követően felsorolta azt a hét trágár, illetlen kifejezést, amit nem lehetett kimondani.²⁵³ A 12 perces műsorszámot 1973. október 30-án kora délután a Pacifica Foundation tulajdonában lévő New York-i WBAI rádióadó is közreadta „A nyelv használata társadalmunkban” című műsorában, amit véletlenül egy szülő és annak 15 éves fia is végighallgatott autókázás közben. A szülő panaszt tett az FCC-nél.²⁵⁴ Az FCC illetlennek minősítette a rádióadást, és ennek kapcsán megragadta az alkalmat, hogy tisztázza azokat az elveket, amelyeket a rádióban elhangzó illetlen, trágár, de nem obszcén beszédre kell alkalmazni. A Bizottság szerint a műsorsugárzás „speciális tulajdonságokkal” rendelkező médium, amely szigorúbb szabályozás tárgya lehet mint az írott sajtó. Ennek indokait a következőkben látta:

- a műsorhoz gyermekek is hozzáférhetnek, sok esetben szülői felügyelet nélkül;
- a sugárzás időpontjában a közönség általában az otthonában tartózkodik, ezáltal a magánszférához való joguk is sérülhet;
- a műsor olyan felnőttekhez is eljuthat, akik erre nem tartanak igényt, de nem figyelmeztették őket előzetesen arra, hogy sértő nyelvezetet fognak hallani, illetve sugározni (pl. véletlenül a csatornára kapcsol);
- a rendelkezésre álló frekvenciák szükségessége lehetővé teszi a kormányzat számára a köz érdekében történő korlátozást.

Az FCC „illetlenként” definiálta azt a közlést, amely „szexuális vagy kiválasztó szervezet vagy tevékenységeket a kortárs közösségi normákat nyilvánvalóan sértő módon ír le” (patently offensive by contemporary community standards). Az ilyen szavak ismételt és szándékos használata „egy délutáni műsor keretében, amikor fennáll annak a veszélye, hogy a hallgatók körében gyermekek is vannak, nyilvánvalóan sértő”.²⁵⁵ Az ilyen szavaknak „nincs helye a rádióban, amikor a közönségben gyermekek is lehetnek”. A Bizottság később azt is hozzátette, hogy nem az ilyen beszéd közzétételének teljes tiltásáról – hiszen nem obszcén –, hanem csak annak korlátozásáról van szó. A tiltás csak azokra az időszakokra vonatkozik, amikor a hallgatók között nagy eséllyel gyermekek is vannak.²⁵⁶

A Pacifica a határozat felülvizsgálatát kérte a bíróságtól. A szövetségi fellebbviteli bíróság 2:1 arányban alkotmányellenesnek találta a határozatot arra hivatkozva, hogy az ellentétes volt a Communications Act of 1934 azon rendelkezésével, amely megtiltotta az FCC-nek bármely rádiós műsorsugárzás cenzúrázását. Az indokolás szerint a határozat közvetlen hatásként „kérdések és témák széles körére vonatkozóan gátolja a szabad és erőteljes eszmecserét a rádiós és televíziós kommunikációban”, ami „valójában cenzúra, függetlenül attól, hogy a Bizottság minek nevezi azt”. A döntés nem határozta meg azt sem, hogy milyen korú gyermekek szorulnak védelemre.²⁵⁷ A különvélemény ellenben úgy vélte, hogy az ilyen szavak közvetítése a többségében szülői felügyelet nélkül maradó gyermekekben azt a benyomást

253 „Seven Words You Can Never Say on Television”: Shit, Piss, Fuck, Cunt, Cocksucker, Motherfucker, Tits.

254 Az illető John H. Douglas a „Morality in Media” nevű szervezet egyik vezetője volt, ami egy illetlenség-ellenes szervezet volt az Egyesült Államokban.; lásd: Michael BOTEIN – Dariusz ADAMSKI: The FCC’s New Indecency Enforcement Policy and Its European Counterparts: A Cautionary Tale. *Media Law & Policy*, Vol. 15., 2005. 11. https://www.nyls.edu/user_files/1/3/4/30/84/88/15MLP7fall05.pdf

255 Az FCC az illetlenség definícióját a Pacifica határozat után egy héttel később kiadott és a Kongresszusnak benyújtott jelentésében megerősítette.; Report on the Broadcast of Violent, Indecent, and Obscene Material, 51 F.C.C.2d 418 (1975).

256 In re Pacifica Foundation Station WBAI (FM), 56 F.C.C.2d 94 (1975).

257 Pacifica Foundation v. FCC, 556 F.2d 9 (D.C. Cir. 1977).

kelthetik, hogy azok használata általánosan elfogadható. Az FCC megfelelő alkotmányos kompromisszumot kötött a szülők gyermekeik védelméhez fűződő érdeke és a magánélet védelme, valamint a véleménynyilvánítás szabadsága között.²⁵⁸

A Legfelsőbb Bíróság végül szoros, 5:4 arányban az FCC-nek adott igazat, és alkotmányosnak találta az illetlen tartalmú műsorok sugárzási idejének korlátozását.²⁵⁹ A Stevens bíró által írt többségi indokolás szerint „a kommunikáció összes formája közül a műsorsugárzás [broadcasting] az, amelyik az Első Kiegészítés legkorlátozottabb mértékű védelmét élvez”. Ennek egyik oka, hogy az elektronikus média az írott sajtóhoz képest jóval közvetlenebb és erőteljesebb módon hatol be a magánszféra területére, „egyenesen a lakásba érkezik”. A földi sugárzású média „egyedülállóan átható” (uniquely pervasive) jelenléttel bír az amerikaiak életében, illetve széles körben elterjedt, nagyobb hatást gyakorolva a nézőkre és a hallgatókra. „A nyilvánvalóan sértő, illetlen anyagok rádióban történő bemutatásával a polgár nemcsak a nyilvánosságban szembesül, hanem otthon a magánszférájában is, ahol az egyén egyedülállathoz való joga nyilvánvalóan meghaladja a betolakodó Első Kiegészítésben foglalt jogait.” Az elektronikus médiumok „kikapcsolhatatlansága” miatt „a foglyul ejtett közönség” (captive audience) sajátos védelmet igényel, mert lehetetlen teljes mértékben elkerülni a sérelmet okozó műsorokat. A közönség ugyanis folyamatosan kapcsolódik be és ki a műsorfolyamba, így az előzetes figyelmeztetések nem védik meg teljesen a hallgatót vagy a nézőt a váratlan, potenciálisan sértő tartalmaktól. „Azt mondani pedig, hogy a rádió kikapcsolásával ki lehet kerülni a további sérelmet [...] olyan, mint ha azt mondanánk orvosság gyanánt, hogy szaladjon el az első ütés [first blow] után.”²⁶⁰ A másik ok, hogy a földi sugárzású média műsoraihoz a gyermekek sokkal könnyebben hozzáférhetnek – azok is, akik még olvasni sem tudnak –, egy délutáni műsor esetében pedig szinte bizonyos, hogy azt gyermekek is hallgatják ellenőrzés nélkül. A kiskorúak jólétének megőrzéséhez fűződő érdek és a szülői felügyelet támogatása pedig bőségesen indokolja az illetlen műsorszórás különleges bánásmódját.²⁶¹ Mindez a rádió és a televízió erőteljesebb tartalmi szabályozását teszi szükségessé.

Ilyen tartalmi beavatkozás az obszcén és az illetlen tartalmak korlátozása. A többségi indokolás leszögezte, hogy az illetlennek minősülő kifejezések köre nem szűkíthető le azokra, amelyek az obszcenitás kategóriájába tartoznak. „A szexuális és kiválasztó szervekre vagy tevékenységekre történő, nyilvánvalóan sértő” utalások – bár lehetnek köztük alkotmányosan védettek – az Első Kiegészítés által védett terület periferiáján elhelyezkedve, az értéktelen közlések kategóriába tartoznak.²⁶²

„Kevés olyan gondolat létezik, ha van ilyen, amelyet ne lehetne kevésbé sértő módon kifejezni. [...] Az ilyen megnyilatkozások nem nélkülözhetetlenek valamely gondolat kifejtéséhez, és társadalmi értékük, amely az igazság feltárásához kapcsolódna, olyan kicsi, hogy a használatukból származó bármely előnyt nyilvánvalóan meghaladja a rendhez és az erkölcsiséghez fűződő társadalmi érdek.”

A Bíróság hozzátette, ha lett volna valamilyen ok azt feltételezni, hogy a sértő monológ politikai tartalmú, úgy az már az Első Kiegészítés védelmét élvezné. Az elhangzott trágár szavak

258 556 F.2d 9, 34–37 (D.C. Cir. 1977).

259 FCC v. Pacifica Foundation, 438 U.S. 726 (1978).

260 438 U.S. 726, 748–749 (1978).

261 438 U.S. 726, 749–750 (1978).

262 A Legfelsőbb Bíróság a Chaplinsky v. New Hampshire, 315 U.S. 568 (1942) ügyben különbséget tett az „értékes” (high value) és a „kevésbé értékes” (low value) közlések között.

viszont inkább az obszcénnek minősülő közlésekhez hasonlítanak, sértő jellegük a „kortárs erkölcsi normák” megsértéséből, és nem az általuk közvetített politikai tartalomból származik. Az FCC nem azért büntette a beszédet, mert nem értett egyet Carlin véleményével, hanem azért, mert sértő kifejezéseket használt véleményének alátámasztására. „A Pacifica adása egy pillanat alatt bővíteni tudta a gyermek szókincsét”.

A Bíróság több olyan esetre is hivatkozott, amely már korábban kimondta, hogy ugyanazon szavak különböző kontextusban vagy médiumban elhangozva más megítélés alá eshetnek. Hozzátette, az FCC azon hatásköre, hogy szabályozza az obszcén, trágár vagy profán nyelvezetű műsorok sugárzását, illetve azon „kétségtelen joga”, hogy ellenőrizhesse a műsorszámok tartalmát nem minősül cenzúrának. A Bíróság döntése pedig hangsúlyozottan szűk körben érvényes.

Powell bíró párhuzamos véleményében elismerte, hogy a kérdéses monológ alkotmányos értelemben nem obszcén, és a használt szavak más esetekben és helyzetekben az Első Kiegészítés védelme alá esnének. A monológot nem lehetne büntetendővé nyilvánítani, ha az felnőttekből álló élő közönség előtt hangozna el, akik tudván, hogy mire számíthatnak, úgy döntenek, hogy részt vesznek az előadáson. „De az is igaz, hogy a használt nyelvezet a legtöbb ember számára vulgáris és sértő. E szavak hatásukban egyfajta verbális sokkterápiával érnek fel.” Powell szerint a kérdés azonban az, hogy az FCC kiszabhat-e polgári jogi szankciókat a rádióállomásra, amiért a monológot délután két órakor sugározta. A Bizottság elsődleges szempontja annak megakadályozása volt, „hogy az adás elérje a felügyelet nélküli gyermekek fülét, akik valószínűleg a közönség részét képezik abban az órában. Lényegében a Bizottság arra törekedett, hogy a monológ arra az órára legyen időzítve, amikor annak a legkevesebb felügyelet nélkül lévő gyermek lenne kitéve.”²⁶³

A bíró azzal érvelt, hogy a Legfelsőbb Bíróság elismerte a társadalom azon jogát, hogy

„szigorúbb ellenőrzés alá vonja a kiskorúak számára elérhető kommunikációs anyagokat, mint a felnőttek számára rendelkezésre állókat. [...] Ez az elismerés nagyrészt abból a tényből fakad, hogy »egy gyermek [...] nem rendelkezik az egyéni választás teljes képességével, ami az Első Kiegészítés garanciáinak előfeltétele.«²⁶⁴ Így a gyermekek nem képesek megvédeni magukat az olyan beszédetől, amely bár a legtöbb felnőtt számára megdöbbentő, általában el lehet kerülni választás révén. Ugyanakkor az ilyen beszéd egy mélyebb és sokkal negatívabb hatást gyakorolhat egy gyermekre, mint egy felnőttre. Ezen okok miatt a társadalom megakadályozhatja az ilyen beszéd általános terjesztését a gyermekek számára.”

A Bizottság helyesen állapította meg azt is, hogy a beszéd – amitől a társadalom próbálja megvédeni a gyermekeket –, nem korlátozódik azokra, ami a „kiskorúak kéjsóvár érdekeire apellál”. „Az érintett nyelvezet ebben az esetben potenciálisan megalázó és a gyermekek számára ártalmas, számos erotikus cselekményt ábrázolását foglalta magában.”²⁶⁵

A legtöbb esetben az ilyen fajta beszéd terjesztését a gyermekek körében anélkül lehet megakadályozni, hogy korlátoznák az arra kíváncsi felnőttek hozzáférését. A nehézséget az okozza, hogy a közönség elkülönítése nem valósítható meg a földi sugárzású médiában. A felnőttek és a felügyelet nélkül lévő gyermekek egyaránt a közönség részét képezhetik, és a

263 438 U.S. 726, 755–757 (1978) (Powell bíró párhuzamos véleménye).

264 Idézi: Ginsberg v. New York, 390 U.S. 629, 649–650 (1968).

265 438 U.S. 726, 757–758 (1978) (Powell bíró párhuzamos véleménye).

műsorszolgáltatók nem tudják elérni az arra kíváncsi felnőtteket a gyermekek elérése nélkül. Ez az egyik különbség a földi sugárzású média és többi média között, ami indokolja a földi sugárzású média eltérő bánásmódját. A második különbség, hogy a közvetítés – ellentétben a legtöbb, más kommunikációs formával – közvetlenül az otthonokba érkezik, az egyetlen helyre, ahol az embereknek általában joguk van ahhoz, hogy ne támadják kéretlen anyagok. Powell ugyanakkor leszögezte, hogy a Bizottság döntése nem akadályozza meg az arra kíváncsi felnőtteket abban, hogy Carlin monológjának felvételét megszerezzék, részt vegyennek annak előadásán, vagy elolvassák a saját otthonukban. Ebből a szempontból a döntés a Pacificát sem akadályozza abban, hogy a monológot a késő esti órákban sugározza, amikor valószínűleg kevesebb gyermek van a közönség soraiban.²⁶⁶

A Legfelsőbb Bíróság ítélete korántsem volt egyhangú, a döntéshez 4 bíró – Stewart, Brennan, White, Marshall – fűzött különvéleményt. Brennan bíró nem tartotta indokoltnak a médium sajátosságait figyelembe vevő korlátozást. Szerinte a rádióadás nem okozhat túrhetetlen sérelmet a magánélethez való jogban, a hallgató ugyanis kikapcsolhatja készülékét, ha sértőnek találja az adás tartalmát. Az egyén azzal, hogy bekapcsolja a televíziót az otthonában, elfogadja, hogy bármilyen „diskurzus” előfordulhat egy ilyen rendkívül nyilvános fórumon.²⁶⁷ Nem találta meggyőzőnek a gyermekek védelmének szükségességét sem, amire hivatkozva alkotmányellenesen megfosztották az arra kíváncsi felnőtt hallgatókat attól, hogy a vitatott tartalomhoz hozzáférjenek. A *Butler v. Michigan* ügyre²⁶⁸ hivatkozva úgy vélte, ha az FCC döntése – amely nem ismeri el azon hallgatók jogait, akik ilyen adásokat szeretnének hallgatni – gyakorlattá válik, úgy a felnőttek is csak olyan műsorszámokat hallhatnak, ami gyermekeknek való.

A Pacifica-ügy jelentősége, hogy a Legfelsőbb Bíróság alkotmányosnak találta az illetlen tartalmak korlátozását a műsorszórásban, amit a földi sugárzású médium különleges sajátosságaira tekintettel és a gyermekek védelme érdekében tartott indokoltnak. A Bíróság ebben a vonatkozásban elismerte a kormányzat azon jogát, hogy megvédje a gyermekeket és az arra nem kíváncsi felnőtteket az olyan szexuális tartalmú anyagoktól is, amelyek nem merítik ki az obszcenitás Miller-tesztjét, így azok alkotmányosan védettek. A Bíróság helyt adott a szülők jogainak is, hogy megvédjék gyermekeiket az általuk károsnak vélt tartalomtól. Az elektronikus médiumban – kivéve a kábeltelevíziókat és a műholdas szolgáltatásokat – így az illetlen tartalmak bemutatása akkor is korlátozható, ha azok egyébként a véleményszabadság körébe tartoznak. Az FCC ennek megfelelően tilthatja és büntetheti az illetlen, de nem obszcén tartalmak, a trágár nyelvezet bizonyos időszakokban történő sugárzását a rádióban és a televízióban.²⁶⁹

266 438 U.S. 726, 757–761 (1978) (Powell bíró párhuzamos véleménye).

267 438 U.S. 726, 764–765 (1978) (Brennan bíró különvéleménye).

268 *Butler v. Michigan*, 352 U.S. 380 (1957): Frankfurter bíró: „Nem gyűjtjük-e fel a házat azért, hogy megszűs-sük a malacot?”

269 JÓRI András: Az illetlenség fogalma az amerikai jogban és a CDA. 1996.

<http://mek.oszk.hu/01400/01400/01400.htm>;

Ann-Ellen MARCUS: Broadcasting Seven Dirty Words: *FCC v. Pacifica Foundation*. *Boston College Law Review*, Vol. 20., 1979. 975–1002.

<http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1629&context=bclr>;

Angela J. CAMPBELL: *Pacifica Reconsidered: Implications for the Current Controversy over Broadcast Indecency*. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 63., 2010. 195–242.

http://www.fclj.org/wp-content/uploads/2013/01/2010-Dec.-Vol.63-08_Campbell.pdf

A legtöbben élesen bírálták a Legfelsőbb Bíróság döntését. Sokak szerint a Pacifica döntés „dermesztő hatást” (chilling effect) gyakorol a műsorszolgáltatók kifejezési szabadságára, amely az egyébként védett beszéd öncenzúrájához vezet.²⁷⁰ Az ítélet figyelmen kívül hagyta, hogy az illetlenség FCC szerinti definíciója alapján – szemben a Miller-tesztrel – az irodalmi, művészi vagy tudományos értékkel rendelkező tartalmak is tiltottnak minősülhetnek. Korántsem magától értetődő, hogy az illetlen szavak elhangzása potenciálisan ugyanolyan romboló, káros hatású a gyermekekre nézve, mint sok erotikus jelenet bemutatása.²⁷¹ A sérelem könnyen elkerülhető a rádió kikapcsolásával.²⁷² Az ítélet figyelmen kívül hagyta a szülőknek azt az alkotmányosan védett jogát is, hogy ne a kormányzat, hanem ők döntsék el, hogyan növelik gyermekeik biztonságát. A szülők és az arra nem kíváncsi nézők ugyanolyan könnyen válhatnak a csatornát vagy nyomhatják meg a távirányító off gombját.²⁷³ Az FCC a gyermekek földi sugárzású médiumokhoz való egyedülálló hozzáférhetősége ellenére mindenféle bizonyíték nélkül feltételezte, hogy délután 2 órakor sok gyermek hallgatja a rádiót, miközben sokkal nagyobb számban hallgatták a késő esti órákban.²⁷⁴

3.2. A Pacifica döntés után. A „biztonságos menedék”

A következő évtizedben az FCC gyakorlatilag csak a monológban szereplő „hét mocskos szó” (seven dirty words) reggel 6 és este 10 óra közötti szándékos és ismételt (deliberate and repetitive) használata ellen lépett fel, míg az élő közvetítésekben, híradásokban alkalmanként, váratlanul előforduló illetlen szavak miatt – amelyek elhangzását nem lehetett megakadályozni – nem alkalmazott szankciót.²⁷⁵ A Bizottság hangsúlyozta, hogy az illetlen szavak ismételt használata az előfeltétele annak – összhangban a „szűk” értelemben vett Pacifica határozattal –, hogy az FCC illetlenséggel kapcsolatos irányelve alkalmazásra kerüljön.²⁷⁶ 1987-ben aztán változás következett be az FCC gyakorlatában. A Bizottság három ügyben is egyidejűleg hozott határozatot, melyek után szigorított az illetlenséggel kapcsolatos politikáján. Az FCC két esetben úgy vélte, hogy a tapasztalatok szerint még 22 óra után is fennáll annak a reális veszélye, hogy a közönség soraiban gyermekek lehetnek. Ezért a „biztonságos menedék” (safe harbor), amely lehetővé tette az illetlen anyagok közvetítését este 10 és reggel 6 óra között közvetíthetők, nem alkalmazható.²⁷⁷

Az FCC a három eset elbírálását követően egy ún. nyilvános közleményt (Public Notice) adott ki, amelyben úgy vélekedett, hogy az illetlenséget meghatározó Pacifica döntés addigi

270 MARCUS i. m. (269. lj.) 1001.

271 KROKOVAY Zsolt: Tilos – miről beszél a médiahatóság? Hírszerző, 2011. január 3.
http://hirszerzo.hu/velemenyt/2011/1/3/20110103_tilos_nmhh_ict

272 MARCUS i. m. (269. lj.) 992.

273 Jennifer SMITH: Education Works! How Broadcast Fleeting Expletives Stimulate Comprehensive Sex Education for Our Youth. *Houston Law Review*, Vol. 49., 2012. 174–175.
<http://www.houstonlawreview.org/wp-content/uploads/2012/05/6-Smith.pdf>

274 MARCUS, i. m. (269. lj.) 997.

275 Brian J. ROODER: Broadcast Indecency Regulation in the Era of the „Wardrobe Malfunction”: Has the FCC Grown Too Big For Its Britches? *Fordham Law Review*, Vol. 74., 2005. 883.
<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4117&context=flr>

276 In re Application of WGBH Educ. Found., 69 F.C.C.2d 1250 (1978).

277 In re Pacifica Foundation, Inc., 2 FCC Rcd 2698 (1987); In re Regents of the University of California, 2 FCC Rcd 2703 (1987); In re Infinity Broadcasting Corp. of Pennsylvania, 2 FCC Rcd 2705, 3 FCC Rcd 930 (1987)

alkalmazási köre túlságosan szűk, mivel az csak a Carlin monológjában elhangzott „hét bizonyos mocskos szót” tekintette illetlennek, holott a trágár nyelvezet – figyelembe véve a kontextusát – ennél szélesebb körű tartalmat foglal magában. A Bizottság ezért az illetlenségnek egy általános, tágabb értelmű fogalmát határozta meg. Eszerint illetlen az a közlés vagy ábrázolás, amely a kortárs közösségi normák alapján nyilvánvalóan sértő módon ír le vagy ábrázol szexuális vagy kiválasztó szerveket vagy tevékenységeket a földi sugárzású médiumban. A Bizottság azt is kimondta, hogy az illetlen tartalmak akkor sem részesülnek automatikusan védelemben, ha azok este 10 óra után kerülnek adásba, hanem minden műsorszolgáltatónak külön-külön kell bizonyítania, mikor nincs ésszerű kockázata (reasonable risk) annak, hogy a közönség soraiban gyermekek is vannak.²⁷⁸ Az FCC azt is megerősítette, hogy az „elszigetelt vagy alkalmi, eseti” (isolated or fleeting) megnyilatkozások nem támadhatók, az illetlenség megállapításához „szándékos és ismétlődő, nyilvánvalóan sértő módon történő használat” (deliberate and repetitive use in a patently offensive manner) szükséges.²⁷⁹

A Bizottság később enyhített felfogásán és kimondta, hogy éjfélről reggel 6 óráig terjedő időszak az az időtartam, amikor az illetlen műsorszámok annak ésszerű kockázata nélkül sugározhatók, hogy azt gyermekek is figyelemmel kísérik. Éjfél az az időpont, amivel az egymással versengő érdekek között egyensúly teremthető, így 1. a kormány, amelynek kényszerítő érdeke fűződik a gyermekek illetlen tartalmakkal szembeni védelméhez, 2. a szülők, akiknek joguk van eldönteni, hogy gyermekeiknek engedik-e az ilyen tartalmak megtekintését, ha azok adásba kerülnek, 3. a műsorszolgáltatók, akiknek az Első Kiegészítés biztosítja az ilyen anyagok sugárzásának jogát, amikor nincs reális veszélye annak, hogy a közönség soraiban gyermekek is lehetnek, és 4. a felnőtt hallgatók érdeke között, akiknek joguk van látni és hallani a gyermekek számára nem megfelelő, de nem obszcén tartalmakat. Azt, hogy az anyag nyilvánvalóan sértő-e vagy sem, esetről-esetre kell elbírálni.²⁸⁰

A bíróság az FCC illetlenséggel kapcsolatos új politikájának felülvizsgálata során megállapította, hogy az anyag komoly irodalmi, művészi, politikai vagy tudományos értéke önmagában még nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a műsorszám illetlennek minősüljön. A tartalom társadalmi értékessége ugyanis nem feltétlenül változtatja meg bizonyos szavak vagy kifejezések gyermekekre gyakorolt hatását, a kormánynak pedig kényszerítő érdeke fűződik ahhoz, hogy a gyermekeket megvédje az illetlen tartalmaktól. Az indokolást író Ginsburg bíró szerint az FCC általános meghatározásának legfőbb célja, „hogy lehetővé tegye az illetlen tartalmak időbeli korlátozását annak érdekében, hogy menedéket nyújtson a gyermekeknek azoktól a szavaktól és kifejezésektől, amelyeket szüleik nem tekintenek számukra megfelelőnek”.²⁸¹ A bíróság ugyanakkor felhívta az FCC-t, hogy határozza meg azt a megfelelő időtartamot, amikor az illetlen beszéd legálisan közvetíthető.²⁸²

278 New Indecency Enforcement Standards to be Applied to all Broadcast and Amateur Radio Licensees, Public Notice, 2 FCC Rcd 2726 (1987).

279 Robert CORN-REVERE: FCC v. Fox Television Stations, Inc.: Awaiting the Next Act. *Cato Supreme Court Review*, 2009. 307.

http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/supreme-court-review/2009/9/fccvfox-cornrevere_0.pdf

280 Infinity Broadcasting Corp. of Pennsylvania (Indecency Policy Reconsideration), 3 FCC Rcd 930, 64 R.R.2d 211 (1987).

281 Action for Children's Television v. FCC, 852 F.2d 1332, 1340 (D.C. Cir. 1988), idézi: CORN-REVERE i. m. (279. lj.) 307.

282 Action for Children's Television v. FCC, 852 F.2d 1332 (D.C. Cir. 1988) („ACT I”).

A Kongresszus ezután egy jogszabályban arra hatalmazta fel az FCC-t, hogy az illetlenséggel kapcsolatos politikáját a nap 24 órájában érvényesítse, azaz a műsorsugárzásban egyáltalán ne legyen biztonságos menedéke a trágárságnak.²⁸³ A Bizottság ennek megfelelően az illetlenség 24 órás törvényi tilalma mellett foglalt állást.²⁸⁴ Az indokolás szerint a statisztikák szerint országos viszonylatban még éjjel és reggel 6 óra között is jelentős számú gyermek (716 ezer 12 és 17 év közötti, a közönség 3,5%-a, az akkori teljes népesség 0,35%-a) hallgatott rádiót bármelyik negyed órában. A teljes tilalom az egyetlen módja annak, hogy hatékonyan meg lehessen védeni a kiskorúkat az illetlen anyagoktól. Ugyanakkor a műsorszolgáltató éjjel után is sugározhatott illetlen tartalmú műsorszámot, ha megbízható adatokkal bizonyítani tudta, hogy a kifogásolt műsor sugárzása idején nem voltak gyermekek a közönségben. Az FCC szerint nem „indokolatlan teher” annak megkövetelése, hogy a műsorszolgáltatók kötelesek előmozdítani a kiskorú hallgatók jólétét. A gyermekek védelméhez fűződő kényszerítő érdek felülmúlja a felnőtt közönség jogait, akik az illetlen anyagokhoz más alternatív módon is hozzáférhetnek.²⁸⁵

A bíróság azonban úgy találta, hogy bár a kormánynak erős kényszerítő érdeke fűződik a gyermekek trágár tartalmakkal szembeni védelméhez, az illetlen anyagok sugárzásának teljes tilalma, a „biztonságos menedék” megszüntetése nem eléggé szűkre szabott, mert az nem a lehető legkevésbé korlátozó eszköz a kiskorúak védelme érdekében. Az illetlen anyagok közvetítését sem a Kongresszus, sem az FCC nem tilthatja be teljes egészében, csak egy meghatározott időtartamot határozhat meg, amikor a legkisebb a veszélye annak, hogy azokhoz kiskorúak is hozzáférjenek.²⁸⁶

A Kongresszus ezek után elfogadta a Public Telecommunications Act of 1992-t, amely az illetlen anyagok sugárzását, az új „biztonságos menedék” időtartamot a kereskedelmi rádiós és televíziós műsorszolgáltatóknak éjféltől 6 óráig, a nem-kereskedelmi, közszolgálati műsorszolgáltatóknak pedig este 10 órától reggel 6 óráig terjedő időszakra tette lehetővé.²⁸⁷ A Bizottság ennek megfelelően éjféltől és este 10 órától reggel 6 óráig engedélyezte a közvetítést.²⁸⁸

A szövetségi fellebbviteli bíróság megismételte, hogy a műsorsugárzásnak tulajdonított két „egyedi jellemzője” – elterjedtsége az otthonokban és különösen a gyermekek számára való hozzáférhetőség – az Első Kiegészítés alacsonyabb szintű védelmét indokolja. A bíróság szerint a kormánynak két kényszerítő érdeke igazolja a szabályozást: a szülői felügyelet támogatásának érdeke és a gyermekek jólétének védelméhez fűződő független érdek. A szülők, nem számít mennyire gondosak vagy jól informáltak, nincsenek abban a helyzetben, hogy valóban hatékonyan ellenőrizzék, amit a gyermekek a televízióban látnak. Ugyanakkor kimondta, hogy a kevésbé korlátozó, reggel 6 és este 10 óra közötti időszak is elegendő a gyer-

283 A törvényjavaslatot előterjesztő szenátor szerint a 18 U.S.C. § 1464 nem határoz meg az illetlenség számára megfelelő időt, az véglegesen tiltja az illetlen anyagokat. „A szemét az szemét, mindegy milyen napszakban fordul elő.” 134 Cong. Rec. 9913 (July 28, 1988).

284 Enforcement of Prohibitions Against Broadcast Obscenity and Indecency in 18 U.S.C. 1464, 4 FCC Rcd 457 (1988).

285 Julie M. BERNSTEIN: FCC Regulation of Broadcast Indecency. 1991.

<http://funcrunch.org/enyadata/fcc/>

286 Action for Children's Television v. FCC, 932 F.2d 1504 (D.C. Cir. 1991) („ACT II”).

287 Public Telecommunications Act of 1992, Pub. L. No. 102–356, §16(a), 106 Stat. 949, 954 (1992).

288 Enforcement of Prohibitions Against Broadcast Indecency in 18 U.S.C. § 1464, Report and Order, 8 FCC Rcd 704 (1993).

mekek jólétének előmozdítására, illetve a 10 órás időpont is megfelelő egyensúlyt teremt a felnőtt közönség érdeke és gyermekek védelmének érdeke között. A bíróság ezért alkotmányellenesnek nyilvánította az illetlen beszéd 22 óra és éjfél közötti közvetítésének tilalmát.²⁸⁹ A döntéshez Edwards bíró fűzött különvéleményt, aki arra mutatott rá, hogy a kormányzat nem szolgáltatott bizonyítékot a gyermekeknek okozott ártalom alátámasztására, és nem határozta meg a kár természetét sem, amit meg akart akadályozni. Szerinte a televízióban bemutatott erőszak által okozott ártalomra van bizonyíték, de arra nincs, hogy az illetlenségnek való kitétség ártalmas lenne.²⁹⁰

Az FCC ennek fényében módosította politikáját,²⁹¹ és ezután már nem történt több kísérlet a „biztonságos menedék” időtartamának csökkentésére, az továbbra is 22 órától 6 óráig terjed. A Bizottság 2001-ben újabb nyilatkozatot (Policy Statement) bocsátott ki azzal a céllal, hogy útmutatást nyújtson a műsorszolgáltatóknak az illetlenség szabályainak és alkalmazásának értelmezéséhez.²⁹² Az irányelv meghatározása szerint illetlennek minősül az a közlés vagy ábrázolás, amely nyíltan (explicit) vagy vizuálisan ír le vagy ábrázol kiválasztó és nemi szerveket, szexuális tevékenységet, és ezt hosszasan, folyamatosan vagy többször ismételve, illetve kerítés, szexuális ingerkeltés vagy megbotránkoztatás céljából teszi. A dokumentumban a Bizottság emlékeztetett arra, hogy az illetlenség megállapításához két alapvető követelmény szükséges:

- A műsorszám tartalmának szexuális vagy kiválasztó szerveket vagy tevékenységeket kell leírnia vagy ábrázolnia. Ha az anyag nem tartalmaz nyíltan vagy burkoltan ilyen leírást vagy ábrázolást, akkor az nem tartozik a törvény hatálya alá;
- Az ilyen ábrázolásnak vagy leírásnak a kortárs közösségi normák szerint nyilvánvalóan sértőnek kell lennie a műsorszórásban. Annak megítéléséhez, hogy egy műsor nyilvánvalóan sértőnek számít-e, nem egy helyi közösség vagy meghatározott földrajzi területen élők mércéjét, hanem az átlagos néző vagy hallgató (average broadcast viewer or listener) felfogását kell alapul venni, és nem bármely egyéni panaszos érzékenységét.

Annak meghatározásához, hogy mi minősül nyilvánvalóan sértőnek, figyelembe kell venni a teljes kontextust is, amelyben a tartalom megjelent. Az FCC addigi gyakorlatában és határozataiban három alapvető tényezőt (principal factors) emelt ki, amit a vizsgálat során figyelembe kell venni:

- szexuális vagy kiválasztó szervek vagy tevékenységek nyílt (explicit) vagy vizuális jellegű leírása vagy ábrázolása;
- az anyag hosszasan vagy ismétlődően tartalmazza ezen leírásokat, ábrázolásokat;
- az anyag „kerítőnek vagy „szexuálisan ingerkeltőnek” tűnik, illetve sokkoló, megbotránkoztató hatású (pandering or titillating manner or for shock value).²⁹³

289 *Action for Children's Television v. FCC*, 58 F.3d 654 (D.C. Cir. 1995) („ACT III”).

290 58 F.3d 654, 670–671 (D.C. Cir. 1995) (Edwards bíró különvéleménye).

291 *Enforcement of Prohibitions Against Broadcast Indecency in 18 U.S.C. § 1464*, Memorandum Opinion and Order, 10 FCC Rcd 10558 (1995).

292 Az irányelv nem vonatkozik az obszcén vagy profán nyelvezetre. *Industry Guidance on the Commission's Case Law Interpreting 18 U.S.C. § 1464 and Enforcement Policies Regarding Broadcast Indecency*. Policy Statement, 16 FCC Rcd 7999 (2001).

<http://transition.fcc.gov/eb/Orders/2001/fcc01090.html>

293 16 FCC Rcd 7999, 8003 (2001).

3.3. Bono és Janet Jackson incidensei. A Golden Globe határozat

2003-ban és 2004-ben aztán olyan események következtek be, amelyek jelentős változást hoztak az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlatában. 2003. január 19-én az NBC által élőben közvetített²⁹⁴ 60. Golden Globe Awards díjkiosztó ünnepségen Bono, a U2 énekese Golden Globe díjat nyert a legjobb eredeti dal kategóriában, aminek átvételekor a következőket mondta: „Ez valóban, valóban kib*szottul briliáns” (This is really, really, fucking brilliant).²⁹⁵ Az FCC Végrehajtási Irodája (Enforcement Bureau) még elutasította a nézői panaszokat arra hivatkozva, hogy a megnyilvánulás eseti és elszigetelt (fleeting and isolated) volt, és ezért az illetlenség tilalmának hatálya nem terjed ki rá.²⁹⁶ Az FCC azonban 2004. március 18-án visszavonta és felülbírálta az Iroda határozatát (Golden Globe Order). Az új határozatban a Bizottság már úgy ítélte meg, hogy a korábban folytatott visszafogott gyakorlattal ellentétben a trágár szavak futó megjegyzésként való, elszigetelt és eseti használata még akkor sem fogadható el, ha azokat nem szexuális célzattal, hanem a mondanivaló fokozására használták, illetve azok élő- vagy sportközvetítéseken hangzottak el. A Bizottság szerint Bono „F-betűs” szóhasználata (F-words) szexuális tevékenységet írt le és ábrázolt, ezért az nyilvánvalóan sértő volt. Ennek indoka, hogy „az angol nyelvben az F-betűs szó az egyik leggyakoribb vulgáris, vizuális és nyílt leírása a szexuális tevékenységnek”. Az a pusztán tény, hogy bizonyos szavak vagy kifejezések nem tartósan vagy ismétlődően fordulnak elő, még nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a műsorszórás nem illetlen. Az a tény pedig, hogy a szóhasználatra talán véletlenül került sor, nem releváns, mert az illetlen nyelvezet ugyanolyan hatással van a gyermekekre.

Az FCC a sértő nyelvezet alkalmi használatával kapcsolatos gyakorlat megváltoztatását két indokkal támasztotta alá. Az egyik szerint a technológiai fejlődés ma már lehetővé teszi a műsorszolgáltatók számára, hogy blokkolják az élő adásban elhangzó alkalmi töltelékszavakat (fleeting expletives) is, vagy kihasználják a késleltetés mechanizmusát (time-delay). Mindez kizárja, hogy a „fuck” szó véletlenül hangozzon el (élő) adásban. A másik érv szerint „ha a Bizottság nem lépne fel az elszigetelt és indokolatlan nyelvhasználatot tartalmazó műsorokkal szemben, amikor a közönség soraiban gyermekek is vannak, úgy ez a sértő nyelvezet széles körű használatához vezetne”,²⁹⁷ ezért a gyermekek védelme érdekében szükséges a fellépés.

Összefoglalva, a Bizottság szerint a díjkiosztón használt trágár megjegyzés nyilvánvalóan sértőnek és illetlennek számít, illetve a kifogásolható szó minden változatának bármely használata szexuális tartalmat hordoz, ezért tiltott bárminemű közlése. Az FCC a Golden Globe határozattal megváltoztatta addigi, több évtizede tartó „visszafogott politikáját”, és deklarálta, hogy az eseti, alkalmanként használt töltelékszavak is büntethetők függetlenül

294 A közvetítést mintegy 20 millió néző követte nyomon.; Courtney LIVINGSTON QUALE: Hear an [Expletive], There an [Expletive], But [t]... the Federal Communications Commission Will Not Let You Say an [Expletive]. *Willamette Law Review*, Vol. 45., 2008. 238.

http://www.willamette.edu/wucl/resources/journals/review/pdf/Volume%2045/WLR45-2_Quale.pdf

295 U2 Wins Best Original Song – Golden Globes 2003

<http://www.youtube.com/watch?v=aEIWI15F6aA>

296 In re Complaints Against Various Broadcast Licensees Regarding Their Airing of the „Golden Globe Awards” Program, 18 F.C.C.R. 19859 (FCC Enforcement Bureau 2003).

297 Clay CALVERT: Bono, the Culture Wars, and a Profane Decision: The FCC’s Reversal of Course on Indecency Determinations and Its New Path on Profanity. *Seattle University Law Review*, Vol. 26., 2004. 74.

<http://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1802&context=sulr>

attól, hogy milyen összefüggésben hangzottak el. Az FCC „a leginkább kifogásolható, legsértőbb nyelvezettel szembeni fellépést” a gyermekek jólétének védelmével és a szülői felügyelet támogatásával is indokolta. A gyermekek sérelme bármely illetlen anyagnak való kitettséggel megvalósulhat, mindegy, hogy a szó jóhiszemű hírműsorban vagy egy szórakoztató show-ban jelenik-e meg, illetve az alkotás jelentős társadalmi politikai vagy művészeti értékkel rendelkezik-e.²⁹⁸

A kétségkívül leghírhedtebb incidensre nem sokkal a Golden Globe határozatot megelőzően került sor. 2004. február 1-jén, az amerikai focibajnokság döntőjének (Super Bowl) szünetében tartott koncerten (Halftime Show) Justin Timberlake a „Rock Your Body” című dal előadása végén „véletlenül” letépte Janet Jackson ruhájának egy darabját, és egy pillanatra láthatóvá vált az énekesnő egyik melle.²⁹⁹ Az élő közvetítést mintegy 90 millió amerikai néző kísérté figyelemmel. Az FCC-hez csaknem 540 ezer panasz érkezett, amely a történeteket illetlen viselkedésnek ítélte, és a közvetítést végző CBS televíziós társaság tulajdonában lévő 20 televíziós csatorna mindegyikére az akkor maximálisan kiszabható 27.500 dollárt, összesen 550 ezer dollár pénzbüntetést szabott ki. Az FCC szerint az adás azért volt illetlen, mert a CBS által sugárzott kép, amelyen egy pillanat erejéig láthatóvá vált Janet Jackson csupasz melle, megsértette a kortárs közösségi normákat.³⁰⁰

3.4. Az FCC szigorított és bővített gyakorlata, hatása

A Bono és a Janet Jackson incidensek mellett további újabb és újabb esetek borzolták a kedélyeket. A Parents Television Council felmérése szerint a televízióban egyre gyakrabban fordult elő káromkodás. A növekedés mértéke különösen az este 8 és 9 óra közötti ún. „családi órában” (family hour) volt aggasztó, amikor a gyermekek általában a közönség részét képezik.³⁰¹ A 2000-es évek elejétől jelentős mértékben megnőtt az illetlen tartalmak közvetítése miatt benyújtott panaszok száma is. Az FCC beszámolója szerint a benyújtott illetlenség-panaszok száma 2000-ben 111, 2001-ben 346, 2002-ben 13.922, 2003-ban 166.683, 2004-ben már elérte a 1.405.419-t, míg 2005-ben 233.531 volt.³⁰² Az FCC a „közvélemény növekvő nyugtalanságára” hivatkozva egyre többször és szigorúbban lépett fel, és jelentősen nőtt a kiszabott bírságok összege is.³⁰³ Az FCC később még a kirívóan erőszakos tartalmak szabályozását, korlátozását is javasolta. Egy 2007-es jelentésében úgy vélte, hogy az erőszakos tar-

298 In re Complaints Against Various Broadcast Licensees Regarding Their Airing of the „Golden Globe Awards” Program, 19 F.C.C.R. 4975 (2004)

<http://transition.fcc.gov/eb/Orders/2004/FCC-04-43A1.html>

299 <http://www.youtube.com/watch?v=gOLBERWVR30>

300 In re Complaints Against Various Television Licensees Concerning their February 1, 2004, Broad. of the Super Bowl XXXVIII Halftime Show, 19 F.C.C.R. 19230 (2004).

301 Parents Television Council: The Blue Tube: Foul Language on Prime Time Network TV. A PTC State of the Television Industry Report.

<http://www.parentstv.org/PTC/publications/reports/stateindustry/language/main.asp>

302 FCC, Indecency Complaints and NALs: 1993–2006

<http://www.fcc.gov/eb/oip/ComplStatChart.pdf>

303 Kurt HUNT: The FCC Complaint Process and „Increasing Public Unease”: Toward an a Political Broadcast Indecency Regime. *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*, Vol. 14., 2007. 224., 229.

<http://www.mtlr.org/volfourteen/hunt2.pdf>

talimat ugyanúgy szabályozni kell, mint az illetlen tartalmat, főleg azért, mert „a médiában megjelenő erőszak növelheti a gyermekek agresszív viselkedését, legalábbis rövid távon”.³⁰⁴

Egy esetben például a Clear Channel Communications, az USA legnagyobb rádiólánc tulajdonosa közvetítette egy híres rádiós személyiség, „Bubba the Love Sponge” azonos című showműsorát. Az FCC szerint a show 2001-es adásaiban – amit négy floridai rádióállomás közvetített reggel 6:30-tól 9 óráig – szándékosan és ismételten illetlen, nyíltan szexuális tartalmak jelentek meg. Az egyik műsorszám vitatott részeinek központi témája például a szex és a kábítószer volt, ennek során híres rajzfilmfigurák (Alvin és a mókások, George Jetson, Scooby-Doo) szexuális szokásait is kitárgyalták.³⁰⁵ A Bizottság megállapította, hogy a rajzfilmek figuráinak és zenéinek használata olyan témák figyelemmel kísérésére csábíthatta a gyermekkorú hallgatókat, amelyek „fajtalan” (prurient) tartalmúak. A rajzfilmfigurák nyíltan szexuális célzatú használata egy olyan időszakban, amikor a hallgatók között valószínűleg gyermekek is vannak, sokkoló és nyilvánvalóan sértő. A rádióállomásnak tudnia kellett volna, hogy a sértő anyag lejátszása milyen hatással lehet a fiatal, sebezhető hallgatókra. Mindezek miatt a Bizottság 2004 januárjában – egy héttel Super Bowl-on történtek előtt – összeesen 755 ezer dolláros büntetés kiszabását javasolta a Clear Channellel szemben.³⁰⁶

2003. október 2-án az FCC 357.000 dolláros bírságot javasolt (NAL) az Infinity Broadcasting-al szemben az „Opie & Anthony” című műsor tartalma miatt, amit a New York-i WNEW (FM) rádió és 12 másik rádióállomás közvetített. A műsor 2002. augusztus 15-én délután egy olyan versenyt („Sex for Sam”) mutatott be, ahol a versenyző pároknak az volt a feladata, hogy New York-szerte minél extrémebb, kockázatosabb, nyilvános helyen (pl. állatkert, étterem, játékbolt, Rockefeller Center) folytassanak szexuális cselekményeket. Az egyik ilyen helyszínen, a Szent Patrik-székesegyházban megkísérelt szexuális aktusról részletekbe menően be is számoltak. Az FCC szerint a versenyt közvetítő műsor – amely több mint egy óráig tartott – számtalan „szexuális és kiválasztó szervekre és tevékenységekre történő utalásokat” tartalmazott, amelyek köznyelvi értelemben ugyan csak „célozgatások”, ám a hallgatók számára félreérthetetlenek voltak, ami elegendő ahhoz, hogy az adás nyilvánvalóan sértőnek minősüljön. A versenyt szándékosan úgy tervezték, a szexuális cselekmények kifejtésére direkt olyan helyszíneket választottak ki, amely a résztvevők számára a „lebukás” kockázatával jár, illetve minél nagyobb mértékben megbotránkoztassa a gyanútlan, arra nem kíváncsi és potenciálisan „sebezhető” szemtanúkat, ezen belül a műsor hallgatóit. Például egy szexuális aktus megvalósítása vagy szimulálása egy vallási intézményben egy olyan időben, amikor az tele van hívőkkel, valószínűleg nemcsak a helyszínen lévő, arra nem kíváncsi szemtanúkat sokkolja, hanem a hallgatókat is. A Bizottság mindezek alapján kimondta, hogy az adás nyilvánvalóan sértő a kortárs közösség normák szerint, ezért az illetlen volt.³⁰⁷

A Fox televíziós csatorna 2003-ban sugározta a „Married by America” című valóságshow-t, amelyben egyedülálló nőknek és férfiaknak kerestek házastársat. A műsor április

304 FCC Report: Violent Television Programming and its Impact on Children. No. 04–261., 2007. április 25. http://hraunfoss.fcc.gov/edocs_public/attachmatch/FCC-07-50A1.pdf
idézi: HUNT i. m. (303. lj.) 231–232.

305 In re Clear Channel Broadcasting Licenses, Inc., 19 F.C.C.R. 1768, 1769 (2004).

306 Nasoan SHEFTEL-GOMES: Your Revolution: The Federal Communications Commission, Obscenity and the Chilling of Artistic Expression on Radio Airwaves. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 24., 2006. 208–210. <http://cardozoaelj.com/wp-content/uploads/Journal%20Issues/Volume%2024/Issue%201/Gomes.pdf>

307 In re Infinity Broadcasting Operations, Inc., 18 F.C.C.R. 19954 (2003).

7-ei epizódja egy sztriptíz jelenetet tartalmazott: a versenyzők egy Las Vegas-i legénybúcsún vettek részt, ahol sztriptíztáncosnők jól láthatóan különféle szexuális játékokba bonyolódtak a parti résztvevőivel. A műsorban több sztriptíztáncos meztelen, de digitális kipixeléssel, kikockázással elhomályosított teste volt látható. A műsorszámot mintegy 7,5 millió néző látta, és az FCC-hez összesen 159 panasz érkezett, kifogásolva a bemutatott illetlen tartalmat.³⁰⁸ A Bizottság megállapítása szerint a kikockázás nem sokat rejtett el „a nyíltan szexuális és indokolatlan természetű” jelenetekből, és bár a meztelenség ki volt takarva, „még egy gyermek is tudhatta, hogy a sztriptíztáncosok félmeztelenül vannak, és hogy szexuális cselekményeket mutatnak be”. Az adásnak „elkerülhetetlenül” szexuális jellege volt, amelynek „szándékolt célja a közönség kerítése és ingerkeltése” (intended to pander to and titillate the audience). Emiatt a műsor a kikockázás ellenére „nyilvánvalóan sértő volt a kortárs közösségi normák szerint mérve a földi sugárzású médiumban, és ezért illetlen”. Az FCC összesen 1,18 millió dollárra bírságolta a csatornát és annak helyi állomásait, amit később 91 ezer dollárra mérsékelte.³⁰⁹

Egy másik hírhedtté vált ügyben az FCC az ABC Television Network-ot büntette meg, mert a csatorna 2003-ban sugárzott „New York rendőrei” (NYPD Blue) című sorozatának egyik epizódjában egy zuhanyzós jelenetben mintegy 7 másodpercig (!) egy felnőtt női karakter kézzel eltakart melle és meztelen fenéke volt látható oldalsó kameraállásból. Az FCC megítélése szerint a jelenet a 2001-es irányelv alapján a „szexuális vagy kiválasztó szervek” kategóriájába tartozik, ami túlzottan szeméremsejtő, ezért 2008 februárjában az ABC adását közvetítő valamennyi regionális televízióra egyenként 27.500 dollárt, összesen 1,21 millió dolláros büntetést szabott ki.³¹⁰

Mindezen események, különösen Janet Jackson incidens hatására a Kongresszusban több törvényjavaslatot is benyújtottak, amelyek szigorították volna az illetlenség szabályainak megsértése miatt a rádiós és televíziós műsorszolgáltatókra kiszabható szankciókat.³¹¹ Egy szenátus elé beterjesztett törvényjavaslat például felhatalmazta volna az FCC-t, hogy az illetlenség szabályok alkalmazását az indokolatlanul erőszakos tartalmakra is terjessze ki, ha úgy találja, hogy a rendelkezésre álló technológiák (pl. V-chip) sikertelenül blokkolják az erőszakos tartalmakat.³¹² A Kongresszus végül 2005-ben elfogadta a Broadcast Decency Enforcement Act of 2005-t, amely az obszcén, illetlen vagy profán tartalmak sugárzása miatt a műsorszolgáltatókra maximálisan kiszabható bírság összegét jogsértésenként 325 ezer dollárra, míg az összesen kiszabható bírság összegét 3 millió dollárra emelte fel.³¹³

Az incidensek, az FCC illetlenségre vonatkozó új politikájának és szigorúbb fellépésének, a soha nem látott mértékű bírságok kiszabásának hatására a műsorszolgáltatók öncenzúrához

308 LIVINGSTON i. m. (294. lj.) 240.

309 In re Complaints Against Various Licensees Regarding Their Broadcast of the Fox Television Network Program „Married by America” on April 7, 2003, 19 F.C.C.R. 20191 (2004).

310 In re Complaints Against Various Television Licensees Concerning Their February 25, 2003 Broadcast of the Program „NYPD Blue”, Forfeiture Order, 23 FCC Rcd 3147 (2008).

311 Katherine A. FALLOW: The Big Chill? Congress and the FCC Crack Down on Indecency. Communications Lawyer, Vol. 22., 2004. 1.

<http://jenner.com/system/assets/publications/8031/original/Fallow.pdf?1325020208>;

CALVERT i. m. (297. lj.) 62.; ROODER i. m. (275. lj.) 881–882.

312 S. 2056, 108th Cong. (2004).

313 A törvényt 2006. június 15-én aláíró George W. Bush elnök úgy kommentálta, hogy a törvény „segíteni fog az amerikai szülőknek abban, hogy a televíziós és rádiós műsorsugárzás még családbarátabb legyen”.

<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/06/20060615-1.html>

folyamodtak.³¹⁴ A rádiós és televíziós csatornák az élő adások közvetítését sokáig csak hosszabb biztonsági szünettel, 5–10 másodperces időbeli késleltetéssel (time-delay) sugározták, bizonyos határesetnek tekinthető tartalmakat pedig egész egyszerűen inkább nem játszottak le vagy töröltek. Több népszerű sorozat, szappanoperák részeit is újravágták.³¹⁵

Az FCC Golden Globe határozatában megfogalmazott új felfogását – miszerint még a trágár szavak elszigetelt, alkalmi használata is illetlenségnek minősül –, és az illetlenség megsértésének szigorúbb szankcionálását számtalan kritika is érte elsősorban azon az alapon, hogy 1. a műsorsugárzásra vonatkozó illetlenség mércéje túlságosan bizonytalan (vagueness), mert nem ad elegendő útmutatást arról, hogy a műsorszolgáltatók hogyan kerülhetik el szankciókat, 2. a túlzott büntetések a média öncenzúrájához vezethetnek, amely a védett beszéd „dermesztő hatását” (chilling effect) eredményezi, és 3. az illetlenség mércéje túlságosan széles és alkotmányosan védett beszédet szabályoz.³¹⁶

3.5. Az FCC v. Fox Television Stations ítélet és előzményei

Még az FCC gyakorlatának szigorítása előtt, 2002 decemberében a Fox Television csatorna élőben közvetítette a 2002-es Billboard Music Awards zenei díjátadót. A díjátadón Cher életmű-díjat kapott, amelynek átvételekor arról beszélt, hogy bírálói évről évre azt kürtölik világgá, hogy jobban tenné, ha már befejezné pályafutását. Cher erre a következőképp reagált: „Hát b*sszák meg magukat!” (So fuck them). A Fox elmulasztotta a „fuck” szó kisípolását. Egy évvel később, szintén a Fox televízió által közvetített 2003-as Billboard Music Awards-on a show műsorvezetője, a botrányairól elhíresült Nicole Richie is elszólta magát a „Simple Life” című reality műsora kapcsán: „Miért hívják egyáltalán »Egyszerű Életnek«? Próbáltál már valaha is tehénszart kipakolni egy Prada táskából? Nem is olyan kib*szottul egyszerű dolog.” Mindkét trágár megnyilatkozásra elszigetelten, élő adásban került sor. Szintén a Golden Globe határozatot megelőzően történt az ABC televízió már említett 2003-as jogsértése, amikor a „New York rendőrei” (NYPD Blue) című sorozat egyik epizódjában egy zuhanyzós jelenetben mintegy 7 másodpercig egy felnőtt női karakter kézzel eltakart melle és meztelen fenéke volt látható oldalsó kameraállásból.³¹⁷

Az FCC 2006. február 21-én adta ki az ún. „Omnibus határozatát” (Omnibus Order), amelyben több műsorszolgáltató ellen – a Golden Globe határozat óta eltelt időszakban –

314 FALLOW i. m. (311. lj.) 1.

315 Bill CARTER: After Furor, Janet Jackson Is to Be Cut from Grammy Awards. *New York Times*, February 5, 2004.

<http://www.nytimes.com/2004/02/05/business/after-furor-janet-jackson-is-to-be-cut-from-grammy-awards.html>; FALLOW i. m. (311. lj.) 3.; ROODER i. m. (275. lj.) 888–890.

316 FALLOW i. m. (311. lj.) 3.; CALVERT i. m. (297. lj.) 64–65.; ROODER i. m. (275. lj.) 897. 900. 904.; Noelle COATES: The Fear Factor: How FCC Fines Are Chilling Free Speech. *William & Mary Bill of Rights Journal*, Vol. 14., 2005. 780–782.

<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1201&context=wmborj>;

Jessica C. COLLINS: The Bogeyman of “Harm to Children”: Evaluating the Government Interest Behind Broadcast Indecency Regulation. *New York University Law Review*, Vol. 85., 2010. 1241–1242.

<http://www.nyulawreview.org/issues/volume-85-number-4/bogeyman-harm-children-evaluating-government-interest-behind-broadcast>

317 In re Complaints Against Various Television Licensees Concerning Their February 25, 2003 Broadcast of the Program „NYPD Blue”, Forfeiture Order, 23 FCC Rcd 3147 (2008).

benyújtott illetlenségi panaszt is elbírált.³¹⁸ A Bizottság a két Fox esetről megállapította – megerősítve a Golden Globe határozatban foglaltakat –, hogy a „fuck” (f*sz) és a „shit” (szar) szavak használata „egy díjátadó ünnepség élő közvetítésén, amikor a közönség soraiban gyermekek is voltak, sokkoló és indokolatlan”. Mindkét szónak eredendően szexuális, illetve kiválasztó konnotációja van, tekintet nélkül azok használatára, így azok egyszeri használata is vélelmezetten illetlen és profán. Az FCC a döntést a később kiadott ún. „Remand Order” határozatában is – némileg módosítva – megerősítette.³¹⁹ A 2002-es és 2003-as Billboard Music Awards műsorai illetlenek voltak és a Fox adásai megsértették az új mércét.

A Fox Television azonban több csatornával közösen petíciót nyújtott be az FCC ellen. A műsorszolgáltatók azt állították, hogy a Bizottság új politikájával alkotmányellenesen túllépett a Legfelsőbb Bíróság által, a Pacifica-ítéletben meghatározott elvein. A New York-i szövetségi fellebbviteli bíróság 2007-ben 2:1 arányban helyt is adott a keresetnek azzal érvelve, hogy az FCC „önkéntesen, hatalmaskodó és szeszélyes” módon szigorította meg az illetlen szavak használatával kapcsolatos addigi gyakorlatát.³²⁰ A határozat indokolása szerint az FCC a Golden Globe határozat előtt „következetesen érvényesített politikájában” kizárta a szabályozás hatálya alól az elszigetelt vagy eseti töltelékszavakat (isolated or fleeting expletives). Ám a Bizottságnak nem sikerült ésszerű magyarázatot adnia arra, hogy miért változtatta meg a politikáját hirtelen. A bíróság külön felhívta arra a figyelmet, hogy az FCC korábban azt állapította meg, hogy még a töltelékszavak ismételt és szándékos használata sem minősül feltétlenül illetlennek, ha azok az alkotás „szerves” részét képezik. Ilyen töltelékszavak a „Ryan közlegény megmentése” című filmben is találhatóak, és a Bizottság korábban arra hivatkozva nem találta azokat illetlennek vagy profánnak, miszerint a trágár szavak törlése „megváltoztatta volna a művészi alkotás természetét, és csökkentette volna a film erejét, realizmusát és közvetlenségét”. A filmben használt trágár kifejezések a háborúról szóló fikciós film „szerves” részét képezték.³²¹ Más hasonló esetekben viszont figyelmen kívül hagyta ezt a tényezőt. A bíróság emellett úgy vélte, hogy az FCC nem támasztotta alá, hogy az alkalmi trágár szóhasználat, az illetlen beszéd káros valamilyen módon a gyermekekre, nem beszélve arról, hogy ez a kár elég komoly-e ahhoz, ami indokolja a kormányzati szabályozást.³²² Ilyen bizonyíték különösen fontosnak tűnik manapság, amikor a gyermekek az ilyen nyelvezetet valószínűleg sokkal gyakrabban hallják más forrásokból, mint az 1970-es években, amikor a Bizottság először kezdte szankcionálni az illetlen beszédet.³²³

A Legfelsőbb Bíróság azonban szűk, 5:4-es többséggel úgy döntött, hogy az FCC illetlenséggel kapcsolatos politikája, az alkalmi töltelékszavak szankcionálása nem önkényes vagy szeszélyes a közigazgatási eljárási törvény (Administrative Procedure Act, 5 U.S.C. § 551)

318 In re Complaints Regarding Various Television Broadcasts Between February 2, 2002 and March 8, 2005, 21 F.C.C.R. 2664 (2006), vacated in part, 21 FCC Rcd 13299 (2006) (Omnibus Order).

319 In re Complaints Regarding Various Television Broadcasts Between February 2, 2002 and March 8, 2005, 21 FCC Rcd 13299 (2006) (Remand Order).

320 Fox Television Stations, Inc. v. FCC, 489 F.3d 444 (2nd Cir. 2007)

http://hraunfoss.fcc.gov/edocs_public/attachmatch/DOC-273732A1.pdf

321 In re Complaints Against Various Television Licensees Regarding Their Broadcast on November 11, 2004, of the ABC Television Network’s Presentation of the Film „Saving Private Ryan”, 20 F.C.C.R. 4507 (2005).

322 489 F.3d 444, 458–461 (2nd Cir. 2007), idézi: SMITH i. m. (273. lj.) 180.

323 489 F.3d 444, 461 (2nd Cir. 2007), idézi: CORN-REVERE i. m. (279. lj.) 310.; LIVINGSTON i. m. (294. lj.) 245–250.

alapján.³²⁴ A Bíróság egyetértett abban az FCC-vel, hogy bizonyos szavak eredendően sértőek, így egyszeri használatuk is büntethető. Az egyszavas illetlen kifejezésekkel teli műsorok megerősíthetik azokat a gyermekeket, akik az ilyen tölteléksszavakat használják.³²⁵ A többség azt is elutasította, hogy érdemben foglalkozzon az illetlenség szabályainak alkotmányosságával.³²⁶

A határozathoz 6 párhuzamos és különvéleményt fűztek. Thomas bíró szerint a Pacifica döntés mélyen beavatkozik a műsorszolgáltatók Első Kiegészítésben foglalt jogaiba, amit a Legfelsőbb Bíróság kizárólag a médium természetével indokolt.³²⁷ Szerinte az Első Kiegészítés a védelem tekintetében nem tesz különbséget a közlés terjesztéséhez használt médiumok között. Ezért a földi sugárzású médiumnak is ugyanolyan szintű védelemben kell részesülnie, mint amilyenben a telefonon folytatott kommunikáció, az interneten folytatott kommunikáció, a kábeltelevízióban bemutatott beszéd és a nyomtatott sajtó részesül.³²⁸ Semmi nem indokolja ezt a nyilvánvaló kettősséget az Első Kiegészítés joggyakorlatában.³²⁹ Másodszor, a műsorsugárzás ma már jóval kevésbé szűkös természetű, mint 40 évvel ezelőtt volt.³³⁰ A legtöbb fogyasztó a hagyományos földi sugárzású programok mellett már kábel vagy műholdas szolgáltatással is rendelkezik. A földi sugárzású médiumok és más videó szolgáltatások széles körben elérhetőek az interneten keresztül is. És ahogyan a rádió- és televízióműsorokhoz, az internethez is ugyanolyan könnyedén hozzá lehet férni, ami hordozható számítógéppel, mobiltelefonokkal és más vezeték nélküli eszközökkel is elérhető. Ezért nincs ok a műsorszolgáltatók eltérő kezelésére.

A Legfelsőbb Bíróság így nem döntött az FCC illetlen beszéddel kapcsolatos gyakorlatáról, hanem az ügyet visszaküldte a fellebbviteli bíróságnak. A szövetségi fellebbviteli bíróság ismét alkotmányellenesen bizonytalannak nyilvánította az FCC gyakorlatát,³³¹ és meghaladottnak nevezte az 1978-as Pacifica döntést. Az indokolás szerint az elmúlt 30 évben a médiumok robbanásszerű fejlődése következett be, aminek köszönhetően a televíziós műsorsugárzás ma már „csak egy hang a kórusban”.³³² Mára világszerte az internet, és nem a műsorszórás a leginkább elterjedt kommunikációs forma. A műsorszórásra már nem jellemző a „mindent átható” jelleg, nem hatol be olyan erőteljesen a magánszféra területére. A technológiai fejlődés következtében pedig ma már rendelkezésre állnak olyan hatékony eszközök (pl. V-chip), amelyek segítségével lehetőség nyílik az illetlen tartalmú, trágár beszédet tartalmazó műsorszámok blokkolására is, és a szülők eldönthetik, hogy gyermekeik számára milyen programok megtekintését teszik lehetővé.

A bíróság kimondta, hogy az FCC a műsorszolgáltatókat nem értesítette kellő időben az illetlenségre vonatkozó politikájának megváltoztatásáról. Továbbá a Bizottság gyakorlata sem

324 FCC v. Fox Television Stations, Inc., 129 S. Ct. 1800 (2009), 556 U.S. 502 (2009).

325 129 S. Ct. 1800, 1812–1813 (2009).

326 129 S. Ct. 1800, 1819 (2009).

327 129 S. Ct. 1800, 1820 (2009), idézi: CORN-REVERE i. m. (279. lj.) 315.

328 129 S. Ct. 1800, 1821 (2009), idézi: Blake LAWRENCE: To Infinity and Beyond: FCC Enforcement Limiting Broadcast Indecency from George Carlin to Cher and into the Digital Age. *UCLA Entertainment Law Review*, Vol. 18., 2011. 164.

http://www.hallestill.com/files/lawrence__to_infinity_and_beyond_2.pdf

329 Idézi: *Action for Children's Television v. FCC*, 58 F.3d 654, 673 (D.C. Cir. 1995) (Edwards bíró különvéleménye), l.: 3.2. fejezet.

330 Idézi: *Consumer Electronics Association v. FCC*, 347 F.3d 291, 294 (D.C. Cir. 2003).

331 *Fox Television Stations, Inc. v. FCC*, 613 F.3d 317 (2nd Cir. 2010)

http://www.ca2.uscourts.gov/decisions/isysquery/e324584c-b565-4896-b8b3-610715bc0e54/1/doc/06-1760-ag_opn2.pdf

332 613 F.3d 317, 326 (2nd Cir. 2010).

következetes, ellentmondásoktól mentes, és nincs meghatározva pontosan, hogy mely szavak vagy kifejezések minősülnek nyilvánvalóan sértőnek. Az FCC korábban több alkalommal sem találta illetlennek az alkalmi töltelékszavak használatát, amennyiben azok jóhiszemű híradásokban, interjúkban fordultak elő, vagy azok „bizonyíthatóan alapvetőek a művészeti vagy oktatási alkotás jellege szempontjából”.³³³ A bíróság is a „Ryan közlegény megmentése” című film esetét hozta fel, ami 2004-ben az ABC csatornáin vágtalanul, káromkodásokkal együtt került adásba este 8 órakor, ám az FCC mégsem találta illetlennek.³³⁴ A bíróság azt is bizonyítottan vélte, hogy a gyakorlatban rejlő bizonytalanság miatt a műsorkészítők „állandó félelemben” kénytelenek dolgozni, ami a védett beszéd „hűtéséhez” (chilling effect) vezet. Ez a műsorszolgáltatókat olyan értékes anyagok öncenzúrázására készíti, amely anyagoknak az Első Kiegészítés teljes körű védelmét kellene élvezniük.³³⁵

Világosan meg kell határozni ezért, mely szavak azok, amelyek sértőnek, trágárnak, illetlennek tekinthetők. Ilyen meghatározás hiányában nem lehet általában véve betiltani az FCC által nyilvánvalóan sértőnek minősített, „szexuális tevékenységet, nemi vagy kiválasztó szerveket, illetve utóbbiakhoz kapcsolódó tevékenységet” leíró közlést. Az FCC rendelkezései alapján a Bibliát és más klasszikus irodalmi műveket is illetlennek kellene minősíteni, és a televízióban sem lehetne belőlük idézni. Mindezek alapján a bíróság kimondta, hogy az FCC szabályozása elnagyolt, „hatalmaskodó és szeszélyes”, valamint „alkotmányellenesen bizonytalan”. Az ítélet azonban arra is felhívta a figyelmet, hogy a Legfelsőbb Bíróság döntése nélkül nem valószínű, hogy az FCC változtatna az illetlen beszéddel kapcsolatos gyakorlatán.³³⁶

Az ítélet ellen az FCC ismét fellebbezett, így az újra a Legfelsőbb Bíróság elé került. Ekkor már a per tárgyát képezte – Cher és Nicole Richie alkalmi elszólási ügye mellett – az „NYDP Blue” sorozat epizódja miatt az ABC-re kiszabott büntetés is.³³⁷ A szövetségi fellebbviteli bíróság ugyanis ez esetben is alkotmányellenesnek minősítette az FCC döntését, azzal érvelve, hogy a pillanatnyi meztelenség szankcionálása éppúgy indokolatlan és megengedhetetlenül bizonytalan, mint az alkalmi töltelékszavaké.³³⁸

A Legfelsőbb Bíróság végül az FCC v. Fox Television Stations, Inc. ügyben³³⁹ helybenhagyta a fellebbviteli bíróság döntését. Az indokolás szerint az FCC műsorszugárzásra alkalmazott szabályai túlságosan bizonytalanok, mivel a trágár szavak elszigetelt és alkalmi használatára vonatkozó tilalom nem volt kellő precizitással megfogalmazva, így az nem adott megfelelő útmutatást arra nézve, hogy melyek a megengedett és a tiltott magatartás határai. A Bizottság az illetlen kifejezésekkel kapcsolatos gyakorlat megváltoztatásáról nem értesítette megfelelően a műsorszolgáltatókat, és nem biztosított megfelelő felkészülési időt sem.

Az indokolás szerint a büntetés nem felel meg a tisztességes eljárásnak, ha a törvény vagy rendelet nem ad világos meghatározást arról, mi a tiltott magatartás. Ez igaz lehet bármilyen

333 613 F.3d 317, 330–331 (2nd Cir. 2010).

334 In re Complaints Against Various Television Licensees Regarding Their Broadcast on November 11, 2004, of the ABC Television Network’s Presentation of the Film „Saving Private Ryan”, 20 F.C.C.R. 4507 (2005).

335 613 F.3d 317, 334 (2nd Cir. 2010).

336 613 F.3d 317, 327 (2nd Cir. 2010).

337 In re Complaints Against Various Television Licensees Concerning Their February 25, 2003 Broadcast of the Program „NYPD Blue”, Forfeiture Order, 23 FCC Rcd 3147 (2008), l.: II./3.4. fejezet.

338 ABC, Inc. v. FCC, 404 F. Appx. 530 (2nd Cir. 2011), No. 08-0841-ag(L) (2nd Cir.)

http://hraunfoss.fcc.gov/edocs_public/attachmatch/DOC-303916A1.pdf

339 FCC v. Fox Television Stations, Inc., 567 U.S. _ (2012); No. 10-1293., 2012. június 21.

<http://www.supremecourt.gov/opinions/11pdf/10-1293fe5.pdf>

szabályozás hirtelen megváltoztatására, de arra az esetre bizonyosan, ha a szóban forgó előírások alkalmazása „az Első Kiegészítés által védett alapvető szabadságjogokat érint”. Amikor a véleménynyilvánítás korlátozásáról van szó, e szigorú követelmények betartására van szükség ahhoz, hogy a „kétértelműség” ne legyen „dermesztő” hatással a védett beszédre. A Bíróság szerint a Bizottság mércéjének alkalmazása ezekre az adásokra túlságosan bizonytalan volt, így az FCC döntéseit hatályon kívül kell helyezni. A Bíróság ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy három dologról nem döntött. Először is az alkotmányellenességet nem az Első Kiegészítés, hanem az Ötödik Kiegészítés ún. jogállamiság doktrínájának (due process) egyértelműséget előíró elvei alapján állapította meg. Másodszor nem tartotta szükségesnek, hogy állást foglaljon az „elszigetelt és eseti” töltelékszavak tiltásáról, illetve a Bizottság illetlenséggel kapcsolatos politikájának alkotmányosságáról. Harmadszor a Bizottság az ítélet fényében szabadon módosíthatja – a közérdek figyelembevételével és a vonatkozó jogszabályok fényében – az illetlenséggel kapcsolatos politikájának tartalmát és alkalmazását.

A Legfelsőbb Bíróság így egyenlőre még úgy véli, hogy az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlata, illetve annak szabályozása nem ütközik az Első Kiegészítésbe, ezért szükségtelen a Pacifica döntésben foglaltak felülvizsgálata. Az alkotmányellenesség csak abban áll fenn, ahogyan az FCC alkalmazta, illetve végrehajtotta a szabályozást a vitatott esetekben.³⁴⁰

Mindeközben a CBS csatorna is fellebbezett a Janet Jackson incidens miatt elmarasztaló határozat ellen.³⁴¹ A CBS azzal érvelt, hogy az eseményt megelőzően még soha nem került sor szankció alkalmazására véletlen vagy alkalmi ábrázolás, meztelenség miatt. 2008 júliusában a szövetségi fellebbviteli bíróság hasonló indokkal eltörölte a büntetést.³⁴² A Legfelsőbb Bíróság ez esetben is megsemmisítette az ítéletet, és az ügyet visszaküldte a fellebbviteli bíróságnak.³⁴³ 2011 novemberében azonban a fellebbviteli bíróság ismét kimondta, hogy az FCC eljárása a közigazgatási eljárásról szóló törvény alapján „önkéntes és szeszélyes” volt, mivel nem figyelmeztette előre a televíziós társaságot a szabályok megváltoztatására. Másrészt a Bizottság saját új értelmezése ellentétben áll a korábban hosszú ideig, a Golden Globe határozatig folytatott „visszafogott végrehajtási politikájával”.³⁴⁴ Az FCC a döntés ellen fellebbezést nyújtott be, ám azt a Legfelsőbb Bíróság 2012. június 29-én elutasította.³⁴⁵

3.6. Érvek az FCC illetlenség szabályozása ellen

A Fox-határozat győzelmet hozott a műsorszolgáltatók számára, de csalódást is hozott azoknak, akik azt remélték, hogy a Legfelsőbb Bíróság megragadja az alkalmat az 1978-as

340 FCC v. Fox Television Stations, 567 U.S. _ (2012) (Ginsburg bíró párhuzamos véleménye).

341 In re Complaints Against Various Television Licensees Concerning their February 1, 2004, Broad. of the Super Bowl XXXVIII Halftime Show, 19 F.C.C.R. 19230 (2004), l.: II./3.3. fejezet.

342 CBS Corp. v. FCC, 535 F.3d 167 (3d Cir. 2008); COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz) i. m. (232. lj.) 207–210.

343 FCC v. CBS Corp., 129 S. Ct. 2176 (2009).

344 CBS Corp. v. FCC, 663 F.3d 122 (3d Cir. 2011)

<http://www.ca3.uscourts.gov/opinarch/063575p2.pdf>

345 FCC v. CBS Corp., 567 U.S. _ (2012); lásd még: KÓCZIÁN SÁNDOR: Az illetlenség szabályozása az elektronikus médiában az Egyesült Államokban (1. rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2013/54. 3–11.; KÓCZIÁN Sándor: Az illetlenség szabályozása az elektronikus médiában az Egyesült Államokban (2. rész). *Infokommunikáció és Jog*, 2013/55. 66–74.

Pacifica-ítélet megváltoztatására. Így a Pacifica-ítéletben foglaltak – egyenlőre legalábbis – továbbra is érvényesek. Mindettől függetlenül az utóbbi években egyre többen kérdőjelezik meg a Pacifica-ügyben meghatározott elvek létjogosultságát, elavultnak és túlságosan „tolakodónak” (intrusive) véelve a műsorszolgáltatókra.³⁴⁶ A társadalmi és technológiai változások szükségessé teszik annak újraértékelését, hogy szükséges-e az illetlen tartalmak szabályozása, és ha igen, milyen mértékben.³⁴⁷ Az FCC jelenlegi gyakorlata indokolatlanul korlátozza a beszédet a földi sugárzású médiában, ami aggályos az Első Kiegészítés szempontjából. A kérdés megítélésében a szakirodalomban is szinte egyhangúan vélekednek, amit többek között a következő indokokkal támasztanak alá:

A. Az elektronikus média ma már nem „egyedülállóan átható” és nem „egyedülállóan hozzáférhető”

A legfontosabb érv, hogy az elmúlt 30 évben bekövetkezett modern technológiai fejlődés jelentősen megváltoztatta a hagyományos műsorszugárzás, a földi sugárzású média körülményeit. A földi sugárzású rádió és televízió ma már nem olyan „egyedülállóan átható” (uniquely pervasive) és „egyedülállóan hozzáférhető” (uniquely accessible), mint amilyen az 1970-es években volt. A műsorszugárzás nem tekinthető egyedülállóan széles körben elterjedtnek, mivel a kábeltelevíziós és a műholdas szolgáltatások legalább olyan népszerűek, és legalább annyira széles körben használják. A kábeltelevízió mint „meghívott vendég” van jelen az otthonokban.³⁴⁸

A statisztikák szerint 2003-ban az amerikai háztartások csaknem 70%-a rendelkezett kábeltelevízióval,³⁴⁹ ma pedig 86%-uk fizet elő kábeles vagy műholdas televíziós szolgáltatásokra.³⁵⁰ 2007 márciusában az amerikai digitális kábel előfizetők 90%-a már Video on Demand (VOD) hozzáféréssel is rendelkezett.³⁵¹ Az amerikai felnőttek és gyermekek egyre inkább a kábeles és műholdas szolgáltatókon (pl. Xfinity, Dish Network, AT&T U-verse, Verizon FiOS, DirecTV), illetve az interneten keresztül, népszerű weboldalak (pl. YouTube, iTunes) révén férnek hozzá a különböző videotartalmakhoz.³⁵² Nem csak hogy több emberhez jut el a videotartalom a műsorszugárzáson kívül, de a műsorszugárzás tartalma is egyre inkább elérhető a médiumok új formáiban, beleértve az internetet is. Népszerű műsorok teljes epizódjai érhetőek el szabadon és tekinthetők meg a műsorszolgáltatók weboldalain. Az adás tartalmát számos online szolgáltatásból lehet letölteni igény szerint különböző eszközökre – számítógép, iPad, tablet, mobil –, vagy megtekinteni streaming-el, nem beszélve a közvetlenül elérhető internetes televíziókról. Az új eszközök a videotartalmak – különösen a műsorszolgáltatói tartalomszolgáltatás – hozzáféréseinek és megtekintésének egyre inkább elterjedtebb módszerei. Ezek a mobil eszközök biztosítják, hogy a nézők azt szerezzék be, amit és ahogyan akarnak, lehetővé teszi számukra, hogy

346 LAWRENCE i. m. (328. lj.) 149.

347 COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz) i. m. (232. lj.) 213.

348 Community Television of Utah, Inc. v. Wilkinson, 611 F. Supp. 1099, 1113 (D.C. Utah 1985).

349 HUNT i. m. (303. lj.) 234.

350 LAWRENCE i. m. (328. lj.) 167.; COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz) i. m. (232. lj.) 212.

351 John P. ELWOOD – Jeremy C. MARWELL – Eric A. WHITE: FCC, Fox, and That Other F-Word. *Cato Supreme Court Review*, 2012. 303.

<http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/supreme-court-review/2012/9/scr-2012-elwood.pdf>

352 Uo., 297. 300.

akkor tekintsék meg a műsort, amikor szeretnék, és nem akkor, amikor a televízió azt műsorra tűzi.³⁵³

Ma már nem az elektronikus műsorszórás a kommunikáció legnépszerűbb módja, hanem az internet.³⁵⁴ Ma az amerikaiak több mint háromnegyede használja az internetet, kétszer annyian mint 2000-ben és háromszor annyian mint 1997-ben.³⁵⁵ 2012 áprilisában az amerikai felnőttek 66%-a rendelkezett otthon nagy sebességű szélessávú internetkapcsolattal,³⁵⁶ és a felnőttek majdnem háromnegyede használt videomegosztó weboldalakat.³⁵⁷ Mindez tovább gyengíti az FCC egyedi elterjedtségre vonatkozó érvét.

Ezek a technológiák és lehetőségek, amelyek mára elérhető közelségbe kerültek a legtöb-
bek számára, még elképzelhetetlenek voltak 1978-ban, amikor a Legfelsőbb Bíróság meg-
állapította, hogy a rádió és a televízió is „egyedülállóan átható”. Ezzel szemben a Pacifica
határozat tárgyát képező, „egyedülállóan átható” hagyományos televíziós adás mára egyre
inkább marginális médiummá, a múlté válik. Mindezek fényében kérdés, van-e értelme
a műsorsugárzás tartalmi alapú szabályozásának, és a Bíróság mikor vizsgálja végre felül
a Pacifica döntést.³⁵⁸ Az FCC néhány éve maga is elismerte, hogy a gyermekek ma olyan
médiakörnyezetben élnek, amely jelentősen eltér attól, amiben szüleik és nagyszüleik év-
tizedekkel ezelőtt felnőttek.³⁵⁹ Kérdés, van-e értelme még a műsorsugárzást eltérő módon
kezeleni más terjesztési módoktól, így a kábeltelevíziós és a műholdas terjesztéstől, nem be-
szélve az internetes tartalmak általános elterjedtségéről.³⁶⁰ „Elmúltak azok az idők, amikor
a rádiós és televíziós műsorszolgáltatóknak az Első Kiegészítés eltérő mértékű védelmében
kellett részesülniük a média más formáihoz képest.”³⁶¹ A földi sugárzású médiának is az Első
Kiegészítés ugyanolyan szintű – teljes körű – védelmében kell részesülnie, mint amilyennel
a kábeles és a műholdas televízió, valamint az internet részesül.

B. A műsorszolgáltatás nem „hatol be” a magánszféra területére, az otthonokba

Sokan vitatják a műsorszolgáltatás „betolakodó” jellegét is, miszerint a földi sugárzású média
behatol a magánszféra területére, az otthonokba. A műsorsugárzás nem képes „betolakodni”
az otthonokba, ahhoz hangolás (tuner) útján be kell „hívni”. Az adások vételéhez a személy-
nek meg kell vásárolnia a vevőegységet (például televíziókészüléket vagy rádiót), a készüléket
otthon be kell kapcsolnia és programoznia a csatornákat.³⁶² A magánszférába behatolás mér-

353 Uo., 297–300.

354 LAWRENCE i. m. (328. lj.) 167. 178–179.

355 ELWOOD–MARWELL–WHITE i. m. (351. lj.) 299.; Kathryn ZICKHUR – Mary MADDEN: Digital differences. Pew Internet & American Life Project. 2012.

http://www.pewinternet.org/-/media/Files/Reports/2012/PIP_Digital_differences_041312.pdf

356 <http://pewinternet.org/Trend-Data-%28Adults%29/Home-Broadband-Adoption.aspx>

357 <http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2011/Video%20sharing%202011.pdf>

358 ELWOOD–MARWELL–WHITE i. m. (351. lj.) 303.

359 In re Empowering Parents & Protecting Children in an Evolving Media Landscape, 24 FCC Rcd 13171, 13174 (2009), idézi: SMITH i. m. (273. lj.) 190.

360 COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz) i. m. (232. lj.) 210.

361 Eric J. SEGALL: In the Name of the Children: Government Regulation of Indecency on the Radio, Television and the Internet – Let’s Stop the Madness. *University of Louisville Law Review*, Vol., 47., 2009. 712.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1341112

idézi: SMITH i. m. (273. lj.) 190.

362 HUNT i. m. (303. lj.) 234.

téke pedig messze nem olyan mély, amikor a hallgató egy pillanatra kifogásolható üzenettel találkozódik, miközben az egyik állomásról a másikra kapcsol át. A rádiót egész egyszerűen ki lehet kapcsolni, ellentétben például azokkal az utcai demonstrálókkal, akik valakinek a háza előtt tüntetnek.³⁶³ A távirányító „off” gombja is egy hatékony mechanizmus, amellyel kivédhető „tolakodó” és „átható” televízió.³⁶⁴

C. A gyermekek nemcsak a földi sugárzású médiához férnek hozzá könnyedén; szülői felügyeleti eszközök léte

A Pacifica-ítélet szerint a földi sugárzású médiumok egyedülállóan hozzáférhetőek a gyermekek számára (uniquely accessible to children), és a kiskorúak jólétének védelme indokoltá teszi az egyébként védett kifejezés szabályozását. Az illetlenség tilalma tehát abból ered, hogy korlátozzák a gyermekek illetlen tartalmakhoz való hozzáférését, miután a földi sugárzású média műsoraihoz sokkal könnyebben hozzáférhetnek. Ám az elmúlt három évtizedben végbement technológiai fejlődés következtében egyrészt ma már hatékony szülői felügyeleti eszközök, új és továbbfejlesztett szűrési technológiák egyre növekvő választéka áll rendelkezésre. A műszaki, technikai eszközök lehetővé teszik a szülők számára, hogy ellenőrizhessék gyermekeik televízióhoz való hozzáférését, illetve a tartalom előre meghatározott szempontok szerinti szűrésével kontrollálják a felügyelet nélküli televíziózásukat. Mindezek révén hatékonyan korlátozhatóvá válik az illetlen tartalmak otthonokba való belépése.

Másrészt a földi sugárzású média sem könnyebben elérhető a gyermekek számára mint az újságok, magazinok vagy a postai levelezés.³⁶⁵ Nem vitás, hogy a kábeltelevízió és a műholdas szolgáltatások, valamint az internet éppúgy elérhető a gyermekek számára, mint a hagyományos műsorszolgáltatás.³⁶⁶ A gyermekek pedig manapság a földi sugárzású médiumok helyett egyre inkább más médiumok, a kábeles és műholdas szolgáltatások vagy az internet (honlapok, blogok, közösségi oldalak) felé fordulnak, és számos új – és nagyrészt szabályozatlan – technológiákat használnak. Ha pedig a földi sugárzású média tartalmait fogyasztják, azt egyre inkább nem televízión vagy rádión keresztül teszik, hanem például számítógépen, iPad-en, iPod-on, tableten, okostelefonokon és más eszközön keresztül érik el.³⁶⁷

D. Vitatott az illetlen tartalmak ártalmas hatása a gyermekekre

Sokan vitatják azt is, hogy az illetlen tartalom káros hatást gyakorol-e a gyermekekre. Bár a Legfelsőbb Bíróság a Ginsberg v. New York ügy³⁶⁸ óta elismerte, hogy a kormánynak kényszerítő érdeke fűződik a kiskorúak nyíltan (explicit) szexuális tartalmú, illetlen, de nem obszcén tartalmakkal szembeni védelméhez, egyes kritikusok még a gyermekek védelméhez fűződő kényszerítő érdek létjogosultságát is megkérdőjelezi. Eric J. Segall például úgy véli, hogy a gyermekek védelme nem indokolja az alkotmányosan védett beszéd szabályozását, cenzúrázását, és a kormánynak nincs ilyen kényszerítő érdeke. A Legfelsőbb Bíróság pedig

363 Frisby v. Schultz, 487 U.S. 474 (1988); ROODER i. m. (275. lj.) 903.

364 LAWRENCE i. m. (328. lj.) 174.; ROODER i. m. (275. lj.) 893–895.

365 ROODER i. m. (275. lj.) 895.

366 SEGALL i. m. (361. lj.) 719.

367 ELWOOD–MARWELL–WHITE i. m. (351. lj.) 300–301.

368 Ginsberg v. New York, 390 U.S. 629 (1968).

mindig csak feltételezte, de soha nem bizonyította megfelelően, hogy a gyermekek számára ártalmas, ha szexuális (bár nem obszcén) jellegű anyagoknak vannak kitéve.³⁶⁹ Kevés empirikus bizonyíték támasztja alá azt a feltevést, hogy az ilyen tartalom káros hatást gyakorol a gyermekekre, a bíróságok mégsem tartották szükségesnek az ilyen bizonyíték meglétét. Márpedig nem elegendő annak kinyilvánítása, hogy a nyíltan szexuális beszéd és az állítólag sértő trágár kifejezések jelentős veszélyt jelentenek a gyermekek számára. A szerző emellett azt is állítja, hogy a gyermekek szexuális beszéddel és ábrázolásokkal szembeni védelmét célzó szabályozás több kárt okoz, mint hasznot. Egyrészt a beszéd cenzúrázása valószínűleg növeli a gyermekek kíváncsiságát, hogy ilyen beszédet tekintsenek meg.³⁷⁰ Másrészt nem tesznek különbséget a 17 éves, 10 éves és az 5 éves gyermekek között, miközben jelentős különbségek vannak az egyes korcsoportok között. Nincs társadalmi konszenzus arról sem, hogy mi minősül gyermekekre veszélyes beszédnek, a kormányzatnak pedig nem szabad állást foglalnia ebben a vitában.

Más szerzők viszont úgy vélik, hogy a gyermekek védelmére való hivatkozás még ma is kényszerítő érdek. Továbbra is szükséges bizonyos határokat megállapítani a földi sugárzású médiára, elkerülve, hogy a gyermekek illetlen, szexuális tartalmaknak legyenek kitéve. Az elektronikus médiában még hiányzik a hatékony, ám kevésbé korlátozó alternatíva a kiskorúak védelmére az illetlen tartalmakkal szemben. Ebben a tekintetben a földi sugárzású média még mindig egyedi és az illetlenségre való tekintettel továbbra is az Első Kiegészítés alacsonyabb szintű védelmét indokolja, ahogyan azt a Legfelsőbb Bíróság a Pacifica-ügyben kimondta.³⁷¹

Néhány kritikus elismeri ugyan a gyermekek védelmének szükségességét, ami indokolta teszi az illetlenség szabályozását a földi sugárzású médiumokban, ám szerintük annak indokát már rosszul határozták meg. Jessica Collins szerint az FCC jelenlegi illetlenség mércéje bizonytalan, ami részben abból származik, hogy a bíróságoknak nem sikerült meghatározni a trágár beszéddel, az illetlen műsorszolgáltatással a gyermekeknek okozható károk, ártalmak mibenlétét.³⁷² Bár az FCC illetlenség politikájában központi szerepet játszik a gyermekek védelme, a bíróságok mégis elmulasztották a gyermekek védelméhez fűződő kényszerítő érdek pontos természetének vizsgálatát: a gyermekek védelmét az ártalomtól, a kártól, amit az illetlen beszéd okoz. Emiatt az ártalom pontos természete bizonytalan, ami arra ösztönözte a kormányzatot, hogy a védett beszéd széles körű szabályozását hirdesse ki, mert azt érzékelte, hogy a beszéd szabályozásának nincsenek határai.³⁷³ A vizsgálat elmulasztása és az ebből rejlő bizonytalanság pedig arra sarkallja a műsorszolgáltatókat, hogy „hűtsék” a potenciálisan sértő beszédet. A „gyermekeknek okozott ártalom” pontosabb meghatározása ellenben korlátozhatná a megengedett kormányzati fellépést.³⁷⁴ Az FCC – hasonlóan a bíróságokhoz – ugyancsak nem bizonyította be, hogy az illetlen anyagok sugárzása ártalmas hatást gyakorol, ahogyan azt sem, hogy a tiltás megakadályozná, hogy a kiskorúak máshol hozzáférjenek az

369 SEGALL i. m. (361. lj.) 15–16.

370 GARFIELD i. m. (216. lj.) 586.

371 ROODER i. m. (275. lj.) 903.

372 COLLINS i. m. (316. lj.) 1225–1262.

373 Catherine J. Ross: Anything Goes: Examining the State's Interest in Protecting Children from Controversial Speech. *Vanderbilt Law Review*, Vol. 53., 2000. 431., 433–434.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1007069,

idézi: COLLINS i. m. (316. lj.) 1242–1243.

374 COLLINS i. m. (316. lj.) 1242–1244.

ilyen tartalmakhoz. Collins szerint öt lehetséges kormányzati érdek létezik, amelyek alapján védeni lehet a gyermekeket az illetlen tartalmú műsorsugárzástól:

- 1.) szülői „preferenciák” támogatása;
- 2.) szellemi, lelki ártalom megelőzése;
- 3.) káros magatartás utánzásának megelőzése;
- 4.) a „civilizált és társadalmilag megfelelő magatartás” elősegítése;
- 5.) védelem a sértő tartalmaktól.

1. A legkevésbé vitatható érdek, hogy az illetlenség szabályozása elősegítheti a szülők támogatását abban, hogy korlátozzák gyermekeik hozzáférését a nyíltan szexuális (explicit) anyagokhoz, illetve megakadályozzák, hogy olyan beszédnek legyenek kitéve, amit károsnak vagy nem megfelelőnek gondolnak. A szülők erőfeszítéseinek segítése gyermeknevelésük terén jól láthatóan kényszerítő kormányzati érdek. Az a kormányzati érdek, amely támogatja és megkönnyíti a szülői felügyelet gyakorlását a gyermekek illetlen beszédhez való hozzáférése felett, „meglehetősen vitathatatlanok”. Az FCC szabályozás néhány ellenzője azzal érvel, hogy a korlátozás indokolatlan terhet ró azokra a szülőkre, akik azt szeretnék, ha gyermekeik illetlen tartalmakhoz férnének hozzá. Catherine Ross például egyenesen azt állította, hogy nehezebb megtalálni az illetlen tartalmakhoz való hozzáférés alternatív módját, mint más anyagokhoz – például a pornográf magazinokhoz – amit a kormányzat szintén korlátozhat. Szerinte „sokkal kevésbé megterhelő” egy magazin beszerzése, mint egy kábelszolgáltatásra előfizetni vagy kölcsönözni vagy megvenni egy filmet.³⁷⁵ Ez az állítás egyáltalán nem állja meg a helyét, mivel a szülőnek ma már legalább olyan egyszerű hozzáférést biztosítani gyermekének az illetlen műsorokhoz, mint annak, aki egy pornográf magazint vásárol meg. Ezzel szemben rendkívül nehéz teher hárulna azokra a szülőkre, akik szeretnék megakadályozni gyermekük hozzáférését a szexuális beszédet tartalmazó műsorszóráshoz, illetve megvédeni őket bizonyos műsorszámoktól. Ennek fényében a kormányzatnak segítséget kell nyújtania a szülőknél.³⁷⁶

2. A kormányzat már többször kijelentette, hogy a gyermekek védelmének érdeke túlmutat a szülői felügyelet támogatásán, és egy független érdeket is magában foglal. Ilyen független érdek lehet a műsorsugárzásban lévő illetlen tartalmú programok, tartalmak korlátozása a gyermekek „a szellemi, lelki ártalmának” (psychological harm) megelőzése érdekében. Ha az illetlen műsorszám „érzelmileg zavart” okozhat a gyermekekben, az ilyen műsorszám ártalmasnak minősül, ami lehetővé teszi a szabályozást. A bíróságok is elismerték – értékelve az FCC hivatkozását a kormányzat gyermekek védelméhez fűződő független érdekére –, hogy a pszichológiai ártalom, amit meg kell akadályozni, legalább olyan fontos, mint a fizikai ártalommal szembeni védelem.³⁷⁷ Az FCC azért szabályozhatja az illetlenséget, mert az államnak kényszerítő érdeke fűződik a kiskorúak szellemi jólétének védelméhez. Ahogy a kormányzat a gyermekek fizikai jólétét megvédve megtagadhatja a hozzáférést a cigarettához és az alkoholhoz, úgy a pszichológiai ártalmat okozó hatásoktól is megvédheti őket. Az FCC illetlenség szabályozásának ellenzői sem azt állítják, hogy a szellemi, lelki ártalom ne lenne elégséges érdek a korlátozás igazolására, csak úgy vélik, hogy nincs rá bizonyíték, hogy az illetlen tar-

375 Ross i. m. (373. lj.) 478., idézi: COLLINS i. m. (316. lj.) 1246.

376 COLLINS i. m. (316. lj.) 1246.

377 Action for Children's Television v. FCC, 58 F.3d 654, 661 (D.C. Cir. 1995), l.: II./6.4. fejezet; Sable Communications of California, Inc. v. FCC, 492 U.S. 115, 126 (1989), l.: II./5.1. fejezet.

talmú műsorok lelki sérelmet okoznának a gyermekeknek.³⁷⁸ A bíróságok azonban soha nem állították, hogy a szellemi, lelki ártalmak bizonyítására, tudományos alátámasztására lenne szükség ahhoz, hogy az FCC alkotmányos intézkedéseket hozhasson, amelyek a kiskorúak illetlen anyagokkal szembeni védelméhez szükségesek.³⁷⁹

3. Szintén fontos érdek annak az ártalomnak a megakadályozása, ami bizonyos viselkedés, magatartás utánzásából származhat, amit a gyermek a sugárzott műsorokban, a televízióban látott. A kormányzat korlátozhatja a kiskorúak hozzáférését a nyíltan szexuális tartalmú műsorsugárzáshoz, ha ezzel meg tudja akadályozni, hogy a kiskorúak utánozzák az abban látott viselkedést. Az FCC szabályozásának támogatói gyakran rámutatnak arra, hogy a kiskorúak káros magatartásokban való részvétele bizonyítja az illetlen műsorok ártalmasságát. Számos bizonyíték támasztja alá ugyanis, hogy az illetlen tartalmú műsorok arra bátoríthatják a kiskorúakat, hogy ártalmas magatartásokban vegyenek részt. A televízió elfogadhatóvá teszi az ilyen típusú viselkedést, és a gyermekek sok esetben utánozzák is azt. A Legfelsőbb Bíróság szerint „elegendő azt tudni, hogy a gyermekek utánozzák az általuk észlelt viselkedést, vagy legalábbis az olyan magatartást, amit normálisnak és megfelelőnek mutattak be nekik”.³⁸⁰ Szabályozás ellenzői azzal érvelnek, hogy a megfelelő reakció az ártalmas magatartás utánzására nem a gyermekek információhoz való hozzáféréseinek megtagadása, hanem éppen ellenkezőleg, a negatív hatásokat további információkkal kell ellensúlyozni.

4. Az illetlen műsorszámok megtekintésének következményeként a gyermekek az abban látott beszédet és magatartást utánozhatják, amely bár nem eredendően káros, bizonyos kontextusban nem megfelelő. A kár itt abban merül fel, hogy a gyermekek nem tanulják meg, milyen beszéd és viselkedés megfelelő bizonyos társadalmi környezetben, szituációkban. A műsorsugárzás, különösen a televízió modellt nyújt a gyermekek számára a beszéd és a magatartás terén. Ez szükségessé teszi az olyan műsorok korlátozását, ahol a szavak használatát a társadalmilag nem megfelelő kontextusban mutatják be. Még a szabályozás ellenzői is elismerik annak fontosságát, hogy a gyermekek megfelelő helyen és időben szembesüljenek a potenciálisan sértő szavakkal és magatartásokkal. Fontos szempont tehát, hogy megtanulják, mely szavak megfelelőek és melyek nem.³⁸¹

5. A legtöbb esetben természetesen a beszéd sértő jellege nem eléggé ártalmas ahhoz, hogy indokoltá tegye annak elnyomását. A Legfelsőbb Bíróság szerint még ha gyermekek is vannak jelen, azoknak, akiket sért a beszéd, időnként egyszerűen „el kell fordítaniuk a tekintetüket”.³⁸² Létezhet azonban olyan helyzet, amikor a sértő jelleg önmagában is elegendő a beszéd korlátozására: ha a sértett a „fogoly közönség” (captive audience) tagja, azaz nem volt választása vagy legalábbis semmilyen ésszerű választása, hogy meghallgatja-e a beszédet vagy sem. A *Pacifica*-ítélet mondta ki először, hogy a „fogoly közönség” a műsorszórásra is alkalmazható: a hallgatók vagy a nézők is lehetnek a „foglyul ejtett közönség” tagjai, a gyermekek pedig „éretlenségüknél fogva” annak részei lehetnek. Ők még nem képesek megalapozott döntést hozni, amikor ilyen beszéddel szembesülnek, így nem tudnak elfordulni attól a tartalomtól, amellyel egyébként nem kívánnak találkozni. „A gyermekeknek még nem alakultak ki a saját preferenciáik, nem szereztek alapvető erkölcsi értékeket, nem rendelkeznek az ítélet-

378 *Action for Children's Television v. FCC*, 58 F.3d 654, 670–671, 682 (D.C. Cir. 1995) (Edwards bíró különvéleménye); *Fox Television Stations, Inc. v. FCC*, 489 F.3d 444, 461 (2nd Cir. 2007).

379 *COLLINS* i. m. (316. lj.) 1249–1250.

380 *FCC v. Fox Television Stations, Inc.*, 129 S. Ct. 1800, 1813 (2009).

381 *COLLINS* i. m. (316. lj.) 1253–1257.

382 *Cohen v. California*, 403 US 15, 21 (1971).

alkotáshoz szükséges információkkal, és ki vannak téve mások manipulációinak.”³⁸³ Ebben az esetben a kormányzatnak joga van megvédeni a gyermekeket az illetlen tartalomtól, mert „fogoly közönségként” nincs ésszerű lehetőségük annak elkerülésére.³⁸⁴

E. A szülők jogainak korlátozása

Egyes szerzők szerint az FCC politikája elleni legmeggyőzőbb érv a szülők alapvető joga, hogy meghozzák a szükséges döntéseket gyermekeik ellátása, felügyelete és ellenőrzése terén, amit a Legfelsőbb Bíróság is elismert.³⁸⁵ A kormányzat által hivatkozott kényszerítő érdek, a szülői felügyelet támogatása, valamint a szülők segítése gyermekeik megfelelő nevelésében azáltal, hogy cenzúrázzák a védett beszédet, nem meggyőző. Valójában a káromkodás, az illetlen beszéd tiltása az, ami veszélyezteti a gyermekeket és a társadalmat, mert megfosztják a szülők lehetőségét arra, hogy saját döntésük alapján neveljék gyermekeiket. A kormányzat a „gyermekek védelmére” hivatkozva a beszéd rádióban és televízióban történő cenzúrájával megnehezíti, hogy a szülők saját értékeik szerint, az általuk megfelelőnek tartott módon neveljék gyermekeiket.³⁸⁶ Az FCC jelenlegi „elnémító” gyakorlata „nem tesz semmit, hogy megkönnyítse a szülők gyermekeik feletti felügyeletét, kivéve, ha azt feltételezzük, [...] hogy minden szülő felfogása nemcsak megegyezik egymásával, de ugyanaz mint a kormányzaté”.³⁸⁷ Vannak olyan szülők, akik jobbnak tartják, ha gyermekeik ilyen anyagoknak vannak kitéve,³⁸⁸ míg más szülők nem értenek ezzel egyet. A kormányzatnak viszont nem kellene állást foglalnia ebben a vitában, és az alkotmányosan védett beszéd cenzúrázásával „segítséget” nyújtania. Ha az állam a gyermekek védelme érdekében szabályozza az állítólag ártalmat okozó kommunikációt, csak egy lépés kell ahhoz, hogy megbélyegezzék azokat a szülőket, akik nem értenek egyet a többségi véleménnyel, és nem tartják megfelelőnek a kormányzat tartalomválasztását. Így az illetlenség szabályozása nemhogy nem segíti, de valójában megnehezíti a szülők dolgát.³⁸⁹ Hacsak nincs lényeges bizonyíték arra, hogy a nem obszcén, alkotmányosan védett beszéd ártalmas a gyermekekre, a döntést arról, hogy a gyermekek milyen beszédet hallhatnak, és hogyan kell őket nevelni, nem az államnak kell meghoznia.³⁹⁰

4. Lehetőségek az illetlen beszéd szűrésére

Ahogyan a szövetségi fellebbviteli bíróság 2010-es ítélete is kimondta,³⁹¹ a technológiai fejlődés következtében ma már rendelkezésre állnak olyan hatékony eszközök, különféle

383 Amitai ETZIONI: On Protecting Children from Speech. *Chicago-Kent Law Review*, Vol. 79., 2004. 45.

<http://www.gwu.edu/~ccps/etzioni/A315.pdf>,

idézi: COLLINS i. m. (316. lj.) 1260.

384 COLLINS i. m. (316. lj.) 1258–1261.

385 Troxel v. Granville, 530 U.S. 57, 65–66 (2000).

386 SEGALL i. m. (361. lj.) 718., idézi: SMITH i. m. (273. lj.) 196.

387 Alliance for Community Media v. FCC, 56 F.3d 105, 147 (D.C. Cir. 1995) (Edwards bíró különvéleménye), idézi: SMITH i. m. (273. lj.) 198.

388 Uo., 195.

389 ROSS i. m. (373. lj.) 482., idézi: SEGALL i. m. (361. lj.) 27.

390 SEGALL i. m. (361. lj.) 28.

391 Fox Television Stations, Inc. v. FCC, 613 F.3d 317 (2nd Cir. 2010).

műszaki, technikai megoldások, amelyek révén a szülők képesek megvédeni a kiskorúakat a számukra nemkívánatos tartalmaktól. A trágár, durva nyelvezet, a káromkodások kiszűrésére a már említett V-chip mellett megoldás még az ún. TVGuardian rendszer is,³⁹² amely a műsorszolgáltatók által működtetett ki-bekapcsolható képfeliratozó rendszeren (Closed Captioning) alapszik. A set-top box működésének lényege, hogy a feliratozást figyelve felismeri a nemkívánatos szavakat, és a műsor hangjából egyszerűen „kivágja”, elnémítja az annak megfelelő részt, a feliratozásban pedig annak szalonképebb szinonimáját jeleníti meg. A rendszer előnye, hogy ezzel csak a ténylegesen kifogásolt szavak maradnak ki a műsorból, és megmenthetők az olyan műsorok is, amelyeket a V-chip teljes egészében kizárt volna a benne használt durva nyelvezet miatt, ezáltal a gyermekek számára is megtekinthető marad. A készülék több mint 150 sértő szó és kifejezés blokkolására képes, emellett személyre is szabható. A TVGuardian-t jelenleg több mint 12 millió amerikai használja. Egy másik megoldás az ún. CC+ rendszer, amely szintén a képfeliratozásra támaszkodva szűri ki beállításától függően a durva beszédet a műsor hangjából. A rendszer emellett képes az olyan jelenetek blokkolására is, amelyekben meztelenkedés, szex, erőszak látható. A blokkolandó jelenetek helyét hordozó információk a feliratozás jeleivel együtt kerülnek továbbításra.³⁹³

A V-Chip és TVGuardian nem az egyetlen rendelkezésre álló eszköz a trágár beszéd televíziós szűrésére. Néhány műholdas és kábelszolgáltató már hatékony módszereket kínál az előfizetők számára a tartalmakhoz való hozzáférés korlátozására. Ezek a szolgáltatások a szülői felügyelet létfontosságú részét képezik.³⁹⁴

5. Az illetlenség megítélése más kommunikációs formákban

Az elmúlt évtizedekben számos kísérlet irányult az olyan nem obszcén, illetlen beszéd elnyomására is, amelyeket más kommunikációs formákban, médiumokban tettek közzé. A Legfelsőbb Bíróság más médiumokban közzétett illetlen tartalmakkal, illetve a postai úton továbbított közleményekkel kapcsolatos korlátozás lehetőségeiről is állást foglalt, ám azokat már jóval szigorúbban ítélte meg. A döntések értelmében az illetlen kommunikáció nem korlátozható ugyanolyan széles mértékben, ha az a rádiós és televíziós műsorsugárzástól eltérő médiumokban jelenik meg. A Legfelsőbb Bíróság rendre alkotmányellenesnek minősítette az illetlenség betiltására irányuló kísérleteket a telefon, a kábeltelevízió és az internet esetében is. A Bíróság például megsemmisítette a fogamzásgátló tablettát reklámozó szórólapok megrendelés nélküli postázásának betiltását. „Egy levél kézhezvétele sokkal kevésbé kikerülhetetlen, ellenőrizhetetlen, mint például egy rádióadás.”³⁹⁵

392 <http://www.tvguardian.com/>

393 HAZAY i. m. (65. lj.) 14.

394 Adam THIERER: Why Regulate Broadcasting? Toward a Consistent First Amendment Standard for the Information Age. *CommLaw Conspectus*, Vol. 15., 2007. 473.

http://commLaw.cua.edu/articles/v15/15_2/Thierer.pdf,

idézi: LAWRENCE i. m. (328. lj.) 172.

395 *Bolger v. Youngs Drug Products Corp.*, 463 U.S. 60 (1983).

5.1. Telefonos szex-szolgáltatások

Hasonló megítélés alá esnek a kereskedelmi telefonos szex-szolgáltatások (dial-a-porn) is. A Kongresszus először 1983-ban, a Communications Act of 1934 módosításával tiltotta meg az obszcén vagy illetlen telefonüzenetek államközi továbbítását bármely személynek, aki nem töltötte be a 18-dik életévét, vagy ahhoz nem járult hozzá. Az FCC a törvény alapján a telefonos szex-szolgáltatások (dial-a-porn) nyújtását csak este 9 és reggel 8 óra között, bankkártyával történő fizetés ellenében tette lehetővé. A szövetségi fellebbviteli bíróság azonban megállapította, hogy az időbeli korlátozás nem hatásos módszer a kiskorúak védelmére. Egyrészt nem tette lehetővé a felnőttek hozzáférését az ilyen szolgáltatásokhoz reggel 8 és este 9 óra között, másrészt a kiskorúak még mindig hozzáférhettek, akiket nem lehetett megakadályozni abban, hogy felhívják az ilyen szolgáltatásokat a megengedett órákban.³⁹⁶ Az időbeli korlátozás eltörlése után az FCC 1985-ben előírta, hogy a rendszerhez csak kódolással, a felhasználókat azonosító hozzáférési kódokkal lehessen hozzáférni, szintén bankkártyával történő fizetés után. A bíróság ezt a szabályozást már elfogadhatónak találta, amely alkalmas és hatékony módon szolgálta a kiskorúak védelméhez fűződő „kényszerítő állami érdeket”.³⁹⁷ 1988-ban a Kongresszus elfogadott egy újabb törvénymódosítást,³⁹⁸ amely már teljesen megtiltotta az obszcén vagy illetlen telefonüzenetek államközi továbbítását bármely személynek, kortól függetlenül. Az FCC a törvény alapján be kívánta tiltani a telefonos szex-szolgáltatásokat arra hivatkozva, hogy a nyíltan szexuális tartalmú üzenetek teljes tilalma az egyetlen módja annak, hogy meggátolják a gyermekek hozzáférését az ilyen szolgáltatásokhoz. A Legfelsőbb Bíróság azonban a *Sable Communications of California, Inc. v. FCC* ügyben³⁹⁹ megsemmisítette a törvényi tilalmat. A Bíróság szerint az illetlen telefonüzenetek tilalma sérti az Első Kiegészítést, mert a felnőttek ilyen üzenetekről való megfosztása messze meghaladja azt a mértéket, ami ahhoz a kényszerítő érdekekhez szükséges, hogy megelőzzék a kiskorúak ilyen üzenetekhez való hozzáférését. Az indokolás szerint a telefon nem hatol be ugyanolyan mértékben a magánszférába, mint a műsorsugárzás. A magánkézben lévő kereskedelmi telefonos kommunikáció lényegesen különbözik az egyedi jellemzőkkel bíró műsorsugárzástól.

„Szemben a nyilvános kijelzőkkel, a kéretlen levelekkel és más kifejezési formákkal, amiket a címzetteknek nincs érdemi lehetősége elkerülni, a telefon esetében a hallgatónak tevékeny lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy hozzájusson az ilyen üzenetekhez. [...] Telefonhívást kezdeményezni nem ugyanaz, mint ha valaki bekapcsol egy rádiókészüléket és meglepetésére illetlen üzenet hallgatójává válik.”

Nem áll fenn tehát a „foglyul ejtett közönség” (captive audience) problémája, a telefonálók nem lesznek arra nem kíváncsi hallgatók.⁴⁰⁰

A korlátozás ellenben lehetetlenné tette volna, hogy felnőttek alkotmányosan védett körbe eső kommunikációt folytassanak. A Bíróság szerint nincs alkotmányos akadálya az obszcén

396 *Carlin Communications, Inc. v. FCC*, 749 F.2d 113 (2nd Cir. 1984) (Carlin I).

397 *Carlin Communications, Inc. v. FCC*, 837 F.2d 546 (2nd Cir. 1988) (Carlin III), cert. denied, 488 U.S. 924 (1988).

398 Communications Act of 1934, Section 223(b).

399 *Sable Communications of California, Inc. v. FCC*, 492 U.S. 115 (1989).

400 492 U.S. 115, 128, 129.

„dial-a-porn” felvételek tilalmának, mert az obszcén beszédet nem védi az Első Kiegészítés, ám az olyan szexuális kifejezést, ami csak egyetlen, már védelem alá esik. Ezért az egyetlen tartalmú telefonüzenetek általános tilalma nem megengedett. Az ilyen, alkotmányosan védett anyagokat lehet ugyan szabályozni, ám még egy kényszerítő kormányzati érdek (compelling government interest) előmozdítása érdekében is csak a lehető legkevésbé korlátozó eszköz alkalmazható. Ugyan „kényszerítő érdek fűződik a kiskorúak fizikai és szellemi jólétének védelméhez” – ami magában foglalja azt is, hogy megóvják őket a felnőtt mértékkel mérve obszcénnek nem minősülő, ám egyetlen tartalmak, üzenetek hatásától – ám ez az érdek sem igazolja a felnőtteknek címzett közlés szükségétlenül széles elnyomását. Márpedig az egyetlen telefonüzenetek tilalma a felnőttek közötti védett beszédre is „hűtő hatással” (chilling effect) volt. A Bíróság szerint a kormányzatnak a gyermekek védelmét technológiai eszközökkel, nem pedig az ilyen üzenetek továbbításának teljes tilalmával kell megvalósítania, mert bár néhány gyermek képes lehet legyőzni a technikai akadályokat, tilalom megengedhetetlen hatásként „korlátozná a felnőtt tartalmú telefonos beszélgetéseket arra, ami a gyermekek számára alkalmas, hogy meghallják”. A kormányzat nem „korlátozhatja a felnőtt lakosság hozzáférését kizárólag azokra az információkra, amelyeket gyermekek is megismerhetnek.”⁴⁰¹ A Bíróság azt is hozzátette, nincs arra bizonyíték, hogy a gyermekek kijátszanák a korlátokat, ami indokolná azt a következtetést, hogy nincs más alkotmányosan elfogadható, kevésbé korlátozó eszköz a kiskorúak védelmének előmozdítására. A Legfelsőbb Bíróság tehát kimondta, hogy a kormányzat nem tilthatja be a beszédet azon az alapon, hogy egyetlen, mert az ilyen anyag megtekintése vagy meghallgatása az Első Kiegészítés által védett jog. Szabályozhatja ellenben az alkotmányosan védett beszéd tartalmát, ha a legkevésbé korlátozó eszközt alkalmazza egy kényszerítő érdek előmozdítása érdekében. Ilyen kényszerítő kormányzati érdek a kiskorúak jólétének előmozdítása.⁴⁰²

5.2. Kábeltelevízió

A bíróságok a kábeltelevíziós szolgáltatók esetében is csak részben hagyták jóvá az egyetleniség alapján történő korlátozást, megerősítve, hogy a Pacifica elvei nem vonatkoznak a kábelén terjesztett csatornákra. A Cruz v. Ferre ügyben⁴⁰³ egy szövetségi fellebbviteli bíróság alkotmányellenesnek nyilvánította Miami város egyik rendeletét, ami megtiltotta az obszcén és egyetlen anyagok, műsorok kábelén, kábeles elosztórendszeren történő terjesztését. A kerületi bíróság megállapította, hogy számos különbség van a kábeltelevíziós műsorszolgáltatás és a földi sugárzású műsorszolgáltatás (over-the-air) között. Egyrészt a kábel-előfizetőnek igenlő döntést kellett hoznia, hogy a kábeljeleket vehesse otthonában, így a kábel csak kifejezett meghívására hatolt be az otthonokba. Másodszor, a szülők számára több kábeles technológiai eszköz (ún. lockbox) is rendelkezésre állt a gyermekek számára káros műsorszámok kiszűrésére. A felnőttek a sértő műsorszámokat a kábeltelevíziós társaságok által nyújtott műsortájékoztatók révén is elkerülhették, vagy pedig kérhették a szolgáltatótól, hogy gátolja

401 492 U.S. 115, 126.

402 ROODER i. m. (275. l.) 874–876.; Gregory B. PHILLIPS: Indecent Content on Satellite Radio: Should the FCC Step In? *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 26., 2006. 275–277.
<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1509&context=elr>

403 Cruz v. Ferre, 755 F. 2d 1415 (11th Cir. 1985).

meg a „felnőtt” csatornák sugárzását. Ez kevésbé korlátozta az Első Kiegészítésben foglalt jogot, mint az illetlen műsorszámok általános tilalma.⁴⁰⁴ A kábeltelevízió mint az otthonba „meghívott vendég” az Első Kiegészítés teljes körű védelmét élvezzi, ezért alkotmányellenes az illetlen, de nem obszcén tartalmú kábelcsatornákat továbbítók büntetése.

Hasonló döntés született a *Community Television of Utah, Inc. v. Wilkinson* ügyben⁴⁰⁵ is. Utah államban egy törvény alapján (Cable Television Decency Act) a hatóságok büntethették azt, aki „folyamatosan és tudatosan illetlen anyagokat terjeszt [...] bármely kábeltelevíziós rendszeren keresztül”. A fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a Pacifica érvei nem alkalmazhatók a kábeltelevízióra, mivel – ellentétben a földi sugárzású rádióval – a kábeltelevíziós előfizető kifejezetten „meghívja” a kábeles médiumot az otthonába, továbbá megfelelő blokkoló eszközök állnak rendelkezésre minden olyan kábelcsatorna vételének megakadályozására, amihez az előfizető nem járult hozzá. „A kábel-tv nem behatoló, hanem egy meghívott vendég, amelynek meghívását gondosan körül lehet határolni.” A bíróság négy dolgot emelt ki: 1. a nézőnek kapcsolatba kell lépnie egy kábeltelevíziós társasággal és előfizetést kell kérnie ahhoz, hogy hozzáférhessen a kábelszolgáltatáshoz; 2. az előfizetőnek külön kell fizetnie bizonyos csatornákért; 3. a kábel-előfizető gátolhatja a kábelcsatornákat az ún. „lockbox” technológia segítségével; 4. a televíziós műsorújságok előzetesen tájékoztatnak a műsorok természetéről és tartalmáról.⁴⁰⁶

A Cable Television Consumer Protection Act of 1992 szerint a kábelszolgáltató megtagadhatta az illetlen műsorokat sugárzó csatornák továbbítását, ha valamely szolgáltatásban obszcén vagy illetlen tartalom, illetve meztelenség, „szexuális tevékenységek vagy szervek nyilvánvalóan sértő ábrázolása” került bemutatásra. A törvény az illetlen tartalmat olyan műsorként határozta meg, amiről a kábelszolgáltató ésszerűen hihette, hogy szexuális vagy kiválasztó tevékenységeket vagy szerveket a kortárs közösségi normákat nyilvánvalóan sértő módon ír le vagy ábrázol. A törvény felhatalmazta a kábelszolgáltatót, hogy irányelvet (policy) adjon ki a szexuális tartalmak elkerülésével kapcsolatban. Ha a szolgáltató illetlen tartalmakat tett elérhetővé hálózatán, akkor ezt olyan elkülönített és blokkolt csatornán kellett tennie, amelyhez a néző csak kifejezett igény esetén – az előfizető írásban benyújtott kérésére, 30 napon belül – férhetett hozzá.

A *Denver Area Ed. Telecommunications Consortium, Inc. v. FCC* ügyben⁴⁰⁷ a Legfelsőbb Bíróság a szabályozás egy részét elfogadhatónak találta. A törvény azon rendelkezését,

404 Craig R. SMITH: Obscenity and Indecency. Craig Smith Home Page.

<http://www.csulb.edu/~crsmith/41obsn.html>

405 *Community Television of Utah, Inc. v. Wilkinson*, 611 F. Supp. 1099 (D. Utah 1985), aff'd sub nom. *Jones v. Wilkinson*, 800 F. 2d 989 (10th Cir. 1986), aff'd, 480 US 926 (1987).

406 Lásd még: *Community Television of Utah, Inc. v. Roy City*, 555 F. Supp. 1164 (D. Utah 1982); *Home Box Office v. Wilkinson*, 531 F. Supp. 987 (D. Utah 1982); Thomas G. KRATTENMAKER – Marjorie L. ESTEROV: Censoring Indecent Cable Programs: The New Morality Meets the New Media. *Fordham Law Review*, Vol. 51., 1983. 606–636.

<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4618&context=flr>;

Ken LEVINE: Constitutional Law: Utah's Cable Decency Act: an Indecent Act. *Loyola Entertainment Law Journal*, Vol. 7., 1987. 401–415.

<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1123&context=elr>;

Laurence H. WINER: The Signal Cable Sends, Part II – Interference from the Indecency Cases. *Fordham Law Review*, Vol. 55., 1987. 459–527.

<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2731&context=flr>

407 *Denver Area Ed. Telecommunications Consortium, Inc. v. FCC*, 518 U.S. 727 (1996).

amely lehetővé tette a kábelszolgáltatóknak, hogy megtagadják a nyilvánvalóan sértő, illetlen műsorokat sugárzó csatornák továbbítását, a gyermekek védelmére hivatkozva alkotmányosnak ítélte. Az indokolás szerint a kábelszolgáltatónak alkotmányos joga úgy döntenie, hogy szolgáltatásában nem tesz hozzáférhetővé szexuális tartalmakat. A Bíróság ellenben alkotmányellenesnek találta azt az előírást, amely alapján az illetlen csatornákat továbbító kábelszolgáltatóknak a csatornákat elkülönítve és blokkolva kellett kezelniük, és azok kódolását csak az előfizető külön, írásbeli kérésére oldhatták fel. Az indokolás szerint a kötelező előírás nem szűkre szabott, mert az a felnőttek számára is korlátozhatja az illetlen tartalmak elérését, mivel nem mindenki veszi majd a bátorságot, hogy személyazonosságát felfedve írásos kérelmet nyújtson be a kábelszolgáltatóhoz a kódolás feloldása érdekében. Ezért az elkülönítés és a blokkolás, illetve az egyedi igénylés túlzott korlátozás, a gyermekek nyilvánvalóan sértő anyagokkal szembeni védelme pedig más, kevésbé korlátozó eszközökkel (pl. V-chip) is megoldható. A Legfelsőbb Bíróság annak ellenére megsemmisítette az illetlen kábelcsatornák korlátozását, hogy elismerte, a „kábeltelevíziós műsorszolgáltatás, beleértve a csatornák közvetítését, éppúgy hozzáférhető a gyermekek számára, mint a szabadon fogható műsorszolgáltatók, ha nem még inkább”.⁴⁰⁸

Hasonló döntés született a *United States v. Playboy Entertainment Group* ügyben⁴⁰⁹ is. A Telecommunications Act of 1996 505. szakasza előírta, hogy a kábeltelevíziós szolgáltatók tegyék teljesen hozzáférhetetlenné vagy más módon blokkolják a nem-előfizetők számára az olyan csatornákat, amelyek elsősorban szexualitást ábrázoló programokat sugároznak, vagy pedig biztosítsák, hogy ezek a műsorok kizárólag este 10 és reggel 6 óra között legyenek elérhetők, amikor kevésbé valószínű, hogy gyermekek is nézők lehetnek. Mivel a kódolás nem volt tökéletesen megoldható, a legtöbb szolgáltató az időbeli korlátozást választotta.⁴¹⁰ A Legfelsőbb Bíróság mindenekelőtt két dolgot emelt ki: először is a vitatott anyagokat sok felnőtt kifejezetten sértőnek találja, és figyelembe véve, hogy a tartalom „nem kívántan jön be az otthonokba, ahol azt gyermekek is láthatják vagy hallhatják a szülők akarata vagy beleegyezése ellenére”, jogos érdek fűződik a korlátozáshoz. Másodszor, a Playboy programjai az Első Kiegészítés védelmét élvezik. A Bíróság szerint a törvényi előírás a védett beszédet annak tartalma alapján korlátozta, mivel az csak a kifejezetten szexuális tartalmú, „felnőtt vagy más illetlen csatornákra” vonatkozott, míg más prémium csatornákra (pl. HBO, Disney Channel) nem. Ennek legfőbb indoka a „téma” fiatal nézőkre gyakorolt hatása.

Nyilvánvaló a törvény hatása a védett beszédre: számos kábelszolgáltatónak az egyetlen ésszerű módja, hogy eleget tegyen az előírásnak, ha az időbeli korlátozást alkalmazza, ami a védett beszédet a nap kétharmadában a kábelszolgáltatás területén lévő valamennyi háztartásban elnémítja, függetlenül a gyermekek jelenlététől vagy a nézők igényétől. A tilalom ezért jelentősen korlátozza „a beszélők és az arra hajlandó felnőtt hallgatók közötti kom-

408 518 U.S. 727, 744 (1996).

409 *United States v. Playboy Entertainment Group*, 529 U.S. 803 (2000).

410 A kábeltelevíziós szolgáltatók a felhasználók által elő nem fizetett csatornák vételét jellemzően úgy kódolták vagy zavarták, hogy nem teljes mértékben blokkolták a hang- és videójelet, aminek eredményeként ha csak nehezen is, de mind a hang, mind a kép egy része hallható vagy látható volt. Ez a jelenség az ún. „signal bleed”. Az ilyen szűrőkre akkor figyelt fel a közvélemény, amikor a kábelszolgáltatók egyre több felnőtt tartalmú csatornát tettek így módon elérhetővé, és ezáltal a gyermekek a kifogásolható tartalom gyenge minőségű vagy részleges képeit is láthatták.

<http://transition.fcc.gov/cgb/consumerfacts/objectionabletv.pdf>

munikációt”, amely az Első Kiegészítés védelmét élvezi. A kormányzat tartalomra irányuló korlátozása csak akkor fogadható el, ha az megfelel az ún. szigorú vizsgálat (strict scrutiny) követelményeinek. A kormányzatnak ehhez bizonyítania kell, hogy a korlátozás „kellően szűkre szabott a kényszerítő állami érdek előmozdítására” (narrowly tailored to promote a compelling government interest), és ha a kívánt cél elérésére egy kevésbé korlátozó alternatíva is rendelkezésre áll, úgy a törvényhozónak azt kell alkalmaznia.⁴¹¹

Ha a beszéd tartalom-alapú korlátozásának várható haszna a hallgatók érzékenységének megvédése, az általános szabály az, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága akkor is elsőbbséget élvez, ha nem létezik más kevésbé korlátozó alternatíva. A kábel tv, hasonlóan a földi sugárzású médiához, olyan egyedülálló problémákkal jár – nemkívánatos, illetlen beszéd bejövetele az otthonba a szülő beleegyezése nélkül –, amely indokoltta tehet olyan korlátozásokat, amely elfogadhatatlan lenne más kontextusban. Ám „még ha a beszéd illetlen és be is lép az otthonokba, a gyermekek védelme nem elegendő indok a kategorikus tiltásra, ha védelem más alternatív, kevésbé korlátozó módon is megoldható”. A Bíróság hozzátette, lényeges különbség van a kábeltelevízió és a földi sugárzású csatornák között, mivel a kábelrendszerek képesek a kényszerítő csatornákat háztartásonként blokkolni. A célzott blokkolás technológiája is lehetővé teszi a kormányzatnak, hogy támogassa a szülői felügyeletet anélkül, hogy az Első Kiegészítésben biztosított beszélők és az arra hajlandó hallgatók – hallgatók, akik számára, ha a beszéd népszerűtlen vagy illetlen, a saját otthonuk magánszférája lehet az optimális hely a vételre – érdekei sérüljenek. Egyszerűen fogalmazva, a célzott blokkolás kevésbé korlátozó a teljes tilalomnál, és a kormányzat nem tilthatja a beszédet, ha a célzott zárolás megvalósítható és hatékony eszközként szolgálhat kényszerítő érdekei előmozdítására.

Ilyen kevésbé korlátozó eszköz a Telecommunications Act of 1996 504. szakasza, amely előírja a kábelszolgáltatóknak, hogy az előfizető kifejezett kérésére díjmentesen tegyék teljesen hozzáférhetetlenné vagy más módon blokkolják a nem kívánt csatornát.⁴¹² Senki sem vitatja, hogy ez kellően szűkre szabott a kormányzati cél előmozdítására, a szülők támogatására, akik a szexuális tartalmú csatornákat blokkolni szeretnék. A Bíróság megítélése szerint az 504. szakasz hatékonyan, kevésbé korlátozó eszközként szolgálja a kormányzat céljainak elérését. A kormányzat ellenben nem igazolta, hogy „egy mindent átható, országos probléma” indokolná a beszéd országos szintű nappali tilalmát, sem azt, hogy ez a kevésbé korlátozó alternatíva hatástalan céljainak elérésére, mint a blokkolást és időbeli korlátozást előíró 505. szakasz.⁴¹³ A Bíróság nem feltételezheti, hogy egy elfogadható, kevésbé korlátozó alternatíva nem lenne hatékony, és nem feltételezheti a szülőkről, hogy a szükséges információk birtokában nem fognak cselekedni és nem vesznek részt az aktív felügyeletben. Nem kétséges persze, hogy az önkéntes alapú blokkolás miatt – még megfelelő tájékoztatás mellett is – néhány

411 A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint a tartalomra irányuló korlátozás (content-based) csak akkor megengedett, amennyiben a kormányzat bizonyítja, hogy a korlátozás „kényszerítő állami érdek” (compelling interest) védelmét célozza, és kellően „szűkre szabott” (narrowly tailored), azaz (1) a törvényhozó által alkalmazott eszköznek alkalmasnak kell lennie a cél elérésére; (2) a korlátozással elért haszonnak nagyobbnak kell lennie, mint annak a kárnak, amit a korlátozás okoz; (3) a törvényhozó által választott eszköznek a lehető legkevésbé korlátozónak kell lennie, azaz nincs enyhébb eszköz, amely hatékonyan érné el ezt a célt.

412 47 U.S.C. § 560 – Scrambling of cable channels for nonsubscribers
<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/560>

413 Egy felmérés szerint 1996 márciusától 1997 májusáig a kábeles előfizetők kevesebb mint 0,5%-a kért teljes blokkolást a kábelszolgáltatóktól.

gyermek ki lesz téve a sértő adásjelnek, ám ugyanez a veszély az időbeli korlátozásnál is fennáll. A kormányzat pedig nem bizonyította, hogy a tájékoztatás, ami a szülőket informálta a blokkolás lehetőségéről, nem lenne hatékony.

A Legfelsőbb Bíróság ezért kimondta, hogy a törvény 505. szakasza sérti az Első Kiegészítést, mert a felnőtteket is érintő időbeli korlát aránytalanul korlátozza az egyébként megengedett közléseket tartalmazó műsorokhoz való hozzáférést. A kormányzat nem bizonyította, hogy a szabályozás a legkevésbé korlátozó eszköz annak megakadályozására, hogy a gyermekek a sértőnek vélt adásjelet lássák vagy hallják. A törvény 504. szakasza – célzott blokkolás – megfelelő, kevésbé korlátozó alternatíva, amely ugyanolyan hatékonyan mozdítja elő a kormányzati érdeket.⁴¹⁴

Nem mindenki ért egyet azzal, hogy a kábeltelevízióra nem terjed ki az illetlenség hatálya. „Ha az illetlenségnek való kitettség valóban káros a gyermekek számára, úgy nehezen magyarázható az a rendszer amely vasszigorral tiltja az illetlenséget a műsorszórók számára, miközben szabad kezet biztosít az igazi bűnösöknek, a kábelszolgáltatóknak.”⁴¹⁵ A kábeltelevízió, ha a háztartás előfizetett rá, ugyanúgy, ha nem még inkább hozzáférhető a gyermekek számára. Ezért nehéz bármilyen logikus alapot találni a műsorsugárzás és a kábeltelevízió egymástól eltérő kezelésére a tartalmi szabályozás szempontjából.⁴¹⁶ A néző szemszögéből a kábeltelevízió ugyanolyan médium mint a földi sugárzású televízió.⁴¹⁷ Ugyanakkor, bár felvethető, hogy a gyermekekre káros tartalom tekintetében azonos korlátozások vonatkozzanak az olyan összehasonlítható médiumokra, mint a televízió különböző formáira – földi sugárzású, kábeles vagy műholdas –, nem valószínű, hogy a Pacifica döntésen alapuló szabályozást valaha is alkalmazni fogják a kábeles és a műholdas televízió- és rádióadásokra.⁴¹⁸

5.3. Illetlenség és az internet

Külön kérdésként merült fel az illetlenség interneten való korlátozása, amiről a Legfelsőbb Bíróság 1997-ben hozott döntést. 1996 februárjában elfogadták az „Illő kommunikációról szóló törvényt” (Communications Decency Act of 1996, CDA), amely a telekommunikációs eszközök obszcén használatának korlátozásáról szólt a kiskorúak védelmében. A törvény megtiltotta az illetlen és a nyilvánvalóan sértő (obszcén) tartalmak terjesztését az interneten keresztül, amennyiben azok gyermekek – 18 éven aluliak – számára is hozzáférhetőek voltak. A törvény nem általában tiltotta az illetlen közléseket, csak akkor, ha a közönség soraiban kiskorú is volt. A törvény két vitatott rendelkezését is megtámadták. Az egyik szakasz az „illetlenségi rendelkezés” (indecentcy provision) volt, amely megtiltotta az obszcén vagy illetlen tartalmak tudatos közlését bármely 18 év alatti címzett számára:

414 United States v. Playboy Entertainment Group, 529 U.S. 803, 826 (2000), idézi: CORN-REVERE i. m. (279. lj.) 314.; Brandon T. GRINSTED: United States v. Playboy Entertainment Group, Inc.: A Twenty-Four-Hour Safe Harbor for Sexually Explicit Programming. *Mercer Law Review*, Vol. 52., 2001. 1171–1190. <http://www2.law.mercer.edu/lawreview/getfile.cfm?file=52314.pdf>

415 Action for Children's Television v. FCC, 58 F.3d 654, 672 (D.C. Cir. 1995) (Edwards bíró különvéleménye). 416 FALLOW i. m. (311. lj.) 6.

417 ROODER i. m. (275. lj.) 876–879.; PHILLIPS i. m. (402. lj.) 270–273.; Matthew BLOOM: Pervasive New Media: Indecency Regulation and the End of the Distinction Between Broadcast Technology and Subscription-Based Media. *Yale Journal of Law & Technology*, Vol. 9., 2007. 116–121. <http://yjolt.research.yale.edu/files/bloom-9-YJOLT-109.pdf>

418 COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz) i. m. (232. lj.) 213.

„223. § (a) Az a személy, aki (1) aki államközi vagy nemzetközi kommunikáció során [...] (B) távközlési eszköz útján, szándékosan (knowingly) (i) alábbiakban meghatározott közlést készít, vagy felkínál (ii) közvetítését kezdeményezi bármely olyan megjegyzésnek, kérésnek, javaslatnak, képnak vagy más közlésnek, amely obszcén, feslett (lewd), buja (lascivious) vagy illetlen (indecent), annak tudatában, hogy a közlés címzettje 18 éven aluli, függetlenül attól, hogy a közlés készítője kezdeményezte-e a hívást vagy a kommunikációt; vagy (2) tudatosan lehetővé teszi, hogy bármely ellenőrzése alatt álló távközlési eszközt az (1) bekezdésben tiltott tevékenységekre használjanak, azzal a szándékkal, hogy azt ilyen tevékenységekre használják a United States Code 18. szakasza alapján pénzbüntetésre, vagy két évet meg nem haladó börtönbüntetésre, vagy mindkettőre ítélandó.”

A másik szakasz a „nyilvánvaló sértésről szóló rendelkezés” (patently offensive provision) volt, amely a nyilvánvalóan sértő tartalmak 18 éven aluli személy számára elérhető módon történő küldését, megjelenítését tiltotta:

„223. § (d) Az a személy, aki (1) (tag)államközi, vagy külföldi kommunikáció során tudatosan (A) bármely interaktív számítógépes szolgáltatást arra használ, hogy meghatározott 18 éven aluli személynek vagy személyeknek küldjön, vagy (B) bármely interaktív számítógépes szolgáltatást arra használ, hogy meghatározott 18 éven aluli személy vagy személyek számára elérhető módon közzétegyen bármely olyan megjegyzést, kérést, javaslatot, képet, vagy más közlést, amely az adott összefüggésben a kortárs közösségi normák (contemporary community standards) szerint nyilvánvalóan sértő módon (in terms patently offensive) ír le vagy ábrázol szexuális vagy kiválasztó szerveket vagy tevékenységet, függetlenül attól, hogy a szolgáltatás felhasználója kezdeményezte-e a kommunikációt; vagy (2) tudatosan átenged bármely távközlési eszközt ilyen személynek azért, hogy azt az (1) bekezdésben tiltott célokra használják fel, azzal a szándékkal, hogy ilyen célra használják fel, a U.S.C. 18. szakasza alapján pénzbüntetésre, vagy két évet meg nem haladó börtönbüntetésre, vagy mindkettőre ítélandó.”

A felelősség alól csak az mentesült, aki jóhiszeműen ésszerű, hatékony és megfelelő intézkedéseket tett annak érdekében, hogy korlátozza vagy megakadályozza a fiatalkorúak tiltott közlésekhez való hozzáférését. A törvényt 1996 júniusában a Pennsylvaniai Kerületi Bíróság alkotmányellenesnek találta, és felfüggesztette a megtámadott szakaszok alkalmazhatóságát. Az indokolás szerint a CDA túlságosan széles körben és aránytalanul korlátozta volna a közléseket, mint ahogyan azt a kiskorúak védelme indokolná, ennél fogva a nagykorúak kifejezési szabadságát is korlátozta. A törvény nem zárta ki hatálya alól az irodalmi, művészeti, tudományos vagy oktatási értékkel bíró műveket sem. A törvényi megfogalmazás túlságosan homályos volt, mivel a „nyilvánvalóan sértő” és „illetlen” fogalmak „lényegükön fogva bizonytalanok”. Az illetlenség fogalma túl sok védelemre érdemes közlést korlátozott, és nem egyértelmű, hogy a kiskorúak számára káros közlések korlátozásáról van szó. Az „illetlen” kategóriába ugyanis a gyermekek számára kifejezetten hasznos közlések is besorolhatók. Nem az illetlen beszédet kell korlátozni, hanem a szülő számára kell lehetővé tenni, hogy megvédje gyermekét attól. Elsősorban a szülőnek, és nem az államnak kell eldöntenie, hogy mi a megfelelő a gyermeke számára. „Társadalmunk hagyományosan a szülő vállára helyezi az ilyen döntések felelősségét.”

Az elsőfokú bíróság szerint bár az interneten található nyílt szexuális tartalmat hordozó anyagok könnyen elérhetőek, csekély a valószínűsége annak, hogy a felhasználó véletlenül

lépjen be egy weboldalra, amelyen nyíltan szexuális tartalmú anyagok találhatók. A rádión és televízión keresztül érkező közlésektől eltérően „ahhoz, hogy valaki az interneten információhoz jusson, több lépést kell megtennie, és ezek a lépések szándékosabbak és célirányosabbak egy telefonszám feltárásánál; többről van szó, mint egy gomb elcsavarásáról.” Emellett „majdnem minden nyílt szexuális tartalmat hordozó képet megelőz egy, a tartalomra vonatkozó figyelmeztetés”. A bíróság szerint ezért csekély a valószínűsége annak, hogy valaki véletlenül ütközik illetlen tartalomba. Az internet nem olyan mértékben „átható”, mint a rádió vagy a televízió, az interneten továbbított közlések nem „törnek be” senki otthonába, és nem jelennek meg hivatlanul senki számítógépes képernyőjén. A bíróság azt is hozzátette, ma már vannak olyan rendszerek, amelyek a szülőket segítik abban, hogy ellenőrizhessék, milyen anyagok érhetőek el az otthoni számítógépről. A szülő megakadályozhatja a gyermek nemkívánatos oldalakhoz való hozzáférését, illetve távol tarthatja azokat az üzeneteket, amelyeket nem kíván gyermekének megmutatni. „Rövidesen rendelkezésre áll olyan hatékony módszer, amelynek segítségével a szülők képesek lesznek megakadályozni azt, hogy gyermekeik nyílt szexuális tartalmat hordozó anyagokhoz illetve más, szerintük nem gyermeküknek való anyagokhoz férjenek hozzá.”⁴¹⁹

A Legfelsőbb Bíróság végül a *Reno v. American Civil Liberties Union* ügyben⁴²⁰ 7:2 arányban alkotmányellenesnek minősítette a törvényt, és kimondta, hogy az illetlen anyagok korlátozásánál az interneten is úgy kell eljárni, hogy a korlátozás valamilyen kényszerítő kormányzati érdeket mozdítson elő és megfelelően szűkre szabott, szükséges és arányos legyen, azaz a kiskorúakon túl ne zárja el a felnőtteket is az egyébként legális tartalmaktól. A törvényt a Bíróság túlságosan bizonytalannak (vagueness), szélesnek (overbreadth) és alkalmatlannak találta céljának elérésére. Bizonytalan, mert a törvény általános, bizonytalan fogalmakat használ, nem határozza meg az sem „illetlenség”, sem a „nyilvánvalóan sértő” fogalmát, és nem zárja ki alkalmazási köréből a pornográfiát nem tartalmazó, jelentős társadalmi, oktatási, művészeti, irodalmi értékkel bíró anyagokat. Nem derül ki az sem, hogy a „nyilvánvalóan sértő” és az „illetlen” minőséget a gyermekek, vagy a társadalom egészének tekintetében kell-e értelmezni. A törvény bizonytalansága két szempontból is problematikus. Egyrészt a törvény a közlést annak tartalma alapján korlátozza, másrészt büntetőjogi szankciókat állapít meg. „A büntetőszankciók súlya könnyen arra készítheti a beszélőket, hogy akár csak a vitathatóan törvénytelen szavak, eszmék vagy képek közlése helyett is maradjanak inkább némák.” A Bíróság szerint a törvény annak ellenére is bizonytalan, hogy a „nyilvánvalóan sértő” fogalma az obszcenitás mércéjét meghatározó Miller-teszt egyik eleme. Abból, hogy a három korlátozásból álló meghatározás nem bizonytalan, nem következik, hogy ezek közül az egyik önmagában véve sem az. A törvény bizonytalansága így olyan beszélőket is elnémíthat, akiknek közlését alkotmányos védelem illetné meg.⁴²¹

A Legfelsőbb Bíróság szerint a CDA hatályának szélessége teljesen példa nélkül álló, mert az nem csak az üzleti szolgáltatókra, az üzleti célú kommunikációra vonatkozik, hanem mindenki kiterjed, aki kiskorúak jelenlétében illetlen üzenetet küld vagy mutat be saját számítógépén. A törvény alapján még az a szülő is szabadságvesztésre számíthat, aki megengedi 17 éves gyermekének, hogy a családi számítógépet használva olyan információkhoz jusson, ame-

419 *ACLU v. Reno*, 929 F. Supp. 824 (E.D. Pa. 1996).

420 *Reno v. American Civil Liberties Union*, 521 U.S. 844 (1997).

421 521 U.S. 844, 873–874 (1997).

lyek megítélése szerint gyermekének nem ártanak, de a törvény hatálya alá esnek. A beszéd tartalomalapú korlátozása olyan széles, hogy különösen súlyos érvekkel kellene alátámasztani, hogy a kormányzat célja kevésbé szigorúbb rendelkezéssel nem érhető el hatékonyan. A kormányzat azonban elmulasztotta ezt bizonyítani.

Bár a kormányzat azzal érvelt, hogy a törvény mellett a kommunikáció széles „alternatív csatornái” maradnak nyitva, a Bíróság szerint „senki sem korlátozható abban, hogy bizonyos helyen gyakorolja véleménynyilvánítási szabadságát azon az alapon, hogy e szabadság más helyen is gyakorolható”.⁴²² A kormányzat azzal is érvelt, hogy a törvényt szűken szabályoz azzal, hogy csak úgy követhető el a büntetendő cselekmény, ha az illetőnek „tudomása” van arról, hogy egy „meghatározott kiskorú személy” számára is elérhető az információ. A Bíróság azonban leszögezte, hogy a „meghatározott kiskorú személy” a cenzúra teljes lehetőségét nyújtana az illetlen beszédet ellenző számára: elég lenne annyit kijelentenie egy társalgóban, hogy a beszélgetésnek például 17 éves gyermeke, „egy meghatározott 18 éven aluli személy” is részese, ami máris büntetendővé tenné az illetlen kifejezések használatát. A Bíróság szerint a korlátozás emellett kivitelezhetetlen is, mivel az illetlen tartalmat közlőnek meg kellett volna bizonyosodnia arról, hogy ahhoz kiskorú személy nem férhet hozzá. Ám akkoriban még nem létezett olyan technikai lehetőség, melynek segítségével a beszélő hatékonyan elzárhatta volna az interneten küldött üzeneteit a kiskorúak elől úgy, hogy azzal ne korlátozta volna a felnőttek hozzáférését is.

A törvény hatálya alá pornográfiát nem tartalmazó, komoly oktatási, vagy más értékkel bíró anyag is besorolható. Márpedig még az obszcén tartalmakra vonatkozó Miller-teszt is megköveteli a komoly irodalmi, művészi, politikai vagy tudományos érték hiányát. A „kortárs közösségi normák” internetre való alkalmazása pedig azt jelentené, hogy bármely közlést, amely az egész ország közönsége számára elérhető, azon közösség normái szerint kellene megítélni, amelyet a leginkább sértene. Így például a Pacifica-ügy „hét mocskos szavának” használata is bűncselekményt valósított volna meg.

A tiltás emellett a felnőtteket is megfosztotta volna az illetlen tartalmaktól, ugyanazt a mércét alkalmazva rájuk, mint a kiskorúakra. A törvény

„a gyakorlatban sok olyan megnyilvánulást korlátoz, amelyet egymáshoz intézni és fogadni a felnőttek alkotmányos joga. A felnőttek közlésére rótt teher elfogadhatatlan, ha kevésbé korlátozó alternatívák legalább ugyanolyan hatékonyan segítenék annak a legitim célnak (azaz a kiskorúak ártalmas anyagokhoz való hozzáféréseinek megakadályozását) az elérését, amelynek érdekében a törvényt megalkották.”⁴²³

A törvény tehát nem a legkevésbé korlátozó eszközt választotta (nem kellően szűkre szabott) olyan tartalmak tiltására, amelyekhez a felnőtteknek egyébként alkotmányos joguk van. A kormányzat nem korlátozhatja a felnőtteket pusztán arra, ami gyermekek számára megfelelő.

A Legfelsőbb Bíróság szerint a Pacifica-ügy határozata és a CDA között is lényeges különbségek voltak. Egyrészt az ügy tárgya az FCC által kibocsátott határozat volt, amely annak megszabását célozta, hogy mikor sugározható egy illetlen tartalmú műsorszám a rádióban és a televízióban. A korlátozás csak időbeli, a nap bizonyos időszakára vonatkozik, amikor a közönség soraiban

⁴²² *Schneider v. State (Town of Irvington)*, 308 U.S. 147, 163 (1939).

⁴²³ 521 U.S. 844, 874 (1997).

valószínűleg gyermekek is vannak. Ezzel szemben a CDA kategorikus tiltást fogalmazott meg. Másrészt a Bizottság határozata nem volt büntető jellegű, a Bíróság kifejezetten elutasította annak eldöntését, hogy az illetlen műsorszám sugárzása szolgálhatna-e büntető eljárás alapjául, míg a CDA büntetőjogi szankciót állapított meg. Harmadrészt az FCC határozata egy olyan médiumra vonatkozott, amely „a legkorlátozottabb mértékben élvezte az Első Kiegészítés védelmét”, mert a hallgatót nem lehetett figyelmeztetéssel megvédeni a váratlan tartalomtól. Ezzel szemben az interneten igen csekély annak a kockázata, hogy valaki véletlenül ütközik illetlen tartalomba, mivel valamely meghatározott anyag eléréséhez tevőleges lépések sorozata szükséges.⁴²⁴

6. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában

6.1. A televíziós műsorszámok tartalmi minősítése

A kiskorúak védelme érdekében – az illetlenség korlátozásán túl is – léteznek korlátok az elektronikus médiában közzétett, kiskorúak számára nem megfelelő, káros tartalmakkal szemben. A Telecommunications Act of 1996 új szabályokat határozott meg a káros tartalmak bemutatásának korlátozására (Section 551 Parental Choice in Television Programming – Törvény a szülői választás lehetőségéről a televíziós műsorok területén).⁴²⁵ A törvény az FCC-t olyan rendelet kibocsátására kötelezte, amely alapján 2000 óta a televíziókészülékeket az erőszakos tartalmak kiszűrésére alkalmas technikai eszközzel, az ún. V-chippel kell ellátni. A törvény arra is felhatalmazta az FCC-t, hogy alkosson irányelvet a programok értékelésére és minősítésére, valamint arra, hogy a minősítést alkalmazó szolgáltatókat a chip által értelmezhető jelek sugárzására kötelezze. A felhatalmazás hatályba lépését a törvény egy évvel elhalasztotta, időt adva a műsorszolgáltatóknak és a terjesztőknek egy önkéntes értékelési rendszer és eljárás kidolgozására. Ennek a műsor- és kábelszolgáltatók (National Association of Broadcasters, National Cable Television Association), valamint a filmipar képviselői (Motion Picture Association of America, MPAA) eleget is tettek, és elkészítették a televíziós tartalmak minősítésére vonatkozó „Televíziós szülői iránymutatás”-t (TV Parental Guidelines),⁴²⁶ amely minősítési rendszert az FCC 1998-ban hagyta jóvá.⁴²⁷

Az irányelv bevezette a televíziós műsorszámok tartalmi minősítését, melynek alapját az képezte, hogy az egyes műsorszámok tartalmazzanak-e a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére káros hatással bíró tartalmi elemeket. A minősítés a mozifilmeknél alkalmazott, a gyermekek életkora alapján történő korhatár-besorolási rendszeren alapul, de az életkor mellett a műsorszám gyermekekre nézve vitatható tartalmi jellemzőire is utal. A rendszer így az ajánlott korhatár mellett arról is tájékoztatja a szülőt, hogy a műsorszám milyen tartalmi jegyek alapján kapta az adott korhatári besorolást. Az életkor alapján a következő korhatár-kategóriák léteznek:

424 521 U.S. 844, 867 (1997); JÓRI i. m. (269. lj.); GYÖRFI Tamás: Szólásszabadság az Interneten: jegyzetek a Reno v. ACLU-ügy margójára. *Jogtudományi Közlöny*, 1998/7–8. 239–249.; JÓRI András: Ítélet a Reno kontra ACLU-ügyben. *Fundamentum*, 1999/1. 129–143.; LESSIG i. m. (206. lj.) 5–34.

425 <http://transition.fcc.gov/vchip/legislation.html>

426 <http://www.tvguidelines.org/index.htm>

427 Implementation of Section 551 of the Telecommunications Act of 1996, Video Programming Ratings, 13 FCC Rcd 8232 (1998).

- TV-Y (All Children): Kifejezetten gyermekek számára készült műsorszám, 2-6 éveseknek. A kisgyermekek körében várhatóan nem kelt félelmet;
- TV-Y7 (Directed to Older Children): 7 évnél idősebbeknek ajánlott. Megfelelő azok számára, akik meg tudják különböztetni a fikciót a valóságtól. A műsorszámokban enyhe képzeletbeli (fantasy) és humoros erőszak fordulhat elő, vagy ijesztő lehet 7 évnél fiatalabbak számára;
- TV-Y7-FV (Directed to Older Children – Fantasy Violence): 7 évnél idősebbeknek ajánlott. Kifejezetten idősebb gyermekeknek ajánlott, amelyben a képzeletbeli erőszak intenzívebb vagy harciasabb lehet. Nem alkalmas kisgyermekek számára;
- TV-G (General Audience): Minden korosztály számára alkalmas. Nem kifejezetten a gyermekek számára. Alig vagy egyáltalán nem tartalmaz erőszakot, durva nyelvezetet, szexuális párbeszédet vagy szituációt;
- TV-PG (Parental Guidance Suggested): Szülői felügyelet, útmutatás ajánlott. A műsorszám közepes mértékű erőszakot, néhány szexuális szituációt, ritkán durva nyelvezetet, vagy néhány szuggesztív párbeszédet tartalmazhat;
- TV-14 (Parents Strongly Cautioned): 14 éven aluliak számára nem ajánlott. A műsorszámokban a következő egy vagy több tartalmi elem fordulhat elő: intenzív erőszak, intenzív szexuális szituációk, erősen durva nyelvezet, vagy erősen szuggesztív párbeszéd;
- TV-MA (Mature Audience Only): Csak 17 éven felülieknek ajánlott, 17 éven aluliak számára alkalmatlan. A következő tartalmi elemek fordulhatnak elő: szemléletes erőszak, nyílt szexuális tevékenység, vagy nyers, trágár nyelvezet.

A műsorszám tartalma alapján a következő minősítési kategóriák léteznek:

- V (Violence): Erőszak;
- S (Sexual situations): Szexuális tartalom, meztelenkedés;
- L (Coarse or crude indecent language): Durva, trágár nyelvezet;
- D (Suggestive dialogue): Erősen szuggesztív, befolyásoló, szexuális töltetű párbeszéd.

A minősítési kötelezettség minden műsorszolgáltatót – a kábeles terjesztésűeket is – terhel, és a műsorszámok minősítését maguk a szolgáltatók végzik el. Kivételt csak a hírműsorok, a sportközvetítések és a reklámok képeznek. A sorozatok epizódjait külön-külön kell minősíteni. A szabályozás arra is kötelezi a műsorszolgáltatókat, hogy a műsorszámok közreadása előtt hívják fel a nézők figyelmét (akusztikus vagy vizuális jelzés, felirat, vizuális jelek formájában) a műsorszám kiskorúakat károsító hatásaira, nem kívánt tartalmi jellemzőire. A törvény alapján a műsorszolgáltatóknak ki-bekapcsolható képaláírási rendszert (Closed Captioning) kell működtetniük, amelynek segítségével a képernyőn a minősítési kódok is megjeleníthetők a műsorszámok elején (legtöbbször a képernyő bal felső sarkában 15 másodpercig a műsor elején és a reklámszünetek után).⁴²⁸ Emellett a törvény a műsorszámok minősítésének műsorúságokban – nyomtatott vagy elektronikus – történő feltüntetését is előírja annak érdekében, hogy segítse a szülőket a gyermekeknek megfelelő műsorszámok kiválasztásában.

⁴²⁸ Rita SHERROW: Rating system helps parents find age-appropriate shows. Tulsa World, 2010. augusztus 16. http://www.tulsaworld.com/scene/tv/rating-system-helps-parents-find-age-appropriate-shows/article_770259f0-0f54-50da-a987-1a8354131c8f.html

A kritikusok szerint a minősítési rendszer több szempontból sem tökéletes, és a TV Parental Guidelines változtatásra szorul. Egy 2003-as felmérés⁴²⁹ megállapítása szerint a szülőknek nagy nehézséget jelent az egyes korhatár-kategóriák megértése. A szülőknek mindössze 6%-a tudta megnevezni a gyermeküknek megfelelő minősítést, és szinte senki nem tudta, hogy a „D” jelzés mit jelent. Egy másik 2004-es tanulmány⁴³⁰ szerint a szülők 39%-a vélte úgy, hogy a minősítési rendszer pontatlan, 20%-a pedig nem is hallott róla. A rendszer hátrányának róják fel azt is, hogy nem jelzi, amikor a műsor egyszerre több káros tartalmat is magában foglal. Ha például a műsorszám durva nyelvezetet és erőszakot egyaránt tartalmaz, csak az előbbi kerül feltüntetésre (TV-14-L), figyelmen kívül hagyva a többi problémás jellemzőt.⁴³¹ Van aki szerint a média iparágak által elfogadott önkéntes minősítési rendszerek eleve nem akadályozzák meg a kiskorúakat abban, hogy erőszakos és nyíltan szexuális tartalmú, illetve olyan anyagokhoz férjenek hozzá, amelyek csak idősebb gyermekek vagy felnőttek számára ajánlott.⁴³² Ráadásul a televíziós műsorokat a szórakoztató ipar maga értékeli, amely a minél nagyobb nyereség elérésében érdekelt. Mivel a fiatalok hatalmas piacot jelentenek a „vásárlóerő és a családok kiadási döntéseire gyakorolt befolyásuk” szempontjából, a műsorszolgáltatók figyelmen kívül hagyhatják saját minősítésüket, és nem megfelelő műsorokkal célozhatják a gyermekeket és a tinédzsereket, hogy elkerüljék a fiatal közönségtől várható profit elvesztését.⁴³³ Így gyakran előfordul, hogy a műsorszolgáltatók a tartalmak minősítését pontatlanul végzik, vagy egyes műsorszámoknál akkor sem alkalmazzák, ha azokban problémás jelenetek fordulnak elő.⁴³⁴ Ezért egy olyan minősítési rendszerre volna szükség, amely független a médiaipartól, illetve a műsorszolgáltatók piaci érdekeitől.

6.2. Mozifilmek korhatár-besorolása

A mozifilmek minősítését, korhatár-besorolását a filmipar szervezete, az Amerikai Mozgóképfilm Szövetség (Motion Picture Association of America, MPAA)⁴³⁵ végzi önkéntes alapon. A mozifilmek korhatárt jelző címkékkel való ellátása elsősorban azt célozza, hogy a film tartalmi jellemzőiről szóló előzetes információ nyújtásával képessé tegye a szülőket annak eldöntésére, hogy engedélyezheti-e gyermekének a film megtekintését vagy sem. A mai korhatár-besorolási rendszer létrehozásának előzménye az volt, hogy Dallas városa a kiskorúak védelmére

429 Amy JORDAN – Emory WOODARD: Parents' Use of the V-chip to Supervise Children's Television Use. Annenberg Public Policy Center, 2003.

http://www.annenbergpublicpolicycenter.org/Downloads/Media_and_Developing_Child/Childrens_Programming/20030402_Children_and_TV_Roundtable/20030402_ParentsVchip_report.pdf

430 Parents, Media and Public Policy: A Kaiser Family Foundation Survey. Kaiser Family Foundation, 2004. <http://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/parents-media-and-public-policy-a-kaiser-family-foundation-survey-report.pdf>

431 Amy I. NATHANSON – Joanne CANTOR: Protecting Children from Harmful Television: TV Ratings and the V-chip. Parenthood in America, 1998.

<http://parenthood.library.wisc.edu/Nathanson/Nathanson.html>

432 Patrick M. GARRY – Candice J. SPURLIN: The Effectiveness of Media Rating Systems in Preventing Children's Exposure to Violent and Sexually Explicit Media Content: An Empirical Study. *Oklahoma City University Law Review*, Vol. 32., 2007. 215–236.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1139167

433 JANICKE i. m. (74. lj.) 1., 14–15., 30.

434 HAZAY i. m. (65. lj.) 9.

435 <http://www.mpaa.org/>

hivatkozva betiltotta Brigitte Bardot „Viva Maria!” című filmjét, amit a Legfelsőbb Bíróság az Interstate Circuit, Inc. v. City of Dallas ügyben⁴³⁶ alkotmányellenesnek talált. A Bíróság szerint nem lehet egy filmet a gyermekek számára nem megfelelőnek minősíteni az alapján, hogy a film „a brutalitást, a bűncselekményhez vezető erőszakot vagy a züllöttséget úgy írja le vagy mutatja be, hogy az bűn elkövetésére vagy a bűnre bátorítja és buzdítja” a gyermekeket. A kitétel ugyanis túlságosan általános és homályos ahhoz, hogy megfelelően lehessen alkalmazni. A Bíróság döntésének hatására az MPAA – megelőzve az újabb állami jogalkotás és helyi cenzúra lehetőségét – még 1968-ban kidolgozta az első besorolási rendszert (Rating System) a gyermekek és fiatalok védelme érdekében [G (General): bárki korlátozás nélkül megnézheti; M (Mature): 16 éven aluliak számára szülői felügyelet ajánlott; R (Restricted): 16 éven aluliak számára csak szülői felügyelettel; X: 16 éven aluliak számára tilos a megtekintés. A besorolás már 1969-ben változott az M (Mature) kategóriát a PG (Parental Guidance suggested) váltotta fel, a korhatár pedig 17 évre emelkedett, ahogyan az R (Restricted) és az X kategória esetében is. 1984-ben a PG és az R közé beiktatták a PG-13 kategóriát, amely a 13 éven aluliak számára javasolja a szülői felügyeletet. Végül 1990-ben az X kategóriát az NC-17 (No One Children 17 and under Admitted) váltotta fel, de tartalmilag ugyanaz maradt].

Az osztályozás tehát ma 5 kategóriát különböztet meg:

- G (General Audiences): Minden korosztály számára ajánlott;
- PG (Parental Guidance Suggested): Gyermekek számára megtekinthető, de szülői útmutatás ajánlott, mivel egyes jelenetek a fiatal gyermekek számára nem megfelelőek;
- PG-13 (Parents Strongly Cautioned): A szülő különös gonddal mérlegelje 13 év alatti gyermekeknek a film megtekintését, mert egyes tartalmak a 13 év alatti gyermekek számára nem megfelelőek;
- R (Restricted): 17 alatt szülő/nagykorú felügyelete szükséges;
- NC-17 (No One Children 17 and Under Admitted): 17 éven aluliak a filmet nem láthatják.⁴³⁷

A korhatár-besorolás szempontjai elsősorban az erőszakon, a szexualitáson, a meztelenségen, a trágár nyelvezeten és a droghasználattal kapcsolatos tartalomra alapulnak. Így például a legsúlyosabb, NC-17-es besorolást olyan filmek kapják, amelyeket kizárólag felnőttek láthatnak. A besorolást 80–90%-ban szexuális tartalom miatt adják, habár a minősítés nem jelenti azt, hogy a film „köznapi vagy jogi értelemben »obszcén« vagy »pornográf« volna”, sőt az NC-17 besorolású filmek némelyike akár komoly művészi értéket is képviselhet. Ugyanakkor az NC-17 nem csupán a fiatalok közönség kizárását jelenti, hanem a film forgalmazási lehetőségeit is jelentősen korlátozza.⁴³⁸

6.3. A V-chip

A Telecommunications Act of 1996 alapján az Egyesült Államokban 2000. január 1-je óta valamennyi, minden ott gyártott vagy forgalomba kerülő televíziókészüléknek, amelynek képernyő átmérője eléri a 33 cm-t, 16:9 képarányú képernyő esetén a 19,8 cm képmagasságot, vagy

⁴³⁶ Interstate Circuit, Inc. v. City of Dallas, 390 U.S. 676 (1968).

⁴³⁷ <http://www.mpa.org/film-ratings/>

⁴³⁸ KAPPANYOS András: Pornográfia és prűderia nálunk és más nemzeteknél. *Alföld*, 2011/6. <http://www.alfoldfolyoirat.hu/node/298>

amelyik digitális rendszerű, de nincs saját képernyője (STB, PVR, DVR2), tartalmaznia kell a V-chipet. A V-chipet Tim Collings dolgozta ki, amelynek segítségével a szülők megakadályozhatják, hogy a gyermekek fejlődésükre nézve káros – obszcén, erőszakos, trágár – tartalmú műsorokat nézzenek. A „V” betű eredetileg a néző (viewer) műsortartalom feletti kontrollját fejezte ki, majd az erőszakra (violence) kezdett utalni.⁴³⁹ A programozható chip egy jelrendszer alapján képes felismerni a besorolt műsorszámhoz csatolt, minősítésnek megfelelő kódot, és blokkolja a szülő által nemkívánatosnak minősített műsorok sugárzását – ha a szülő által tiltottként kiválasztott minősítő kód valamelyike és a műsorszám minősítő kódja megegyezik egymással. A V-chipre vonatkozó előírás szerint a blokkolási lehetőségnek az MPAA mozifilmeknél használt minősítési rendszere alapján is működni kell. A V-chipnek köszönhetően maguk a szülők biztosíthatják gyermekeik védelmét azáltal, hogy számúzhetik a károsnak vélt erőszakos tartalmakat a képernyőről, miközben nem korlátozza a műsorszolgáltatók műsorszerkesztési jogát.⁴⁴⁰ A szülő dolga, hogy a technikai eszköz segítségével kontrollálni próbálja gyermekei televíziózását. A műsorszolgáltatóknak mindössze annyi a feladatuk, hogy a műsorszámokat a megfelelő kategóriába sorolják, és tájékoztassák a felhasználót arról, hogy a műsorszám mely tartalom miatt került az adott kategóriába. A tartalomszűrés feladata és az érte viselt felelősség nagy része ezáltal a műsorszolgáltatóról a felhasználóra hárul.⁴⁴¹

Noha a V-chipet a tartalomszűrés egyik tipikus példájaként tartják számon, van aki úgy véli, hogy a V-chip valójában növeli a közlések sokszínűségét. Szerinte ha minden televíziókészülékben lenne V-chip, akkor a továbbiakban nem volnának igazolhatók a tartalomszabályozás olyan megnyilvánulásai, mint az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlata, amely az illetlen tartalmú műsorokat a főműsoridőn kívülre számúzi arra hivatkozva, hogy csak így oldható meg a gyermekek védelme. A chip ugyanis lehetőséget ad arra a zónázásra, ami korábban csak az időpontra vonatkozó előírásokon keresztül valósulhatott meg, így ezek az előírások már nem lennének igazolhatók azzal, hogy a zónázás érdekében szükségesek. Bármely adott időpontban többféle információ lenne elérhető a médium terében, így a szabályozás valójában nem csorbitja, hanem kiterjeszti a szólás lehetőségét.⁴⁴²

2007-ben elfogadták „A gyermekek biztonságos televíziózása 2007” (Child Safe Viewing Act of 2007) törvényt, amely további feladatokat írt elő az FCC számára annak érdekében, hogy a V-chip használata tovább terjedjen. Ennek keretében a törvény arra kötelezte az FCC-t, hogy vizsgálja meg egy olyan blokkoló rendszer lehetőségét, amely többféle, egymástól független minősítő rendszer szerint is képes lenne működni, nem csak egy rendszer meghatározott kategóriái szerint. A V-chip ugyanis csak a TV Parental Guidelines és a MPAA minősítési rendszere alapján képes a földfelszíni műsorszórással terjesztett televízióműsorok tartalmának szűrésére. A törvény alapján az FCC 2009-ben elkészítette a jelentését, amelyben összefoglalta a V-chippel kapcsolatos tapasztalatokat, illetve a kiskorúak audiovizuális tartalmak káros hatásai elleni védelem újabb lehetőségeiről is beszámolt.⁴⁴³

439 NYAKAS i. m. (29. lj.) 302.

440 Jonathan L. WOLFF: The V-Chip: Giving Parents the Ability to Regulate Television Violence. *Santa Clara Law Review*, Vol. 37., 1997. 785–819.

<http://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1476&context=lawreview>

441 LUSTYIK i. m. (83. lj.).

442 LESSIG i. m. (206. lj.) 12.

443 In the Matter of Implementation of the Child Safe Viewing Act; Examination of Parental Control Technologies for Video or Audio Programming. Federal Communications Commission, MB Docket No. 09-26, FCC 09-69.

http://hraunfoss.fcc.gov/edocs_public/attachmatch/FCC-09-69A1.pdf

A kritikusok szerint a V-chip egyrészt önmagában nem elégséges, másrészt nem elég hatékony eszköz, hogy megvédje a kiskorúakat a káros médiatartalmaktól, ezért változtatásra, módosításra szorul.⁴⁴⁴ Egyrészt a rendszert a műsorelőzetesekre és a reklámokra is ki kellene terjeszteni, mivel egyre több olyan reklám fordul elő, amelyek a gyermekek számára nemkívánatos jeleneteket is tartalmaznak. Másrészt fontos lenne, hogy a V-chip ne csak műsorok blokkolására legyen alkalmas, hanem a minősítő rendszer egészüljön ki a gyermekeknek kifejezetten ajánlott műsorszámok kategóriájával. Mások viszont ellenzik a változtatást arra hivatkozva, hogy a V-chipet csak kevesen használják, és amúgy is egyre inkább háttérbe szorul a földfelszíni műsorszórás.⁴⁴⁵

6.4. Az erőszakos tartalmak megítélése

Érdemes külön szólni az erőszakos tartalmakról, amelyeket az illetlen és az obszcén beszédnél kevésbé szigorúan ítélnék meg. A gyakorlat szerint az erőszakos tartalom az Első Kiegészítés védelmét élvezi, és annak szabályozásának, mint minden tartalmi alapú korlátozásnak meg kell felelnie az ún. szigorú vizsgálat (strict scrutiny) követelményeinek. Ennek ellenére a XIX. század végétől számtalan olyan állami törvény született, amelyek be akarták tiltani az olyan nyomtatott sajtótermékeket, amelyek bűnügyi híreket, rendőrségi jelentéseket, erőszakkal és kéjlegéssel kapcsolatos történeteket tartalmaztak, illetve korlátozni a kiskorúak körében történő árusításukat.⁴⁴⁶ A Legfelsőbb Bíróság a szórakoztató erőszakos tartalmak cenzúrázásának kérdésével a *Winters v. New York* ügyben⁴⁴⁷ foglalkozott először. New York állam törvényben akarta megtiltani az olyan nyomtatott anyagok terjesztését és értékesítését, amelyek elsősorban „bűnügyi híreket, rendőrségi jelentéseket, bűnügyi iratokat vagy képeket, vérontással járó tettekről, bujaságról vagy bűnözésről szóló történeteket” tartalmaztak. A Bíróság többek között azzal az indokkal semmisítette meg az előírást, hogy az olyan fogalmak, mint a „vérontás” (bloodshed) vagy a „kéjlegés” (lust) bizonytalanok, és a kiadók nem tudnák, mely anyagok minősülnének tiltottnak.⁴⁴⁸

Az erőszakos műsorszórás, az erőszakos televíziós tartalmak korlátozására mindössze a Telecommunications Act of 1996 által bevezetett V-chip szolgál, amely technikai eszközt a többség az Első Kiegészítést legkevésbé korlátozó, megfelelő megoldásnak tekinti. Ennek ellenére rendszeresen felmerül az erőszakos tartalmak szigorúbb szabályozásának kérdése. Egy 1998-as tanulmány⁴⁴⁹ szerint három televíziós műsorból kettő tartalmazott erőszakot,

444 JANICKE i. m. (74. lj.) 16.

445 HAZAY i. m. (65. lj.) 5–12.; Jack M. BALKIN: Media Filters, The V-Chip and the Foundations of Broadcast Regulation. *Duke Law Journal*, Vol. 45., 1996. 1131–1175. <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3312&context=dlj>; Adam D. THIERER: Parental Controls & Online Child Protection: A Survey of Tools & Methods. The Progress & Freedom Foundation, George Mason University, Mercatus Center, 2009. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1268433

446 Kevin W. SAUNDERS: Media Self-Regulation of Depictions of Violence: A Last Opportunity. *Oklahoma Law Review*, Vol. 47., 446–453.

<http://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1434&context=facpubs>

447 *Winters v. New York*, 333 U.S. 507 (1948).

448 Lásd még: *Entertainment Software Association v. Granholm*, 426 F. Supp. 2d 646 (E.D. Mich. 2006), II./8. fejezet.

449 National Television Violence Study, Executive Summary, Vol. 3. Sage, Thousand Oaks, California, 1998. http://www.academia.edu/944389/National_Television_Violence_Study_Executive_Summary_Editor_University_of_California_Santa_Barbara_

és óránként átlagosan hat erőszakos cselekmény jelent meg a képernyőn. Más becslések szerint az amerikai ifjúság 18 éves koráig mintegy 16 ezer gyilkosságot és 200 ezer erőszakos cselekményt lát csak a televízióban.⁴⁵⁰ Van aki szerint logikátlan, hogy az erőszakos televíziós tartalmakat nem korlátozzák az Egyesült Államokban, míg más országokban (pl. Németország, Hollandia, Franciaország) igen, ami még furcsább annak fényében, hogy az illetlenséget tartalmilag is korlátozzák.⁴⁵¹

Az FCC 2007-ben készítette el az „Erőszakos televíziós műsorok és annak hatása a gyermekekre” című jelentését⁴⁵² a Kongresszusnak, amely ugyancsak az erőszakos tartalmak korlátozását javasolta. A jelentés az amerikai média legfőbb problémájának a médiaerőszakos televíziós jelenlétét és a hatékony szabályozás hiányát tartotta. Az FCC úgy vélte, hogy a V-chip nem elég hatékony a gyermekek erőszakos televíziós műsorokkal szembeni védelme tekintetében.⁴⁵³ Az erőszakos tartalmat ugyanúgy szabályozni kell, mint az illetlen tartalmat, főleg azért, mert „a médiában megjelenő erőszak növelheti a gyermekek agresszív viselkedését, legalábbis rövid távon”. Az FCC azzal érvelt, hogy alkotmányosan lehetséges az erőszakos médiatartalmak korlátozása, mégpedig – az illetlen beszéd korlátozásához hasonlóan – a közzétételük, sugárzásuk időbeli korlátozásával. Egyrészt az Első Kiegészítés a földi sugárzású médiát a többi médiumnál kisebb mértékű védelemben részesíti. Másrészt az Action for Children’s Television v. FCC ügyben⁴⁵⁴ a bíróság kimondta, hogy a kormánynak független érdeke fűződik a gyermekek jólétének védelméhez, valamint a szülői felügyelet támogatásához, hogy felügyelhessék, mit látnak és hallanak a gyermekek a földi sugárzású médiumokban. A kormányzat érdeke a kiskorúak jólétének védelme során nem csupán arra terjed ki, hogy megvédje őket a fizikai sérüléstől, hanem a pszichológiai ártalmaktól is, amely védelem legalább olyan fontos. Harmadrészt a bíróságok nem tartották szükségesnek a szellemi, lelki ártalmak bizonyítását, tudományos alátámasztását ahhoz, hogy az FCC alkotmányos intézkedéseket hozhasson a kiskorúak – illetlen anyagokkal szembeni – védelmére. Mindezek kellően alátámasztanak az erőszakos tartalmak szabályozását, és a tudományos bizonyítékokra sem volna szükség.⁴⁵⁵

Számos szerző szerint az erőszakos médiatartalmak szabályozása során problémát jelent az erőszak fogalmának meghatározása, ami azért lényeges, hogy a műsorszolgáltatók pontosan tudják, mi tekinthető a gyermekek számára ártalmas erőszaknak, és mit tartalmazhat egy adott műsorszám. Először is kérdés, hogy az ártalmas erőszak definíciója mely médiumokra, műfajokra terjedjen ki. Vajon a hírekben megjelenő erőszakot ugyanúgy kell megítélni, mint egy erőszakos rajzfilmet? A különböző műfajú műsorszámok miatt eleve nehéz kidolgozni az erőszak kontex-

450 MUSCARI i. m. (77. lj.).

451 JANICKE i. m. (74. lj.) 9.

452 In the Matter of Violent Television Programming and its Impact on Children. MB Docket No. 04-261., 2007. április 25.

http://hraunfoss.fcc.gov/edocs_public/attachmatch/FCC-07-50A1.pdf

453 JANICKE i. m. (74. lj.) 15–16.

454 Action for Children’s Television v. FCC, 58 F.3d 654 (D.C. Cir. 1995) („ACT III”), I.: II./3.2. fejezet.

455 JANICKE i. m. (74. lj.) 3–4.; Több szerző az erőszakos tartalmú műsorszórás kérdésével az FCC jelentésére reagálva foglalkoztak: CLAY CALVERT: Imus, Indecency, Violence & Vulgarity: Why the FCC Must Not Expand Its Authority Over Content. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, Vol. 30., 2007. 1–32.; FAITH M. SPARR: The FCC’s Report on Regulating Broadcast Violence: Is the Medium the Message? *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 28., 2007. 1–25.

<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1528&context=elr>

tustól független meghatározását, illetve hogy mi minősülne elfogadható és nem elfogadható erőszaknak.⁴⁵⁶ Mások szerint az „erőszak” kategóriája túlságosan nagy és különböző, illetve túlságosan fontos téma a művészetben és az irodalomban, valamint a hírekben, a sportban és a politikában ahhoz, hogy objektíve meghatározható legyen egy jogi korlátozáshoz.⁴⁵⁷ Az FCC jelentése is elismerte a „bizonytalanság” (vagueness) problémáját, hogy az erőszak meghatározásának kellően szűkre szabottnak kell lennie ahhoz, hogy a műsorszolgáltatók pontosan tudják, mikor lépik át a jogsértés határvonalát. Arra azonban az FCC sem vállalkozott, hogy javaslatot tegyen a szélsőséges, indokolatlan erőszak pontos definíciójára. De még ha meg is határoznák az „extrém erőszakot”, kétséges, hogy ez meggyőzné a bíróságokat arról, hogy az erőszakos tartalmak az Első Kiegészítés kisebb védelmére érdemesek.⁴⁵⁸ Nem oldja meg a bizonytalanság kérdését az sem, ha egyszerűen felsorolják egy listán, hogy a törvény értelmében mely erőszakos cselekmények tiltottak különösen.⁴⁵⁹ Egy másik érv szerint értelmetlen a televíziós erőszak betiltása, mert az erőszak mindig is jelen volt a klasszikus irodalomban, a művészetben vagy a mesékben.⁴⁶⁰ Az erőszak betiltása olyan lenne, mint ha a klasszikus irodalmat tiltanák be, mert a mai rajzfilmek és televíziós tartalmak vagy a videojátékok is ugyanolyan témákkal foglalkoznak.⁴⁶¹

7. A kiskorúak védelme és az internet

A Legfelsőbb Bíróságnak az illetlenség internetes korlátozását alkotmányellenesnek találó *Reno v. American Civil Liberties Union* ítélete⁴⁶² ellenére is egyre fontosabb kérdéssé vált, hogy hogyan lehet megóvni a kiskorúakat az interneten található szexuális és más ártalmas tartalmaktól.⁴⁶³ A döntés után 1998-ban elfogadták „A gyermekek online védelméről” szóló törvényt (Child Online Protection Act of 1998, COPA), amely már csak a kereskedelmi tartalomszolgáltatókra vonatkozott, és csak a kiskorúakra káros tartalmak kereskedelmi célú forgalmazását rendelte büntetni. A törvény meghatározása szerint káros tartalom, illetve obszcén ábrázolás:

- amelyet egy átlagos személy a kortárs közösségi normák alapján, az anyag egészéből ítélve olyannak ítél, hogy az ábrázolás kéjsóvár érdeklődést kíván felkelteni;
- nyilvánvalóan sértő módon ábrázol tettettet vagy valódi szexuális aktust, vagy a nemi szervek, avagy felnőtt női mell kéjsóvár módon történő megmutatása;
- egészében véve – nem közösségi, hanem egyetemes mércék szerint ítélve – a kiskorúak számára komoly tudományos, művészi vagy más társadalmi értékkel nem bír.

456 Richard E. WILEY – Lawrence W. SECREST: Recent Developments in Program Content Regulation. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 57., 2005. 240.

<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1404&context=fclj>

457 Marjorie HEINS: Blaming the Media. Would regulation of expression prevent another Columbine? *Media Studies Journal*, Vol. 14., 2000. 21.

<http://ruby.fgcu.edu/courses/t dugas/ids3332/acrobat/blaimingmedia.pdf>

458 JANICKE i. m. (74. lj.) 11.

459 CALVERT i. m. (455. lj.) 26.

460 JANICKE i. m. (74. lj.) 12.

461 American Amusement Machine Association v. Kendrick, 244 F. 3d 572, 575–577 (7th Cir. 2001), l.: II./8. fejezet.

462 Reno v. American Civil Liberties Union, 521 U.S. 844 (1997).

463 LUSTYIK i. m. (83. lj.).

A káros tartalom köre azonban továbbra is bizonytalan maradt, és az obszcenitás kritériumait a kiskorúak szempontjából kellett alkalmazni: „egészében véve – nem közösségi, hanem egyetemes mércék szerint ítélve – a kiskorúak számára komoly tudományos, művészi vagy más társadalmi értékkel nem bír”. Így a kortárs közösségi normák szerint a kiskorúak számára olyasmis is nyilvánvalóan sértőnek minősült, ami egy felnőtt számára nem minősült annak. A törvényt először megsemmisítő philadelphiai bíróság szerint a „kortárs közösségi normák” a legszigorúbb kisközösség erkölcsére redukálná az egész ország számára látható internetes tartalmak körét. A törvény olyan közléseket is tilalmaz, amelyek a felnőttek számára alkotmányosan védettek. A Legfelsőbb Bíróság a törvényt először visszaküldte további vizsgálatra,⁴⁶⁴ amely 2004-ben került újra a Bíróság elé (*Ashcroft v. ACLU*).⁴⁶⁵ A Legfelsőbb Bíróság ekkor megállapította, hogy a szülők által ki-be kapcsolható filter (szűrő) kevésbé korlátozó megoldás, mint a büntetőjogi tilalom, mert nem a forrásnál alkalmaz teljes tilalmat, hanem a fogadónál szűri a kiskorúakra ártalmas tartalmat. Ez a megoldás nem sújtja egyúttal a felnőtteket is, akiknek alkotmányos joguk az ilyen tartalmak megtekintése, viszont a kiskorúakra ártalmas tartalmakat akkor is kiszűri, ha azok külföldi oldalakról érhetők el. A Bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a döntés nem azt jelenti, hogy a Kongresszusnak ne lenne alkotmányos lehetősége az internet kiskorúak érdekében történő szabályozására.

Az ügy ezután ismét visszakerült az alsóbb fokú bíróságokhoz. 2007 márciusában az *ACLU v. Gonzales* ügyben⁴⁶⁶ a Pennsylvaniai Kerületi Bíróság ismét alkotmányellenesnek mondta ki a törvényt. Az ügyészség fellebbezett, de a harmadik kerületi bíróság megerősítette az alkotmányellenességet (*ACLU v. Mukasey*).⁴⁶⁷ E döntés felülvizsgálatát a Legfelsőbb Bíróság 2009. január 21-én elutasította. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata értelmében tehát a kiskorúakra káros, akár kereskedelmi célú internetes tartalmakat nem lehet büntetőjogilag üldözni, mert létezik enyhébb eszköz.⁴⁶⁸

2000 decemberében a Kongresszus elfogadta a „Gyermekek Internetes védelméről” szóló törvényt (*Children’s Internet Protection Act of 2000, CIPA*). A törvény értelmében nyilvános könyvtárak, iskolák és egyéb közintézmények csak akkor kaphatnak állami támogatást internetes hozzáférésük fenntartásához, ha az internetes elérést tartalomszűrő szoftverekkel látják el, és szűrik a gyermekekre káros obszcén és pornográf tartalmakat. Ennek alapján az iskolai gépeken valamennyi obszcén és pedofil, gyermekek részvételével készült pornográf tartalom hozzáférését blokkolni kellett, míg a könyvtárakban a pedofil tartalmakat általánosan tiltani kellett, az obszcén és gyermekkorúak számára nem ajánlott anyagokat pedig csak felnőttek érhatték el. A törvénnyel kapcsolatban megfogalmazott legfőbb alkotmányos aggály, hogy nem választja külön a felnőttek számára is tiltandó illegális tartalmat a csak gyermekek számára káros tartalomtól. A két kategória összemosásával pedig a felnőtteket is a gyermekek számára alkalmas tartalmak fogyasztására szorítja.

A törvény a Pennsylvaniai Kerületi Bíróság 2002-ben alkotmányellenesnek találta.⁴⁶⁹ Az indokolás szerint az internet egy hagyományos közösségi tér, nyilvános fórum (*public forum*),

464 *Ashcroft v. ACLU*, 535 U.S. 564 (2002).

465 *Ashcroft v. ACLU*, 542 U.S. 656 (2004).

466 *ACLU v. Gonzales*, 478 F. Supp. 2d 775 (E.D. Pa. 2007).

467 *ACLU v. Mukasey*, 534 F. 3d 181 (3rd Cir. 2008).

468 Döntés után: Az Egyesült Államok Legfőbb Bíróságának döntése a kiskorúakra káros tartalmak internetes szűréséről. *Fundamentum*, 2009/1. 130–131.

469 *American Library Association v. United States*, 201 F. Supp. 2d 401 (E.D. Pa. 2002).

<http://www.paed.uscourts.gov/documents/opinions/02d0415p.pdf>

amely éppúgy a közlés és a közügyek megvitatásának terepe, mint az utcák, a járdák, a közterek vagy a parkok. Ezért az internetes közlést ugyanolyan fokú védelem illeti meg, mint a hagyományos fórumokon elhangzó közlések. Minden olyan intézkedésnek, amely felnőttek internethez való hozzáférését kívánja szűrni, kellően szűkre szabottnak kell lennie, és nyomos közérdeket kell szolgálnia. A kiskorúak védelméhez és a „könyvtár illő légkörének fenntartásához” ugyan kényszerítő érdek fűződik, ám az internetes tartalmak blokkolása jelen esetben nem nevezhető szűkre szabottnak, mert nem sikerült bizonyítani, hogy nincs kevésbé korlátozó módja a cél elérésének. A bíróság több technikai alternatívát is felsorolt (pl. ún. privát képernyő használata), amelyek ugyan nem tökéletesek, ám a kormány sem tudta bebizonyítani, hogy kevésbé hatékonyak lennének, mint azok a szűrőszoftverek, amelyek számos esetben nemkívánatos tartalmat is átengednek. A Legfelsőbb Bíróság azonban a *United States v. American Library Association* ügyben⁴⁷⁰ a törvényt 6:3 arányban alkotmányosnak találta. Az állam tehát megteheti, hogy nyilvános helyeken, könyvtárakban és iskolákban megakadályozza, hogy a gyermekek az internetes pornográfiához férhessenek hozzá.⁴⁷¹

8. Az erőszakos tartalmú videojátékok szabályozása

A kiskorúak fejlődésére veszélyt jelentő, káros tartalmú videojátékok kérdése az Egyesült Államok joggyakorlatában is kiemelt szerephez jut, habár szövetségi szinten nem került sor a számítógépes és videojátékok tartalmának szabályozására. Számos szövetségi államban hoztak viszont olyan törvényeket, amelyek a kiskorúak védelmében szabályozták a videojátékok tartalmát, illetve korlátozni próbálták az olyan játéktípusok kiskorúaknak történő értékesítését, amelyek erőszakos vagy szexuális jeleneteket tartalmaznak, és emiatt káros hatást gyakorolhatnak a gyermekek testi, lelki, szellemi és erkölcsi fejlődésére. Azonban a szövetségi bíróságok szinte minden esetben megsemmisítették a törvényeket és kimondták, hogy a videojátékok és a szoftverek az Első Kiegészítés védelme alatt állnak, és az erőszakos tartalmú videojátékokhoz való hozzáférés nem korlátozható tartalmi alapon.

Az *American Amusement Machine Association v. Kendrick* ügyben⁴⁷² például a hetedik kerületi szövetségi fellebbviteli bíróság alkotmányellenesnek nyilvánított egy indianapolisi törvényt, amely előírta, hogy a gyermekek a nyilvános játékterekben korhatáros – erőszakos tartalmú – programokat futtató játékautomatákkal csak szülői engedéllyel vagy felügyelet mellett játszhatnak. A törvény értelmében az ilyen programokat futtató gépeket el kellett különíteni a többi géptől, és figyelmeztető feliratokat kellett rajtuk elhelyezni. Az előírások megszegőit felfüggesztett szabadságvesztéssel, valamint a játékgépek üzemeltetésétől való eltiltással lehetett sújtani. A fellebbviteli bíróság végül megsemmisítette a törvényt, és kimondta, hogy a videojátékok is az Első Kiegészítés védelme alatt állnak, a gyermekeknek pedig alkotmányos joguk van azokhoz hozzáférni. Az indokolás szerint az erőszakos videojátékok szabályozásának bármilyen feltétele, hogy meggyőző bizonyíték álljon rendelkezésre

470 *United States v. American Library Association*, 539 U.S. 194 (2003).

471 BAYER Judit: Amerikai internetes gyermekvédelem és a Legfelsőbb Bíróság: a CIPA ügy, újra. *Fundamentum*, 2003/3. 163–174.

472 *American Amusement Machine Association v. Kendrick*, 244 F. 3d 572 (7th Cir. 2001); cert. denied, 534 U.S. 994 (2001).

arról, hogy a kiskorúak az ilyen játékok hatására valóban erőszakos cselekményeket követnek el. Ellenkező esetben a szabályozás alkotmányellenesen sérti a kiskorúak Első Kiegészítés által biztosított cenzúrázatlan közlésekhez való hozzáférési jogát. Márpedig nincs elegendő tudományos bizonyíték arra, hogy a játékautomatákon futtatott erőszakos tartalom közvetlenül káros a gyermekekre.

Posner bíró szerint az a hit, miszerint az erőszakos videojátékok kárt okoznak a gyermekeknek azért, hogy növelik az agresszív viselkedést és gondolkodásmódot, nem elegendő ahhoz, hogy az erőszakos ábrázolásokat úgy kezeljék, mint a nem védett obszcén beszédet. Szerinte az erőszak nem csupán a mai populáris kultúrában, hanem a klasszikus irodalomban és a művészetben is éppúgy előfordul, akár szóbeli, akár képi formában. Az erőszak betiltása ezért olyan lenne, mint ha klasszikus irodalmat tiltanák be, mert a mai rajzfilmek és televíziós tartalmak vagy a videojátékok is ugyanolyan témákkal foglalkoznak, mint a klasszikus irodalom. Hozzátette, hogy az emberek „nem valószínű, hogy jól működő, független gondolkodású felnőtté és felelős polgárokká válnak, ha szellemi buborékban nőnek fel”.⁴⁷³ A döntés elleni fellebbezést a Legfelsőbb Bíróság is elutasította.⁴⁷⁴

2000 októberében St. Louis megyei tanácsa rendeletben tiltotta meg, hogy kiskorúak olyan játékokat szerezzenek be, béreljenek vagy azokkal játszanak, amelyek erőszakos tartalmuk miatt kiskorúakra káros videojátéknak minősülnek, kivéve, ha a játékhoz való hozzáféréshez a kiskorú szülője vagy gondviselője beleegyezett. Továbbá a kereskedőknek megtiltotta, hogy kiskorúaknak tudatosan ilyen tartalmú videojátékokat adjanak el, vagy bérbe a szülő jelenléte vagy hozzájárulása nélkül. A szabályozás „kiskorúakra káros” videojátékként határozta meg az olyan játékokat, amelyekben olyan „szemléletes erőszak” vagy erős szexuális tartalom található, amely alkalmas arra, hogy felkeltse a kiskorúak „morbid érdeklődését az erőszak vagy a szexuális vágy, érdeklődés” iránt, és a közösségi normák szerint sértő a kiskorúak számára. A „szemléletes erőszak” vagy „virtuális erőszak” pedig nem más, mint komoly sérülésokozás valószínű ábrázolása egy emberen, vagy egy emberszerű lényen”. A rendelet szintén előírta az ilyen videojátékokat futtató játékautomaták többitől való elkülönítését és felcímkézését. A szabályozást az Interactive Digital Software Association (Interaktív Digitális Szoftver Szövetség, IDSA) megtámadta. A St. Louis-i szövetségi kerületi bíróság azonban úgy foglalt állást, hogy a videojáték mint kifejezési formát nem védi az Első Kiegészítés, mivel a videojáték sokkal inkább hasonlítható egy társasjátékhoz, semmint egy mozgóképhez. De még ha jogosult is lenne az Első Kiegészítés védelmére, az erőszakos videojátékok kiskorúak számára való tilalma akkor is megengedett, mert az a kiskorúak fizikai és erkölcsi védelme érdekében szükséges.⁴⁷⁵ A döntést ellen az IDSA fellebbezést nyújtott be. A fellebbviteli bíróság ezzel szemben kimondta, hogy a videojátékok jogosultak a véleménynyilvánítás szabadságának védelmére. A rendelet a „virtuális erőszakot” tartalmazó videojátékokat szabályozta a tartalmuk alapján. Ezért a korlátozás csak akkor alkotmányos, ha nyomós közérdeket, azaz kényszerítő állami érdek (compelling interest) védelmét szolgálja, kellően szűkre szabott, és nincsen enyhébb, kevésbé korlátozó eszköz, amely hatékonyan érné el ezt a célt. A bíróság megállapítása szerint azon érv, miszerint az erőszakos videojátékokkal való játszás károsan befolyásolja a kiskorúak lelki

473 244 F. 3d 575–577 (7th Cir. 2001).

474 Lásd még: CALVERT i. m. (78. lj.) 1–30.; JANICKE i. m. (74. lj.) 12.

475 Interactive Digital Software Association v. St. Louis County, 200 F. Supp. 2d 1126 (E.D. Mo. 2002).

egészségét, önmagában nem elegendő az Első Kiegészítésben foglalt jog korlátozására, és nem tette alkotmányossá a rendeletet sem.⁴⁷⁶

Az utóbbi években is több szövetségi állam hozott hasonló törvényt, amelyek megtiltották volna az erőszakos videojátékok eladását kiskorúaknak, ám a bíróságok rendre alkotmányellenesnek találták és megsemmisítették azokat.⁴⁷⁷ Az ítéletek többek között arra hivatkoztak, hogy a kormányzat törvényben foglalt érdekeinek előmozdítására, céljainak megvalósítására más, kevésbé korlátozó eszközök is rendelkezésre állnak, mint például az ESRB minősítési rendszerének használata, vagy a szülők döntése arról, hogy gyermekeik használhatják-e a vitatott játékokat.⁴⁷⁸ Arra pedig nincs egyértelmű bizonyíték, hogy az erőszakos videojátékokkal való játék agressziót, vagy erőszakos magatartást váltana ki kiskorúakban.⁴⁷⁹

2006-ban Michigan állam hozott törvényt az erőszakos és szexuális tartalmú videojátékok szabályozásáról. A törvény az erőszakos tartalmat úgy írta le, mint

„valós vagy szimulált vizuális ábrázolása a testi sérüléseknek vagy az ellenfelek elleni fizikai erőszaknak, akik valós emberi lénynek tűnnek, beleértve a halált okozó cselekményeket, kegyetlenség okozását, feldarabolást, lefejezést, csonkítást, eltorzítást, vagy más testrészek megcsonkítását, gyilkosságot, szexuális bűncselekményeket vagy kínzást”.

A bíróság úgy ítélte meg, hogy az erőszak fogalma túlságosan bizonytalan, és a forgalmazók nem tudják, hogy mely tartalmak minősülnek tiltottnak, ezért a törvényt alkotmányellenesnek minősítette.⁴⁸⁰

A *Brown v. Entertainment Merchants Association* ügy⁴⁸¹ előzményeként 2005-ben Kalifornia állam – Arnold Schwarzenegger akkori kormányzó kezdeményezésére – törvényben tiltotta meg az erőszakosnak minősülő játékok kiskorúak számára történő értékesítését. A törvény 1000 dolláros büntetéssel sújtotta azokat az üzleteket, amelyek erőszakos játékot árultak, adtak el vagy kölcsönöztek 18 év alattiak számára, továbbá kötelezővé tette a játékok dobozán a korhatáros jelzések feltüntetését. A szabályozás az erőszakos tartalmú videojátékokat gyakorlatilag egy kategóriába sorolta a pornográf tartalmakkal, és illegálisnak minősítette az ilyen játékok kiskorúak számára történő értékesítését. A törvény meghatározása szerint erőszakos videojátéknak minősül az, amely „gyilkosságot, megcsonkítást, feldarabolást vagy szexuális támadást deviáns, morbid módon hajt végre embereken, és egészében véve nem rendelkezik komoly irodalmi, művészi, politikai vagy tudományos értékkel”. A törvényt a játékipart képviselő két legnagyobb szervezet, az Entertainment Merchants Association és az Entertainment Software Association támadta meg arra hivatkozva, hogy a videojátékok művészeti alkotások, amelyek

476 *Interactive Digital Software Association v. St. Louis County*, 329 F. 3d 954 (8th Cir. 2003).

477 *Video Software Dealers Association v. Maleng*, 325 F. Supp. 2d 1180 (W.D. Wash. 2004); *Entertainment Merchants Association v. Henry*, No. Civ-06-675-C, 2007 WL 2743097 (W.D. Okla. 2007); *Entertainment Software Association v. Swanson*, 519 F. 3d 768 (8th Cir. 2008).

478 *Entertainment Software Association v. Foti*, 451 F. Supp. 2d 823 (M.D. La. 2006).

479 *Entertainment Software Association v. Blagojevich*, 404 F. Supp. 2d 1051 (N.D. Ill. 2005), affirmed, 469 F. 3d 641 (7th Cir. 2006).

480 *Entertainment Software Association v. Granholm*, 426 F. Supp. 2d 646 (E.D. Mich. 2006); JANICKE i. m. (74. lj.) 12.

481 *Brown v. Entertainment Merchants Association*, 564 U.S. _ (2011); No. 08-1448., 2011. június 27. <http://www.supremecourt.gov/opinions/10pdf/08-1448.pdf>

az Első Kiegészítés védelmét élvezik. A törvényt 2009-ben a kaliforniai szövetségi fellebbviteli bíróság az Első Kiegészítésbe ütközőnek találta. Az indokolás szerint nincs megdönthetetlen bizonyíték arra, hogy az ilyen videojátékok valóban károsak lennének.⁴⁸² A Legfelsőbb Bíróság 7:2 arányban ugyancsak alkotmányellenesnek találta a törvényt. A többségi véleményt megfogalmazó Scalia bíró szerint az államnak ugyan jogában áll megvédenie a kiskorúakat a videojátékok nemkívánatos hatásaitól, ám ez nem jelenti azt, hogy az állam parttalan hatalommal bírna, és meg tudná mondani, mi veszélyezteti a kiskorúakat. A videojátékok a szabad kifejezés egy formáját jelentik éppúgy, mint a filmek vagy a televíziós műsorok. Ezért a videojátékokat is ugyanolyan védelem illeti meg, mint a filmeket vagy a könyveket, és nem lehet őket tartalmuk alapján cenzúrázni. A forgalomba kerülő játékokat pedig korhatár-besorolással is ellátják, amely megfelelő tájékoztatást nyújt a szülőknek.⁴⁸³

Az Egyesült Államokban a számítógépes és videojátékok tartalmi minősítését és korhatár-besorolását az Entertainment Software Rating Board (ESRB, szórakoztató szoftverek besorolását végző bizottság)⁴⁸⁴ látja el. Az ESRB az Entertainment Software Association (ESA) által 1994-ben létrehozott nonprofit szervezet, amely a játékokkal kapcsolatban megfelelő információval látja el a kiskereskedőket és a fogyasztókat.⁴⁸⁵ Az ESRB által alkalmazott minősítési rendszer célja pusztán a játékok tartalmáról való objektív tájékoztatás, a besorolás önmagában nem tiltja meg a játék forgalmazását. A rendszer használata ugyan nem kötelező, nem kényszeríthető ki a forgalmazókkal szemben, mégis széles körben elterjedt annak alkalmazása. A játék minősítésének feltüntetésére a játék dobozának elején vagy hátoldalán kerül sor piktogram formájában. A játékról a legfőbb információt a korhatár-besorolás adja meg, a tartalmi alapú besorolás csak kiegészítő információkat tartalmaz. Az ESRB rendszerben az életkor alapján a következő korhatár-kategóriák léteznek:

- EC (Early Childhood): a tartalom 3 éves vagy annál idősebb korosztály számára alkalmas. Nem tartalmaz olyan anyagot, amit a szülők nem megfelelőnek találnának;
- E (Everyone): Mindenkié, 6 éves és annál idősebb korosztály számára alkalmas. A kategóriában előfordulhat minimális karikatúra, virtuális vagy enyhe erőszak, és/vagy ritkán enyhe nyelvezet;

482 Video Software Dealers Association v. Schwarzenegger, 556 F. 3d 950 (9th Cir. 2009).

<http://www.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2009/02/20/0716620.pdf>

483 David G. POST: Sex, Lies, and Videogames: Brown v. Entertainment Merchants Association. *Cato Supreme Court Review*, 2011. 27–56.

http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/supreme-court-review/2011/9/browndavidpost_0.pdf;

Deana POLLARD SACKS – Brad J. BUSHMAN – Craig A. ANDERSON: Do Violent Video Games Harm Children? Companing the Scientific Amicus Curiae „Experts” in Brown v. Entertainment Merchants Association. *Northwestern University Law Review*, Vol. 106., 2011. 1–12.

<https://www.law.northwestern.edu/journals/lawreview/Colloquy/2011/15/LRColl2011n15PollardSacks.pdf>;

Margaret E. JENNINGS: Blood, Brains, and Bludgeoning, But NOT Breasts: An Analysis and Critique of Brown v. Entertainment Merchants Association. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 32., 2012. 87–121.

<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1567&context=elr>;

Garrett MATHEW – James MOTT: Game Over for Regulating Violent Video Games? The Effect of Brown v. Entertainment Merchants Ass’n on First Amendment Jurisprudence. *Loyola of Los Angeles Law Review*, Vol. 45., 2012. 633–655.

<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2791&context=llr>

484 <http://www.esrb.org/index-js.jsp>

485 Ratings Education and Enforcement Code

http://www.esrb.org/retailers/downloads/erc_code.pdf

- E10+ (Everyone 10 and older): Mindenkinék, 10 éves és annál idősebb korosztály számára alkalmas. A kategóriában előfordulhat több karikatúra, virtuális vagy enyhe erőszak, enyhe nyelvezet, és/vagy minimálisan szuggesztív, befolyásoló témák;
- T (Teen): 13 éves és annál idősebb korosztály számára alkalmas. A kategória tartalmazhat erőszakot, befolyásoló témákat, nyers humort, minimális vért, szimulált szerencsejátékot és/vagy ritkán erős nyelvezetet;
- M (Mature): 17 éves és annál idősebb személyek számára alkalmas. A kategória tartalmazhat intenzív erőszakot, vért, szexuális tartalmat és/vagy erős nyelvezetet.
- AO (Adults Only): Csak felnőtteknek. Csak 18 éves és annál idősebb személyek számára alkalmas. A kategória hosszabb jeleneteket tartalmazhat intenzív erőszakról és/vagy virtuális szexuális tartalmat, meztelenséget;
- RP (Rating Pending): Korhatár megállapítása folyamatban. A besorolást megelőzően közzétett reklámanyagok kapják, maga a játék ilyen megjelöléssel nem kerülhet forgalomba.

A játék tartalma szempontjából a következő elemek jelenlétét vizsgálják és tüntetik fel: alkohol, erőszak és különböző fokozatai, vér, humor különféle változatai, trágár nyelvhasználat, szexualitás, meztelenség, szexuális erőszak, szerencsejáték, kétértelmű (provokatív) tartalom, dohányzás és kábítószer használata.⁴⁸⁶

9. Összefoglalás

Az USA-ban a gyermekek védelme érdekében korlátozható az olyan közlés, amely az Első Kiegészítés védelme alatt áll, ugyanakkor a kiskorúak védelmét szolgáló korlátozásoknak kellően szűkre szabottnak kell lenniük. A bíróságok érvelése szerint a kormánzatnak kényszerítő érdeke fűződik a gyermekek jólétének védelméhez, valamint a szülői felügyelet támogatásához. A kiskorúak jólétének védelme nem csupán a fizikai sérüléstől, hanem a pszichológiai ártalmakkal szembeni védelemre is kiterjed. Nincs szükség a szellemi, lelki ártalmak bizonyítására, tudományos alátámasztására ahhoz, hogy alkotmányos intézkedéseket hozzanak a kiskorúak védelmére.

Az amerikai felfogás szerint az illetlennek (indecent), trágárnak minősülő kifejezések, tartalmak korlátozására – amelyek egyébként a véleménynyilvánítás szabadságába tartoznak – leginkább a kiskorúak védelmében kerülhet sor. A korlátozás mértéke attól is függ, hogy az illetlenség milyen kommunikációs közegben, médiumban jelenik meg. Az illetlen anyagok az elektronikus, földi sugárzású médiumokban korlátozhatók a legnagyobb mértékben. Az USA-ban meglehetősen érzékenyen reagálnak a rádióban és a televízióban használt trágár vagy durva kifejezésekkel, illetve a televízióban látható szexuális tartalmakkal szemben, amit a gyermekek fejlődésére nézve rendkívül károsnak tartanak. Mégis, az FCC illetlenséggel kapcsolatos gyakorlata az amerikai szabályozás egyik legnagyobb vitát kiváltó területének számít. Az illetlen tartalmak korlátozását a földi sugárzású médiumokban azzal indokolják, hogy a műsorsugárzás közvetlenebb, „egyedülállóan átható” jelenléttel bír, illetve széles

486 A videojátékok és véleményszabadság viszonyáról: Neil G. HOOD: The First Amendment and New Media: Video Games as Protected Speech and the Implications for the Right of Publicity. *Boston College Law Review*, Vol. 52., 2011. 617–650.

<http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3158&context=bclr>

körben elterjedt, amelynek műsoraihoz a gyermekek sokkal könnyebben hozzáférhetnek. A kormányzatnak kényszerítő érdeke fűződik a kiskorúak nyíltan (explicit) szexuális tartalmú, illetlen, de nem obszcén tartalmakkal szembeni védelméhez.

A Legfelsőbb Bíróság más médiumokban közzétett illetlen tartalmakkal kapcsolatos korlátozásokat már jóval szigorúbban ítéli meg, és alkotmányellenesnek minősítette az illetlenség betiltására irányuló kísérleteket a telefon, a kábeltelevízió és az internet esetében. A kábeltelevízió mint az otthonba „meghívott vendég” az Első Kiegészítés teljes körű védelmét élvezi, és mivel megfelelő blokkoló eszközök állnak rendelkezésre, alkotmányellenes az illetlen, de nem obszcén tartalmú kábelcsatornákat továbbítók büntetése. Bár felvetődik, hogy a gyermekekre káros tartalmak tekintetében azonos korlátozások vonatkozzanak a televízió különböző formáira – földi sugárzású, kábeles vagy műholdas –, hiszen a néző szemszögéből a kábeltelevízió ugyanolyan médium mint a földi sugárzású televízió, nem valószínű, hogy ugyanazt a szabályozást fogják alkalmazni a kábeles és a műholdas szolgáltatásokra. A kábeltelevízió, ha a háztartás előfizetett rá, ugyanúgy, ha nem még inkább hozzáférhető a gyermekek számára.

Az amerikai televíziós műsorszámok tartalmi minősítését a műsor- és kábelszolgáltatók, valamint a filmipar képviselői által megalkotott és az FCC által jóváhagyott irányelv alapján végzik. Az önkéntes minősítési rendszer a mozifilmeknél alkalmazott, a gyermekek életkora alapján történő korhatár-besorolási rendszeren alapul, de a műsorszám vitatható tartalmi jellemzőire is utal.

Az amerikai felfogás az erőszakos tartalmakat jóval enyhébben ítéli meg, mint az illetlen, nyíltan szexuális tartalmú anyagokat és a trágár nyelvhasználatot. Az erőszakos tartalom az Első Kiegészítés védelmét élvezi. Ennek ellenére rendszeresen felmerül az erőszakos tartalmak szigorúbb szabályozásának kérdése, habár problémát jelent az erőszak fogalmának pontos meghatározása. Az erőszakos tartalmak korlátozására egy technikai eszköz, az ún. V-chip szolgál, amit az Első Kiegészítést legkevésbé korlátozó, megfelelő megoldásnak tekintenek. A V-chip segítségével a szülők megakadályozhatják, hogy a gyermekek fejlődésükre nézve káros tartalmú műsorokat nézzenek, és nem korlátozza a műsorszolgáltatók szerkesztési jogát sem.

Az USA-ban a nyilvános könyvtárak, iskolák és egyéb közintézmények csak akkor kaphatnak állami támogatást internetes hozzáférésük fenntartásához, ha az internetes elérést tartalomszűrő szoftverekkel látják el, és szűrik a gyermekekre káros obszcén és pornográf tartalmakat. Az állam megteheti, hogy nyilvános helyeken, könyvtárakban és iskolákban megakadályozza, hogy a gyermekek az internetes pornográfiához férhessenek hozzá.

Külön figyelmet érdemel a káros tartalmú videojátékok kérdése. Számos esetben kísérelték meg a kiskorúak védelmében szabályozni a videojátékok tartalmát, illetve korlátozni az erőszakos tartalmú játékprogramok kiskorúaknak történő értékesítését. A szövetségi bíróságok azonban kimondták, hogy a videojátékok és a szoftverek az Első Kiegészítés védelme alatt állnak, és az erőszakos tartalmú videojátékokhoz való hozzáférés nem korlátozható tartalmi alapon.

III. A kiskorúak védelme az Európai Unióban és egyes tagállamokban

1. A kiskorúak védelmével kapcsolatos dokumentumok és ajánlások

Az 1990-es években az új audiovizuális szolgáltatások megjelenésével, és a káros tartalmak mennyiségének növekedésével az Európai Unió audiovizuális politikájában is előtérbe került a kiskorúak védelmének kérdése. A kiskorúak védelme érdekében az Unió is igyekezett olyan szabályokat megalkotni, amelyek minden audiovizuális médiaszolgáltatás területén védelmet nyújtanak, de biztosítják a médiaszolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságát is.

A kiskorúak káros tartalmaktól való védelmének kérdésével számtalan uniós dokumentum foglalkozik. Az Európai Bizottság 1996-ban adta ki „A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről az audiovizuális és információs szolgáltatásokban” című Zöld Könyvet.⁴⁸⁷ A dokumentum leszögezte, hogy „akármilyen hangsúlyt is kap a véleménynyilvánítás szabadsága, a kiskorúak és az emberi méltóság védelme mindig is alapvető szempont volt a médiaszabályozásban. Új médium megjelenése semmilyen módon nem változtatja meg ennek a védelemnek a szükségességét”. Közös európai fellépés szükséges, ha a kiskorúak, illetve az emberi méltóság védelme érdekében bármely alapjogot korlátozni kívánják. A Zöld Könyv részletesen tárgyalta az emberi méltóságot sértő tartalmak terjesztésének megakadályozásával, valamint az egyébként legálisan hozzáférhető, ám a kiskorúak számára ártalmas audiovizuális tartalmakkal kapcsolatos kérdéseket, függetlenül a terjesztés, illetve a hozzáférés módjától. Ennek kapcsán először került megkülönböztetésre a korlátozni kívánt internetes tartalmak körében a jogellenes (illegális) és a legális, de a kiskorúak fejlődésére káros (ártalmas) tartalmak.⁴⁸⁸ A Zöld Könyv kiadását követően a Bizottság egy széles körű konzultációt folytatott le a kiskorúak védelmével kapcsolatos problémákról, és egy munkadokumentumot készített el, amit 1997 nyarán terjesztett a Tanács elé.⁴⁸⁹ A Bizottság közleménye az interneten elérhető illegális és ártalmas tartalmakról⁴⁹⁰ hangsúlyozta, hogy a tagállamoknak egyensúlyt kell teremteniük az egyes közösségi csoportok, például a gyermekek, az etnikai, vallási kisebbségek védelme és a véleménynyilvánítás alkotmányos szabadsága között.

487 Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. COM(96) 483 final, Brussels, 16.10.1996.

488 Lásd.: I./5. fejezet.

489 Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. Consultations on the Green Paper, Commission Working Document. SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997., 2.1.3. The protection of minors, 5–6.

<http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/gpconen.pdf>

490 Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Illegal and Harmful Content on the internet. COM(96) 487 final, Brussels, 16.10.1996.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0487:FIN:EN:PDF>

Jelentős előrelépést jelentett az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás,⁴⁹¹ amely az első közösségi szintű jogi szabályozási eszköz, ami az audiovizuális és információs szolgáltatások tartalmával kapcsolatban valamennyi platformra, elektronikus médiumra kiterjedt, és amely a preambulumban (5) külön szolt a kiskorúak és az emberi méltóság védelmének kérdéseiről a nyilvánosság számára bármilyen hordozó eszközön közvetített audiovizuális és információs szolgáltatásokkal összefüggésben. Az ajánlás célja a kiskorúak és az emberi méltóság védelmére vonatkozó nemzeti szabályozások összehangolásának elősegítése és hatékonyabbá tétele volt, és irányelveket fektetett le a önszabályozás kapcsán is.

Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 20-án elfogadott, a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választadás jogáról szóló 2006/952/EK ajánlása⁴⁹² már az audiovizuális tartalomra és nem annak formájára, megjelenésére helyezi a hangsúlyt. Kimondja, hogy az audiovizuális és információs szolgáltatások tartalmára nézve uniós szintű szabályozás szükséges a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődése védelmében, valamint annak megakadályozására, hogy a kiskorúak a számukra nem megfelelő, felnőtteknek szóló műsorokhoz hozzáférjenek (3). Az új információs és kommunikációs technológiák folyamatos fejlődése mellett is garantálni kell az információs szolgáltatások szabad közvetítését és szabad rendelkezésre bocsátását, másrészt biztosítani kell, hogy azok tartalma jogszerű, tiszteletben tartja az emberi méltóság elvét és nem hat károsan a kiskorúak általános fejlődésére (4). Ösztönözni kell az audiovizuális tartalom minősítésével vagy besorolásával foglalkozó ön- és társszabályozó szervek közötti együttműködést, hogy lehetővé tegyék minden felhasználó – különösen a szülők, a tanárok és a nevelők – számára, hogy jelenthessék a tiltott tartalmat és értékelhessék az audiovizuális és online információs szolgáltatások tartalmát, illetve azt a jogszerű tartalmat is, amely káros lehet a kiskorúak testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődésére (14). Az ajánlás ösztönzi a kiskorúakra káros, jogellenes internetes tevékenységek elleni küzdelmet szolgáló, valamint az internetet biztonságosabbá tévő intézkedéseket:

- az internetes szolgáltatókra vonatkozó minőségi jelzés (quality label) elfogadása annak érdekében, hogy minden felhasználó könnyen megbizonyosodhasson afelől, hogy a szolgáltató kötelezőnek ismer-e el magára nézve egy magatartási kódexet;
- az interneten folytatott jogellenes és/vagy gyanús tevékenységek bejelentésére szolgáló megfelelő eszközök létrehozása;
- a felhasználó részére hatékony és felhasználóbarát szűrési rendszer biztosítása valamely internetszolgáltatónál történő előfizetéskor, illetve kifejezetten gyermekeknek szánt, szűrési rendszerrel felszerelt szolgáltatásokhoz való hozzáférés nyújtása;
- honlapok besorolásának és tartalmuk minősítésének elősegítése;
- az interneten terjesztett anyagok tartalomminősítő rendszerének használatának fokozása.

491 A kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható és hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek ösztönzése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás.

492 Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a választadás jogáról az európai audiovizuális és online információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben (2006/952/EK).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:156:0038:0043:HU:PDF>

Az ajánlás ösztönzi a tagállamok szabályozó és önszabályozó szerveinek együttműködését, valamint a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok cseréjét, amelyek az audiovizuális és online tartalmak minősítésével vagy besorolásával foglalkoznak (pl. közös leíró jelzések, korhatár-besorolási kategóriák, illetve korhatárra és/vagy a tartalomra vonatkozó figyelmeztető üzenetek), amelyek segítik a felhasználókat az audiovizuális és online szolgáltatások tartalmának megítélését.

A Bizottság az újabb ajánlás végrehajtásáról és hatékonyságáról is rendszeres jelentéseket készít. 2011. szeptember 13-án tette közzé „A gyermekek védelme a digitális világban” című jelentését,⁴⁹³ amely a kiskorúak online és digitális médiában való védelmével kapcsolatos aktuális kihívásokkal foglalkozik. A jelentés ismerteti, hogy a tagállamok miként hajtják végre az 1998-as és 2006-os ajánlásokat annak biztosítására, hogy a gyermekek magabiztosan és biztonságos körülmények között élvezhessék a digitális világ nyújtotta előnyöket. A jelentés többek között kitér arra, hogy a kiskorúak médiahasználatában igen nagy jelentőségre tekintenek a közösségi hálózatépítő oldalak, amelyek sok új lehetőséget kínálnak a kiskorúaknak, de védelmük is kihívásokkal jár együtt. A Bizottság szerint a kockázatok elleni fellépés egyik ígéretes eszközének számítanak a közösségi hálózatépítő oldalak szolgáltatóinak, illetve felhasználóinak szánt iránymutatások, amelyeket szélesebb körben kell használni. Emellett több intézkedést javasol az új technológiákat használó gyermekek védelme érdekében, illetve, hogy tudatosabb felhasználókká váljanak. A jelentéssel kapcsolatban az Európai Tanács „A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban”⁴⁹⁴ című dokumentumban hangsúlyozza a kiskorúak számára szükséges biztonságos médiakörnyezet fontosságát.

2. A kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezések az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelvben

A másodlagos jogforrások közül a Tanács 89/552/EGK irányelve, a Televíziózás határok nélkül irányelv (Television without Frontiers, TWF)⁴⁹⁵ volt az első, amely a kiskorúak védelmével foglalkozott a televíziós műsorszolgáltatások terén. A preambulum szükségesnek vélte a programokra és a televíziós hirdetésekre vonatkozó megfelelő szabályok bevezetését a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődésének védelmére. Ennek nyomán az irányelv 22. cikke kimondta, hogy a műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások nem tartalmazhatnak olyan műsorokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen olyanokat nem, amelyek pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmaznak. A szabály olyan műsorokra is kiterjedt, amelyek valószínűleg károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi, vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ha az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel biztosítható volt, hogy azokat kiskorúak nem hallhatják

493 A gyermekek védelme a digitális világban. COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0556:FIN:HU:PDF>

494 A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0015:0018:HU:PDF>

495 A Tanács irányelve (1989. október 3.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról (89/552/EGK).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31989L0552&from=DE>

vagy láthatják.⁴⁹⁶ Az irányelv ugyanakkor nem részletezte, hogy mit ért a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődését súlyosan károsító és feltehetően károsító műsorszám, ahogyan a pornográfia és az indokolatlan erőszak fogalmát sem határozta meg. Ennek oka, hogy a tagállamok között meglévő kulturális különbségek nem tették volna lehetővé az egyes káros tartalmak, például a pornográfia fogalmának harmonizálását, így viszont a tagállamok a saját kulturális felfogásukhoz igazíthatták azok definiálását.⁴⁹⁷

A 90-es években bekövetkezett technikai változások miatt – digitális technológia, ártalmas tartalmak növekvő száma – 1997-ben a 97/36/EK számú irányelvvel⁴⁹⁸ módosították a Televíziózás határok nélkül irányelvet. A módosítás célja többek között a kiskorúak védelmét célzó rendelkezések pontosítása volt. Az irányelv preambuluma szerint a kiskorúak fizikai, értelmi és erkölcsi fejlődése védelmének szabályait úgy kell tisztázni, hogy világosan különbséget kell tenni az olyan műsorok között, amelyek teljes körű betiltásra kerülnek és azok között, amelyek megfelelő technikai eszközök alkalmazásától függően engedélyezhetők (40). Azaz világosan el kell különíteni az általános tilalom alá eső – a gyermekek fejlődését súlyosan sértő – és az olyan tartalmakat, amelyek közvetítése technikai eszközök alkalmazása esetén megengedhető. A preambulum hozzátette: az irányelv nem követeli meg, hogy a kiskorúak védelmét célzó intézkedéseket szükségszerűen a televíziós műsorok előzetes ellenőrzésével kelljen megvalósítani (41). A módosítás révén a 22. cikk a következőképp változott:

„(2) Az (1) bekezdésben meghatározott intézkedések olyan további műsorokra is kiterjednek, amelyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ahol biztosítható az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel, hogy az adáskörzetben a kiskorúak szokásos körülmények között nem hallhatják vagy nem láthatják az ilyen adásokat. (3) Továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzása kódolatlan formában kerül sor, a tagállamok biztosítják, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat időtartamuk során egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa.”

A 22. cikk kiegészült egy (3) bekezdéssel, amely kimondta, hogy ha a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődésére valószínűleg káros műsorok sugárzására kódolatlan formában került sor, a nézők figyelmének felhívására biztosítani kellett, hogy a műsor előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy a műsorszám sugárzása alatt folyamatosan vizuális jelképet

496 A határokat átlépő televíziózásról szóló egyezmény az irányelvhez hasonlóan szabályozza a kiskorúak védelmét, habár az irányelvhez képest kevésbé részletes előírásokat határoz meg, és csak a televíziós műsorszolgáltatásokra nézve. Az egyezmény 7. cikke kimondja:

„1. A szolgáltatott műsoroknak formai és tartalmi szempontból egyaránt tiszteletben kell tartaniuk az emberi méltóságot és mások alapvető jogait. Így különösen nem hordozhatnak

a) ízléstelen és különösen pornográf,

b) az erőszakot fölöslegesen hangsúlyozó és fagyűlölet keltésére alkalmas tartalmakat.

2. A műsorszolgáltatás olyan részei, amelyek alkalmasak gyermekek és serdülőkorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolásra, nem közvetíthetők olyan időpontban, amikor a gyermekek és serdülőkorúak azt feltehetően megnézhetik.”

497 Tarlach McGONAGLE – Ad VAN LOON: *Jurisdiction over Broadcasters in Europe*. Report on a Round-table Discussion. IRIS Special, Strasbourg, European Audiovisual Observatory, 2002. 9.

http://www.obs.coe.int/documents/205595/2284366/LA_COMPETENCE_EN.pdf/05c700a1-f8ab-4507-abbc-c63725a87cc9

498 Az Európai Parlament és a Tanács 97/36/EK irányelve (1997. június 30.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997L0036&from=en>

kell feltüntetni. Kódolás esetén elegendő volt az adásidő korlátozása. Az irányelv ugyanakkor továbbra sem határozta meg, hogy pontosan mit ért súlyosan károsító és valószínűleg károsító műsorszám, így azokat az egyes tagállamok eltérő értékrendje, kulturális és erkölcsi felfogása alapján ítélték meg.

A módosított irányelv előírta a Bizottságnak, hogy egy éven belül az illetékes tagállami hatóságokkal együttműködve vizsgálja meg a gyermekek védelmét szolgáló további intézkedések lehetőségét, amelyek megkönnyítik a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek ellenőrzését az olyan műsorok felett, amelyeket kiskorúak nézhetnek. Így a szülők vagy felügyeletet gyakorló személyek számára bizonyos műsorok kiszűrését lehetővé tevő technikai eszközök, a megfelelő értékelési rendszerek létrehozásának, illetve a tudatossági intézkedések ösztönzésének célszerűségét (22b. cikk). Ennek nyomán készült el 1999 márciusára a „Tanulmány a szülői ellenőrzésről a televíziós műsorszolgáltatás területén” című vizsgálat, amit a Bizottság közleményben minősített és fejtette ki véleményét.⁴⁹⁹

A Bizottság 2007-ig több jelentést is készített az irányelv kiskorúak védelmével kapcsolatos előírásainak alkalmazásáról. A 2001–2002-es időszakot vizsgáló negyedik jelentésében⁵⁰⁰ például arra hívta fel a figyelmet, hogy a minősítési rendszerek nemcsak a tagállamok között, hanem a terjesztés módja szerint is eltérőek lehetnek. Egy filmet eltérően minősítenek, ha az moziban, televízióban, online terjesztéssel vagy DVD-n kerül bemutatásra. A Bizottság ezért egy tanulmány elkészítését rendelte meg annak érdekében, hogy felmérjék a tagállamok által a különböző terjesztési csatornákon alkalmazott eltérő minősítési gyakorlatát, és értékelhessék a különbségek hatását a filmek minősítésére (ún. Olsberg-study vizsgálat). Elemezni kívánták az eltérő minősítésből fakadó esetleges zavaró tényezőket is, amelyekkel a kiskorúakért felelős személyeknek kell szembenézniük.⁵⁰¹

Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa által 2007 végén elfogadott, majd 2010. március 10-én egységes szerkezetbe foglalt Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv⁵⁰² a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályozást is jelentősen megújítja. Az irányelv már az audiovizuális médiaszolgáltatások teljes körét szabályozza, így kellő védelmet nyújt a kiskorúak fejlődésére káros tartalmakkal szemben, de biztosítja a médiaszolgáltatók véleménynyilvánítási szabadságát is. Az irányelv preambuluma szerint olyan szabályokra van szükség, amelyek valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatásban – ide értve az audiovizuális kereskedelmi közleményt is – védik a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését, valamint az emberi méltóságot (59). Az intézkedéseknek – mint például a szűrőrendszerek vagy a jelölés használatának – azt a célt kell szolgálniuk, hogy biztosítsák a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését és az emberi méltóság kellő szintű védelmét, különösen a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások tekintetében. Ugyanakkor a kisko-

499 Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee. Study on Parental Control of Television Broadcasting. COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99. http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/comparent_en.pdf

500 Fourth report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC „Television without Frontiers”. COM/2002/0778 final.

501 Lásd még: I./3.2. fejezet.

502 Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:095:0001:0024:HU:PDF>

rúak és az emberi méltóság védelmében meghozott intézkedéseket gondosan egyensúlyban kell tartani a véleménynyilvánítás szabadságával (60). A preambulum is kimondja, hogy az irányelv kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését és az emberi méltóság védelmét célzó rendelkezései nem igénylik szükségképpen, hogy a tagállam az e célok érdekében hozott intézkedéseket az audiovizuális médiaszolgáltatások közigazgatási szervek általi előzetes ellenőrzése révén valósítsa meg (62). Az irányelv preambuluma olyan alternatív lehetőségekre is felhívja a figyelmet, amelyek a kiskorúak magasabb védelmét garantálhatják. Így kitér a társszabályozás és az önszabályozás kérdéseire, és ösztönzi azok igénybevételét (44). Szorgalmazza a médiatudatosság előmozdítását is a média biztonságos és kritikus szemlélettel történő használata érdekében (47).

Az irányelv a kiskorúak védelmében a hagyományos és a lekérhető médiaszolgáltatásokra, valamint az audiovizuális kereskedelmi közleményekre is külön szabályokat fogalmaz meg. A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokkal kapcsolatban az irányelv külön kiemeli, hogy a tagállamoknak „megfelelő intézkedéseket” kell hozniuk annak biztosítására, hogy a joghatóságuk alá tartozó médiaszolgáltatók által nyújtott olyan lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, csak oly módon legyenek elérhetők, amely biztosítja, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem láthatják vagy hallhatják az ilyen lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokat (12. cikk). Az irányelv így enyhébb szabályokat fogalmaz meg a lekérhető médiaszolgáltatásokra, ahol a súlyosan ártalmas tartalmak is megjelenhetnek, de a tagállamok kötelesek olyan intézkedéseket hozni, amelyek biztosítják, hogy azokhoz a kiskorúak rendes körülmények között nem férnek hozzá. Az irányelv nem határozza meg, hogy mi tartozik a súlyosan ártalmas kategóriába, hanem a tagállami hatóságok döntésére bízta, hogy mit tekintenek súlyosan káros tartalomnak. Nem határozza meg azt sem, hogy a kiskorúak távoltartását a súlyosan ártalmas tartalmaktól milyen eszközökkel valósítják meg.

Az irányelv 27. cikke külön szabályokat határoz meg a televíziós műsorszolgáltatásokra nézve, amelyek lényegében megegyeznek a korábbi irányelv előírásaival. A tagállamoknak megfelelő intézkedésekkel biztosítaniuk kell, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások ne tartalmazzanak olyan programokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, különösen pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmazó műsorokat [27. cikk (1) bek.]. Az intézkedések olyan további műsorokra is kiterjednek, amelyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ahol biztosítható az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel, hogy az adáskörzetben a kiskorúak szokásos körülmények között ne hallják vagy ne lássák az ilyen adásokat [27. cikk (2) bek.]. Továbbá, amikor ilyen műsorok sugárzására kódolatlan formában kerül sor, a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy ezek előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy azonosításukat teljes időtartamuk alatt egy vizuális jelkép jelenléte biztosítsa [27. cikk (3) bek.].

Az irányelv tehát továbbra is fenntartja azt a korlátozást, hogy a kiskorúakra nézve súlyosan káros médiatartalmak egyáltalán nem sugározhatók, nem jelenhetnek meg a televíziós médiaszolgáltatásokban, míg a valószínűleg káros médiatartalmak esetében megfelelő védelmi eszközök alkalmazásával hatékonyan kell korlátozni a kiskorúak hozzáférését. Azt azonban továbbra sem határozza meg, hogy pontosan mi tekinthető a kiskorúak számára súlyosan káros és valószínűleg káros tartalomnak, mi számít indokolatlanul erőszakos és pornográf tartalomnak. Ezek meghatározása és értelmezése továbbra is a tagállamok kom-

petenciájában marad azok eltérő értékrendje, kulturális és erkölcsi felfogása alapján. Az irányelv csak arra kötelezi a tagállamokat, hogy tegyenek hatékony lépéseket a gyermekek védelme érdekében. Az bizonyos, hogy súlyosan káros, pornográf tartalomnak tekintendő az illegális gyermek- és az erőszakot tartalmazó pornográfia (child and violent pornography).⁵⁰³

3. A más tagállamokból származó médiaszolgáltatások korlátozása

A 89/552/EGK irányelv, a Televíziózás határok nélkül irányelv foglalkozott először a határokon átnyúló, a másik állam kiskorúak védelmére vonatkozó szabályait sértő műsortartalmakkal is. Az irányelv a más országokból eredő műsorszolgáltatások korlátozására, a televíziós adások továbbközvetítésének ideiglenes felfüggesztésére is lehetőséget adott, ha:

- a) egy másik tagállamból származó televíziós adás, mely nyilvánvalóan, súlyosan és nyomatékosan megsértette a kiskorúak védelmére vonatkozó előírásokat (22. cikk);
- b) a megelőző 12 hónap során a műsorszolgáltató ugyanezt az előírást legalább 2 korábbi alkalommal megsértette;
- c) az érintett tagállam írásban értesítette a műsorszolgáltatót és a Bizottságot az állítólagos jogsértésekről és abbéli szándékáról, hogy a továbbközvetítést korlátozni fogja, amennyiben ismét ilyen jogsértés következne be;
- d) a műsorszolgáltató állammal és a Bizottsággal folytatott konzultációk nem vezettek baráti megállapodásra az értesítéstől számított 15 napon belül és az állítólagos jogsértés továbbra is fennállt.

A felfüggesztés közösségi joggal való összhangjáról a Bizottság gondoskodott, melynek során felkérhette az érintett tagállamot, hogy sürgősséggel vessen véget a közösségi jogba ütköző felfüggesztésnek [2. cikk (2) bek.]. Meghatározott feltételek fennállása esetén tehát tagállamok felléphettek a kiskorúakat súlyosan károsító vagy valószínűleg károsító tartalmakat sugárzó, de nem saját joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatókkal szemben, és ideiglenesen felfüggeszthették azok terjesztését. A más tagállamból származó televíziós adás közvetítésének korlátozását a Televíziózás határok nélkül irányelvet módosító 97/36/EK számú irányelv is lehetővé tette, amennyiben a 22. cikk (1)–(2) bekezdésének kifejezett, nyilvánvaló és súlyos megsértéséről volt szó (2a. cikk).⁵⁰⁴

A rendelkezésre hivatkozva több tagállam is korlátozta a más országból eredő műsorszolgáltatásokat, megakadályozva azok továbbközvetítését. Az Egyesült Királyság például többször is sikeresen lépett fel a 2. cikk alapján olyan külföldi, másik tagállam joghatósága alá tartozó műsorszolgáltatókkal szemben, amelyek kemény pornográfiát sugároztak.⁵⁰⁵ Az Európai Bizottság hangsúlyozta, hogy a műsorok tartalmának erköl-

503 NYAKAS i. m. (19. lj.) 129–130.

504 Az Európa Tanács által 1989-ben elfogadott határokat átlépő televíziózásról szóló egyezménye szintén lehetőséget ad a műsorszolgáltatás felfüggesztésére: ha a vélelmezett megsértés nyílt, komoly és súlyos természetű, fontos közérdekű témákkal függ össze és a 7. cikk 1. bekezdését érinti, továbbá, ha a tájékoztatást követő két hét elteltével továbbra is változatlanul fennáll, a vevő Fél ideiglenesen felfüggesztheti a kifogásolt műsorszolgáltatás továbbközvetítését [24. cikk (2) bek.].

<http://www.europatanacs.hu/pdf/Televizio.pdf>

505 Commission opinions C(96) 3933 final in the „Rendez-Vous Télévision” case and C(95) 2678 final in the „XXXTV” case.

csi megítélése a tagállamokon múlik, amelyek elsődleges felelősséggel bírnak a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók által közvetített televíziós műsorok engedélyezését vagy továbbításának tiltását illetően. A tagállamok felfogásától függ, hogy mely műsorszolgáltatás felfüggesztését kívánják, mert az meglátásuk szerint súlyosan ártalmas műsort közvetít, vagy mely tartalmakhoz nem engednek hozzáférést az adásidő nem megfelelő megválasztása vagy a kiskorúak távoltartását biztosító egyéb technikai eszköz hiánya miatt. A Bizottság leszögezte, hogy a fogadó ország és a származási ország hatóságai másként vélekedhetnek egy adott műsor 22. cikket sértő jellegéről. Továbbá a fogadó állam által tett intézkedések nem érintik azokat az intézkedéseket, amelyeket szükség esetén a műsorszolgáltató felett joghatósággal bíró állam tett. A Bizottság szerint ez nem jelenti a joghatóság átruházását, hanem kivételes lehetőséget biztosít a fogadó államnak, hogy vitathatatlanul súlyos esetben intézkedéseket hozzon érdekei védelmében. A Bizottság azt is leszögezte, hogy a tagállamok a 2. cikk alapján nem alkalmazhatnak hátrányosan megkülönböztető erkölcsi kritériumokat a műsorszolgáltatók között. Így nem elfogadható, ha szigorúbban lépnek fel a területükre közvetített műsorokkal, mint azokkal a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatókkal szemben, amelyek külföldre közvetítenek.⁵⁰⁶

Az Egyesült Királyság egy harmadik esetben a Dániából sugárzott Eurotica Rendez-Vous Television csatorna vételét dekóderek árusításához kötötte, a műsorszolgáltató reklámozását pedig bűncselekménynek nyilvánította. 1998-ban az Európai Bizottság végül helybenhagyta az intézkedéseket, egyetértve azzal, hogy a műsorszolgáltatás nyilvánvalóan, súlyosan és nyomtatékosan megsértette az irányelv kiskorúak védelmére vonatkozó előírásait. A műsorszolgáltató fellebbezéssel élt az Európai Bírósághoz, amely azonban elfogadhatatlannak nyilvánította a fellebbezést.⁵⁰⁷

Az Európai Bíróság 1998-ban egy tanácsadó véleményében azt is kimondta, hogy a televíziós műsort fogadó állam hatósága értékelheti – az állam védendő értékeivel és jogszabályaival összhangban –, hogy mely műsorok károsíthatják súlyosan a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését. A továbbközvetítés felfüggesztését lehetővé tévő indokoknak együttesen kell fennállniuk, figyelemmel az arányosság elvére is. A Bíróság ezzel gyakorlatilag szabad kezdet adott a tagállamoknak a határokat átlépő tartalmak megítélésével és korlátozásával kapcsolatosan.⁵⁰⁸

A De Agostini és TV-Shop ügyekben⁵⁰⁹ Svédország olyan, az Egyesült Királyság területén letelepedett televíziós csatornák műsorainak közvetítése ellen kívánt fellépni, amelyek nem feleltek meg a gyermekek ártalmas kereskedelmi befolyással szembeni védelmét szolgáló svéd reklámkorlátozásoknak. A De Agostini cég a televíziós csatornákon Olaszországban

506 BAKOS i. m. (3. lj.) 83.

507 SZILÁDY i. m. (81. lj.) 1–2.; Stefaan VERHULST: United Kingdom. Eurotica Rendez Vous Proscribed. *IRIS-Merlin*, 1998/9.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/1998/9/article31.en.html>;

T-69/99., Danish Satellite TV (DSTV) A/S (Eurotica Rendez-Vous Television) v. Commission of the European Communities [2000] ECR II-4039.

508 Advisory Opinion of the Court of 12 June 1998 in Case E-8/97 (Request for an advisory opinion from Oslo byrett): TV 1000 Sverige AB v. The Norwegian Government, represented by the Royal Ministry of Cultural Affairs (Council Directive 89/552/EEC – Transfrontier television broadcasting – Pornography).

509 C-34/95., C-35/95., C-36/95., Konsumentombudsmannen (KO) v. De Agostini (Svenska) Förlag AB and TV-Shop i Sverige AB (1997) ECR I-3843.

nyomatott gyermekeknek szóló folyóiratot kívánt reklámozni. A fogyasztóvédelmi ombudsman kérte a versenybírástól, hogy tiltsa meg a folyóirat reklámozását, mivel a reklámok elsődleges célpontjai 12 év alattiak voltak, a svéd szabályok pedig tisztességtelen magatartásnak minősítették a 12 éven aluli gyermekek számára sugárzott televíziós reklámokat. A svéd versenybíróság az Európai Bírósághoz fordulva előzetes döntéshozatalt kért abban kérdésben, hogy az EK 30. és az 59. cikke, valamint a Televíziózás határok nélkül irányelv tiltja-e valamely tagállamnak, hogy egy másik tagállamban bejegyzett televíziós szolgáltató által sugárzott reklámokkal szemben intézkedéseket hozzon, illetve van-e akadálya a gyermekeknek szóló reklámok tilalmát kimondó svéd előírás alkalmazásának.

A Bíróság rámutatott arra, hogy az irányelv 2a. cikk (2) bekezdése a kiskorúak védelmére vonatkozó előírások – 22. cikk (1)–(2) bekezdése – nyilvánvaló, súlyos és nyomatékos megsértését mondja ki. Annak meghatározása pedig, hogy mely műsorszám minősül erőszakosnak vagy pornográfának, illetve sérti a kiskorúak védelmére vonatkozó előírásokat, az általános joghatósággal rendelkező tagállam hatóságainak hatáskörébe tartozik. A Bíróság szerint az irányelv által lehetővé tett szigorúbb előírások kizárólag az azokat elfogadó tagállamban letelepedett szolgáltatóval szemben alkalmazhatók, a más tagállamban letelepedett szolgáltatóval szemben nem. E szabályok be nem tartása nem jelent jogszabály-megkerülést. Így az Egyesült Királyságból továbbított műsorszolgáltatások esetében nem megengedhető a svéd gyermekek védelmét szolgáló belföldi szabályok szerinti másodlagos svéd ellenőrzés.⁵¹⁰

A Bizottságnak az irányelv kiskorúak védelmével kapcsolatos előírásainak alkalmazásáról szóló hatodik jelentéséből⁵¹¹ kiderül, hogy az Egyesült Királyság 2005-ben az „Extasi TV” nevű televíziós szolgáltatást kívánta betiltani azzal az indokkal, hogy a szolgáltatás nyilvánvalóan, súlyosan és nyomatékosan megsértette az irányelv 22. cikkét. A szolgáltatást Spanyolországban található műholdas létesítmények segítségével továbbították, ám az adás összeállítása és szerkesztése egy olaszországi székhellyel rendelkező vállalkozás feladata volt. Emiatt nem volt egyértelmű, hogy mely tagállam rendelkezik joghatósággal a műsorszolgáltató felett. A Bizottság 2005. július 11-i határozata az intézkedéseket a közösségi joggal összeegyeztethetőnek találta.

Egy másik ügyben az ANPBA spanyol állatvédő egyesület a bikaviadalok spanyol műsorszolgáltatók általi közvetítését kívánta betiltani. A panaszos szerint a bikaviadalok közvetítése indokolatlan erőszakot tartalmaznak, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését. Kifogásolta azt is, hogy a 89/552/EGK irányelvet végrehajtó spanyol jogszabály, a 22/1999. számú rendelet nem rendelkezett az irányelv 22. cikkében megállapított kötelezettségről. A Bizottság azonban úgy vélte, hogy a spanyol jogszabály 17. cikke⁵¹² megfelelően ültette át az irányelv 22. cikkét annak ellenére, hogy nem tett említést

510 Rachael Craufurd SMITH (ford. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs): Az audiovizuális médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályozói hatáskör meghatározása az Európai Unióban. In *Medias Res*, 2012/1. 23.; KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 178–179.

511 A Bizottság hatodik jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról. COM(2007) 452, Brüsszel, 2007.10.24.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0452:FIN:HU:PDF>

512 Act 25/1994, 12 July 1994, on the incorporation of the Directive on Television without Frontiers (modified by the Act 22/1999, 7 June 1999).

az indokolatlan erőszakról. Az irányelv az indokolatlan erőszak és a pornográfia fogalmát csupán a kiskorúak fejlődését súlyosan károsítható televíziós programok tartalmának illusztrálásaként említi, azaz a 22. cikk alkalmazási köre nemcsak e két sajátos szempontra korlátozódik, hanem más helyzetekre is kiterjed. Mivel e két típusú program egyértelműen káros a kiskorúak fejlődésére, ezért azok a spanyol rendelkezés hatálya alá tartoznak. A Bizottság ezért az ANPBA panaszát elutasította.

A szervezet ezután az Európai Ombudsmanhoz fordult, ám az ombudsman egyetértett a Bizottság elemzésével és álláspontjával, ezért a 2006. január 12-én kelt határozatával lezárta az ügyet.⁵¹³ Az ombudsman megállapítása szerint a 22. cikk azt tiltja, hogy a tagállamok a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók számára engedélyezzék az olyan televíziós programok közvetítését, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fejlődését. Az irányelv nem határozza meg e programok típusait, csupán példaként említi a pornográfiát és az öncélú erőszakot. Egy irányelv nemzeti jogba történő átültetése pedig nem jelenti feltétlenül azt, hogy annak rendelkezéseit a nemzeti jogszabálynak ugyanolyan szavakkal kell végrehajtania, mivel az általános jogi kontextus is elegendő lehet, ha teljes mértékben biztosítja az irányelv alkalmazását. Bár a spanyol jogszabály 17. cikke nem tartalmazza kifejezetten a pornográf és öncélú erőszakot tartalmazó programokat, az gyakorlatilag megegyezik az irányelv 22. cikkével. A Bizottság elutasító döntése ezért ésszerűnek tekinthető.⁵¹⁴

Ugyanakkor a tagállamok nem hivatkozhatnak a felfüggesztés irányelvben meghatározott feltételeire annak érdekében, hogy általános tilalmat irjanak elő. A tilalom csak konkrétan megjelölt csatornákkal vagy műsorszolgáltatókkal szemben alkalmazható.⁵¹⁵ A felfüggesztés kérdésében nem dönthet teljesen egyedül a fogadó állam, mivel csak olyan esetben van lehetőség a fogadott műsor blokkolására, amit a Bizottság „elfogadhatatlanul súlyosnak” minősít, és amelyben nem áll fenn a helyi műsorok előnyben részesítése sem.⁵¹⁶ Többek szerint az irányelv nem is tette lehetővé, hogy ilyen esetek nagyobb számban forduljanak elő, mivel a 2. cikk feltételként írta elő, hogy 22. cikk sérelmére legalább két alkalommal kerüljön sor, és a tagállam az intézkedés megtétele előtt széles körű egyeztetést folytasson le. Tekintettel az egyes országok közti kulturális különbségekre és az eljárás kezdeményezésének bonyolultságára, valószínűbb, hogy a tagállamok inkább más úton oldták meg a konfliktusokat.⁵¹⁷

Az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv is lehetőséget ad a kiskorúak védelme érdekében a más tagállamokból származó televíziós műsorszolgáltatások korlátozására, a továbbkövetítésük ideiglenes felfüggesztésére, ha:

- a) a más tagállamból származó televíziós műsorszolgáltatás nyilvánvalóan, komolyan és súlyosan sérti a 27. cikk (1) vagy (2) bekezdését, azaz a televíziós műsorszolgáltatás súlyosan, illetve valószínűleg károsíthatja a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését;
- b) a megelőző 12 hónap alatt a műsorszolgáltató legalább két korábbi alkalommal megsértette a fenti az előírást (előírásokat);

513 Decision of the European Ombudsman on complaint 3133/2004/JMA against the European Commission. <http://www.ombudsman.europa.eu/decision/en/043133.htm>

514 Európai Ombudsman. Éves jelentés 2006. 58–59.

515 BAKOS i. m. (3. lj.) 81–82.

516 Uo., 85.

517 Mike FEINTUCK – Mike VARNEY (ford. ALMÁSI Gábor): *Médiaszabályozás, közérdek, törvény*. Budapest, Gondolat, AKTI, 2010. 183–184.

- c) az érintett tagállam írásban értesítette a műsorszolgáltatót és a Bizottságot az állítólagos jogsértésekről és az általa tervezett intézkedésekről;
- d) az adást közvetítő tagállammal és a Bizottsággal folytatott konzultáció nem eredményezett egyezséget az értesítéstől számított 15 napon belül és az állítólagos jogsértés továbbra is fennáll.

A tagállam által hozott intézkedésekről szóló értesítést követő két hónapon belül a Bizottság határozatot hoz arról, hogy az intézkedések megfelelnek-e az uniós jognak. Amennyiben úgy határoz, hogy nem felelnek meg, a tagállam köteles sürgősséggel megszüntetni a kérdéses intézkedéseket [3. cikk (2) bek.].

A más tagállamból sugárzott televíziós műsorszolgáltatás továbbra is csak kevés esetben korlátozható a fogadó állam által. Az irányelv csak kivételesen teszi lehetővé a tagállamok számára a külföldi műsorszolgáltatásokkal szembeni közvetlen fellépést, ha a másik tagállam nem biztosítja, hogy a joghatósága alá tartozó szolgáltatás megfeleljen az irányelv előírásainak. Ilyen eset, ha a médiaszolgáltatás olyan erőszakos vagy pornográf elemeket tartalmaz, amelyek súlyosan károsak lehetnek a kiskorúak testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődésére. Kérdés azonban, hogy az irányelv alkalmazásában mi minősül a kiskorúak számára súlyosan káros és valószínűleg káros tartalomnak. A 27. cikk (1) bekezdése csak általánosságban utal a pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmazó műsorokra. Kérdés az is, lehetséges-e közös álláspontot kialakítani a gyermekek védelme tekintetében. Például amíg az egyik tagállamban a pornográf műsorokat a gyermekek erkölcsi fejlődését súlyosan károsító tartalomnak tartják, addig egy másik tagállamban ugyanazt a tartalmat csak esetlegesen tekintik károsnak, és a tilalom helyett elegendőnek vélik a hozzáférés korlátozását.

A különbségekre megoldás lehet a 27. cikk olyan értelmezése, amely nemcsak annak biztosítására kötelezné a tagállami hatóságokat, hogy a joghatóságuk alá tartozó műsorszolgáltatók a saját országukban ne károsítsák a gyermekek fejlődését, hanem arra is kötelezné a szolgáltatókat, hogy kerüljék a károkozást azokban a tagállamokban is, ahol a szolgáltatást igénybe lehet venni. A 27. cikk nem tartalmaz arra utalást, hogy a kiskorúak kizárólag a műsorszolgáltató származási országában élő kiskorúakat jelentik-e. Egy másik értelmezés szerint a kiskorúak védelme nem nemzeti, hanem egy közös európai szabály, amelynek alkalmazása a társadalmi és kulturális különbségek miatt tagállamonként eltérő lehet. E megközelítés összhangban állna a származási ország általi ellenőrzés elvével – a műsorszolgáltatóknak kizárólag egyetlen, a letelepedés helye szerinti tagállam szabályainak kell megfelelniük, nem pedig a műsoraikat fogadó, illetve a médiaszolgáltatás nyújtásának helye szerinti országok szabályainak –, miközben biztosítani igyekszik a gyermekek védelmét függetlenül attól, hogy hol élnek. Emellett nem zárja ki, hogy a fogadó állam az irányelv 3. cikk (2) bekezdése alapján fellépjen, amikor a származási ország nem fordít megfelelő figyelmet a tagállamok közötti eltérő felfogásra. Mindenesetre az irányelv 3. cikk (2) bekezdésének a 27. cikkel való kapcsolatát mindenképpen szükséges pontosítani.⁵¹⁸

További kérdés a nem kifejezetten az audiovizuális szolgáltatásokra, a televíziózásra vonatkozó általános jogszabályok alkalmazása. Az ilyen jogszabályoknak közérdekű célt kell szolgálniuk, és nem lehet kifejezett céljuk a más tagállamok joghatósága alá tartozó televíziós adások közvetítésének megakadályozása. Így például az obszcenitásra vonatkozó büntetőjogi szabályok akkor is elfogadhatóak, ha megakadályozzák a más országból érkező, továbbított

518 SMITH (ford. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs) i. m. (510. lj.) 22–26.

szolgáltatások nyújtását, amennyiben azok nem közvetlenül a továbbközzvetítést akadályozzák. A műsorszolgáltatóval szemben a szolgáltatás miatt bírság vagy akár szabadságvesztés büntetés is kiszabható, viszont a műsorszolgáltatást tiltó vagy felfüggesztő közvetlen intézkedések elfogadása nem lehetséges.⁵¹⁹

Az irányelv lehetővé teszi a más tagállamból származó lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások vételének korlátozását is a következő feltételek teljesülése esetén:

- a) az intézkedések a kiskorúak védelme érdekében szükségesek, és egy olyan lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás ellen irányulnak, amely a fenti célt sérti, vagy komolyan és súlyosan veszélyezteti, valamint az említett céllal arányosak;
- b) a szóban forgó intézkedés meghozatala előtt és a bírósági eljárás sérelme nélkül, ideértve az előzetes eljárásokat és a bünygi nyomozás keretében végrehajtott intézkedéseket, a tagállam:
 - felkérte azon tagállamot, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, hogy intézkedjen, és a tagállam ezt nem tette meg, vagy az intézkedések nem voltak megfelelőek;
 - közölte a Bizottsággal és azzal a tagállammal, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, hogy ilyen intézkedéseket szándékozik tenni.

Az értesítési kötelezettség alól a tagállamok sürgős esetekben eltérhetnek, ilyenkor a tagállam az intézkedésekről a lehető legrövidebb időn belül értesíti a Bizottságot és azt a tagállamot, amelynek joghatósága alá a szolgáltató tartozik, megjelölve azokat az okokat, amelyek miatt a tagállam az esetet sürgősnek tekinti. Ezt követően a Bizottság a lehető legrövidebb időn belül megvizsgálja a közölt intézkedések összeegyeztethetőségét az uniós joggal. Ha arra a következtetésre jut, hogy azok összeegyeztethetetlenek az uniós joggal, a Bizottság felkéri a tagállamot, hogy tartózkodjon a tervezett intézkedésektől vagy sürgősen szüntesse meg a kérdéses intézkedéseket [3. cikk (4)-(6) bek.].

4. Reklámkorlátok a kiskorúak védelmében

Az Európai Unió reklámszabályozása területén is vannak a kiskorúak védelme érdekében megfogalmazott korlátozások. A 89/552/EGK irányelv egységesítette először a televíziós reklámokra vonatkozó legfontosabb előírásokat. Az irányelv részletesen szabályozta az alkohol-tartalmú italok reklámozását (15. cikk), és korlátokat határozott meg a kiskorúak erkölcsi és fizikai védelme érdekében is (16. cikk).⁵²⁰ Az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv a reklámok szabályozását is jelentősen megújítja. Az audiovizuális kereskedelmi közleményekre vonatkozó szabályok valamennyi médiaszolgáltatóra, így a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra is vonatkoznak. A gyermek- és fiatalkorú fogyasztók védelme érdekében az audiovizuális kereskedelmi közlemény nem sértheti a kiskorúak fizikai vagy erkölcsi fejlődését. Ennek megfelelően nem buzdíthat közvetlenül kiskorúakat termék vagy szolgáltatás megvásárlására vagy bérbevételére tapasztalatlanságuk vagy hiszékenyséjük kihasználásával, közvetlenül nem bátoríthat kiskorúakat arra, hogy rábeszéljék szüleiket vagy

⁵¹⁹ Uo., 29–30.

⁵²⁰ Az Európa Tanács határokat átlépő televíziózásról szóló egyezménye a reklámokra vonatkozó általános tartalmi korlátként kimondja, hogy a gyermekeknek szóló vagy gyermekeket felhasználó reklámozásnak és televíziós vásárlásnak tartózkodnia kell mindentől, ami sértheti a gyermekek érdekeit, és tekintettel kell lennie különleges fogékonyságukra. A televíziós vásárlás nem ösztönözheti a kiskorúakat áruk és szolgáltatások vásárlására és bérletére irányuló szerződések megkötésére (11. cikk).

másokat a reklámozott termék vagy szolgáltatás megvásárlására, nem használhatja ki a kiskorúak szülei, tanárai és más személyek iránti különleges bizalmát, és indokolatlanul nem ábrázolhat kiskorút veszélyes helyzetekben [9. cikk (1) bek. g) pont].

A tagállamoknak és a Bizottságnak ösztönözniük kell a médiaszolgáltatókat arra, hogy magatartási kódexeket dolgozzanak ki a gyermekműsorokat kísérő vagy azokban foglalt, olyan élelmiszereket és italokat népszerűsítő audiovizuális kereskedelmi közleményekre vonatkozóan, amelyek olyan táplálkozási vagy élettani hatással bíró tápanyagokat és egyéb anyagokat tartalmaznak, különösen zsírt, transz-zsírsavakat, só/nátriumot és cukrokat, amelyeknek túlzott mértékű bevitele a teljes étrendben nem ajánlott [9. cikk (2) bek.]. Az irányelv így a kiskorúak egészséges táplálkozása érdekében magatartási kódexek elfogadására ösztönzi a tagállamokat a magas zsír-, só- és cukortartalmú élelmiszerek reklámozásával kapcsolatban (ún. HFSS élelmiszerek).⁵²¹

Az alkoholtartalmú italokra vonatkozó audiovizuális kereskedelmi közlemény nem célozhat kifejezetten kiskorúakat, és nem bátoríthat az ilyen italok mértéktelen fogyasztására [9. cikk (1) bek. e) pont]. Az irányelv az alkoholtartalmú italok televíziós hirdetésére és televíziós vásárlási műsoraiba külön kritériumokat állapít meg. Az alkoholos italok televíziós hirdetései és televíziós vásárlási műsorai nem szólhatnak kifejezetten kiskorúaknak, illetve különösen nem ábrázolhatnak kiskorúakat ezen italok fogyasztása közben [22. cikk a) pont].

5. Egyesült Királyság

A gyermekek védelméről az angol jog is gondoskodik. A Children and Young Persons (Harmful Publications) Act 1955⁵²² tiltja a gyermekek és fiatalok erkölcsét megrontó, lezüllesztő publikációk közzétételét. A törvény hatálya minden olyan könyvre, magazinra vagy más hasonló műre kiterjed, amely valószínűleg gyermekek vagy fiatalok (18 év alatti személyek) kezébe kerülhet, és részben vagy egészben olyan történeteket mutat be (képpel vagy anélkül), amelyek bűncselekményeket, erőszakos cselekményeket vagy kegyetlenséget, visszataszító, szörnyű eseményeket tartalmaz oly módon, hogy a mű egészében véve megrontaná azokat a gyermekeket vagy fiatalokat, akiknek a kezébe kerülhet (Section 1). A törvény büntetni rendeli azt is, aki ilyen művet nyomtat, kiad, elad, bérbe ad, vagy ilyet a terjesztés szándékával birtokol (Section 2).

5.1. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában

Az angol médiaszabályozásban is kiemelt szerepet játszik a kiskorúak védelme. A kiskorúakra vonatkozó előírások a Communications Act 2003 ún. első tartalomszabályozási szintjébe (negative content regulation) tartoznak, amelyek minden műsorszolgáltatóra – így a kábelen és műholdon terjesztett, valamint a digitális, földfelszíni műsorszolgáltatásokra is – nézve

521 BAKOS Eszter: *A kiskorúak védelme az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv tükrében*. XI. RODOSZ 2010 Konferenciakötet, Kolozsvár, 2010.

http://otodikalprogram.huminf.u-szeged.hu/sites/default/files/BakosEszterAkiskorukVedelme_0.pdf

522 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/3-4/28/contents>

kötelezőek. A törvény csak általánosságban határoz meg tartalmi szabályokat. A kiskorúak védelmét szolgáló részletes szabályokat a brit médiahatóság, az Office of Communications (OFCOM) Műsorszolgáltatási kódexe, a Broadcasting Code 1. fejezete⁵²³ határozza meg. A Communications Act 2003 alapján az OFCOM további kódexeket is készít, amelyek célja a 18 éven aluli személyek, a kiskorúak védelme is [Section 319 (2) bek. a) pont].⁵²⁴ Emellett az OFCOM-nak a tevékenysége során is figyelembe kell vennie a gyermekek és más, speciális védelmet igénylő csoportok „sebezhetőségét” [Section 3 (4) bek.].

A kódex általános szabályként kimondja, hogy a műsorszolgáltatásban nem szabad olyan anyagokat sugározni, amelyek a 18 éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan károsíthatják. A műsorszolgáltatónak minden ésszerű lépést meg kell tennie a 18 éven aluliak védelme érdekében (1.1–1.2). Külön kell védeni a gyermekeket – a 15 évnél fiatalabbakat – a nekik nem megfelelő tartalmak megfelelő ütemezésével, a műsorrend kialakításával. Ennek során figyelembe kell venni: a tartalom természetét; a műsort néző gyermekek várható számát és korát, figyelembe véve az iskolaidő, a hétvége és a szünidő közötti különbségeket; a műsor kezdési és befejezési időpontját; a csatorna vagy a műsorszolgáltatás és az adott műsor természetét; a közönség valószínűsíthető várakozásait az adott műsorszolgáltatással szemben egy adott időpontban és adott napon (1.3).

A televíziós műsorszolgáltatóknak a műsorszerkesztés során figyelembe kell venniük az ún. vízválasztó (watershed) időpontot, amely azt jelenti, hogy a gyermekek számára alkalmatlan anyagokat csak 21:00 és 5:30 óra között lehet bemutatni. A vízválasztó-időpont nem kódolt prémium filmcsatornák esetében este 8 óra, míg a kódolt prémium vagy pay-per-view csatornákon nincs ilyen korlátozás (1.4). A rádiós műsorszolgáltatóknak is figyelemmel kell lenniük azokra az időszakokra, amikor a műsort valószínűleg gyermekek is hallgatják. A vízválasztó-időpont előtt közvetített televíziós műsorok esetén a közönséget világosan tájékoztatni kell az olyan tartalomról, amely a gyermekek számára zavaró, félelemkeltő lehet (1.7).

A vízválasztó kapcsán említést érdemel az OFCOM-nak egy 2011-ben készült felmérése,⁵²⁵ amelyben a megkérdezettek 96%-a vélte úgy, hogy a gyermekeknek nem való tartalmakat a televíziós műsorszolgáltatóknak csak egy meghatározott időpont után szabad közzétenniük. A felnőtt nézők 77%-a szerint pedig a 21 óra megfelelő időpont a vízválasztó kezdetére.⁵²⁶

A műsorszolgáltatónak a szexuális és más bűncselekményekről szóló tudósításai során figyelmet kell fordítania arra is, hogy a műsor ne vezessen a fiatalkorú, illetve a szexuális támadás áldozata, tanúja vagy vádlottja személyazonosságának felfedéséhez. Nagy körültekintéssel kell eljárnia a műsorszolgáltatónak a kiskorúakkal kapcsolatban abban az esetben, ha nyomozati szakban tudósít valamely feltételezett bűncselekményről, ennek során figyelembe kell vennie a kiskorúak sérülékenységét (1.8–1.9). Az illegális kábítószeres használata, a dohányzás és az alkohol:

523 <http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/protecting-under-18s/>

524 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21/section/319>

525 <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/tv-research/UK-Audience-attitudes.pdf>

526 NYAKAS Levente: A felnőttek háromnegyede támogatja a televíziós „vízválasztó” időzítését az Egyesült Királyságban. Médiatudományi Intézet, 2012. szeptember 26.

http://mtmi.hu/cikk/136/A_felnotttek_haromnegyede_tamogatja_a_televizios_vizvalaszto_idoziteset_az_Egyesult_Kiralysagban;

A vízválasztóról és annak megítéléséről: Gillian RAMSAY: The Watershed: Providing a Safe Viewing Zone. British Broadcasting Corporation, Broadcasting Standards Commission, Independent Television Commission. 2003 október.

<http://downloads.bbc.co.uk/guidelines/editorialguidelines/research/watershed.pdf>

- nem szerepelhet elsősorban gyermekeknek, kiskorúaknak készült műsorszámban a különleges szerkesztői indok kivételével;
- a vízválasztó-időpont előtt, illetve olyan időpontban, amikor valószínűleg sok 18 éven aluli nézi a műsort (vagy hallgatja a rádiót) használatuk bemutatása általában kerülendő, illetve a használatuk ábrázolása semmiképp sem lehet elnéző vagy ösztönző jellegű kivéve, ha az ábrázolás szerkesztőileg indokolt (1.10).

Az erőszak és a veszélyes magatartás ábrázolása kapcsán a kódex kimondja, hogy az erőszak – akár fizikai, akár verbális –, annak következményei és leírása a vízválasztó-időpont előtt csak megfelelően korlátozott mennyiségben mutatható be, és csak akkor, ha ezt a kontextus kellően igazolja. A gyermekek által könnyen utánozható erőszakos és veszélyes magatartás elsősorban kiskorúaknak készült műsorszámban a különleges szerkesztői indok kivételével nem ábrázolható, illetve a vízválasztó-időpont előtt csak megfelelő szerkesztői indokkal ábrázolható (1.11–1.13). A vízválasztó-időpont előtt nem sugározható „sértő nyelvezetet” (offensive language) használó műsorszám. A sértő nyelvezet használata az elsősorban gyermekeknek készült műsorszámban csak igen kivételes körülmények között megengedett. Az ilyen nyelvhasználat vízválasztó-időpont előtt csak a kontextus által igazolható esetekben megengedett, de az ilyen kifejezések gyakori használatát a vízválasztó-időpont előtt minden esetben kerülni kell (1.14–1.16). Pornográf (ún. felnőtt tartalmak, adult-sex material) tartalmakat csak a prémium és a pay-per-view szolgáltatások mutathatnak be 22:00 és 5:30 között, a hozzáférés megfelelő korlátozása mellett, ha biztosítják, hogy a műsorhoz csak felnőttek férhetnek hozzá (1.18). A vízválasztó-időpont előtt szexuális érintkezés csak komoly oktatási célból mutatható be. A szexuális viselkedésnek, illetve az ilyen magatartás leírásának szerkesztőileg indokoltnak kell lennie minden olyan esetben, amikor a műsorszámot a vízválasztó-időpont előtt mutatják be, és megfelelően korlátozotttnak kell lennie. A meztelenség 9 óra előtti bemutatása akkor megengedett, ha azt a körülmények indokolják (1.17–1.21). Ördögűzés, okkult tevékenységek és a paranormális jelenségek vízválasztó-időpont előtt nem sugározhatók. A szórakoztató célt szolgáló okkult vagy paranormális jelenségek nem mutathatók be akkor sem, amikor a műsort várhatóan a gyermekek nagy száma nézi (1.27).

A kódex a televíziós tartalmakra nem határoz meg külön besorolási rendszert, ehelyett a filmek televíziós bemutatásával kapcsolatban a British Board of Film Classification (BBFC) gyakorlatára támaszkodik. Nem mutatható be olyan film, amely megtagadja a BBFC besorolását, kivéve, ha azt utólag mégis besorolják, vagy a BBFC jelzi, hogy az általa használt szempontok alapján a film nem minősülne alkalmatlannak. Nem adhatók le a klasszifikáció miatt kivágott jelenetek sem, kivéve, ha a BBFC megerősíti, hogy a vágás a televíziós bemutatásnál alacsonyabb kategóriába sorolás miatt történt, vagy a jelenlegi besorolási szempontok alapján már nem kellene kivágni a filmből. A BBFC által 18-as kategóriába besorolt filmek nem adhatók le 21:00 előtt (kivéve a pay-per-view szolgáltatásokat), és még ebből sem következik minden esetben, hogy a film a 9 órás műsorsávban leadható. Az előfizetési filmszolgáltatások a 15-ös besorolású filmeket bármely napszakban sugározhatják, feltéve, hogy a korhatáros filmekhez való korlátozott hozzáférés megfelelően biztosítva van, és az előfizetők a biztonsági rendszer működéséről világos tájékoztatást kapnak. A pay-per-view szolgáltatások a 18-as besorolású filmet is bármikor leadhatják, ha a műsor tartalmáról részletes tájékoztatást adnak, valamint ha a számlán minden egyes megnézett film azonosítható. Az R18 besorolású filmek nem mutathatók be műsorszolgáltatásban (1.22–1.26). Pornográf (ún. felnőtt tartalmak, adult-sex material) tartalmakat csak a prémium és a pay-per-view szolgáltatások mutathatnak be 22:00 és 5:30 között, a hozzáférés megfelelő korlátozása mellett.

A kódex a gyermekek műsorszámokban való megjelenését is szabályozza. A műsorszolgáltatók megfelelő gondossággal kell kezelniük a műsorban szereplő vagy más módon részt vevő kiskorúak fizikai és érzelmi jólétét, emberi méltóságát. Ez független a megjelenéshez való – bármilyen és bárki által adott – hozzájárulástól. A műsor nem okozhat felesleges stresszt és szorongást a kiskorúban a szereplés vagy a műsor sugárzása során. A kiskorúaknak adott jutalmaknak igazodniuk kell mind a résztvevők, mind a célközönség életkorához (1.28–1.30). A kódex magánélet védelméről szóló 8. fejezete a kiskorúak magánszférájának védelmére pedig külön előírásokat határoz meg. A műsorszolgáltatónak különös figyelmet kell fordítania az ilyen személyek védelmére. A 16 éven aluli gyermekek magánszférájának megsértéséhez a szülőtől, gondozótól vagy más erre jogosult nagykorú személytől, vagy – ha az lehetséges – magától az érintett személytől kell a hozzájárulást megszerezni, kivéve akkor, ha az adott ügy csekély súlyú, és az érintett szereplése csekély mértékű. Kiskorú szülői vagy gondozói hozzájárulás nélkül nem kérdezhető magánéleti ügyekről. Indokolt esetben a műsorszolgáltató eltekinthet az előírásoktól.

5.1.1. *Sértő és ártalmas tartalmak (offensive and harmful content)*

Az angol médiaszabályozás ún. sértő és káros tartalmakkal szemben is védelmet nyújt. Az elektronikus média vonatkozásában a Broadcasting Act 1996 még előírta az „ízlés és az illem” (taste and decency) tiszteletben tartását, ám a Communications Act 2003 már csak a „sértő és ártalmas” (offensive and harmful) tartalmak sugárzását tiltja [Section 319 (2) bek. f) pont].⁵²⁷ E szabály is az első szabályozási szintbe tartozó általános tartalmi követelmény, így az minden műsorszolgáltatóra vonatkozik. A Communications Act 2003 felhatalmazása alapján a médiahatóság, az OFCOM feladatai közé tartozik a sértő és ártalmas tartalmak ellen védelmet nyújtó szabályozás alkalmazása is [Section 3 (2) bek.]. A sértő és ártalmas tartalmakra vonatkozó részletes szabályokat a Broadcasting Code 2. fejezete részletezi.⁵²⁸ A kódex szerint a nagyközönség számára káros és sértő anyagok a műsorszolgáltatásban csak akkor jelenhetnek meg, ha ezt a közlés összefüggései igazolják (pl. sugárzás időpontja, a műsorszolgáltató jellege, a műsor tartalma stb.). Sértő anyag többek között, de nem kizárólagosan, a sértő nyelvezet, erőszak, nemi erőszak, szexualitás, megalázás, az emberi méltóság megsértése, diszkriminatív bánásmód vagy nyelvezet (például koron, fogyatékoságon, nemi, faji, vallási, hitbéli és szexuális irányultságon alapuló). A közönséget megfelelően tájékoztatni kell, ha ez segíti elkerülni vagy minimalizálni a sérelmet. A műsorszolgáltatóknak egyébként tartózkodniuk kell a sérelmes és káros tartalmak sugárzásától. Ilyen például az erőszak dicsőítő ábrázolása; veszélyes vagy súlyosan antiszociális, másokat hasonló magatartásra ösztönző magatartások ábrázolása; öngyilkosság módszereinek bemutatása; okkultizmus, paranormális jelenségek valódinak ábrázolása, ördögűzés és jóvendőmondás objektivitása; hipnózis ábrázolása, szimulált hírek bemutatása; tudatosan nem észlelhető technikák alkalmazása stb. A fejezet foglalkozik a vetélkedők, versenyek és szavazások tisztességes lebonyolításának feltételeivel is.

Az OFCOM a kódex 2. fejezetéhez kiadott irányelvében tovább részletezi a sértő nyelvezetre (offensive language) vonatkozó előírásokat (2.3.).⁵²⁹ Az irányelv szerint a nyelvhasználat

⁵²⁷ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21>

⁵²⁸ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/broadcast-codes/broadcast-code/harmoffence/>

⁵²⁹ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/broadcast/guidance/831193/section2.pdf>

nagy valószínűséggel akkor lehet sértő, ha az ellentétes a közönség elvárásaival. A sértő nyelvezettel szembeni érzékenység generációktól és közösségektől, kultúráktól függően változhat. A sértő anyagok (beleértve a sértő nyelvezetet) közzétételét a kontextusnak igazolnia kell. A műsorszolgáltatóknak tisztában kell lenniük azzal, hogy vannak olyan területek, ahol a sértő nyelvezet és tartalmak használata különösen érzékenynek minősülhet (pl. rossz nyelvezet használata szentek neveivel közvetlenül párosítva). Emellett – tekintettel a szerkesztői szabadságra és kontextusra – a műsorszolgáltatóknak figyelembe kell venniük az adott káromkodás egyénre gyakorolt hatását, illetve a műsorszám műfaját, amelyben az megjelenik. Például drámákban és filmekben kisebb hatással bírhat egy ilyen kifejezés, míg egy dokumentumfilmben elhangozva kevésbé elfogadható a szélesebb nézői közönség számára. Kérdés az is, hogy a műsorszám előtt vagy alatt nyújtott információ csökkenti-e a potenciális ártalmat.⁵³⁰

5.1.2. *A lekérhető médiaszolgáltatásokra (on-demand) vonatkozó szabályok*

A Communications Act 2003 a lekérhető médiaszolgáltatások (on-demand programme service) szabályozása kapcsán külön előírja, hogy on-demand szolgáltatásokban az olyan anyagok, amelyek súlyosan károsíthatják a 18 éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, csak oly módon tehetők hozzáférhetővé, amelyek biztosítják, hogy azokat kiskorúak rendes körülmények között nem látják vagy hallják [Section 368E (2) bek.].⁵³¹ A lekérhető médiaszolgáltatások esetében a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok betartatását 2009 óta az Authority of Television on Demand (ATVOD)⁵³² önszabályozó szervezet végzi el társszabályozás keretében, hatósági szankciót (statutory sanction) azonban csak az OFCOM szabhat ki. A kiskorúak védelmét az ATVOD kódex⁵³³ 11. szakasza szabályozza,⁵³⁴ amely az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozó 12. cikkét hajtja végre. Ennek értelmében, ha egy on-demand szolgáltatás olyan anyagot tartalmaz, amely súlyosan károsíthatja a 18 év alatti személyek fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, az anyagot oly módon kell elérhetővé tenni, amely biztosítja, hogy azt kiskorúak rendes körülmények között ne lássák vagy hallják. Nem tartoznak a szabályozás hatálya alá azok a VOD (Video on Demand) tartalmak, melyek megfelelnek a Broadcasting Code szabályainak, illetve a BBCF klasszifikációs kategóriáinak – miután azok nem tekinthetők olyan anyagoknak, amelyek „súlyosan károsító hatásúak” lehetnek –, kivéve az R18-as kategóriát. Az R18-as kategóriába sorolt vagy sorolható tartalmak a 11. szakasz hatálya alá tartoznak. Súlyosan károsító tartalom lehet például a jogellenes, büntetőjogilag obszcén vagy illetlen tartalom; amely jogellenes vagy káros tevékenységet mozdít elő; gyermekek erősen

530 BOTEIN-ADAMSKI i. m. (254. lj.) 46–53.

531 <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2009/2979/made>

532 <http://www.atvod.co.uk/>;

Designation pursuant to section 368B of the Communications Act 2003 of functions to the Association for Television On-Demand in relation to the regulation of on-demand programme services.

<http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/broadcast/tv-ops/vod/designation180310.pdf>

533 ATVOD Rules & Guidance – Statutory Rules and Non-Binding Guidance for Providers of On-Demand Programme Services (ODPS). Edition 2.0, Published 3 May 2012.

http://www.atvod.co.uk/uploads/files/ATVOD_Rules_and_Guidance_Ed_2.0_May_2012.pdf

534 Rule 11: Harmful Material: Protection of Under Eighteens.

szexualizált ábrázolása; egyes pornográf tartalmak; szexuális erőszak; szadista erőszak vagy kínzás ábrázolása, amelyet a kontextus nem igazol; komoly sérülések szemléletes ábrázolása, erőszak vagy halál oly módon történő bemutatása, amit a kontextus nem indokol.

A kódex azt is meghatározza, hogy mi minősül a tartalomhoz való hozzáférést hatékony módon korlátozó megoldásnak – a 18 év alatti személyek rendes körülmények között nem látják vagy hallják (pl. regisztráció vagy technikai eszköz segítségével ellenőrzi, hogy a felhasználó betöltötte-e a 18. életévét, és jelszó vagy PIN-kód biztosítja a szolgáltatáshoz való visszatérést). Az OFCOM például azért szabott ki 100 ezer font büntetést a Playboy TV/ Benelux Limited szolgáltatóra,⁵³⁵ mert a két lekérhető szolgáltatáshoz való hozzáférés nem volt megfelelő védelemmel ellátva (inadequate protection). Az ATVOD ugyanis nem találta elegendőnek, hogy a fizetés betéti kártyával (debit card) történik, mivel ilyen kártya birtokosa 18 éven aluli személy is lehet.

Az OFCOM 2011-ben külön jelentést is készített a brit Kulturális Média és Sport Minisztériuma (Department for Culture, Media and Sport, DCMS) számára az on-demand szolgáltatásokban elérhető nyílt szexuális tartalmakról.⁵³⁶ A jelentés a kiskorúak hatékonyabb védelme érdekében az ilyen, R18-as kategóriába sorolt vagy sorolható tartalmak VOD szolgáltatásokon történő terjesztésének teljes tilalmát javasolta. Az OFCOM ezt többek között azzal indokolta, hogy bár nem lehet egyértelműen bizonyítani, hogy az R18-as tartalom súlyosan károsíthatja a gyermekeket, de ebből nem lehet megbízhatóan arra következtetni, hogy a nyílt szexuális tartalmú anyagok nem veszélyeztetik a kiskorúakat (1.9.).

5.1.3. OFCOM irányelv a rádióban előforduló sértő nyelvezetről

A sértő nyelvezet tekintetében az OFCOM külön irányelvet (Ofcom Guidance: Offensive language on radio)⁵³⁷ bocsátott ki a rádiós műsorszolgáltatók számára, különös tekintettel a zeneszámok dalszövegeire, az élő zenei előadásokra, interjúkra, stúdió beszélgetésekre, illetve a közlések és a humor tartalmára. Az előírások célja a 18 éven aluliak és a nagyközönség védelmének biztosítása a rádiós műsorszolgáltatásokban előforduló sértő és ártalmas tartalmakkal szemben (4). Az irányelv az OFCOM 2010 augusztusában közzétett kutatására⁵³⁸ is hivatkozik, amely arra a következtetésre jutott, hogy a sértő nyelvezet használata különösen akkor aggodalmat keltő, amikor azt nagy valószínűséggel gyermekek is hallgatják (6). A kutatás rádióval kapcsolatos legfontosabb megállapításai szerint:

- a sértő nyelvezet elfogadhatósága függ a sugárzás időpontjától (napszaktól) és a rádióállomás célközönségétől;
- sok hallgató a rádióállomást és a műsorszám műfaját fontosabbnak gondolja, mint amilyen szerepet az időpont játszik a közönség elvárásaiban. Azonban a hallgatók általában nem számítanak arra, hogy napközben durva nyelvezet halljanak a rádióból, függetlenül attól, hogy valószínűleg gyermekek is hallgatják-e a rádiót, vagy a műsorszám műfajától;

535 http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/enforcement/vod-services/Playboy_TV_Sanction.pdf

536 Sexually Explicit Material and Video On Demand Services. A Report to DCMS by Ofcom, 2011. augusztus 4. <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/internet/explicit-material-vod.pdf>

537 <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/broadcast/guidance/831193/offensive-language.pdf>

538 <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/tv-research/offensive-lang.pdf>

- élő adásban a műsorszolgáltatók nehezen tudják megakadályozni, hogy ilyenkor potenciálisan sértő szóhasználat hangozzon el. Azonban ilyen körülmények között a hallgatók joggal várják el a műsorszolgáltatótól a bocsánatkérést, valamint a gyors cselekvést annak érdekében, hogy megakadályozzák a további incidenseket.

Az irányelv a 18 éven aluliak védelmében külön előírásokat fogalmaz meg a sértő nyelvezetre és a számukra nem megfelelő tartalmakra nézve. Az útmutatás szerint a 18 éven aluliak védelmét a sértő nyelvezettel – mint számukra nem megfelelő tartalommal – szemben is biztosítani kell, amely követelmény a rádiós műsorszolgáltatókra is vonatkozik, különösen akkor, amikor azokat gyermekek is hallgatják (pl. reggelizés és iskolába menet idején). Az OFCOM elemzése szerint a gyermekek nagy valószínűséggel a következő időszakokban hallgathatnak rádiót: 6–9 óra, valamint 15 és 19 óra között hétfőtől péntekig tanítási napok alatt; és 6–19 óra, hétfőként egész évben, emellett ugyanezen időszak alatt hétfőtől péntekig az iskolai szünetek alatt. A fenti időszakokon kívül is jelezni kell a sértő nyelvezet használatát, és az ilyen használatot a szerkesztői kontextusnak indokolnia kell (10–14). A sértő nyelvezet használatára két alapvető szabály vonatkozik:

- a leginkább sértő nyelvezetet nem szabad sugározni, különösen amikor gyermekek is hallgathatják;
- nem lehet sértő nyelvezetet sugározni, különösen amikor gyermekek is hallgathatják, kivéve, ha ezt a közlés összefüggései indokolják.

Az irányelv elsősorban két tartalomtípus területén várja el a rádiós műsorszolgáltatóktól, hogy fordítsanak különös figyelmet a sértő nyelvhasználatra:

- 1) Zeneszámok dalszövegei, amikor nagy valószínűséggel gyermekek is hallgatják.

Ha a zeneszámok dalszövegei szorongást vagy sérelmet okozhatnak nekik vagy szüleiknek, a műsorszolgáltatónak olyan intézkedéseket kell mérlegelnie, amelyek enyhíthetik az esetleges sérelmet (pl. szerkesztés, lekeverés). Különös gonddal kell eljárni akkor, ha a zeneszámok sugárzására olyan időszakban kerül sor, amikor azt gyermekek is hallgatják. Abban az esetben, ha a sértő nyelvezet sugárzásra kerül, a műsorszolgáltatónak bocsánatot kell kérnie, amennyiben szükséges, a lehető legkorábban enyhítenie kell sérelmet (18–22).⁵³⁹

- 2) Élő zenei előadások, interjúk, stúdió beszélgetések, amikor nagy valószínűséggel gyermekek is hallgatják.

Az OFCOM elismeri a műsorszolgáltatók jogát arra, hogy a szerkesztői szabadság az egyes élő tartalmak továbbítására is kiterjed, amelynek van egy kockázatos eleme. Azonban ha a műsorsugárzás élő, megfelelő egyensúlyt kell találni műsorszámok tartalmának szerkesztési szabadsága – amely esetlegesen sértő tartalmat is tartalmazhat –, és azon követelmény között, hogy tegyenek meg minden szükséges intézkedést a 18 éven aluliak védelmének biztosítására (23). Így lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy élő adás ideje alatt kerüljék az erős nyelvezetet, amikor nagy valószínűséggel gyermekek is hallgatják azt, ugyancsak ébernek kell lenni a sugárzás folyamán a kódex (Broadcasting Code) minden lehetséges megsértésének elkerülése érdekében (24). Ha a rádiós műsorszolgáltató úgy véli, fennáll annak a kockázata, hogy a közelgő élő közvetítés során sértő nyelvezet kerülhet továbbításra, a sugárzást ütemezni (időzíteni) kell abban az időszakban, amikor nagy valószínűséggel gyermekek is hallgat-

⁵³⁹ Ofcom Broadcast Bulletin. OnFM. 192. szám, 2011. október 24. 15–17.; Ofcom Broadcast Bulletin. Rory Reggae Roots, Brick FM. 189. szám, 2011. szeptember 12. 7–9.

ják, vagy olyan előadó(k) lép fel, aki várhatóan gyermekeket is vonzhat (25).⁵⁴⁰ Az útmutató külön előírásokat határoz meg a gyermekek számára nem megfelelő tartalmakra nézve is. A felnőtt, szexualizált témák tekintetében a rádiós műsorszolgáltatóknak ügyelniük kell, ha olyan zeneszámokat sugároznak, amelyek egyértelműen ún. felnőtt-orientált tartalmúak (pl. kábítószer használata, szexuális tevékenység). A rádiós műsorszolgáltatóknak tartózkodniuk kell az olyan dalszövegek sugárzásától, amelyek egyértelműen kábítószer használatra, szexuális cselekményekre vagy magatartásra fókuszálnak, illetve egyértelműen szexualizált jellegű témát közvetítenek, amikor nagy valószínűséggel gyermekek is hallgatják (30). Különös tekintettel kell lenni e szabály betartására akkor, ha a rádió tartalma vagy a műsorszám kifejezetten a fiatalokat célozza (31-32).⁵⁴¹

Az irányelv második része általános előírásokat fogalmaz meg a sértő nyelvezetre és a sértő tartalomra nézve, amelyeket a rádiós műsorszolgáltatóknak szintén alkalmazniuk kell. A zenei műsorszámokban előforduló sértő nyelvezet kapcsán az útmutató kimondja, hogy azokban a napszakokban, amikor nem különösebben valószínű, hogy a rádiót gyermekek is hallgatják, a sértő nyelvezet használata nem tilos, amennyiben az megfelel a kódex előírásainak. Azonban a hallgatók általában nem számítanak arra, hogy napközben is durva nyelvezet halljanak a rádióból, függetlenül attól, hogy valószínűleg gyermekek is hallgatják-e a rádiót vagy sem (36). Ezért amikor a potenciálisan sértő nyelvezet sugárzására napközben kerül sor – de nem akkor, amikor valószínűleg gyermekek is hallgatják – a műsorszolgáltatóknak biztosítaniuk kell, hogy a felnőtt hallgatók számára esetlegesen okozott ártalmat a közlés összefüggései igazolják (37).

A rádióban elhangzó élő beszélgetésekkel kapcsolatban az irányelv elismeri a keményebb tartalmú megnyilatkozások jogosultságát – összefüggésben a véleménynyilvánítás szabadságával – feltéve, hogy az esetleges ártalmat a közlés összefüggései indokolják. Napközben a műsorszolgáltatóknak biztosítaniuk kell, hogy az előadók, közreműködők, vendégek a különböző élő rádiós műsorszámok során mindig figyeljenek oda saját nyelvhasználatukra. A vendégeket vagy egyszeri közreműködőket megfelelően kell arról tájékoztatni, hogy ne használjanak durva nyelvezetet, kivéve, ha a közlés összefüggései azt igazolják (40). Ha az élő műsorban közreműködő sértő nyelvezetet használ (beleértve a diszkriminatív nyelvezetet), akkor az esetleges ártalmak enyhítése és csökkentése érdekében a műsorvezetőnek azonnal bocsánatot kell kérnie és/vagy el kell határolódnia a közreműködő sértő megnyilvánulásától. Szerkesztői döntés kérdése, hogy a műsorszolgáltató hogyan kezeli az élő adásban váratlanul elhangzó sértő nyelvezetet. Tekintettel azonban arra, hogy a műsorszolgáltató felel bármilyen élő közvetítésért, alapvető fontosságú, hogy ellenőrzést gyakorolhasson a teljes kimenő adás felett (41-42). Az irányelv végezetül a humor megfelelő alkalmazására is kitér (43-35).

5.1.4. *A gyermekek védelmét szolgáló reklámkorlátok*

A reklámokra vonatkozó előírások között is vannak olyan korlátozások, amelyek a kiskorúak védelmét célozzák. Ilyen korlátokat határoz meg a reklámtevékenységet felügyelő szer-

⁵⁴⁰ Ofcom Broadcast Bulletin. Radio 1 Big Weekend, BBC Radio 1. 189. szám, 2011. szeptember 12. 14–19.

⁵⁴¹ Ofcom Broadcast Bulletin. Rinse FM. 192. szám, 2011. október 24. 18-20.; Ofcom Broadcast Bulletin. Schools Out, Bishop FM. 189. szám, 2011. szeptember 12. 11–13.

vezet (Advertising Standards Authority, ASA) szabályzatkötő testületének, a Broadcast Committee of Advertising Practice (BCAP) kódexei. Így a médiaszolgáltatásban közzétett reklámok tartalmára vonatkozó Code of Broadcast Advertising (BCAP Code)⁵⁴² 5. szakasza, illetve a Televíziós reklámok szabványairól szóló BCAP szabályzat (BCAP Television Advertising Standards Code)⁵⁴³ 7. szakasza is számos előírást határoz meg a gyermekek (15 éven aluliak) védelme érdekében.

A televíziós reklámok szabályait meghatározó kódex már a bevezetőjében is deklarálja a fiatalkorú nézők védelmének elsőbbségét. A gyermekekre vonatkozó rendelkezéseket mindig figyelembe kell venni minden olyan reklám esetén, amelyik gyermekeknek szól vagy várhatóan felkelti a gyermekek érdeklődését, professzionális vagy amatőr gyermekszereplőket mutat be, vagy amely károsan befolyásolhatja a gyermekeket még akkor is, ha maga a reklám közvetlenül nem érdekli őket [Bevezetés, h) pont]. A kódex tiltja a megtévesztő reklámokat:

- a reklámnak nem szabad kihasználnia a gyermekek tapasztalatlanságát, természetes hizsékenységét és lojalitását;
- a gyermekek érdeklődését felkeltő termékek reklámjai esetében figyelembe kell venni az adott korcsoportozhoz tartozók tapasztalatait, hogy a reklámok ne ébresszenek irreális elvárásokat;
- ha a gyermekek érdeklődésére számot tartó termékek reklámjai olyan jellemzőt mutatnak be, amely befolyásolhatja a gyermekek választását, akkor ezen jellemzőknek a megfelelő korú gyermekek számára könnyen megítélhetőnek kell lennie;
- a drága játékok és más gyermekeknek szánt hasonló termékek reklámjainak tartalmazniuk kell azok árát;
- ha a gyermekeknek szánt termék reklámja tartalmazza árát, akkor a költséget nem lehet a „csak” szó használatával kedvezőnek feltüntetni (Section 7.1).

A kódex külön korlátokat fogalmaz meg a gyermekeknek szóló élelmiszer- és üdítőital-reklámokra, az akciós ajánlatokra, a híres karakterek használatára (Section 7.2). A reklámok nem segíthetik elő a gyermekek rossz táplálkozási szokásait vagy egészségtelen életmódját.

További reklámkorlátok:

- a reklám nem szólíthatja fel közvetlenül vagy nem tanácsolhatja a gyermekeknek, hogy vegyék meg a terméket, vagy kérjék meg szüleiket vagy másokat a termék megvásárlására (Section 7.3.1);
- nem kelthet olyan benyomást, hogy a gyermek rosszabb másoknál, hűtlen másokhoz, vagy becsap másokat, ha ő vagy családja nem használnak egy bizonyos terméket vagy szolgáltatást (Section 7.3.2);
- a reklámokban szereplő gyermekek nem kommentálhatják a termék vagy szolgáltatás olyan jellemzőit, amiket a hozzájuk hasonló korú gyermekeket nem érdekel (Section 7.3.3);
- tilos a gyermekeknek szóló direkt marketing, így az olyan termékek vagy szolgáltatások, amelyeket postán, telefonon, e-mailen, interneten vagy más interaktív médián keresztül értékesítenek, nem szánhatják gyermekeknek (Section 7.3.4);

Tilos a gyermekeknek sérelmet és szorongást okozó reklámok közzététele (Section 7.4), ezért a reklámok:

⁵⁴² <http://www.cap.org.uk/The-Codes/BCAP-Code.aspx>

⁵⁴³ <http://www.cap.org.uk/Advertising-Codes/Broadcast/BCAP-Code/BCAP-TV-Code.aspx>

- nem tartalmazhatnak olyan anyagot, amely társadalmi, erkölcsi vagy lelki sérülést okozhatnak a gyermekeknek. Így nem jeleníthetnek meg bűncselekményeket úgy, hogy hasonló viselkedésre bátorítson a való életben, nem becsmérelhetik az oktatást, nem nézhetik el a neveletlen, kapzsi vagy antiszociális viselkedést, nem jeleníthetik meg az agressziót csodálatra méltónak vagy utalhat arra, hogy az elfogadható módja a problémák megoldásának vagy a való életben való előrejutásnak;
- nem lehet közzétenni olyan tartalmat, amely a gyermekek fizikai sérüléséhez vezethet;
- nem ösztönözhetik vagy helyeselhetik az erőszakot;
- nem bátoríthatják a gyermekeket arra, hogy egyedül vagy idegenekkel elkóboroljanak, és nem mutathatók be ilyen gyermekek;
- nem mutathatják a gyermekeket szexuálisan provokatív módon;
- a gyermekműsorokban, illetve jelentős számú fiatalabb gyermek által valószínűleg nézett műsorokban nem mutathatók be olyan reklámok, amelyek szorongást okozhatnak a gyermekeknek;
- megfelelő időzítési korlátokat kell alkalmazni az olyan reklámok esetében, amelyek árthatnak vagy szorongást okozhatnak bizonyos életkorú gyermekeknek, vagy amely reklámok más okból nem valók gyermekeknek (Section 7.4.1–7.4.7). Az indokolás ebből a szempontból megkülönbözteti:

- 1) a nem megfelelő reklámot: olyan reklám, amely viszonylag ártalmatlan, de sok szülő helytelennek tartja ezek bemutatását a gyermekműsorok vagy családi műsorok időtartamában. A 8 év alatti gyermekek számára nem megfelelő reklámokra az ún. „Ex Kids” korlátozások vonatkoznak;
- 2) az ártalmas reklámot: olyan (ritkán előforduló) reklám, amely közvetlenül káros hatással lehet a gyermekeknek vagy tinédzsereknek, vagy súlyos szorongást okozhat a fiatalabb gyermekekben. Az ártalmas reklámok esetében az alábbi korlátozások ajánlottak:
 - „Ex Kids” korlátozás: a legtöbb 4 éven aluli gyermek nem látja a reklámot;
 - Este 9 utáni korlátozás: a legtöbb 5–8 éves gyermek nem látja a reklámot;
 - Későbbi korlátozás (pl. este 11 után): a legtöbb 9–12 éves gyermek nem látja a reklámot;

Ha reális veszélye van annak, hogy a reklám árt a 12 éven felülieknek, akkor meg kell fontolni, hogy az bemutatható-e egyáltalán. Speciális ütemezési korlátozások, reklámidőzítési szabályok vonatkoznak a gyermekek védelme érdekében az alábbi termékek reklámjára: alkoholos italok és likőrös csokoládék, óvszerek, lottó, fogadás, bingó, gyufa, gyógyszerek, vitaminok és egyéb étrendkiegészítők, gyermekműsorokon alapuló árucikkek (merchandise), olyan személyek vagy szereplők (beleértve a bábokat, stb.) akik rendszeresen megjelennek valamely brit tévécsatorna jelenlegi vagy közelmúltbeli műsorában, vallás, hit, meggyőződés rendszerek, női egészségvédelmi termékek stb., fogyókúra termékek, kezelések és klinikák, 15, illetve 18 éven felülieknek ajánlott filmek és videók.

A kódex a gyermekek védelmében is korlátozza a gyógyszerek, kezelések reklámjait, melyek nem irányulhatnak 16 éven aluliak számára (Section 8.2.15). Szigorú korlátozás alá esnek a vallási, hit és hitrendszerekkel kapcsolatos, ún. doktrinális reklámok is. Az ilyen reklámok nem használhatják ki a gyermekek reményeit vagy félelmeit (Section 10.13). Elfogadhatatlan a doktrinális reklám, ha valószínűleg vonzó a 18 év alattiak számára vonzó. Az ilyen reklám nem jelenhet meg a főleg nekik szóló, vagy valószínűleg számukra vonzó műsorok reklám-szüneteiben vagy azok szomszédságában (Section 10.15). Az alkoholos italok reklámjai:

- 1) nem lehetnek vonzóak a 18 év alattiak számára, különösen nem úgy, hogy az összefüggésbe hozható ifjúsági kultúrával;

- 2) nem lehetnek láthatók vagy hallhatók gyermekek, és az ilyen reklámokban a 25 éven aluliak vagy 25 éven alulinak tűnő személyek nem játszhatnak jelentős szerepet. Senki nem viselkedhet kamaszosan vagy fiatalokként;
- 3) ez alól kivételt képeznek azok a reklámok, amelyekben családok felelősségteljesen élnek társasági életet. Ilyen körülmények között gyermekek is megjelenhetnek, de ők – és mindenki, aki 25 év alatti vagy 25 év alattinak tűnik – csak véletlenszerű szerepet játszhatnak. Mindennek ellenére egyértelműnek kell lennie, hogy a megjelent 18 év alatti személyek egyike sem iszik alkoholt (Section 11.8.2 a) pont).⁵⁴⁴

Említést érdemel a médiatudatosság, médiaműveltség körében a 2002 novemberében indult Media Smart,⁵⁴⁵ amely az általános iskolás gyermekek számára kifejlesztett program, és kifejezetten a reklámozás helyes megértésének és értelmezésének elősegítésére jött létre. Emellett a televízióban médiatudatossági műsorokat is indítottak, hogy a gyermekeket arra ösztönözzék, hogy gondolkodjanak el a televízióban látottakról és azok valóságtartalmáról. A Communications Act 2003 pedig előírja az OFCOM-nak, hogy támogassa a médiaműveltség fejlesztését (Section 11.).

5.2. Filmek és videojátékok korhatár-besorolása

Az angol film- és videó-klasszifikációs gyakorlat az egyik legszigorúbb Európában. A filmek (mozifilmek, DVD-filmek, számítógépes és videojátékok) tartalmának megítélését és kategorizálását, korhatár-besorolását a Cinemas Act 1985 alapján a filmeket osztályozó testület, a British Board of Film Classification (BBFC)⁵⁴⁶ végzi, amely a brit filmipar által alapított független testület. A BBFC 1998-ban alkotta meg a filmek vizsgálatának szempontjait tartalmazó Classification Guidelines-t,⁵⁴⁷ amely a korábbi precedensekre épülő gyakorlatot váltotta fel. A testület ez alapján végzi el a filmek korhatár-besorolását, és határozza meg azt a korosztályt, amely megtekintheti a filmet. A BBFC jelenlegi klasszifikációs rendszerében 7 korhatár-kategória létezik:

- Uc: A DVD-film kifejezetten gyermekek számára ajánlott; 2009-ig alkalmazták
- U (Universal): Minden korosztály számára ajánlott;
- PG (Parental Guidance): Szülői felügyelet ajánlott;
- 12/12A: 12 éves és idősebb közönség számára alkalmas, 12 év alatt a film csak nagykorú/felnőtt felügyeletével tekinthető meg. A DVD-t 12 éven aluliak nem vásárolhatják meg vagy kölcsönözhetik;
- 15: Csak 15 éven felülieknek;
- 18: Csak 18 éven felülieknek;
- R18: A hozzáférés csak 18 éven felülieknek, és kizárólag külön engedéllyel rendelkező filmszínházakban, üzletekben engedélyezett.

A Classification Guidelines részletesen meghatározza, hogy az egyes korhatár-kategóriákban milyen mértékben lehetnek jelen egyes tartalmi elemek (erőszak, szexualitás, meztelenség, trágár

544 A Code of Broadcast Advertising gyermekek védelmét célzó reklámszabályairól (Section 5): BAKOS ESZTER: A kiskorú fogyasztók védelme az audiovizuális kereskedelmi közleményekkel szemben. VMTDK, 2010. 8–9.

http://vmtdk.edu.rs/A_kiskoru_fogyasztok_vedelme_az_audiovizualis_kereskedelmi

545 <http://www.mediasmart.org.uk/>

546 <http://www.bbfc.co.uk/>

547 http://www.bbfc.co.uk/sites/default/files/attachments/BBFC%20Classification%20Guidelines%202009_4.pdf

nyelvezet, bűncselekményt megvalósító magatartás, utánzásra buzdító magatartások, kábítószer fogyasztása). Így például az „U” és a „PG” kategóriában csak az „enyhe” (mild) nyelvhasználat, a „12/12A” kategóriában a mérsékelt nyelvezet megengedett, és trágár kifejezés (pl. „fuck”) ritkán fordulhat elő. A „15” és „18” kategóriában már az „erős” (strong) és a „nagyon erős” (very strong) nyelvezet is megengedett. Az erős nyelvezet gyakran előfordulhat, míg a legerősebb kifejezések (pl. „cunt”) használata akkor elfogadható, ha a közlés összefüggései azt igazolják, de nem elfogadott a „nagyon erős” kategóriába tartozó kifejezések agresszív vagy ismételt használata. A filmek előzeteseiben, trailerekben a „15” alatti kategóriákban egyáltalán nem megengedett az erős nyelvhasználat, a 15-ös kategóriában pedig alkalmanként csak egyszer fordulhat elő, ami nem lehet sem fenyegető, sem agresszív. Emellett nemcsak a nézőt közvetlenül érintő káros hatást, hanem a társadalomra gyakorolt valószínűsíthető káros hatást is vizsgálni kell.

Valamennyi moziban vetítésre kerülő filmet engedélyeztetni kell. Egyes filmek nyilvános megtekintése – nemcsak a nézőre, hanem a társadalomra gyakorolt valószínűsíthető káros hatás miatt – a felnőtt közönség számára is tiltott. Így a BBFC nem engedélyezi a törvénybe ütköző tartalmú filmek forgalmazását, habár csak viszonylag ritkán kerül sor egy film terjesztésének teljes körű tiltására. A testület ajánlásaiban módosításokat is javasolhat, mielőtt hozzájárulna a film nyilvános vetítéséhez, az alacsonyabb korcsoportba való besorolás érdekében pedig egyes részek kivágását is kérheti, ennek elmaradása esetén a film az eredetileg besorolt kategóriában marad.

Külön kell végezni a DVD-n forgalomba hozott filmek klasszifikációját, így egy film DVD-n terjesztett változatára nem szabható ki automatikusan ugyanaz a korhatár-kategória, amit a film mozis forgalmazásakor megállapítottak. A BBFC a videón terjesztett filmek klasszifikációját 1985 óta végzi a filmek és videofelvételek forgalmazásáról szóló Video Recording Act 1984⁵⁴⁸ alapján, amit 2010-ben a Video Recordings Act 2010⁵⁴⁹ váltott fel. A testület a DVD-k besorolásánál szigorúbb feltételeket határoz meg, mint a mozifilmeknél. Ennek oka, hogy a mozikban vetített filmekkel ellentétben a videók és DVD-k többször is visszanezethetők otthon, külön kiemelhetők a káros, az erőszakos és erotikus jelenetek, így azokhoz a kiskorúak is könnyebben hozzáférhetnek. Nem kell engedélyeztetni a sport, a zenei, valamint az oktatási célt szolgáló DVD-ket, kivéve, ha azok egyes részei erőszakot vagy szexualitást is ábrázolnak. A DVD-ken létezik egy külön kategória is, az ún. „R18”, amely a pornográf filmeket jelöli, a „bevizsgálási kötelezettség” ugyanis a pornográf filmekre is kiterjed. Az ilyen filmek forgalmazása csak külön engedéllyel rendelkező, ilyen célú üzletekben lehetséges.⁵⁵⁰ A BBFC besorolási rendszere nem vonatkozik a televíziós műsorszámokra, habár bizonyos esetekben a Broadcasting Code a BBFC rendelkezéseire hivatkozik.

5.3. Videójátékok minősítése

Az Egyesült Királyságban a számítógépes és videójátékok tartalmi minősítésénél elsősorban az önkéntes alapon alkalmazandó PEGI-rendszert (Pan European Game Information) használják. Ugyanakkor nem sokkal ezelőttig még az olyan videójátékokat, amelyek szexualitást,

548 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/39/contents>

549 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/1/contents>

550 SZILÁDY i. m. (81. lj.) 35–36.; KOLTAY András: „A cenzúra éj...” – Gondolatmorzsák a sajtó előzetes korlátozásáról. *Infokommunikáció és jog*, 2007/19. 79.

meztelenséget vagy jelentős mértékű erőszakos jeleneteket tartalmaztak, a BBFC-nek is be kellett nyújtani jóváhagyás végett. A BBFC a videojátékokat a filmekhez hasonló korhatár-besorolással és tartalmi minősítéssel látta el, ez azonban különbözött a PEGI-rendszertől. Lehetőség volt a besorolás megtagadására is, ekkor azonban a játékot nem lehetett forgalomba hozni. Így például a BBFC 2007 júniusában megtagadta a „Manhunt 2” nevű videojáték besorolását arra hivatkozva, hogy a játék tartalma „indokolatlanul sérelmes” a fogyasztókra nézve, ezért az nem forgalmazható.⁵⁵¹ A High Court döntése nyomán⁵⁵² a BBFC a játékot végül a 18-as kategóriába sorolta, és forgalomba kerülhetett.⁵⁵³

2009 júniusa óta viszont a videojátékok minősítésénél az Egyesült Királyságban is kizárólag a PEGI besorolási rendszerét használják. A Digital Economy Act 2010 alapján az erőszakos és nyílt szexuális tartalmú játékok tartalmi minősítése és korhatár-besorolása a Video Standards Council (VSC)⁵⁵⁴ hatáskörébe tartozik, amely a számítógépes és videojáték-ipar által létrehozott nonprofit szervezet. A videofelvételekről (címkézés) szóló 2012-es rendelet [The Video Recordings (Labelling) Regulations 2012]⁵⁵⁵ pedig új követelményeket ír elő a videojátékok címkézésére és forgalmazására nézve. Ennek köszönhetően a Video Standards Council-nak már nem csak az erőszakos vagy nyílt szexuális tartalommal bíró videojátékokat kell besorolnia és címkéznie, hanem minden olyan videojátékot, amelyet 12 éves vagy annál idősebb személyek tekinthetnek meg.

6. Németország

6.1. A gyermekek védelme és a véleménynyilvánítás szabadsága

A német jogrendszer különös figyelmet fordít a gyermekek védelmére. Már az 1919-ben elfogadott és hatályba lépett weimari alkotmány 118. cikk (2) bekezdése is lehetővé tette a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását: „az ifjúság védelmére a nyilvános kiállításokat és ábrázolásokat illetően törvényi rendelkezések megengedettek.” Az ifjúság ponyva és erkölcstelen irodalommal szembeni védelmét az 1926. december 18-án elfogadott törvény szabályozta.⁵⁵⁶

A kiskorúak védelmének és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonyát az Alaptörvény 5. cikkelye határozza meg:

- 1) „Mindenkinek joga van véleményét szóban, írásban és képi formában szabadon kifejezni és terjesztetni, valamint arra, hogy az általánosan hozzáférhető forrásokból akadálytalanul tájékozódjon. Biztosított a sajtó szabadsága, továbbá a rádió és film útján való tájékoztatás szabadsága. Cenzúrának nincs helye.

551 <http://www.bbfc.co.uk/case-studies/manhunt-2>

552 British Board of Film Classification, R. (on the application of) v. Video Appeals Committee [2007] EWHC 3198 (Admin).

553 DOMOKOS I. M. (196. lj.) 10–12.; David GOLDBERG: Manhunt 2 Videogame Classification Saga Ends. *IRIS-Merlin*, 2008/4.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2008/4/article23.en.html>

554 <http://www.videostandards.org.uk/VSC/>

555 <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2012/1767/contents/made>

556 Gesetzes zur Bewahrung der Jugend vor Schund- und Schmutzschriften.

- 2) E jogok korlátait az általános törvények előírásai, az ifjúság védelmét szolgáló törvényi rendelkezések, valamint a személyes becsület joga tartalmazza.”⁵⁵⁷

A (2) bekezdés a véleménynyilvánítás szabadságának és a sajtószabadság korlátjának nevezi meg a fiatalkorúak védelmének törvényi szabályait is. E korlát sem alkalmazható azonban a (3) bekezdésre nézve, amely kimondja a művészet és a tudomány, a kutatás és az oktatás szabadságát. Az Alaptörvény tehát az ifjúság védelme érdekében is lehetővé teszi a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását, és az állam feladatául szabja, hogy megvédje a gyermekeket az olyan médiumoktól, amely „kedvezőtlenül befolyásolhatja a társadalmi és erkölcsi érésüket”.⁵⁵⁸ A Szövetségi Alkotmánybíróság értelmezése szerint ez olyan szabályok elfogadására hatalmazza fel a törvényhozót,

„amelyek által elháríthatók az ifjúságot fenyegető veszélyek. [...] Ilyen veszélyeket jelentenek erkölcsi vonatkozásban az erőszakos vagy bűncselekményeket dicsőítő, fagyűlöletet kiváltó, a háborút magasztaló vagy a szexualitást durván, szeméremszértő módon bemutató nyomtatványok, hang- és filmfelvételek, amelyek túl jelentős, nehezen vagy egyáltalán nem helyrehozható torzulásokat eredményezhetnek.”⁵⁵⁹

A határozat szerint nemcsak a kifejezetten az ifjúságnak szánt termékek tilthatók meg, hanem azok is, amelyek vonatkozásában a terjesztő a szabad hozzáférést nem tudja ellenőrizni. Az erkölcstelen, erőszakra, bűncselekményekre vagy fagyűlöletre ösztönző, valamint a háborút dicsőítő alkotások tehát korlátozhatók a kiskorúak védelmében. A Szövetségi Közigazgatási Bíróság is kimondta ítéletében, hogy az államnak biztosítania kell a kiskorúak számára a megfelelő lelki és szellemi fejlődés feltételeit.⁵⁶⁰

Bár az Alaptörvény értelmében az ifjúság védelmének korlátja nem alkalmazható a művészet és a tudomány szabadságával szemben, az ifjúság védelmét szolgáló előírások gyakran konfliktusba kerülhetnek a művészet szabadságával is. Többen úgy vélik, hogy a művészi, tudományos értéknek minden esetben ki kell zárnia az ifjúság védelmének figyelembevételét. A Szövetségi Közigazgatási Bíróság sokáig azt a felfogást vallotta, hogy a művészet védelme megelőzi az ifjúság védelmét. Egy 1972-es döntés ellenben kimondta, hogy az ifjúság számára mindazon művek károsak, „amelyek alkalmasak a gyerekek és az ifjúság erkölcsének veszélyeztetésére”.⁵⁶¹ Az Alkotmánybíróság a művészet szabadságának és az ifjúságvédelem egymáshoz való viszonyát egy 1990-es határozatában tisztázta.⁵⁶² A határozat kimondta, hogy a művészet szabadsága magában foglalja a fiatalkorúakra káros, például erőszakot vagy szexualitást tartalmazó téma választásának szabadságát is. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a fiatalkorúak veszélyeztetése olyan súlyú, hogy adott esetben az alkotás szabadságának meg kell hajolnia az ifjúságvédelemmel szemben. Ez esetben a művészeti alkotás megítélésekor a valósághű ábrá-

557 http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01.html

558 Lawrence SCHÄFER – Gerhard DANNEMANN: *Media and the protection of young persons*. Published by Inter Nationes, 2000.

<http://www.iuscomp.org/gla/literature/media.htm>

559 BVerfGE 30, 336 (347); Jugendgefährdende Schriften, 1971. március 23., 1 BvL 25/61; 1 BvL 3/62.

560 BVerwGE 77, 75 (82); Der stählerne Traum, 1987. március 3.

561 BVerwG, 1972. december 16., Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1972. 596.

562 BVerfGE 83, 130; Josephine Mutzenbacher Beschluß, 1990. november 27., 1 BvR 402/87.

zólást kell alapul venni, melynek során figyelemmel kell lenni az alkotó művészi elképzelésére, szándékára, a mű koncepciójára és annak ábrázolására is. A valóságghű alkotás művész általi értelmezése mellett vizsgálni kell a művészeti alkotás valós hatását is, figyelembe véve, hogy a kiskorúak a felnőttektől eltérően értelmezhetik a művet. Szükséges a „művészi színvonal egy meghatározott mértéke” is. Az Alkotmánybíróság szerint tehát a művészi szabadság elsődlegességének elismerése mellett műalkotás miatt nem indítható eljárás akkor sem, ha az veszélyezteti a fiatalkorúakat, ha viszont a veszélyeztetés súlyos, akkor műalkotás is eljárás alá vonható. Az Alaptörvény nyomán a tudományos, kutatási és oktatási célokat szolgáló műveket sem lehet az ifjúság védelmére hivatkozással korlátozni. Ez alól a nemzetiszocialista bünteteket dicsőítő, ártalmatlannak feltüntető vagy tagadó művek képeznek kivételt.⁵⁶³

Hasonlóan vélekedett egy másik ügyben a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) is, amikor kimondta, hogy a pornográfia és a művészet fogalmilag nem zárják ki egymást. A művészi szabadság és az ifjúságvédelmi rendelkezések közötti konfliktust pedig csak esetről-esetre történő értékeléssel lehet feloldani. A két alkotmányos jog egymással szemben eredendően egyik sem élvez elsőbbséget.⁵⁶⁴

A fiatalkorúak védelmében a büntető törvénykönyv (Strafgesetzbuch, StGB) is megfogalmaz korlátokat. Az StGB 131. §-a (erőszak ábrázolása, Gewaltdarstellung) egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti azt, aki „emberekkel szembeni kegyetlen vagy más embertelen erőszakos cselekményeket ábrázol oly módon, hogy azokat dicsőíti vagy ártalmatlannak tünteti fel, vagy a kegyetlenséget és embertelenséget emberi méltóságot sértő módon mutatja be.” A tényállás büntetni rendeli az ilyen tartalmak 18 éven aluli személyek számára történő felkínálását, terjesztését, hozzáférhetővé tételét, valamint az ilyen műsorok gyártását, forgalmazását és sugárzását is tiltja.⁵⁶⁵ Az indokolatlanul erőszakos tartalmak jogellenesnek minősülnek, és tilos azok terjesztése. Az erőszak meghatározott bemutatásának tilalmát a tartományi médiatörvények is tartalmazzák.

A büntetőjog a pornográfia terjesztését is tiltja, ha az kiskorúak számára is hozzáférhető. Az StGB 184. §-a értelmében bűncselekménynek minősül, aki pornográf írásokat 18 éven aluli személyek számára felkínál, terjeszt, hozzáférhetővé tesz, vagy olyan helyen, amit 18 éven aluli személyek is megtekinthetnek, terjeszt, hozzáférhetővé tesz egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.⁵⁶⁶ A törvény a pornográf tartalmak körében különbséget tesz a teljes mértékben tiltott kemény pornográfia (gyermekpornográfia, szodómia, erőszakos pornográfia) és a bizonyos korlátozások mellett megengedett pornográfia között. Korábban a 184. § (3) bekezdése általánosságban tiltotta a szadista (öncélú), a szodomita (állatokkal) és a gyermekpornográfiát:

„Aki olyan pornográf írást, mely erőszakos cselekményt, gyermek ellen elkövetett szexuális visszaélés megjelenítését, ember állattal való szexuális érintkezését ábrázol, nyilvánosan kiállít, közzétesz, bemutat, vagy egyéb módon hozzáférhetővé tesz, háromtól öt évig terjedő szabadságvesztéssel, egyébként egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

563 HALMAI Gábor: *A vélemény szabadság határai*. Budapest, Atlantisz, 1994. 201–206.

564 BGH, 21.06.1990 – 1 StR 477/89.

565 <http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&clawid=3&paid=131>

566 <http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&clawid=3&paid=184>

A bekezdést egy 2003-as törvénymódosítás hatályon kívül helyezte, a tiltott pornográfia válfajait jelenleg a 184a–184c. §-ok (erőszakos és állatpornográfia terjesztése; gyermekpornográfia terjesztése, megszerzése és tartása; ifjúsági pornográf íráskor terjesztése, beszerzése és birtoklása) szabályozzák.

Az StGB nem tartalmazza a „pornográf tartalom” vagy a „pornográfia” definícióját. A német bíróságok gyakorlata szerint a tartalom akkor minősül pornográfának, ezáltal jogellenesnek, ha az ábrázolás célja kifejezetten és kizárólagosan a szexuális vágyak felkeltése – „ha a közönség bemutatása elsősorban a nemi vágy felkeltését szolgálja, és kizárólag a vágyra és a szexualitásra összpontosít, és ezáltal a kéjvágy kielégítésének pusztá eszközévé alacsonyítja le az embert”⁵⁶⁷ –, illetve nyíltan obszcén és kellemetlen (unzüchtig). A pornográfia tilalmának megítélésében a gyakorlatban a Legfelsőbb Bíróság egy 1969-es ítélete óta enyhülés tapasztalható.⁵⁶⁸

Az StGB a pornográf tartalmak műsor-, média- és teleszolgáltatások útján történő terjesztését is büntetni rendeli, ez alól csak azok a média- és teleszolgáltatások képeznek kivételt, amelyek esetében a szolgáltató technikai vagy más intézkedéssel biztosítja, hogy a pornográf tartalom 18 év alatti személyek számára ne legyen elérhető (StGB 184d. §).⁵⁶⁹ A tilalom a televíziós tartalmak terjesztésére vonatkozik, függetlenül a műsorterjesztés módjától. Ugyanakkor a törvény kivételt is meghatároz: a szolgáltató a hozzáférést megakadályozó technikai és egyéb megoldások alkalmazása esetén mentesülhet a felelősség alól. Az ún. telemédia (Telemedien) szolgáltatásoknál – ide tartozik a műsorszolgáltatáson kívül minden tartalomszolgáltatás (pl. internetes szolgáltatások, lekérhető szolgáltatások, Video on Demand stb.)⁵⁷⁰ – megbízható technikai megoldások állnak rendelkezésre a tartalomhoz való hozzáférés korlátozására. A pornográf tartalmakat hozzáférhetővé lehet tenni olyan zárt felhasználói csoportok számára, ahol a hozzáférés engedélyezése előzetes ellenőrzésen alapul – pl. a hozzáférést kérő személy életkorának ellenőrzése postai úton –, és az egyes hozzáféréseknél azonosítania kell magát a hozzáférést kérő személynek. Utóbbi egy elektronikus zár (electronic locking), az ún. Vorsperre, amely a nézőtől egy négy számból álló PIN-kód beütését kívánja meg a műsorszolgáltatás dekódolásához, a helyes kód nélkül a tartalom nem jelenik meg. A kivétel nem csupán a lekérhető szolgáltatásokra, hanem az olyan digitálisan közvetített televízióra is kiterjed, amely a véletlen hozzáférés elkerülése érdekében kódolva van, és megtekintéséhez dekóder és személyazonosító kód szükséges, feltéve, hogy bizonyos csatornák blokkoltak és csak a fenti, kétféle eljárással hozzáférhetőek. Ily módon pornográf tartalom a német tévékészülékeken is fogható, habár jogilag nem minősül televíziós tartalomnak.⁵⁷¹

A tilalom következtében az internetszolgáltatók is olyan azonosítási rendszert alakítottak ki, amely alapján a szexuális tartalmakat is kínáló német internetes oldalakat csak akkor lehet elérni, ha a felhasználó személyesen – a helyi postákon személyigazolvány felmutatásával – igazolja, hogy elmúlt 18 éves, és kap egy PIN-kódot, amivel hozzáférhet otthon a blokkolt

567 COLE i. m. (232. lj.) 215.

568 HALMAI i. m. (563. lj.) 201–206.

569 <http://www.jusline.de/index.php?cpid=f92f99b766343e040d46fcd6b03d3ee8&clawid=3&paid=184d>

570 A német szabályozás az elektronikus tartalomszolgáltatásokat korábban 3 kategóriára osztotta: műsorszolgáltatás (Rundfunk), médiaszolgáltatás (Mediendienst) és távszolgáltatás (Teledienst). A hármas felosztást a 2007 márciusában hatályba lépett Telemediengesetz (TMG) szüntette meg, a médiaszolgáltatásokat és a távszolgáltatásokat az ún. telemédia (Telemedien) fogalma alá összevonva.

571 COLE i. m. (232. lj.) 216.

oldalakhoz. Az előírás fogyatékosága, hogy az csak a német tartalomszolgáltatókat terheli – miután az StGB hatálya a külföldi tartalomszolgáltatókra nem terjed ki –, így a felhasználó a más országban működő honlapokhoz továbbra is korlátozásmentesen hozzáférhet. Így viszont a szabályozás nem éri el a célját, nem mentesíti az internetet a káros tartalmaktól, ellenben a hazai szolgáltatók számára jelentős versenyhátrányt és súlyos anyagi terhet okoz.⁵⁷²

6.2. A kiskorúak védelmét szolgáló törvények

A kiskorúak védelme egy összetett, minden médiumra kiterjedő szabályozási rendszeren keresztül valósul meg. A szabályozás különlegessége, hogy azt nem a médiatörvény, hanem külön, kifejezetten a kiskorúak védelméről szóló törvények tartalmazzák. 1953-ban elfogadták a fiatalkorúakat veszélyeztető írott és médiatartalmak terjesztéséről szóló törvényt,⁵⁷³ amit az évek során többször is módosítottak (1985, 1997). A törvény meghatározta azokat a nyomtatott és elektronikus tartalmakat, amelyek káros hatást gyakorolhatnak a kiskorúakra, és korlátozta azok közzétételét. A törvény 1. §-a értelmében azok az írások, amelyek a gyermekek vagy a fiatalok erkölcsi fejlődését veszélyeztette, egy listán, a fiatalkorúak fejlődésére káros írások listájára kerültek rögzítésre. Minden ilyen írásra, médiatartalomra a 3–5. §-ban foglalt korlátozásokat – gyermekek és fiatalkorúak számára történő felkínálás, átadás, hozzáférhetővé tételének tilalma; terjesztési, értékesítési és reklámkorlátok, hogy gyermekek és fiatalkorúak számára ne legyen hozzáférhető – kellett alkalmazni. A 6. § alapján az olyan tartalmakat is korlátozás alá lehetett vonni, amelyek az StGB 130–131. §-aiba (gyűlöletre uszítás, az erőszak ábrázolása), illetve a 184. §-ába (pornográf írások terjesztése) ütköztek, valamint az olyan kiadványokat is, amelyek nyilvánvalóan alkalmasak voltak a gyermekek, illetve az ifjúság erkölcsi fejlődésének súlyos veszélyeztetésére. A törvény a lista összeállítására, illetve a fiatalkorúakra káros tartalmú anyagok kiszűrésére egy szövetségi szintű szervet állított fel, a Fiatalokra Veszélyes Kiadványokat Vizsgáló Szövetségi Hivatalt (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Schriften, BPjS). A hatóság számos nemzetiszocialista eszmét dicsőítő könyv, illetve erőszakos jelenetet tartalmazó, háborút dicsőítő vagy fajgyűlöletre ösztönző film ellen indított eljárást.

A technológiai fejlődés hatására 2002. július 23-án elfogadták a fiatalkorúak védelméről szóló törvényt (Jugendschutzgesetz, JuSchG),⁵⁷⁴ amely 2003. április 1-jén lépett hatályba, felváltva az addigra elavulttá vált fiatalkorúakat veszélyeztető írott és médiatartalmak terjesztéséről szóló törvényt, illetve a fiatalkorúak védelméről a nyilvánosságban törvényt.⁵⁷⁵ A Jugendschutzgesetz egy általános ifjúságvédelmi, szövetségi szintű törvény, amelynek hatálya az elektronikus médiára nem terjed ki, és leginkább a kiskorúak védelmének általános szabályait határozza meg a nyilvánosságban (pl. 16 éven aluliak védelme az alkoholfogyasztástól és dohányzástól, JuSchG 9–10 §). A törvény szabályozza a fizikai adathordozókon (Trägermedien, pl. nyomtatott anyagok, könyvek, képek, plakátok, videók, DVD-k, CD-ROM-ok stb.) megjelenő, kiskorúakra veszélyes tartalmakra vonatkozó terjesztési és forgalombahozatali korlátokat is (JuSchG, 11–15. §).

572 DETREKŐI i. m. (110. lj.) 120.

573 Gesetz über die Verbreitung jugendgefährdender Schriften und Medieninhalte (JgefSchrG), (GjSM).

574 <http://www.gesetze-im-internet.de/juschg/BJNR273000002.html>

575 Gesetz zum Schutze der Jugend in der Öffentlichkeit (JÖSchG).

A törvény a BPjS utódként létrehozta a Fiatalokra Veszélyes Médiumokat Vizsgáló Szövetségi Hivatalt (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien, BPjM).⁵⁷⁶ A JuSchG 18. §-a alapján a BPjM vezeti a fiatakorúak fejlődésére káros művek, médiatartalmak listáját, amelyre azok a művek, tartalmak kerülnek fel, amelyek alkalmasak arra, hogy a gyermekek és fiatakorúak fejlődését, „felelős és közösségi együttélésre képes személyiséggé válását” veszélyeztessék (indexelés, Indizierung). Ilyenek mindenekelőtt az erkölcstelen és durva, erőszakra, bűncselekményre vagy faji gyűlöletre uszító, vagy a háborút dicsőítő íráások [JuSchG 18. § (1) bek.]. A lista „B” és „D” részében külön szerepelnek azok a művek, amelyek a BPjM megítélése szerint bűncselekményt [StGB § 86., alkotmányellenes szervezetek propagandaanyagainak terjesztése; § 130., gyűlöletre uszítás (Volksverhetzung); § 130a., bűncselekményre uszítás; § 131., erőszak ábrázolása; § 184a–c., pornográfia terjesztése] valószínűsítenek meg, amelyek abszolút tiltottak. Az „A” és a „B” listán szereplő művek névsora nyilvános, míg a „C” és a „D” listán szereplőké nem [JuSchG 18. § (2) bek.]. A különbségtétel indoka, hogy egyes tartalmak a listára kerülésük után is hozzáférhetőek maradhatnak az interneten, így a kiskorúak a listát mintegy útmutatóként használhatnák a káros tartalmak keresésére. A nyilvános listára ezért azok a tartalmak kerülnek, amelyek az interneten nem elérhetőek. A listán szereplő, gyermekek és fiatakorúak fejlődését veszélyeztető tartalmakat nem lehet sem reklámozni, sem a gyermekek és a fiatakorúak számára hozzáférhetővé tenni.⁵⁷⁷

A listára nem kerülhetnek fel az olyan médiatartalmak, amelyek kizárólag politikai, társadalmi, vallási vagy ideológiai tartalmúak, művészeti alkotások vagy a tudomány, kutatás vagy oktatás célját szolgálják, illetve ha közérdekű célt szolgálnak, kivéve, ha az ábrázolás módja kifogásolható [JuSchG 18. § (3) bek.]. A médiatartalmat vagy művet törölni kell a listáról, ha felvétel feltételei már nem állnak fenn, illetve ha a felvétel óta eltelt 25 év [JuSchG 18. § (7) bek.]. A BPjM emellett iránymutatásokat, kritériumokat is meghatároz, hogy mely tartalmakat kell a korlátozás alá tartozóknak tekinteni.

A BPjM 2008 februárjában például betiltotta a „Motel 2.” (Hostel 2 – Extended Version) című 2007-es horrorfilm forgalmazását, mert úgy találta, hogy az sértené a StGB 131. §-át. Az indokolás szerint a film magában foglalta a „kegyetlen erőszak hosszabb ideig tartó ábrázolását, melynek során az embereket brutálisan meggyilkolják, illetve a fájdalomtól és a haláltusától való szenvedést”, és ez pontosan kimerítette a StGB 131. § által tiltott erőszak ábrázolását. A hivatal ezért a filmet a tiltó lista „B” részére tette, mint bűncselekményt megvalósító médiatartalom.⁵⁷⁸ A döntéssel a müncheni kerületi bíróság is egyetértett.⁵⁷⁹

6.2.1. A kiskorúak védelme az elektronikus médiában

Az elektronikus média területén a kiskorúak védelmére vonatkozó legfontosabb szabályokat a Média-Ifjúságvédelmi Szövetségi Szerződés, a Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (Az emberi

⁵⁷⁶ <http://www.bundespruefstelle.de/>

⁵⁷⁷ Marc LIESCHING – Christoph J.M. SAFFERLING: Protection of Juveniles in Germany. A Report on the New Legislation. *German Law Journal*, Vol. 4., 2003/6. 550.

http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol04No06/PDF_Vol_04_No_06_541-557_Public_Lesiching_Safferling.pdf

⁵⁷⁸ JANICKE i. m. (74. lj.) 18.; Corinna BOCHMANN: Der Splatterfilm in der Spruchpraxis der Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien. *BPjM-Aktuell*, 2008/3. 11–17.

⁵⁷⁹ AG München, 10. Juni 2008, Az. 465 Js 306253/08.; AG München, 2. März 2009, Az. 853 Gs 30/09.

méltóság és a gyermekek védelméről szóló tartományközi szerződés, JMStV)⁵⁸⁰ tartalmazza, amely 2003. április 1-jén lépett hatályba. A tartományközi szerződés, a Rundfunkstaatsvertrag (RStV) a gyermekek védelmének területén irányelvek (Richtlinie) kibocsátására is feljogosítja a tartományi médiahatóságokat. Ennek nyomán a tartományi médiahatóságok a műsorszolgáltatás területén elfogadták a Jugendschutzrichtlinien (A tartományi médiahatóságok közös iránymutatása az emberi méltóság és a fiatalkorúak védelmének biztosítása érdekében – Ifjúsáspolitikai, JuSchRiL) nevű irányelvet, amely 2005. június 2-án lépett hatályba.⁵⁸¹ Az irányelv útmutatást nyújt a törvény értelmezéséhez, illetve a technikai fejlődés révén bekövetkezett változások kezeléséhez. Külön irányelvet fogadtak el a fiatalkorúaknak a digitális televíziós műsorokkal és tartalmakkal kapcsolatos védelméről is (Jugendschutzsatzung, JSS).⁵⁸² Az ifjúság védelmében a tartományi médiatörvények is tartalmazznak szabályokat.

A tartományközi szerződés egységes követelményeket állít fel valamennyi audiovizuális tartalomra, hatálya az elektronikus információs és kommunikációs médiára (Informations- und Kommunikationsmedien), azaz a műsorszolgáltatásra (Rundfunk) és a telemédiára (Telemedien) – a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokra – egyaránt kiterjed [JMStV 2. § (1) bek.]. Ennek indoka, hogy a szabályozás valamennyi tartalom tekintetében azonos – a médium típusától független – védelmet biztosítson a kiskorúak számára, így az azonos tartalmakra azonos követelmények vonatkoznak, és egységes felügyelet alá tartoznak. A JMStV meghatározása szerint a gyermek a 14. életévét be nem töltött személy, míg a fiatalkorú a 14. életévét betöltött, de 18 éven aluli személy [JMStV 3. § (1) bek.]. A törvény kétféle tartalmat különböztet meg egymástól: a megengedhetetlen (illegális) tartalmakat (JMStV 4. §) és a kiskorúak fejlődésére káros tartalmakat (JMStV 5. §):

A) Megengedhetetlen tartalmak (unzulässige Angebote): Az ilyen tartalmak abszolút tiltottak, és két részre oszthatók.” helyett „Az ilyen tartalmak abszolút tiltottak, és két részre oszthatók. Egyrészt ide tartoznak az StGB-be vagy más törvénybe ütköző tartalmak:

- 1) az StGB 86. §-a által meghatározott propagandaeszköz, amely a szabad, demokratikus rend vagy a népek közötti egyetértés ellen irányul;
- 2) alkotmányellenes szervezetek jelképeinek StGB 86. §-ában meghatározott használata;
- 3) gyűlöletkeltés a lakosság nemzeti, faji, vallási vagy állampolgárság alapján meghatározott csoportja ellen, erőszakos vagy önkényes cselekményekre való felhívás, vagy a lakosság valamely csoportjának vagy a már említett csoport gyalázásával, becsmérlésével vagy rágalmozásával mások emberi méltóságának sértése;
- 4) a náci uralom alatt elkövetett, a nemzetközi büntető törvénykönyv 6. § és 7. §-ában meghatározott bűncselekmények köznyugalom megzavarására alkalmas módon történő tagadása, lebecsülése;

580 Staatsvertrag über den Schutz der Menschenwürde und den Jugendschutz in Rundfunk und Telemedien (Jugendmedienschutz-Staatsvertrag – JMStV)

http://www.kjm-online.de/fileadmin/Download_KJM/Recht/JMStV_Stand_13_RStV_mit_Titel_deutsch3.pdf

581 Gemeinsame Richtlinien der Landesmedienanstalten zur Gewährleistung des Schutzes der Menschenwürde und des Jugendschutzes (Jugendschutzrichtlinien, JuSchRiL)

http://www.kjm-online.de/fileadmin/Download_KJM/Recht/JuSchRiL.pdf

582 Satzung zur Gewährleistung des Jugendschutzes in digital verbreiteten Programmen des privaten Fernsehens (Jugendschutzsatzung – JSS)

http://www.die-medienanstalten.de/fileadmin/Download_Rechtsgrundlagen/Satzungen/Jugendschutzsatzung_2003.pdf

- 5) emberekkel szembeni kegyetlen vagy egyébként embertelen erőszakos cselekmények dicsőítése vagy ártalmatlannak való feltüntetése, vagy a kegyetlenség és embertelenség emberi méltóságot sértő módon való bemutatása, ami a virtuális ábrázolásokra is vonatkozik;
- 6) az StGB 126. § (1) bekezdésébe ütköző jogellenes cselekmények elkövetése (köznyugalom megzavarása bűncselekmények elkövetésével való fenyegetés útján);
- 7) a háború dicsőítése, magasztalása;
- 8) haldokló vagy testileg lelkileg súlyosan szenvedő emberek emberi méltóságukat sértő ábrázolása akár valós esemény ábrázolása esetén is, ha ezt nyomós, jogos érdek nem indokolja; az ábrázolásba való beleegyezés irreleváns;
- 9) a gyermekek és fiatalkorúak nemiségének természetellenes módon, indokolatlanul történő hangsúlyozása, ami a virtuális ábrázolásokra is vonatkozik;
- 10) erőszakosan pornográf tartalom, amelynek tárgya gyermekekkel vagy fiatalkorúakkal szembeni (szexuális) erőszak, vagy állatok és emberek közötti szexuális cselekmény;
- 11) a JuSchG 18. §-a szerinti, a Fiatalokra Veszélyes Médiumokat Vizsgáló Szövetségi Hivatal (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien, BPjM) által összeállított lista B. és D. részében szereplő mű, illetve azzal teljesen vagy lényegében megegyező tartalom. Ezek olyan tartalmak, amelyek a BPjM megítélése szerint bűncselekményt valósítanak meg [JMStV 4. § (1) bek.].

Másrészt megengedhetetlen tartalomnak minősülnek még:

- 1) az egyéb pornográf tartalmak, kivéve a telemédia-szolgáltatások által kínált tartalmak, ha a szolgáltató biztosítani tudja, hogy azok csak felnőtt közönség számára legyenek elérhetők zárt felhasználói csoportok alkalmazásával;
- 2) amelyek nyilvánvalóan alkalmasak arra, hogy a gyermekek és fiatalkorúak fejlődését, „felelős és közösségi együttélésre képes személyiséggé válását” súlyosan veszélyeztessék, figyelembe véve a hordozó médium hatását, amelyen keresztül a tartalom hozzáférhető. Ugyanez vonatkozik a JuSchG 18. §-a szerinti, a BPjM által összeállított lista A. és C. részében szereplő művekre, illetve azzal teljesen vagy lényegében megegyező tartalmakra [JMStV 4. § (2) bek.]. Ezek olyan tartalmak, amelyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fejlődését. Az előírás alapján a jogalkalmazó lényegében bármilyen tartalmat a gyermekek és fiatalkorúak fejlődésére súlyosan káros, megengedhetetlen tartalomnak minősíthet.

B) A kiskorúak fejlődésére káros tartalmak (Entwicklungsbeeinträchtigende Angebote): Ha a tartalom alkalmas arra, hogy a gyermekek és fiatalkorúak fejlődését, „felelős és közösségi együttélésre képes személyiséggé válását” károsan befolyásolja, a szolgáltatónak a terjesztés és a hozzáférhetővé tétel során gondoskodnia kell arról, hogy azt meghatározott életkorú gyermekek és fiatalkorúak szokásos módon ne érzékelhessék [JMStV 5. § (1) bek.]. Erre két lehetőség van:

- 1) technikai vagy egyéb eszközzel a tartalom érzékelését meghatározott korú gyermekek és fiatalkorúak számára ellehetetleníti vagy jelentősen megnehezíti, vagy
- 2) a tartalmat olyan időpontban teszi közzé, amikor azt meghatározott korú gyermekek és fiatalkorúak szokásos módon nem érzékelik [JMStV 5. § (3) bek.].

Az ilyen tartalmak tehát nem tiltottak, ám mivel ártalmasak lehetnek a kiskorúakra, ezért különleges bánásmódot igényelnek az elérhetőség szempontjából. A tartományi médiahatóságok által kiadott irányelv szerint a fejlődésére káros tartalom megítélését az adott korosztály

legsérülékenyebb tagjainak fényében kell értékelni (JuSchRiL, 3.1.3. pont). Ennek megfelelően a szolgáltató a kiskorúak fejlődésére káros tartalmakat csak 23 óra és 6 óra között közvetítheti. Ha a káros tartalom a 16 éven aluliakban félelmet kelthet, akkor az 22 óra és 6 óra között tehető közzé. A Jugendschutzgesetz 14. § (2) bekezdése alapján 12 éven aluliak számára nem ajánlott filmek műsoridejének megválasztásakor figyelemmel kell lenni a kisgyermekek „jólétére” is [JMStV 5. § (4) bek.]. Az irányelv szerint ennek az elvnek megfelel, ha a tartalom csak 20 óra és 6 óra között érhető el (JuSchRiL, 3.2.4. pont). Az időbeli korlátozások nem vonatkoznak a hírműsorokra és az aktuális eseményeket bemutató politikai műsorokra, amennyiben az ábrázolás vagy tudósítás kiskorúakra káros bemutatásához jogos érdek fűződik [JMStV 5. § (6) bek.]. A JMStV szerint a fejlődésre károsnak kell tekinteni azokat a tartalmakat is, amelyek a JuSchG besorolási rendszere alapján meghatározott korosztályú gyermek és fiatalkorúak számára nem megengedettek. Kivételt lehet tenni, ha a műsort több mint 15 éve sorolták be, ilyenkor a műsorszolgáltatók maguk végezhetik el a műsorszám értékelését [JMStV 9. § (1) bek.].

A tartományi legfelsőbb hatóságok (oberste Landesbehörde) vagy a filmipar önszabályozó szervezete (Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft, FSK) által a megfelelő korhatárkategóriákba sorolt filmek közül a 18 éven aluliak számára nem ajánlott filmeket 23 óra és 6 óra között, a 16 éves kortól megengedett filmeket 22 óra és 6 óra között lehet közvetíteni, míg a többi kategória bármikor közzétehető.⁵⁸³

A JMStV a kiskorúak védelme érdekében a műsorszámok megfelelő jelölését (Kenntlichmachung) is előírja annak érdekében, hogy felhívják a nézők figyelmét az ajánlott korosztályra. Azokat a műsorszámokat, amelyek a gyermekekre vagy a 16 éven aluli fiatalkorúakra káros hatással lehetnek, akusztikus figyelmeztetésnek kell megelőznie, vagy a műsor alatt végig optikai eszközzel kell jelölni az ajánlott korhatárt [JMStV 10. § (2) bek.]. A tartományi médiahatóságok által kiadott irányelv azt is kimondja, hogy minden 22 óra és 6 óra közötti műsorszámot akusztikus jelzéssel kell ellátni. Az olyan műsorszámokat, amelyek 22 óra és 6 óra között tehető közzé, „A következő műsorszám 16 éven aluli nézők számára nem megfelelő”, míg a csak 23 óra és 6 óra közzétehető műsorszámokat a „A következő műsorszám 18 éven aluli nézők számára nem megfelelő” akusztikus jelzéssel kell a műsorszám kezdete előtt ellátni (4.5. pont). A német műsorszolgáltatók tehát az akusztikai jelölést használják, amely a műsorszám kezdete előtt hívja fel a nézők figyelmét. Többen viszont a műsorszám sugárzása alatt folyamatosan látható optikai jelölés bevezetését szorgalmazták arra hivatkozva, hogy a nézők gyakran váltanak csatornát. További szabályok vonatkoznak a telemédia-szolgáltatásokra: amennyiben olyan tartalmat tesznek közzé, amely részben vagy egészben megegyezik egy már korábban besorolt és más platformon közzétett tartalommal, akkor a szolgáltatóknak fel kell tüntetniük a megfelelő besorolást, azaz címkézniük (Kennzeichnungspflicht) kell a tartalmat (JMStV 11–12. §).⁵⁸⁴

A JMStV a jogkövetkezményekről is rendelkezik. A 4. § megsértését egy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel sújtja. A gondatlan elkövetés esetén a büntetés a felére

583 Irini KATSIREA: Public Broadcasting and European Law: A Comparative Examination of Public Service Obligations in Six Member States. *Kluwer Law International*, 2008. 56–57.

584 Lásd még: ARD-Richtlinien zur Sicherung der Jugendschutzes in der Fassung von Juni 2003.

http://www.ard.de/download/554926/ARD_Richtlinien_zur_Sicherung_der_Jugendschutzes_in_der_Fassung_von_Juni_2003.pdf

mérsékelhető (JMStV 23. §). A 24. §-ban meghatározott szabálysértések, közigazgatási vétségek elkövetése miatt a szolgáltató 500.000 euróig terjedő pénzbírsággal sújtható. A JMStV értelmében minden országos, kereskedelmi és közszolgálati műsorszolgáltatónak egyaránt, valamint a telemédia-szolgáltatóknak egy, a gyermek- és ifjúságvédelem terén megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt kell alkalmaznia (JMStV 7. §). Az ún. ifjúságvédelmi képviselő (Jugendschutzbeauftragte) kapcsolatot tart a felhasználókkal, továbbá tanácsokat ad a szolgáltatóknak az ifjúságvédelem kérdéseiben, illetve segíti a szolgáltatók munkáját, elsősorban a műsorszámok vásárlásánál, gyártásánál, valamint a műsorszerkezet, kínálat összeállításánál.

A műsorszolgáltatók felügyeletét az ifjúságvédelmi szabályok esetében is a székhelyük szerint illetékes tartományi médiahatóságok látják el, de a feladatok ellátására a JMStV létrehozott egy szövetségi szintű szervet, a Tartományi Médiahatóságok Média-Ifjúságvédelmi Bizottságát (Kommission für Jugendmedienschutz der Landesmedienanstalten, KJM)⁵⁸⁵ [JMStV 14. § (1)–(2) bek.]. A Bizottság 12 szakértőből áll (6 fő tartományi médiahatóság, 4 fő legfőbb tartományi ifjúságvédelmi hatóság, 2 fő legfőbb szövetségi ifjúságvédelmi hatóság), a tagok feladataik ellátása során nem utasíthatók [JMStV 14. § (3)–(6) bek.]. A Bizottság az elektronikus média területén – a közszolgálati televíziózás területét kivéve – az ifjúságvédelem egységes felügyeletét látja el a tartományokon átnyúló tartalmak tekintetében. Hatásköre többek között a JMStV rendelkezéseinek betartatására, az önkéntes önszabályozó testületek elismerésére és a JMStV-ben meghatározott szabálysértések megállapítására terjed ki (JMStV 16. §). A Bizottság hivatalból, a tartományi médiahatóság vagy a legfőbb tartományi ifjúságvédelmi hatóságok kezdeményezésére indít eljárást. A hatáskörébe tartozó ügyekben határozatot hozhat, amely köti a tartományi médiahatóságot, és amelynek a határozatot végre kell hajtania [JMStV 17. § (1) bek.].

A KJM külön iránymutatásokat is ad arról, hogy hogyan kell értékelni a káros tartalmi elemeket, és annak megfelelően közzétéve a médiatartalmat. Az erőszak értékelése során például a következő szempontokat kell figyelembe venni: mennyire valóságos; a műsorszám alapvető hangulata, atmoszférája; az erőszakos jelenetek terjedelme; a műsorszám lehetséges feszültsége, bizonytalansága; a kontextus, amelyben az erőszak megjelenik; a nézők potenciálisan azonosulhatnak-e azzal a karakterrel, amely elköveti az erőszakos cselekményt; a film alapvető koncepciója.⁵⁸⁶

6.2.2. Társszabályozás a német médiaszabályozásban

A JMStV lehetővé teszi a társszabályozást is, amely az ún. elismert önkéntes önszabályozó szervezeteken (Anerkannte Einrichtungen der Freiwilligen Selbstkontrolle) keresztül valósul meg, ezek a műsorszolgáltatás és a telemédia területén egyaránt létrejöhetnek [JMStV 19. § (1) bek.]. Az önkéntes önszabályozó szervezetek elismerése az illetékes tartományi médiahatóság hatáskörébe tartozik, amit a KJM-en keresztül gyakorol. A JMStV az elismerés feltételeként eljárási garanciák meglétét írja elő. Az elismerés határozott időre, 4 évre szól, amely meghosszabbítható,

⁵⁸⁵ <http://www.kjm-online.de/>

⁵⁸⁶ Kommission für Jugendmedienschutz der Landesmedienanstalten Kriterien für die Aufsicht im Rundfunk und in den Telemedien. KJM, 9–14.

http://www.kjm-online.de/fileadmin/Download_KJM/Service/Pr%C3%BCfriterien/Kriterien_KJM_Fassung_Dezember_2013.pdf

de törvényben meghatározott esetekben a felhatalmazás vissza is vonható [JMStV 19. § (3)–(5) bek.]. Az elismert önkéntes önszabályozó szervezetek alapszabályaik alapján vizsgálják a JMStV rendelkezéseinek betartását, amivel kapcsolatban rendelkezéseket (Satzungen) és irányelveket (Richtlinien) is kiadhatnak tagjaik számára [JMStV 19. § (2) bek.]. Ha a KJM eljárása során felmerül, hogy a műsorszolgáltató vagy a telemédia szolgáltató a JMStV rendelkezéseit megsértette, és a szolgáltató bizonyítja, hogy a tartalmat bemutatta az önkéntes önszabályozó szervezetnek, továbbá betartotta az önkéntes önszabályozó szervezet jogszerűen kiadott rendelkezéseit és irányelveit, úgy – a JMStV 4. § (1) bekezdésének megsértését kivéve – mentesülhetnek a JMStV megszegésének következményei alól [JMStV 20. § (3) bek.]. Ha tehát a médiaszolgáltató tagja valamely elismert önszabályozó szervezetnek, a KJM nem járhat el vele szemben, amennyiben a közzétételre szánt műsorszámot előzetesen bemutatta az önszabályozó szervezetnek korhatár-besorolás céljából, illetve a médiaszolgáltató által elvégzett minősítés összhangban van az önszabályozó szervezet irányelveivel. Habár az önszabályozó testületek elé terjesztett tartalmak értékelése időnként eltérhet a KJM álláspontjától, a legtöbb eset elbírálása azonos módon történik. Azokkal a szolgáltatókkal szemben viszont, amelyek nem tagjai ilyen szervezeteknek, a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok megsértése esetén a KJM eljárást indíthat.⁵⁸⁷

Az egyes audiovizuális tartalmakat külön önszabályozó szervezetek felügyelik a kiskorúak védelme szempontjából. Jelenleg négy területen létezik társszabályozás. A televíziós műsorok tartalmának vizsgálatát, a mozikban nem vetített, korhatárral nem ellátott filmek, sorozatok klasszifikációját a kereskedelmi műsorszolgáltatók által 1993-ban alapított önszabályozó testület, a televíziós önkéntes önszabályozó szervezet (Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen, FSF)⁵⁸⁸ végzi. Az FSF 1994 óta ellenőrzi a kereskedelmi műsorszolgáltatók programjait, illetve értékeli a filmeket a megfelelő korhatár-besorolás végett, amennyiben erre a műsorszolgáltatónak a JMStV által előírt ifjúságvédelmi képviselője igényt tart. A testület a tartalmak korhatár-besorolása során az FSK mozifilmekre vonatkozó besorolási rendszerére⁵⁸⁹ támaszkodik,⁵⁹⁰ illetve az értékelő és a leíró jellegű minősítési rendszert [félelem, erőszak, veszélyes magatartás (Desorientierung), szex, durva nyelvezet] egyaránt alkalmazza.⁵⁹¹ 2012 óta a televíziós műsorszolgáltatáshoz hasonló internetes műsorok, interneten elérhető tartalmak, azaz a lineáris mellett a lekérhető médiaszolgáltatások felett is felügyeletet gyakorol. A testület további célja a gyermek- és ifjúságvédelmi szempontok hatékonyabb érvényesítése a televíziós műsorszolgáltatásban, valamint a társadalmi diskurzus elősegítése a gyermek- és ifjúságvédelem terén, valamint a médiával kapcsolatos felvilágosítást is végez.

Külön önszabályozó szervezet működik az online szolgáltatások területén. A multimédia-szolgáltatók önkéntes önszabályozó szervezetét (Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter, FSM)⁵⁹² online szolgáltatók alapították 1997-ben a fiatalkorúak online védelme érdekében. A szervezet célja a jogsértő és a fiatalkorúakra káros médiatartalmak online terjesztésének megakadályozása. A szervezetet a KJM 2004-ben ismerte el az online szolgáltatás terén működő hivatalos önszabályozó testületnek. Az FSM feladata, hogy az internetes tartalmak te-

587 Jessica EHRlichmann: *Die Verfassungsmäßigkeit der Kommission für Jugendmedienschutz (KJM) und ihrer Tätigkeit*. Berlin, LIT Verlag, 2007.

588 <http://www.fsf.de/>

589 <http://www.fsk.de/index.asp?SeitID=508&TID=72>

590 <http://fsf.de/programmpruefung/entscheidungen/alterskennzeichen/>

591 <http://fsf.de/programmpruefung/entscheidungen/kriterien/>

592 <http://www.fsm.de/>

kintetében érvényt szerezzen a JMStV-ben foglaltaknak. Ennek megfelelően az FSM létrehozott egy kódexet, amely a JMStV rendelkezéseinek végrehajtását tartalmazza, valamint külön életkor-minősítési rendszert dolgozott ki azon szolgáltatóknak, amelyek kiskorúaknak nem megfelelő tartalmat kínálnak.⁵⁹³ Eljár a hozzá beérkező panaszok ügyében, jogsértés esetén akár szankciót is kiszabhat. A KJM mindaddig nem avatkozik be, amíg az internetes szolgáltatók végrehajtják az FSM döntéseit, vagy amíg az FSM nem lépi túl a hatáskörét. A KJM mindemellett folyamatosan ellenőrzi az FSM működését, hogy az megfelel-e a JMStV-ben foglaltaknak.⁵⁹⁴

A mozifilmek, DVD-k, és más digitális képhordozók minősítését a filmipar önszabályozó szervezete (Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft, FSK), a videojátékok vonatkozásában pedig a Szórakoztató Szoftverek Önszabályozó Szervezete (Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle, USK) végzi.⁵⁹⁵

6.2.3. Egyes káros tartalmak megítélése a gyakorlatban

A gyakorlat szerint a meztelenség bármely formájának megjelenítése nem minősül pornográfának. A német felfogásban – szemben az amerikaival – bizonyos mértékű meztelenség a szabadon hozzáférhető műsorokban – dokumentumfilmekben, sorozatokban, reklámokban – 22 órát megelőzően, napközben is előfordulhat, és a váratlan, rövid ideig látható meztelenség sem jelent problémát. 2011 júniusában például a ZDF televíziós csatorna „Wetten das...?” című népszerű showműsorának élő adásában Jennifer Lopez „villantott” több millió néző szeme láttára. Az énekesnő egyik melle akkor látszódott ki, amikor előrehajolt, és a szél szétfújta ruhájának dekoltázsát. Az eset mégsem vezetett semmilyen hatósági intézkedéshez.⁵⁹⁶

Ellentétben az Egyesült Államokkal, a német gyakorlatot sokkal inkább az erőszakos tartalmak bemutatásának kérdése aggasztja, semmint a trágár nyelvhasználat. Ennek következtében az ugyanolyan, Egyesült Államokban is előforduló esetek megítélése egészen eltérő lehet. 2003-ban a Ryan közlegény megmentése című film vetítése Németországban is vitát váltott ki. Bár a film a mozis besorolása alapján este 10 óra előtt nem lett volna televízióban bemutatható, a Pro7 csatorna mégis kivételes engedélyért folyamodott, mivel este 8 órakor kívánta sugározni. Az alapvető kérdés az volt, hogy a film nyitójelenetei eléggé erőszakosak-e ahhoz, hogy a 16 éven aluli fiatalkorúakban félelmet vagy zavart keltsenek. A trágár nyelvezet használatának kérdése egyáltalán nem merült fel. A berlini legfelsőbb közigazgatási bíróság végül nem döntött érdemben, hanem visszautalta a felügyeleti hatósághoz azt feltételezve, hogy az önszabályozó testület korábbi, vetítést támogató értékelését nem vették kellő mértékben figyelembe.⁵⁹⁷ A csatorna végül a filmet 20 óra 15 perckor sugározta.⁵⁹⁸

593 <http://www.altersklassifizierung.de/en>

594 POLYÁK GÁBOR – SZÖKE GERGELY: *Médiaszabályozás Németországban*. Budapest, AKTI, 2007. 39–44.; NYAKAS i. m. (86. l.) 56–57.

595 Lásd még: III./6.3. fejezet.

596 http://www.storyonline.hu/vilaghir/elo_adasban_villantott_lopez/34243/

597 VG Berlin, Entscheidung vom 27. Juni 2002 – VG 27 A 398/01; Roland BRONEMANN: Der Soldat James Ryan und der Jugendschutz. Kommunikation & Recht, September 2002. 474–477.

598 Jugendschutz ausgehebelt Pro 7 sendet „Soldat James Ryan” zu früh – Medienanstalt reagiert. Der Tagesspiegel, 2003. január 7. <http://www.tagesspiegel.de/medien/jugendschutz-ausgehebelt-pro-7-sendet-soldat-james-ryan-zu-fruehmedienanstalt-reagiert/378490.html>

A német médiahatóságok nem tulajdonítanak túlzottan nagy jelentőséget a trágár nyelvhasználatnak. A beszélgetős műsorokban, valóságshow-kban és a sorozatokban gyakran hallhatók közönséges vagy trágár kifejezések, akár délutánonként is, bár a durvább kifejezéseket ilyenkor rendszerint kisípolják. Az ilyen szavak még kevésbé problematikusak, ha váratlan, elszigetelt káromkodások formájában jelennek meg: szinte egyáltalán nem kelt megütközést, és semmi esetre sem eredményez hatósági szankciókat, ha egy elvesztett meccs után valamelyik játékos azt mondja, „szarul játszottunk”, vagy ha ez a szó egy díjátadón hangzik el, jöllehet számos néző helytelenítené a szóhasználatot.

Ugyanakkor a tartalom nem megfelelőnek minősülhet, ha antiszociálisnak és az emberi méltóságot sértőnek tekinthető magatartást ábrázol, amely különösen a gyermekekre lehet zavaró hatással. 2008-ban például 100 ezer euróra bírságolták az utóbbi idők egyik legnépszerűbb német tehetségkutató műsorát, a „Deutschland sucht den Superstar”, mert a műsorvezető kigúnyolta a versenyzőket, és a bemutatásuk módja is nevetségessé tette őket. A KJM egy későbbi évaddal kapcsolatban is hasonló következtetésre jutott, mivel azonban az RTL a műsorokat előzetesen bemutatta az önszabályozó testületnek, amely jóváhagyta a korábbi időpontokban történő sugárzást, a csatorna mentesült a szankciók alól.⁵⁹⁹

Az ifjúságvédelmi szabályozással kapcsolatban több kutatást is végeztek, amelyek megállapították, hogy a német szülők túlnyomó többsége támogatja a jelenlegi szabályozást, amely hatékony védelmet nyújt a kiskorúak számára a káros médiatartalmaktól. A ZDF 2004-ben készített felmérése szerint a megkérdezett szülők 80%-a támogatta a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályozást, különös tekintettel az erőszakra (50%) és a pornográfiára (53%) korlátozást, 73%-uk egyetértett a médiatartalmak közzétételére vonatkozó időbeli korlátokkal. A megkérdezettek 58%-a leginkább problémás tartalomnak, műfajnak az amerikai bűnügyi drámákat és filmeket tartották, amelyek nem megfelelőek a 12 éven aluli gyermekek számára.⁶⁰⁰

6.2.4. A gyermekek védelmét szolgáló reklámkorlátok

A kiskorúak védelmét szolgáló reklámkorlátokat ugyancsak a JMStV tartalmazza, amely az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13 EU irányelv kiskorúakkal kapcsolatos reklámszabályait veszi át [JMStV 6. § (2) bek.]. Azt a reklámot, amelynek tartalma veszélyeztetheti a gyermekek és a fiatalkorúak fizikai vagy szellemi fejlődését, valamint „felelős és közösségi együttélésre képes személyiséggé válását”, el kell különíteni a nekik szóló műsoroktól. Az a reklám, amely gyermek vagy fiatalkorú felé irányul, vagy amely gyermeket vagy fiatalkorút színészként szerepeltet, nem sértheti a gyermekek vagy a fiatalkorúak érdekét, nem használhatja ki tapasztalatlanságukat. Az alkoholtartalmú italok és dohánytermékek reklámjai nem irányulhatnak gyermekek és fiatalkorúak felé, nem lehetnek vonzóak számukra, nem mutathatják őket alkoholfogyasztás közben [JMStV 6. § (3)–(5) bek.]. Az előírásokat a teleshoppingra és a szponzorálásra is alkalmazni kell.

A gyermekeknek szóló reklámok tekintetében egy külön magatartási kódexet dolgoztak ki, amelynek betartása felett a német reklámtanács (Deutscher Werberat) őrködik.⁶⁰¹ A kó-

599 COLE i. m. (232. lj.) 216–220.

600 JANICKE i. m. (74. lj.) 23–25.

601 Verhaltensregeln des Deutschen Werberats für die Werbung mit und vor Kindern in Hörfunk und Fernsehen. Fassung von 1998.

<http://www.werberat.de/kinder-und-jugendliche>

dex gyermekreklám alatt azokat a hirdetéseket érti, amelyek kifejezetten gyermekekhez szólnak, illetve gyermekeket szerepeltetnek benne.

6.3. Filmek, DVD-k és videojátékok korhatár-besorolása, címkézése

A Jugendschutzgesetz (JuSchG) a fiatalkorúak védelmében további szabályokat határoz meg a fizikai adathordozókon [Trägermedien, JuSchG 1. § (2) bek.] megjelenő médiatartalmakkal, így a mozifilmek, a DVD-k és a játékok forgalmazásával, illetve korhatár-besorolásával kapcsolatban. A törvény a gyermekek és fiatalkorúak nyilvános filmvetítésen való részvételének szabályait is meghatározza. Gyermekek és fiatalkorúak nyilvános filmvetítésen csak akkor vehetnek részt, ha a filmet a tartományi legfelsőbb hatóság (oberste Landesbehörde) vagy valamely önkéntes önszabályozó szervezet a 14. § (6) bekezdés alapján engedélyezte és megjelölte (JuSchG 11. §).

A JuSchG 12. § (1) bekezdése azt is kimondja, hogy a műsoros videokazetták, játékok és egyéb képhordozók kizárólag akkor tehetők nyilvánosan hozzáférhetővé gyermek vagy fiatalkorú személy számára, ha a tartalmat a tartomány legfelsőbb hatósága vagy valamely önkéntes önszabályozó szervezet a 14. § (6) bekezdés alapján engedélyezte és megjelölte. A JuSchG 12. § (3) bekezdése szerint:

„azokat a képhordozókat, amelyeket az illetékes német hatóság nem látott el megjelöléssel, vagy »kiskorúak számára megtekintése tilos« megjelöléssel látott el, vagy amelyeket a szállító nem a 14. cikk (7) bekezdésének megfelelően címkézett fel, tilos

- 1) gyermek vagy fiatalkorú számára felkínálni, átruházni vagy más módon hozzáférhetővé tenni;
- 2) felkínálni vagy átruházni kiskereskedelem keretében üzlethelyiségen kívül, pavilonokban vagy egyéb, vásárlók által általában nem látogatott eladási helyeken, vagy csomagküldő kereskedés útján.”

A JuSchG 12. § (3) bekezdése alapján tehát tilos az olyan „képhordozók” értékesítése, amelyeket nem vetettek ellenőrzési eljárás alá, ezért nincs feltüntetve az a megjelölés, hogy azokat a tartomány legfelsőbb hatósága vagy valamely önkéntes önszabályozó szervezet ellenőrizte és besorolta a kiskorúak védelme céljából. Ez alól az informatikai, képzési vagy oktatóprogramokat tartalmazó DVD-k, programok képeznek kivételt, amelyek „informatikai program” vagy „oktatási program” megjelöléssel vannak ellátva. A tilalom értelemszerűen azokra a képhordozókra is vonatkozik, amelyeket a hatóság a „kiskorúak számára megtekintése tilos” megjelöléssel látott el. Az ilyen képhordozókat nem lehet gyermek vagy fiatalkorú számára hozzáférhetővé tenni, vagy olyan módon kereskedelmi forgalomba hozni, amely nem akadályozza meg (pl. üzlethelyiségben egyedi kérésre), hogy azokhoz gyermek vagy fiatalkorú hozzáférjen. Az előírások megszegőire akár 50.000 euró pénzbírság is kiszabható [JuSchG 28. § (5) bek.].

A kiskorúak védelmében történő korlátozás lehetőségét az Európai Bíróság is elismerte. A Dynamic Medien Vertriebs GmbH v. Avides Media AG ügy⁶⁰² előzményeként az Avides Media AG nevű cég japán rajzfilmeket, „animéket” importált DVD-k és videokazetták formájában az Egyesült Királyságból Németországba. A cég a „képhordozókat” csomagküldő ke-

602 C-244/06., Dynamic Medien Vertriebs GmbH v. Avides Media AG (2008) ECR I-505.

reskedés útján, internetes honlapján keresztül értékesítette. A rajzfilmeket korábban a British Board of Film Classification (BBFC) a kiskorúak védelmére vonatkozó angol szabályok alapján „Csak 15 éven felülieknek” korhatár-kategóriába sorolta, amit a képhordozókon is feltüntettek. Csakhogy a DVD-ket és videokazettákat a német hatóságok nem ellenőrizték és nem sorolták be a kiskorúak védelme céljából. Az importált DVD-k és videokazetták miatt a cég egyik versenytársa, a Dynamic Medien Vertriebs GmbH azt kérte az egyik német tartományi bíróságtól, a Landgericht Koblenz-től, hogy ideiglenes intézkedés útján tiltsa el az Avides Mediát a képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítésétől. A társaság arra hivatkozott, hogy a fiatalkorúak védelméről szóló törvény (Jugendschutzgesetz, JuSchG) tiltja az olyan képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítését, amelyeket a törvény alapján nem ellenőriztek, és amelyekeken nincs feltüntetve az illetékes hatóság által meghatározott korhatárra vonatkozó jelzés. A bíróság 2004. június 8-i határozatával úgy ítélte meg, hogy a kizárólag a BBFC által kibocsátott korhatár-megjelöléssel ellátott képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítése ellentétes a Jugendschutzgesetz rendelkezéseivel, és versenyellenes magatartást valósít meg. A döntést az Oberlandesgericht Koblenz is helybenhagyta.

A Landgericht Koblenz ezek után előzetes döntéshozatali kérelmet terjesztett az Európai Bíróság elé abban a kérdésben, hogy a Jugendschutzgesetz vonatkozó előírása összeegyeztethető-e az áruk szabad mozgásának elvét kimondó EK 28. cikkel, valamint a 2000/31 EK irányelvvel. Továbbá akkor is igazolható-e az ilyen tilalom az EK 30. cikke alapján, ha a képhordozót egy másik tagállamban vetették alá ellenőrzésnek a kiskorúak védelme céljából, amelyekben a korhatárra vonatkozó jelzést fel is tüntették rajta.⁶⁰³ A kérdés tehát az volt, hogy az áruk szabad mozgásának elvével ellentétes-e egy olyan tagállami szabályozás, amely tiltja az olyan képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítését, amelyeket az illetékes hatóság nem ellenőrzött és nem sorolt be a kiskorúak védelme céljából, és amelyekeken nincs feltüntetve a hatóság arra vonatkozó megjelölése sem, hogy a megtekintésük milyen korhatárhoz kötött.

Az Európai Bíróság megállapította, hogy a szabályozás nem a képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítését tiltja, hanem azt írja elő, hogy az ilyen úton történő forgalmazás feltétele, hogy tagállami ellenőrzési és besorolási eljárásnak vessék alá őket a kiskorúak védelme céljából függetlenül attól, hogy hasonló eljárást végeztek-e az exportáló tagállamban. A Bíróság szerint az ilyen szabályozás „nehezebbé és költségesebbé” teszi a Németországon kívüli tagállamokból származó képhordozók behozatalát, ami visszatartathat néhány szereplőt attól, hogy ilyen képhordozókat forgalmazzanak Németországban. Ezért a szabályozás az EK 28. cikk szerinti, mennyiségi korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül, amely főszabály szerint tilos, kivéve, ha a korlátozás objektíve igazolható. Ilyen indok lehet a kiskorúak védelme, amely az EK 30. cikkben szereplő közérkölc és közrend védelméhez kapcsolódik. Noha a gyermekek védelme olyan jogos érdeknek tekinthető, amely főszabály szerint igazolhatja az áruk szabad mozgásának korlátozását, mindazonáltal egy ilyen korlátozás kizárólag akkor igazolható, ha alkalmas a tagállam által elérni kívánt cél megvalósításának biztosítására, és nem lépi túl az e cél eléréséhez szükséges mértéket. Így például az abban az esetben, ha nem tiltja a nem ellenőrzött képhordozók minden formában történő forgalmazását, illetve, ha az ilyen képhordozók importálhatók és értékesíthetők

603 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 34., illetve 36. cikke.

felnőttek számára annak biztosítása mellett, hogy gyermekek azokhoz ne férhessenek hozzá.

A Bíróság kifejtette, hogy a gyermekek jogainak védelmi szintjére és módjára vonatkozó felfogás tagállamonként különbözhet, többek között erkölcsi vagy kulturális megfontolások függvényében, ezért a tagállamok számára mérlegelési mozgásteret kell elismerni, amit a közösségi jogból eredő kötelezettségek teljesítése mellett kell gyakorolni. Az is szükséges továbbá, hogy az intézkedések alkalmasak legyenek e cél megvalósításának biztosítására, és ne lépjenek túl az e cél eléréséhez szükséges mértéket. A Bíróság szerint nem kétséges, hogy a vitatott előírás olyan intézkedésnek minősül, amely a gyermekeket védi a jólétükre ártalmas információk és anyagok ellen. Az ilyen képhordozók importálhatók és értékesíthetők felnőttek számára oly módon, amelyek lehetővé teszik annak biztosítását, hogy gyermekek ne férhessenek hozzá e képhordozókhoz. E tényelemekre tekintettel úgy tűnik, hogy a szabályozás nem lépi túl a tagállam által kitűzött cél eléréséhez szükséges mértéket.

„A nemzeti jogalkotó által a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelme céljából bevezetett ellenőrzési eljárást illetően a tárgyban meghozott nemzeti rendelkezések arányosságának mérlegelésére nem lehet hatással az a pusztán körülmény, hogy egy tagállam a védelemnek egy másik állam által felállítottól eltérő módját választotta. E rendelkezéseket kizárólag a szóban forgó cél és a védelemnek az érintett tagállam által biztosítani kívánt szintje tekintetében kell vizsgálni.”

Az Európai Bíróság ezért kimondta, hogy az EK 28. cikkel nem ellentétes egy olyan, az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló nemzeti szabályozás, amely tiltja az olyan képhordozók csomagküldő kereskedés útján történő értékesítését és átruházását, amelyeket az illetékes hatóság – legfelsőbb tartományi hatóság vagy valamely nemzeti önkéntes önszabályozó szervezet – nem ellenőrzött és nem sorolt be a kiskorúak védelme céljából, és amelyeken nincs feltüntetve a hatóság arra vonatkozó megjelölése, hogy megtekintésük milyen korhatárhoz kötött, kivéve, ha úgy tűnik, hogy az e szabályozás által előírt ellenőrzési, besorolási és megjelölési eljárás nem könnyen hozzáférhető, vagy ésszerű időn belül nem lefolytatható, vagy az elutasító határozat bíróság előtt nem megtámadható.

A mozifilmek, DVD-k és az egyéb digitális képhordozók minősítését is a tartományi legfelsőbb hatóságok vagy a filmipar önszabályozó szervezete, a Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft (FSK) végzi.⁶⁰⁴ A Jugendschutzgesetz (JuSchG) 14. § (2) bekezdése 5 korhatár-kategóriát állapít meg:

- „Freigegeben ohne Altersbeschränkung”: nincs korhatári korlátozás;
- „Freigegeben ab 6 Jahren”: a megtekintés 6 éves kortól megengedett;
- „Freigegeben ab 12 Jahren”: a megtekintés 12 éves kortól megengedett;
- „Freigegeben ab 16 Jahren”: a megtekintés 16 éves kortól megengedett;
- „Keine Jugendfreigabe”: fiatalkorúaknak nem megengedett.

A DVD-n terjesztett filmekre ugyanazok a kategóriák vonatkoznak, mint a mozifilmekre. Az FSK a filmek reklámozását szolgáló trailereket is vizsgálja. Így a fiatalkorúak számára láto-gatható nyilvános vetítéseken nem mutathatók be olyan filmek előzetesei, amelyeket az FSK az adott korosztálynál magasabb korhatári kategóriába sorolt. A filmek minősítését az FSK 7 tagból álló vizsgáló bizottsága végzi, illetve hagyja jóvá a törvényben lefektetett szempontok,

604 <http://www.fsk.de/index.asp?SeitID=2&TID=2>

valamint az FSK által kidolgozott alapelvei alapján.⁶⁰⁵ Az FSK a film egy meghatározott korhatárba való besorolása érdekében egyes részek kivágását is kérheti. Az viszont már a forgalmazó döntésén múlik, hogy a film vágott verzióját mutatja-e be a kedvezőbb korhatári besorolás érdekében, vagy pedig az eredetit vetíti le szigorúbb korhatári minősítéssel.⁶⁰⁶

Németország a videojátékokra nem alkalmazza a PEGI-rendszert, ehelyett a JuSchG 14. § (2) bekezdésének korhatár-kategóriái a film- és játékprogramokra, a videojátékokra is alkalmazandók. A törvény a videojátékok megfelelő címkézését is előírja. A korhatár-besorolási rendszer alkalmazására a tartományi hatóságok létrehozták a Szórakoztató Szoftverek Önszabályozó Szervezetét (Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle, USK).⁶⁰⁷ A szervezet címkézéssel kapcsolatos döntése kötelező érvényű. Az olyan játékokat, amelyeknek a besorolását az USK visszautasítja, csak a JuSchG-ben foglalt korlátokkal lehet forgalmazni, azaz csak 18 évnél idősebbek vásárolhatják meg, és semmilyen médiumban, üzletben nem lehet reklámozni azokat.⁶⁰⁸

7. Franciaország

Franciaországban a kiskorúak védelmét elsősorban a francia médiatörvény, a kommunikáció szabadságáról szóló 1986. szeptember 30-ai 86–1067. sz. törvény⁶⁰⁹ biztosítja, amely kimondja, hogy a nyilvános kommunikáció a szükséges mértékig korlátozható a gyermekek és a fiatalok (l'enfance et de l'adolescence) védelme érdekében (1. cikk). A kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok betartatása a francia médiahatóság, a Legfelsőbb Audiovizuális Tanács (Conseil supérieur de l'audiovisuel, CSA) feladata. A törvény alapján a CSA feladatai közé tartozik annak biztosítása:

- hogy a programok védjék a kiskorúakat és a fiatalokat;
- hogy a műsorszolgáltatók ne sugározzanak olyan programot, amely veszélyeztetheti a kiskorúak testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ha a műsoridő meghatározásával vagy megfelelő műszaki eljárásokkal biztosított, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem látják vagy hallják az ilyen műsorokat;
- hogy ne legyen olyan program, amely súlyosan veszélyeztetné a kiskorúak testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését a nyilvánosság számára elérhető audiovizuális kommunikációs szolgáltatásokban (15. cikk).

A törvény tehát a kiskorúak testi, szellemi, erkölcsi fejlődését veszélyeztető tartalmak körében kétféle kategóriát különböztet meg:

- a) a kiskorúak testi, szellemi, erkölcsi fejlődését veszélyeztető műsorok: az ilyen televíziós műsor közvetítése előtt figyelmeztetésnek kell elhangoznia, a műsor során pedig vizuális jelzéssel kell megjelölni az ilyen műsorokat;

605 Grundsätze der Freiwilligen Selbstkontrolle der Filmwirtschaft

http://www.spio.de/media_content/422.pdf

606 Betiltott videojátékok: Manhunt: AG München, 19.07.2004., 853 Gs 261/04; Dead Rising: AG Hamburg, 11.06.2007., 167 Gs 551/07; Scarface: AG München, 20.11.2007., 855 Gs 426/07; Condemned: AG München, 15.01.2008., 855 Gs 10/08; Soldiers of Fortune: Payback: AG Amberg, 17.06.2008., Gs 598/08; Dead Rising 2: AG Bautzen, 18.11.2011., 43 Gs 837/11.

607 <http://www.usk.de/>

608 LIESCHING –SAFFERLING i. m. (577. lj.) 541–557.

609 Loi n°86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication.

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068930&dateTexte=20110611>

b) a kiskorúak testi, szellemi, erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyeztető műsorok: az ilyen televízió- és rádióműsorok egyáltalán nem terjeszthetők (15. cikk).

A CSA hatásköre valamennyi audiovizuális (rádiós és televíziós) szolgáltatásra, országos és helyi szintű, magán- és közszolgálati műsorszolgáltatásokra egyaránt kiterjed, függetlenül a televíziós csatorna vagy rádióállomás terjesztési módjától (földi digitális, kábeles, műholdas, internetes, 3G-s). 2004 óta az interneten közvetített lineáris televíziós és rádiós szolgáltatásokat, 2009 óta pedig a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokat (catch-up tv, Video on Demand, internetes tartalomszolgáltatások) is szabályozza. A CSA a törvény felhatalmazása alapján ajánlásaiban (recommandation) és határozataiban (délibération) további részletszabályokat is alkothat. A CSA elsősorban a kiskorú nézők káros tartalmakkal és a reklámbefolyásolástól szembeni védelmére, a kiskorúak műsorokban való részvételére, a számukra megfelelő műsorszámok biztosítására, valamint a médiaoktatására koncentrál.

7.1. A műsorszámok korhatár-besorolási rendszere

Kezdetben a hatóság kiskorúak védelmével kapcsolatos tevékenysége elsődlegesen a televízióra irányult. A CSA már 1989-ben meghatározta a káros médiatartalmakkal kapcsolatos műsorszerkesztési irányelveket. Ennek értelmében a műsorszolgáltatók a családi televíziózás ún. „védett sávjában” (06:00-22:30) nem sugározhattak a kiskorúak szempontjából kifogásolható, erotikus tartalmú vagy erőszakra ösztönző műsorszámokat. Az ilyen műsorszámok ajánlóit nem lehetett 20:30 előtt sugározni, és nem tartalmazhattak a kiskorúak számára esetleg megrázó jeleneteket. A kiskorúak védelmének erősítése érdekében a hatóság 1996. november 18-án bevezette a műsorszámok minősítési rendszerét, és az alkalmazandó korhatárjelzések rendszeréről is szabályokat fogadott el. A CSA ajánlását az országos terjesztésű földfelszíni műsorszolgáltatók is elfogadták, és azóta a kiskorúakra káros műsorszámokat optikai jelzéssel, piktogramokkal látják el. A kezdeti piktogramok különféle geometriai formájú és színű alakzatok voltak. A minősítési kötelezettség kezdetben csak a földi sugárzású csatornákra vonatkozott, majd 2000-ben a CSA valamennyi csatornára (kábeles, műholdas, helyi) és műsorra (filmek, sorozatok, dokumentumfilmek animációs filmek stb.) kiterjesztette azt. Kivételt csak a hírműsorok képeznek, azzal a megkötéssel, hogy a közönséget figyelmeztetni kell a felkavaró, erőszakos jelenetek sugárzása előtt. A zenei videoklipeket ugyancsak nem kell minősíteni, ám az olyan klipeket, amelyek sérthetik a kiskorú közönség érzékenységét, csak este 10 után lehet közvetíteni. A 2000-ben és 2001-ben készült felmérések azonban azt mutatták, hogy a közönség körében a piktogramok nem voltak eléggé ismertek, és nem értették azok jelentését. A CSA ezért 2002-ben egy széles körű konzultációt követően a korábbi piktogramok helyett egy új, a közönség számára könnyebben olvasható, fekete-fehér kör alakú jelzőrendszert vezetett be.

A hatóság végül a 2005. június 7-i ajánlásában⁶¹⁰ rögzítette a műsorok korhatár-besorolásának szabályait. A klasszifikációs kötelezettség a játékfilmekre, tévéfilmekre, sorozatokra,

610 Recommandation du 7 juin 2005 aux éditeurs de services de télévision concernant la signalétique jeunesse et la classification des programmes.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Recommandation-du-7-juin-2005-aux-editeurs-de-services-de-television-concernant-la-signalétique-jeunesse-et-la-classification-des-programmes>

rajzfilmekre, valamint a dokumentumfilmekre terjed ki. Különböző előírások vonatkoznak a kódolatlan és a kódolt, prémium előfizetési csatornákra (pl. Canal+, TPS Star, Orange Ciné Choc, Ciné Max, Cine Cinema Frisson, XXL, Ciné+ stb.), valamint a kábeltelevíziókra. A jelenlegi korhatár-besorolási rendszer („la signalétique jeunesse”) 5 kategóriát különböztet meg:

- I. kategória: Minden korosztály számára ajánlott: Nincs korlátozás, nincs külön jelölés;
- II. kategória: 10 éven aluliak számára nem ajánlott (korábban szülői útmutatás ajánlott). A műsorszám a kiskorúak számára esetleg félelemkeltő jelenetet tartalmaz, ezért szülői felügyelet ajánlott. A szimbólum jele „-10év”, amely jelölés a műsorszám kezdete előtt legalább 10 másodpercig, illetve a sugárzás alatt folyamatosan látható. 2012. december 12-e előtt még csak a sugárzás elején 5 percig, és minden megszakítás, kereskedelmi szünet után legalább 1 percig kellett feltüntetni. A jelzés a műsorelőzetes teljes időtartama alatt látható. Kódolt csatornák esetében a műsorszám és annak műsorelőzetese nem tartalmazhat a kiskorúak számára esetleg félelemkeltő jelenetet, amennyiben gyermekeknek szánt műsorok között vagy azok közelében kerülnek közzétételre, és a jelölést a kezdés előtt legalább 8 másodpercig fel kell tüntetni. Az ilyen kategóriájú műsorszámok és azok műsorelőzetesei egész nap közzétehetők, de nem kerülhetnek a gyermekeknek szánt műsorok közé és azok közelébe;
- III. kategória: 12 éven aluliak számára nem ajánlott: A műsorszámában szexualitást, erőszakot tartalmazó vagy ijesztő, félelemkeltő jelenetek ismételten vannak jelen. A szimbólum „-12”, amely jelzés a műsorszám és előzetesének sugárzása alatt folyamatosan látható. Az ilyen műsorszámok csak 22:00 után tehetők közzé, továbbá nem szabad kedden, pénteken, szombaton, az ünnepnapokat megelőző este és az iskolai szünetek ideje alatt sugározni. Kódolt és mozicsatornákon nem közvetíthetők szerdán 20:30 előtt, illetve szombat és vasárnap délelőtt. A műsorszámok előzetesei nem tartalmazhatnak kiskorúak számára ijesztő jeleneteket, és nem sugározhatók gyermekeknek szánt műsorok közelében. A szimbólumot a figyelmeztetéssel együtt a kezdés előtt legalább 8 másodpercig kell feltüntetni. A CSA ebbe a kategóriába tartozónak véli az olyan műsorszámokat, amelyek jelentéktelen színben tüntetik a drogok vagy az alkohol használatát;
- IV. kategória: 16 éven aluliak számára nem ajánlott: A műsorszámában erotikus vagy szélsőségesen erőszakos tartalom fordul elő, amelyek károsíthatják a kiskorúak testi, szellemi és erkölcsi fejlődését. A szimbólum a „-16”, amely jelzés a műsorszám és annak műsorelőzetesének sugárzása alatt folyamatosan látható. Az ilyen műsorszámok csak 22:30 után sugározhatóak, előzeteseik nem sugározhatók 20:30 előtt és nem tartalmazhatnak kiskorúak számára ijesztő jeleneteket. Kódolt és mozicsatornákon nem közvetíthetők 20:30 előtt. Az olyan műsorelőzetesek, amelyek erőszakot ábrázolnak vagy a fiatal nézőkben félelmet kelthetnek, nem vetíthetők a kódolatlanul sugárzott időszakban, valamint szerdán 20:30 előtt, illetve szombat és vasárnap délelőtt.
- V. kategória: 18 éven aluliak számára nem ajánlott: A műsorszámában pornográf és extrém, szélsőségesen erőszakos tartalom található, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését. A szimbólum a „-18”, amely jelzés a műsorszám és előzetesének sugárzása alatt folyamatosan látható. Az ilyen műsorszámok kizárólag kódolt csatornákon sugározhatók 24:00 és 05:00 között. A műsorelőzetesek 22:00 után közvetíthetők, feltéve, hogy nem pornográf vagy nem jelenít meg szélsőséges erőszakot.⁶¹¹

611 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 7–8. <http://www.csa.fr/en/content/download/20479/340676/file/CSA%200711%20ProtectingChildrenandadolescents.pdf>

Illegális, azaz tiltott műsorszámoknak minősülnek az olyan műsorok, amelyek sértik az emberi méltóságot, különösen, amelyekben hangsúlyosan ábrázolják az erőszakot vagy a szexuális perverziót, az ember megalázásához vagy megalázottságához vezetnek, továbbá a gyermekpornográfia és a kemény („hardcore”) erőszakot tartalmazó programok. Az ilyen tartalmak semmilyen műsorszolgáltatásban nem tehetők közzé.

A műsorszolgáltatóknak maguknak kell minősíteniük és a megfelelő korhatár-kategóriába besorolniuk az általuk közzétenni kívánt műsorszámot a kiskorúakra ártalmas tartalom alapján. Erre a célra minden csatorna felállított egy külön bizottságot, amely a műsorszámok besorolását végzi. A korhatár-besorolás során több kritériumot, a műsorszám több tartalmi jellemzőjét is figyelembe veszik. Így többek között szempont az erőszakos jelenetek száma, ábrázolásuk módja és indokoltsága; a gyermekek elleni erőszak; a szexualitás ábrázolása; egyes érzékeny témák (pl. kábítószer-használat, öngyilkosság, családon belüli erőszak) feldolgozásának módja; a főhős karakter motivációi, erőszakos, veszélyes vagy jogellenes magatartása. Sorozatok esetén a besorolást epizódonként kell elvégezni.⁶¹² A minősítési rendszer alkalmazását a CSA felügyeli és vizsgálja ki a nézőktől, valamint a különböző szervezetektől érkező panaszokat.⁶¹³ A besorolásra vonatkozó szabályok megsértése esetén általában figyelmeztető vagy felszólító levelet küld az érintett csatornának, míg pénzbüntetést csak az előírások súlyos vagy ismételt megszegése esetén alkalmaz.⁶¹⁴

A CSA 2004-ben további technikai intézkedéseket is meghatározott a televíziós műsorszolgáltatásokra és a műsorterjesztőkre annak érdekében, hogy megakadályozza a kiskorúak hozzáférését az V. kategóriába tartozó, 18 éven aluliak számára nem ajánlott pornográf és szélsőségesen erőszakos műsorokhoz. A 2004. december 15-i ajánlás⁶¹⁵ egy ún. kettős zárendszert hozott létre. Egyrészt az ilyen műsorokat tartalmazó szolgáltatásokra csak a többi szolgáltatástól külön, az előfizető nagykorúságának ellenőrzésével lehet előfizetni. Másrészt az ajánlás egy személyes PIN-kód használatán alapuló, hozzáférést gátló rendszer kiépítését is előírja a szolgáltatóknak, amely nem kapcsolható ki. A zár hatékonyságát a CSA minden évben ellenőrzi.⁶¹⁶ Az előírás 2011 óta a lekérhető médiaszolgáltatásokra is vonatkozik.

A CSA 2004. február 10-én a kiskorúak rádiós védelméről is határozatot fogadott el,⁶¹⁷ amelynek értelmében az olyan műsorszámokat, amelyek valószínűleg sértik a 16 éven aluli hallgatók

612 Jeunesse et protection des mineurs. La classification des programmes par les chaînes de télévision. <http://www.csa.fr/Television/Le-suivi-des-programmes/Jeunesse-et-protection-des-mineurs/La-signalétique-jeunesse/La-classification-des-programmes-par-les-chaines-de-television>

613 LIEVENS–DUMORTIER–RYAN i. m. (192. lj.) 127–128.

614 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 27–31.

615 Recommandation du 15 décembre 2004 aux éditeurs et distributeurs de services de télévision diffusant en métropole et dans les départements d’outre-mer des programmes de catégorie V. <http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Recommandation-du-15-decembre-2004-aux-editeurs-et-distributeurs-de-services-de-television-diffusant-en-metropole-et-dans-les-departements-d-outre-mer-des-programmes-de-categorie-V>

616 Amélie BLOCMAN: New CSA Recommendation on Violent or Pornographic Programmes. *IRIS Merlin*, 2005-2:12/22.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2005/2/article22.fr.html>

617 Délibération du 10 février 2004 relative à la protection de l’enfance et de l’adolescence à l’antenne des services de radiodiffusion sonore.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Deliberation-du-10-fevrier-2004-relative-a-la-protection-de-l-enfance-et-de-l-adolescence-a-l-antenne-des-services-de-radiodiffusion-sonore>

érzékenységet (pl. beszélgetős műsorok, ahol a szexualitás a téma, és amelyről részletekbe menően, durván és obszcén módon beszélnek), csak este 22:30 után lehet rádióban közvetíteni. A pornográfiát vagy szélsőséges erőszakot tartalmazó műsorszámok sugárzása pedig azért tilos, mert nem áll rendelkezésre olyan technikai eszköz, amellyel biztosítható lenne, hogy a rádiós műsorszolgáltatások műsorai csak felnőttek számára legyenek elérhetőek. A határozat elsősorban a fiatal hallgatóknak szóló zenei állomásokat célozta, illetve a reggel 6 és 9 óra közötti, valamint az esti betelefonálás műsorokat.⁶¹⁸ A CSA szerint a rádió hallgatása főleg a 12 és 16 év közötti kamaszok körében népszerű, főleg a reggel 6 és 9 óra, valamint az este 21 órától éjfélig terjedő időszakban.⁶¹⁹

7.2. A lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályok

A CSA 2011. december 20-i határozata⁶²⁰ külön, a kiskorúak védelmét szolgáló szabályokat határoz meg a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra (Video on Demand) nézve, és kiterjeszti a hagyományos televíziós szolgáltatásokra vonatkozó besorolási szabályokat. A lekérhető médiaszolgáltatásokra így ugyanaz a minősítési rendszer vonatkozik, mint a lineáris médiaszolgáltatásokra, míg a mozifilmek lekérhető szolgáltatásként való közzétételére azok eredeti besorolása az irányadó. „Mindazonáltal a műsorszerkesztő felelőssége annak megállapítása, hogy a film ilyen felhasználása esetén megfelel-e az eredeti besorolás, vagy adott esetben azt szigorítania kell-e.” A határozat a figyelemfelhívást és a piktogram használatát is megköveteli – ugyancsak fehér kör alakú formában, azonban erre alternatív megoldásokat kínál. A piktogramot a műsorszám valamennyi említésekor a közönség tudomására kell hozni (pl. VOD-katalógusokban, azok képein és leírásaiban, ajánlóiban [trailers], filmrészleteken reklámokban). A minősítésnek akkor is láthatónak kell lennie, ha a néző a tartalom megtekintése mellett dönt: vagy úgy, hogy a műsorszám kezdete előtt legalább öt másodpercig látható a teljes képernyőn, vagy pedig a műsor megtekintése alatt a jobb alsó sarokban.

A határozat érdekessége, hogy a vízválasztó a lekérhető médiaszolgáltatásokra is vonatkozik. Ha a IV. kategóriába sorolt műsorok ingyenesen hozzáférhetőek, kizárólag 22:30 és reggel 05:00 között lehet elérhetővé tenni. A VOD-katalógusokban az I–IV. kategóriába sorolt műsoroaktól el kell különíteni az V. kategóriába tartozó tartalmakat, valamint azok leírásait, képeit, ajánlóit. Az V. kategóriába tartozó műsorok (pornográf és szélsőségesen erőszakos tartalmú műsorszámok, amelyek csak felnőtt közönség számára megtekinthető), valamint a 18 éven aluliak számára nem ajánlott filmalkotások kizárólag fizetős szolgáltatás (előfizetés vagy pay-per-view) keretében tehetők közzé. Az ilyen tartalmakhoz négy számjegyű PIN-kód ellenében lehet hozzáférni, amit a felhasználó akkor kaphat meg, miután kitöltött egy nyilatkozatot arról, hogy elmúlt 18 éves. A szolgáltatás akkor aktiválható, ha az igénybe

618 Amélie BLOCMAN: CSA Bans Airtime before 10.30 pm for Radio Programmes that Could Shock Young People. *IRIS Merlin*, 2004-4:9/19.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2004/4/article19.en.html>

619 Jeunesse et protection des mineurs. Les ados et la radio.

<http://www.csa.fr/Radio/Le-suivi-des-programmes/Jeunesse-et-protection-des-mineurs/Les-ados-et-la-radio>

620 Délibération du 20 décembre 2011 relative à la protection du jeune public, à la déontologie et à l'accessibilité des programmes sur les services de médias audiovisuels à la demande.

<http://www.csa.fr/Services-interactifs/Deliberation-du-20-decembre-2011-relative-a-la-protection-du-jeune-public-a-la-deontologie-et-a-l-accessibilite-des-programmes-sur-les-services-de-medias-audiovisuels-a-la-demande>

vételéhez szükséges PIN-kód beütésre került.⁶²¹ Ugyanakkor 2012. július 1-je óta a felnőtt tartalmak közzétételére vonatkozó korábbi időbeli korlátozás – csak 22:30 és 05:00 között lehetett közzétenni, kivéve, ha az előfizető a személyi igazolványának másolatának bemutatásával igazolta, hogy elmúlt 18 éves, ami lehetővé tette a tartalom bármikor történő megtekintését – megszűnt, így a szolgáltatás aktiválásához már nem szükséges az életkor ellenőrzése.

Külön érdekesség, hogy a határozat alapján a lekérhető médiaszolgáltatásokat nyújtó szolgáltatóknak egy külön, speciális katalógust (ún. bizalom zóna – „espace de confiance”) is létre kell hozniuk. E katalógusokban csak olyan tartalmak szerepelhetnek, amelyek minden korosztály számára megtekinthetők, vagy kifejezetten a családokat és a fiatal közönséget célozzák, és mentesnek kell lenniük minden olyan tartalomtól, ajánlótól, illetve olyan szolgáltatások reklámjaitól, amelyek a kiskorúak számára nem megfelelő jeleneteket tartalmaznak és számukra korlátozva vannak.⁶²²

A CSA már több on-demand szolgáltatót is figyelmeztetésben részesített az előírások megsértése miatt. A „KZ Play” nevű VOD szolgáltatót például amiatt részesítette figyelmeztetésben, mert négy, szabadon elérhető részletet mutatott egy szexuális jeleneteket is tartalmazó műsor-számból a megfelelő piktogram feltüntetése nélkül, és a közzétételre vonatkozó időbeli korlátoknak (22:00 és 5:00) sem felelt meg.⁶²³ Egy másik esetben a „MyTF1” szolgáltatásban a családi zóna katalógusában egy 16 éven aluliak számára nem ajánlott videojáték reklámját észlelte.⁶²⁴

A CSA emellett a lekérhető médiaszolgáltatások nyújtóit arra is ösztönzi, hogy támogassák az olyan műszaki megoldásokat, amelyek lehetővé teszik a kiskorúak hozzáféréseinek korlátozását az életkoruk és a tartalom minősítése alapján.

7.3. A gyermekek védelmét szolgáló reklámkorlátok

A reklám, a szponzoráció és a teleshopping részletes szabályait egy 1992-es rendelet tartalmazza.⁶²⁵ A rendelet előírásai szerint a reklám nem veszélyeztetheti a kiskorúak erkölcsi vagy testi fejlődését, így:

621 Amélie BLOCMAN: CSA Amends Conditions for Making Available Programmes Likely to Shock Minors. *IRIS Merlin*, 2012-2:1/21.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2012/2/article21.en.html>

622 Alexander SCHEUER – Cristina BACHMEIER: Protection of Minors and Audiovisual Content On-Demand. *IRIS plus*, 2012-6. 15–16.

http://www.emr-sb.de/tl_files/EMR-SB/content/PDF/Jugend-Beitraege/scheuer_bachmeier_protection_minors_iplus_2012.pdf

The Protection of Minors in a Connected Environment. Comparative Background Document. *EPRA*, 21 June 2013. 16., 18.

http://epra3-production.s3.amazonaws.com/attachments/files/2195/original/protectionofminors_final_publicversion.pdf?1372087443

623 <http://www.csa.fr/Espace-juridique/Decisions-du-CSA/Manga-No-Money-intervention-aupres-du-service-KZ-Play>

624 <http://www.csa.fr/Espace-juridique/Decisions-du-CSA/Publicite-pour-un-jeu-video-deconseille-aux-moins-de-16-ans-intervention-aupres-de-MyTF1>

The Protection of Minors in a Connected Environment. Comparative Background Document. *EPRA*, 21 June 2013. 21.

625 Décret n°92-280 du 27 mars 1992 modifié, relatif à la publicité, au parrainage et au téléachat.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Decrets-et-arretes/Decret-n-92-280-du-27-mars-1992-modifie-relatif-a-la-publicite-au-parrainage-et-au-teleachat-Version-consolidee>

- nem bátoríthatja közvetlenül a kiskorúakat egy termék vagy szolgáltatás igénybevételére a hiszekenységük vagy tapasztalatlanságuk kihasználásával;
- nem bátoríthatja közvetlenül a kiskorúakat arra, hogy rávegyék szüleiket vagy másokat az érintett termék vagy szolgáltatás megvásárlására;
- nem használhatja ki vagy változtathatja meg a kiskorúak szüleik, tanáraik vagy mások iránti bizalmukat;
- nem mutathat indokolatlanul kiskorút veszélyes helyzetben (7. cikk).⁶²⁶

A CSA ezen túlmenően több megállapodást is kötött a műsorszolgáltatókkal, amelyek további kötelezettségeket írnak elő a gyermekműsorok közben sugárzott reklámokkal kapcsolatban:

- a gyermekeknek szóló csatornák vállalták, hogy tanítási napokon délelőtt 9:00 és 12:00, valamint 14:00 és 16:00 között nem közvetítenek reklámokat annak érdekében, hogy megvédjék a túlzott reklámbefolyásolástól azokat a gyermekeket, akik nem az iskolában tartózkodnak;
- a reklámfilmek könnyebb azonosítása és a gyermekműsoroktól történő egyértelműbb megkülönböztetése érdekében a csatornák minimum 4 másodperces szignált alkalmaznak a reklámfilmek közvetítését megelőzően. A csatornáknak ügyelniük kell arra is, hogy a gyermekeknek szóló műsorszám címe vagy annak eleme ne legyen összekeverhető a műsorszám támogatójával, vagy az egyik szponzor márkájával.⁶²⁷

A CSA 2006. június 7-i ajánlásának⁶²⁸ célja az egyértelműbb különbségtétel az animációs filmek és az azokhoz kapcsolódó reklámműzenetek között. Az ajánlás meghatározza azon kiskorúaknak szóló animációs és fikciós műsorok közzétételének kereteit, amely műsorokban szereplő karaktereket külön kereskedelmi tevékenységre is felhasználják, hozzájárulva egyes termékek vagy szolgáltatások (pl. játékok, plüssállatok stb.) reklámozásához. Ennek indoka, hogy a filmes karakterek képeinek használata megzavarhatja a kiskorú nézőket a tekintetben, hogy mi számít reklámnak, és mi képezi a műsor részét. Az ajánlás két eshetőség között tesz különbséget. Ha a fikciós vagy animációs mű ún. „spin-off” termékeket vagy szolgáltatásokat is eredményez, világosan el kell különíteni egymástól a műsort és az ahhoz köthető termékek reklámjait. A műsort nem szabad megszakítani, illetve azt megelőzően vagy azt követően olyan termékek vagy szolgáltatások reklámjait közzétenni, amelyek a szóban forgó karakterek képét is felhasználják. A műsorhoz kapcsolódó reklámfilm tehát nem szakíthatja azt félbe, illetve nem lehet a műsor előtt vagy utána, ha a reklám az egyik főszereplő képét használja. Abban az esetben, ha a mű olyan karaktert használ, amely már meglévő termékből vagy szolgáltatásból származik, a műsorszám első közvetítésének azon az időszakon kell kívül esnie, amikor a kérdéses termék vagy szolgáltatás forgalomba hozatalára kerül sor az ország területén. Továbbá a reklámokat a kérdéses műsorszám előtt vagy után legalább 45 perccel kell közzétenni.⁶²⁹

626 KATSIREA i. m. (584. lj.) 31–34.

627 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 12.

628 Recommandation du 7 juin 2006 aux éditeurs de services de télévision relative à des pratiques publicitaires liées à la diffusion d'œuvres d'animation et de fiction à destination des mineurs.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Recommandation-du-7-juin-2006-aux-editeurs-de-services-de-television-relative-a-des-pratiques-publicitaires-liees-a-la-diffusion-d-oeuvres-d-animation-et-de-fiction-a-destination-des-mineurs>

629 Amélie BLOCMAN: CSA Looks to the Protection of Minors. *IRIS Merlin*, 2006-9/9/12.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2006/9/article12.en.html>;

KATSIREA i. m. (583. lj.) 31.

A CSA 2006. július 4-i ajánlásában⁶³⁰ meghatározta azon filmalkotások, audiovizuális művek, videojátékok, telefonos szolgáltatások, internetes oldalak stb. televíziós bemutatói és reklámozásának kereteit (kivéve a mozicsatornákat és a pay-per-view programokat), amelyek kiskorúak számára nem megengedettek. Az ajánlás emlékeztet arra, amikor a műsorszolgáltató életkor alapján osztályozza egy film vagy egy videojáték részletét vagy ajánlóját, a jelenetek kiválasztásánál figyelembe kell venni a közzététel idejét és annak valószínűségét, hogy láthatják-e kiskorú nézők is. Továbbá a közönséget mindig világosan és érthetően kell tájékoztatni arról, hogy az műsorszám, reklám vagy szponzoráció-e.

A CSA külön foglalkozott egyes SMS-szolgáltatások reklámjaival, amelyek kihasználhatják a kiskorúak hiszékenységet vagy tapasztalatlanságát. Számos olyan hirdetés volt ugyanis, amely SMS küldése ellenében kínált bizonyos szolgáltatásokat (pl. két ember szexuális affinitásának elemzése a vezetéknevük alapján). Az 1992-es rendelet 7. cikkére emlékeztetve a CSA azt ajánlotta, hogy a kiskorúakat ne ösztönözzék ilyen szolgáltatások igénybevételére, amelyek ráadásul jelentős anyagi kiadással járnak, ezért arra kérte a televíziós műsorszolgáltatókat, hogy állítsák le az ilyen reklámok sugárzását.⁶³¹ A CSA később határozatot is hozott a telefon vagy prémium, emelt díjas SMS-szolgáltatások reklámjainak sugárzásáról⁶³² amelynek értelmében az olyan reklámok, amelyek valószínűleg kihasználják a kiskorúak hiszékenységet és tapasztalatlanságát, csak éjfél és 05:00 között tehetők közzé.

A CSA 2010. május 18-i⁶³³ határozata a szerencsejáték-üzemeltetőkkel történt konzultációt követően született, amelynek értelmében tilos az ilyen reklámok közvetítése a televíziós és rádiós szolgáltatásokban a kiskorúaknak szánt műsorokban, valamint a műsorszámok kezdetét megelőző, illetve végét követő 30 percen belül.⁶³⁴

630 Recommandation du 4 juillet 2006 relative à la présentation faite à la télévision d'œuvres cinématographiques ou audiovisuelles, de jeux vidéos et de services téléphoniques, télématiques ou de sites internet qui font l'objet de restrictions aux mineurs.

<http://www.csa.fr/en/Juridical-area/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Recommandation-du-4-juillet-2006-relative-a-la-presentacion-faite-a-la-television-d-oeuvres-cinematographiques-ou-audiovisuelles-de-jeux-videos-et-de-services-telephoniques-telematiques-ou-de-sites-internet-qui-font-l-objet-de-restrictions-aux-mineurs>

631 BLOCMAN i. m. (629. lj.).

632 Délibération du 13 novembre 2007 relative à la diffusion de messages publicitaires en faveur de services téléphoniques ou SMS surtaxés susceptibles d'exploiter l'inexpérience ou la crédulité des mineurs.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Deliberation-du-13-novembre-2007-relative-a-la-diffusion-de-messages-publicitaires-en-faveur-de-services-telephoniques-ou-SMS-surtaxes-susceptibles-d-exploiter-l-inexperience-ou-la-credulite-des-mineurs>

633 Délibération du 18 mai 2010 relative aux communications commerciales en faveur des opérateurs de jeux d'argent et de hasard.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-d-autres-sujets/Deliberation-du-18-mai-2010-relative-aux-communications-commerciales-en-faveur-des-operateurs-de-jeux-d-argent-et-de-hasard>

634 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 13.

7.4. A kiskorúak televíziós műsorokban való részvétele, szerepeltetése

A kiskorú nézők védelme mellett a CSA a televíziós műsorokban megjelenő gyermekek védelmére is figyelmet fordít. Egyre inkább nőtt ugyanis az olyan műsorok száma, amelyben kiskorúak tűntek fel valóságshow-k, játékok, stúdió beszélgetések, dokumentumfilmek résztvevőiként vagy a hírműsorokban készített interjúk alanyaiként, ami szükségessé tette bizonyos etikai szabályok megállapítását. A kiskorúak filmalkotásokban és fikciós audiovizuális művekben való részvételét, szerepeltetését ugyan a munka törvénykönyve szabályozza, a televíziós műsorokra nincs hasonló rendelkezés.⁶³⁵ A CSA ezért a televíziós csatornákkal történt konzultációkat követően 2007. április 17-én határozatot⁶³⁶ fogadott el a kiskorúak televíziós műsorokban való megjelenésének szabályairól annak érdekében, hogy megőrizze a kiskorú résztvevők fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését. A határozat megerősítette, hogy a kiskorúaknak lehetőséget kell adni arra, hogy az őket érintő ügyekben kifejezhessék véleményüket, és számos kötelezettséget írt elő a műsorszolgáltatóknak:

- a kiskorú és a szülő, illetve a szülői felügyeletet gyakorló személy hozzájárulásának előzetes beszerzése, továbbá tájékoztatás nyújtása az adás témájáról és céljáról;
- a televíziós szolgáltatásokban kellő gondossággal kell kezelni a kiskorú történetét, kerülve a dramatizálást vagy a nevetségessé tételt, tiszteletben kell tartani a gyermekek érzékenységet;
- a felvétel körülményeinek és a feltett kérdéseknek alkalmazkodniuk kell a gyermek életkorához, és ki kell küszöbölni a kiskorú szerepeltetéséből adódó jövőbeni káros hatásokat, illetve védeni kell a kiskorú személyes fejlődési kilátásait;
- mellőzni kell a kiskorú szerepeltetését a magánéletét érintő nehéz helyzetekkel kapcsolatban, ha fennáll a megbélyegzés veszélye a műsor sugárzása után, kivéve, ha biztosítani tudják a kiskorú személyazonosságának teljes védelmét (arc, hang, név, cím stb.), illetve ha identitásának azonosítása technikai eszközök alkalmazásával lehetetlenné válik.

2007 novemberében a TF1, a France Télévisions, a Canal + és az M6 kezdeményezésére a francia műsorszolgáltatók is közös szabályokat fogadtak el a kiskorúak tévéműsorokban történő szerepeltetéséről.⁶³⁷ 2009. január 22-én pedig a CSA a kiskorúak televíziós műsorokban való részvételéről szóló chartáját⁶³⁸ is közzétette, amely a műsorokra és a filmművészeti alkotásokra egyaránt vonatkozik. A charta szerint figyelembe kell venni a kiskorúak különleges érzékenységet és sérülékenységet, valamint tiszteletben kell tartani a gyermekek személyiségét.

635 Amélie BLOCMAN: CSA Sets Rules for the Participation of Minors in Television Broadcasts. *IRIS Merlin*, 2007-6:11/17.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2007/6/article17.en.html>

636 Délibération du 17 avril 2007 relative à l'intervention de mineurs dans le cadre d'émissions de télévision diffusées en métropole et dans les départements d'outre-mer.

<http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Deliberation-du-17-avril-2007-relative-a-l-intervention-de-mineurs-dans-le-cadre-d-emissions-de-television-diffusees-en-metropole-et-dans-les-departements-d-outre-mer>

637 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 14. 26.

638 Charte relative à la participation de mineurs à des émissions de télévision.

<http://www.csa.fr/Media/Files/Espace-Juridique/Chartes/Charte-relative-a-la-participation-de-mineurs-a-des-emissions-de-television>

Ezért különös figyelmet kell fordítani mind a kiskorúakat bemutató ábrázolásokra, mind a részvételükkel készült műsorszámokra, valamint a műsorokban való részvételük feltételeire. A charta ennek kapcsán emlékeztet arra, hogy a szülői felügyeletet gyakorló személynek és a kiskorúnak – amikor beleegyezik a részvételbe – tisztában kell lennie a műsor témájával, céljával, lehetőleg annak címével is. A szülő a hozzájárulását a forgatást követően is visszavonhatja, ám az nem lehet visszaélészerű.⁶³⁹

Példának okáért a TF1 egy gyermekekről szóló riportot mutatott be, amiben interjút készítettek egy nevelőszülőknél elhelyezett gyermekkel, és akinek a személyazonosságát nem fedték fel. Az interjút azonban annak ellenére tették közzé, hogy ahhoz a gyermek anyja nem járult hozzá írásban. A CSA felszólította a csatornát az előírások tiszteletben tartására. A TF1 végül a legfelsőbb közigazgatási bírósághoz, az Államtanácsához (Conseil d'État) fordult, kérve a határozat megsemmisítését azzal érvelve, hogy az ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkében garantált véleménynyilvánítás szabadságával. A bíróság 2011. március 16-i határozatában azonban kimondta, hogy a kiskorúak televíziós műsorokban való szerepeltetésének szabályai és a csatornák által kötött megállapodás megfelelnek az Egyezmény 10. cikkének (2) bekezdésében foglalt korlátozási lehetőségeknek. A szülői engedélyre abban az esetben is szükség van, ha a kiskorú identitását nem fedik fel. Ez nem minősül a véleménynyilvánítás szabadsága aránytalan korlátozásának ahhoz képest, hogy megvédjék a gyermekeket és a fiatalokat. Nem volt olyan közérdek sem, ami indokoltta tette volna a szülői felügyeletet gyakorló személy hozzájárulásának mellőzését. A bíróság ezért elutasította a TF1 kérelmét.⁶⁴⁰

7.5. Kiskorúaknak szóló műsorszámok támogatása, médiatudatosság

A CSA arra is törekszik, hogy a fiatal közönség megfelelő műsorokkal legyen ellátva. Az ifjúság-orientált műsorok fejlesztését az egyes csatornák számára előírt kötelezettségek (pl. animációs munkák előállítás) keresztül biztosítja. A CSA támogatta a digitális földfelszíni televízió (DTT) egy szabadon fogható ifjúsági csatorna létrejöttét is, részben a közszolgálati műsorszolgáltatás keretében, hogy ne legyen túlzott reklámbefolyásolás. Emellett a csatornáknak további kötelezettségeket ír elő a nagyon fiatal gyermekek érdekében, ilyen például a 3 éven aluli gyermekeket célzó szóló műsorok tilalma.⁶⁴¹

Külön problémát jelentenek az olyan televíziós csatornák, amelyeket kifejezetten 3 év alatti gyermekeknek szánnak. A CSA 2008. július 22-i határozata⁶⁴² a 3 éven aluli gyermekek

639 Amélie BLOCMAN: Charter on the Participation of Minors in Television Broadcasts. *IRIS Merlin*, 2009-3:10/17.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2009/3/article17.en.html>

640 Amélie BLOCMAN: Ban on Broadcasting Programme Showing a Minor in Difficult Circumstances without Obtaining Parents' Authorisation. *IRIS Merlin*, 2011-6:1/16.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2011/6/article16.en.html>

641 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 15.

642 Délibération du 22 juillet 2008 visant à protéger les enfants de moins de 3 ans des effets de la télévision. <http://www.csa.fr/Espace-juridique/Deliberations-et-recommandations-du-CSA/Recommandations-et-deliberations-du-CSA-relatives-a-la-protection-des-mineurs/Deliberation-du-22-juillet-2008-visant-a-proteger-les-enfants-de-moins-de-3-ans-des-effets-de-la-television>

védelmét célozza a televízió hatásaitól. A határozat előírja az ilyen szolgáltatásokat nyújtó televíziós csatornáknak egy olyan tájékoztatás közvetítését, miszerint a tévénézés lassíthatja a gyermek fejlődését 3 éves korig akkor is, ha kifejezetten neki szánt csatornákat néz. A figyelmeztető üzenetet nemcsak a televízió képernyőjén, hanem valamennyi médiumban elérhetővé kell tenni. A szolgáltatást nyújtóknak a figyelmeztetést a kereskedelmi dokumentációjukban (pl. általános szerződési feltételek, előfizetői szerződések) is közzé kell tenniük az ilyen csatornák értékesítése során. A CSA a maga részéről minden évben felvilágosító kampányt is indít a szülők és a gyermekekért felelős felnőttek figyelmeztetése érdekében, hogy a televíziós műsorok, természetüktől függetlenül, nem alkalmasak a 3 évesnél fiatalabb gyermekek számára, és zavart okozhat a fejlődésükben.⁶⁴³

Az évek során a CSA számos médiatudatossági kampányt indított, rövidfilmeket készített a gyermekek televíziós védelmének tudatosítása érdekében például a korhatár-besorolási rendszerről, vagy az erőszakos jelenetek gyermekekre gyakorolt negatív hatásairól.⁶⁴⁴ A CSA több, a kiskorú közönség internetes védelmét célzó információs kampányt is támogatott. A hatóság a médiaműveltség előmozdítása érdekében is kampányol, melynek során nemcsak arra helyezi a hangsúlyt, hogy felhívja a közönség figyelmét bizonyos tartalmak hatására, hanem arra is, hogyan kell használni a médiaszolgáltatásokat, gyakorlati tanácsokat adva a szülőknek és a gyermekeknek egyaránt.⁶⁴⁵ Említést érdemel a CSA, a kormány, az ifjúsági műsorokat kínáló televíziós csatornák és a hirdetők képviselői által 2009. február 18-án aláírt közös nyilatkozat is, amely szerint támogatják az olyan televíziós műsorokat és reklámokat, amelyek – különösen a fiatalok körében – az egészséges életmódot segítve előmozdítják az egészséges táplálkozást és a testmozgást. A nyilatkozat a csatornák önkéntes kötelezettségvállalásait is magában foglalja, míg a CSA ellenőrzi azok betartását, és jelentéseket készít róla.⁶⁴⁶

Az internetes tartalmak kapcsán említést érdemel a francia kormány és az internet- és hozzáférés-szolgáltatókat tömörítő szervezet (L'Association des Fournisseurs d'Accès et de Services Internet, AFA)⁶⁴⁷ közös, 2004. júliusi kezdeményezése, amelyben az AFA többek között vállalta, hogy fokozza erőfeszítéseit a gyermekpornográfia, valamint a rasszista és antiszemita tartalmak elleni küzdelemben. A szolgáltatók vállalták, hogy jobb módszereket kínálnak a káros tartalmak jelzésének megkönnyítésére, elősegítik a szülői felügyeleti eszközök használatát, és a jogellenes tartalomról azonnal értesítik a rendőrséget.⁶⁴⁸ A kormány ugyan-

643 Aurélie COURTINAT: Strict CSA Deliberation against Programmes for Young Children. *IRIS Merlin*, 2008-9/10/14. <http://merlin.obs.coe.int/iris/2008/9/article14.en.html>;

Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 16.

644 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 9–10.; Jeunesse et protection des mineurs. Les campagnes de sensibilisation à la signalétique jeunesse.

<http://www.csa.fr/Television/Le-suivi-des-programmes/Jeunesse-et-protection-des-mineurs/La-signalétique-jeunesse/Les-campagnes-de-sensibilisation-a-la-signalétique-jeunesse>

645 Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010. 20–21.

646 Uo., 19. 37–42.

647 L'Association des Fournisseurs d'Accès et de Services Internet (AFA) <http://www.afa-france.com/>

648 Charte des prestataires de services d'hébergement en ligne et d'accès à Internet en matière de lutte contre certains contenus spécifiques. Paris, le 14 juin 2004.

http://www.afa-france.com/charte_contenusodieux.html

akkor nem igazán vesz részt a magatartási kódex végrehajtásában.⁶⁴⁹ A CSA 2012 márciusában egy jelentést is közzétett „a kiskorúak védelméről a konvergens audiovizuális média és az internet korában” címmel.⁶⁵⁰ A tanulmány a kiskorú nézők sértő internetes audiovizuális tartalmakkal szembeni védelmével foglalkozik, és javaslatokat is megfogalmaz.

7.6. Filmek és videojátékok korhatár-besorolása

Franciaországban a mozikban bemutatott filmek korhatári besorolása összehangolt azok televíziós besorolásával.⁶⁵¹ A megállapított korhatárok a filmek televízióban történő sugárzási időpontját is meghatározzák: a 12 éven felüli korhatárral ellátott filmeket televízióban csak 22:00 után, a 16 éven aluliak számára nem ajánlott filmeket pedig csak 22:30 után lehet közvetíteni. A korhatári jelzést a film kezdete előtt legalább 10 másodpercig kell feltüntetni. A mozifilmek korhatári besorolását a Nemzeti Film és Mozgókép Központ (Centre national du cinéma et de l'image animée, CNC) keretében működő Commission de Classification des Oeuvres Cinématographiques nevű bizottság végzi. A filmek korhatári besorolását feltüntető igazolást (visa d'exploitation) a bizottság javaslata alapján az illetékes miniszter állítja ki. A miniszter felülbíráhatja a bizottság által megállapított korhatárokat, illetve azokat a nemzeti filmiparért felelős miniszter is korrigálhatja. A bizottság a filmeket öt kategóriába sorolhatja: korhatár nélkül; csak 12 éven felülieknek; 16 éven aluliak számára tiltott; csak 18 éven felülieknek; teljes betiltás (Article 3). A teljes betiltás olyan filmekre vonatkozik, amelyek sértik az emberi méltóságot, gyermekpornográfiát vagy ember és állat közötti szexualitást ábrázolnak. Fontos, hogy a mozifilmek korhatári besorolása és a későbbi, televíziós sugárzás céljából történő besorolás eltérhet egymástól, miután a film a televízióban a fiatalabb közönség számára is elérhetővé válik.⁶⁵²

A bizottság 2010-ben például 16 éven aluliak számára nem ajánlott korhatári kategóriával látta el a *Fűrész 3D* című horrorfilmet azzal a figyelmeztetéssel, hogy a film „különösen nagy számú realiztikus kínzási jelenetet és intenzív brutalitást, barbárságot tartalmaz”. A minősítést az illetékes miniszter is jóváhagyta. A besorolás miatt több szervezet bírósághoz fordult azzal érvelve, hogy a filmet az erőszakos jelenetek miatt be a 18 éven aluliak körében be kellett volna tiltani. A párizsi közigazgatási fellebbviteli bíróság végül a 2013. július 3-án meghozott döntésében megállapította, hogy a horrorfilm bővelkedett a rendkívül erőszakos jelenetekben, ahol a karaktereket különösen szörnyű körülmények között ölték meg. Azonban sem a film témája, sem annak elbeszélése nem minősült az erőszak és a kínzás bármely formájának dicsőítésének, és a bíróság kimondta, hogy a film nem buzdított erőszakra.

649 LIEVENS–DUMORTIER–RYAN i. m. (192. lj.) 128.

650 La protection des mineurs à l'heure de la convergence des médias audiovisuels et d'internet. CSA, 2012. március.

www.csa.fr/content/download/20592/342842/file/Protection_des+_mineurs_et+_internet.pdf

651 Décret n°90-174 du 23 février 1990 pris pour l'application des articles 19 à 22 du code de l'industrie cinématographique et relatif à la classification des oeuvres cinématographiques.

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000531243>

652 Jeunesse et protection des mineurs. Les règles particulières.

<http://www.csa.fr/Television/Le-suivi-des-programmes/Jeunesse-et-protection-des-mineurs/La-signalétique-jeunesse/Les-regles-particulieres>

A bíróság szerint az erőszakos jelenetek, amelyek nem voltak folyamatosak, irreális, valószínűtlen jellegűek, „burleszk” látványt nyújtottak, amelyek a nézőben inkább keltenek undort, semmint valódi félelmet. A bíróság ezért úgy vélte, a film nem sértette meg oly mértékben a gyermekek és a fiatalkorúak védelmére vonatkozó követelményeket, vagy az emberi méltóság védelmét, ami szükségessé tenné a film 18 éven aluliaknak történő bemutatásának tilalmát. A bizottság ezért nem követett el hibát azzal a döntésével, hogy a kérdéses film megtekintését egy határozott figyelmeztetéssel ellátva csak 16 éven aluliak számára nem engedélyezte.⁶⁵³

A videojátékok tartalmi minősítését és korhatár-besorolását Franciaországban is a PEGI-rendszer alapján végzik. A szexuális bűncselekmények megelőzéséről és büntetéséről, valamint a kiskorúak védelméről szóló 1998. június 17-i 98-468. számú törvény előírja a videojátékok korhatár-besorolását és korcsoportok szerinti címkézését (Article 32),⁶⁵⁴ ennek nyomán pedig a francia büntető törvénykönyv (Code Pénal) büntetőjogi tilalom alá helyezi az erőszakos videojátékokat (Article 227-24).⁶⁵⁵

8. Összefoglalás

Az Európai Unióban a más tagállamból sugárzott televíziós műsorszolgáltatás csak kevés esetben korlátozható a fogadó állam által. Az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13 EU irányelv csak kivételesen teszi lehetővé a tagállamok számára a külföldi műsorszolgáltatásokkal szembeni közvetlen fellépést. Az irányelv a kiskorúak védelmével kapcsolatban csak minimumszabályok meghatározására szorítkozik. Így nem határozza meg, hogy mi tartozik a súlyosan ártalmas kategóriába, illetve, hogy pontosan mi tekinthető a kiskorúak számára súlyosan káros és valószínűleg káros tartalomnak, mi számít indokolatlanul erőszakos és pornográf tartalomnak. Ezek meghatározása és értelmezése a tagállamok kompetenciájában marad azok eltérő értékrendje, kulturális és erkölcsi felfogása alapján.

Az Egyesült Királyságban a Communications Act 2003 csak általánosságban határoz meg tartalmi szabályokat. A kiskorúak védelmét szolgáló részletes szabályokat a brit médiahatóság az OFCOM Műsorszolgáltatási kódexe határozza meg, illetve külön kódex tartalmazza a médiaszolgáltatásban közzétett és a televíziós reklámokra vonatkozó előírásokat a gyermekek védelme érdekében. Az OFCOM kódexe a televíziós tartalmakra nem határoz meg külön besorolási rendszert, hanem a British Board of Film Classification (BBFC) gyakorlatára támaszkodik. Akódexe az ún. sértő és káros tartalmakkal szemben is védelmet nyújt, és a sértő nyelvezetre is részletes előírásokat határoz meg. A lekérhető médiaszolgáltatások eseté-

653 Cour administrative d'appel de Paris, 4ème chambre, 03/07/2013, 12PA00838; Amélie BLOCMAN: Ban on Horror Film for Under-16-Year-Olds Contested. *IRIS Merlin*, 2013-9:1/14.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2013/9/article14.en.html>;

Lars von Trier Antikrisztus című filmjének korhatár-besorolásáról: Amélie BLOCMAN: Conseil d'Etat Cancels Rating Certificate for Film by Lars von Trier. *IRIS Merlin*, 2012-9:1/23.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2012/9/article23.en.html>

654 Loi n° 98-468 du 17 juin 1998 relative à la prévention et à la répression des infractions sexuelles ainsi qu'à la protection des mineurs

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000556901>;

módosította: Loi n° 2007-297 du 5 mars 2007 relative à la prévention de la délinquance Article 35.

655 http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=57FEA16F9A462226E366A254190A2739.tpdjo08v_1?idSectionTA=LEGISCTA000006165321&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20120804

ben a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok betartását az Authority of Television on Demand (ATVOD) önszabályozó szervezet végzi el társszabályozás keretében. On-demand szolgáltatásokban az olyan anyagok, amelyek súlyosan károsíthatják a 18 éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, csak oly módon tehetők hozzáférhetővé, amelyek biztosítják, hogy azokat kiskorúak rendes körülmények között nem látják vagy hallják. Valamennyi moziban vetítésre kerülő filmet engedélyeztetni kell. Egyes filmek nyilvános megtekintése a felnőtt közönség számára is tiltott. Külön besorolást kell végezni a filmek moziban és DVD-n történő forgalomba hozatalakor.

Németországban a kiskorúak védelmének és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonyát az Alaptörvény 5. cikkelye határozza meg, a kiskorúak védelme alkotmányos szinten biztosított. Az Egyesült Államokkal ellentétben a német szabályozást sokkal inkább az erőszakos tartalmak bemutatásának kérdése aggasztja. Az erőszakos és pornográf tartalmak jóval szigorúbb megítélés alá esnek: a büntető törvénykönyv (Strafgesetzbuch) tiltja az erőszak ábrázolásának egyes módjait. A törvény a pornográfia terjesztését is tiltja, ha az kiskorúak számára is hozzáférhető. A tilalom alól csak a média- és teleszolgáltatások képeznek kivételt, ha a szolgáltató technikai vagy más intézkedéssel biztosítja, hogy a pornográf tartalom 18 év alatti személyek számára ne legyen elérhető. Ennek következtében az ilyen tartalmú internetes oldalakat is csak úgy lehet elérni, ha a felhasználó előtte a helyi postákon személyesen igazolja, hogy elmúlt 18 éves, és kap egy PIN-kódot, amivel otthon hozzáférhet a blokkolt tartalomhoz.

A kiskorúak védelme egy összetett, minden médiumra kiterjedő szabályozási rendszeren keresztül valósul meg. A szabályozás különlegessége, hogy azt nem a médiatörvény, hanem külön, kifejezetten a kiskorúak védelméről szóló törvények határozzák meg. A Jugendschutzgesetz (JuSchG) általános szabályokat határoz meg a nyilvánosságban (pl. fizikai adathordozókon megjelenő tartalmakra vonatkozó korlátok). Az elektronikus média területén – a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokra – a legfontosabb szabályokat a Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) tartalmazza. A fiatalkorúak fejlődésére káros művekről, médiatartalmakról külön listát vezetnek, amelyre azok a művek, tartalmak kerülnek fel, amelyek alkalmasak arra, hogy a gyermekek és fiatalkorúak fejlődését, „felelős és közösségi együttélésre képes személyiséggé válását” veszélyeztessék. Az ifjúságvédelem egységes felügyeletét nem a tartományi médiahatóságok, hanem egy szövetségi szintű szerv (KJM) látja el. A JMStV lehetővé teszi a társszabályozást is, amely az ún. elismert önkéntes önszabályozó szervezeteken keresztül valósul meg. Az egyes audiovizuális tartalmakat külön önszabályozó szervezetek felügyelik a kiskorúak védelme szempontjából, amiket a KJM ismer el.

Franciaországban a francia médiahatóság (CSA) határozza meg a kiskorúak védelmének részletszabályait, így a káros médiatartalmakkal kapcsolatos műsorszerkesztési irányelveket, a korhatárjelzések szabályait, vagy a kiskorúak pornográf és szélsőségesen erőszakos műsorokhoz történő hozzáféréseinek korlátozását. A CSA a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokat is szabályozza. Érdekes, hogy a lekérhető médiaszolgáltatások közzétételére is vonatkoznak időbeli korlátok, továbbá a szolgáltatóknak egy külön katalógust is létre kell hozniuk, amelyben csak a minden korosztály számára megtekinthető, illetve a családok és a kiskorúak számára kifejezetten ajánlott tartalmak szerepelnek.

A CSA a televíziós műsorokban megjelenő gyermekek védelmére is figyelmet fordít, meghatározva a műsorokban való szerepeltetésük szabályait. Külön problémát jelentenek a kifejezetten 3 év alatti gyermekeknek szánt televíziós csatornák. Az ilyen szolgáltatást nyújtóknak

egy figyelmeztető üzenetet kell közzétenniük, amely szerint a tévénézés lassíthatja a 3 év alatti gyermekek fejlődését. A reklámelőírások körében pedig említést érdemel a műsorokban szereplő filmes karakterek reklámokban történő használatának, és az ilyen reklámok közzétételének korlátozása.

IV. A kiskorúak védelme Magyarországon

1. A kiskorúak védelme az egyes jogszabályokban

1.1. A kiskorúak védelme az Alkotmánybíróság határozataiban

A kiskorúak védelme a magyar jogrendszerben is kiemelten jelenik meg. A régi Alkotmány az alapvető jogok között rögzítette a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát.⁶⁵⁶ A 21/1996 (V. 17.) AB határozat kimondta, hogy a gyermeknek az a joga, hogy az állam részéről a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemben és gondoskodásban részesüljön [Alkotmány 67. § (1) bek.], az állam alkotmányos kötelességét alapozza meg a gyermek fejlődésének védelmére. A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga tehát az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére.

„Az államnak az Alkotmány 67. §-ából folyó kötelességei a gyermek fejlődésének védelmére, de alkotmányos lehetőségei is, elsősorban a nyilvánosság szférájában jelenhetnek meg; [...] Így például jogszabály – általános megelőző céllal – tilthatja, [...] hogy iskola közelében pornográf sajtótermékeket áruljanak, vagy szexboltot nyissanak. Törvény a gyermek belépését is megtilthatja ilyen helyekre. A szülő felelőssége viszont, hogy otthon a gyermek számára hozzáférhetővé teszi-e az alkoholt vagy a pornográfiát.”

A határozat hozzátette, hogy a szabadságjog korlátozásához, így a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásához:

„a gyermek védelme érdekében sem elég a testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődés elvont veszélyeztetése. Azt kell bizonyítani, hogy valamely tevékenységet azért korlátoz vagy tilt a jog, mert az az érintett korosztályra konkrét veszélyekkel jár; e konkrét veszély nagyságát dönti el a jogkorlátozás arányosságát is.”

Az Alkotmánybíróság a 1123/B/2005. AB határozatában kimondta, hogy az akkori média-törvény előírásai alapján az előzetes tájékoztatókban megjelenített figyelmeztetések, illetve a műsorszámokon feltüntetett piktogramok a szülők számára csupán tájékoztatásul szolgálnak arra nézve, hogy az adott műsorszám alkalmas-e a kiskorú fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására. „A műsorszámok figyelemfelkeltő [...] megkülönböztetése a szülők tájékoztatásán túl segítséget nyújt(hat) a kiskorúaknak abban, hogy a műsorszámok közötti választás során a fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésüknek megfelelő műsorszám egyértelműen beazonosítható legyen számukra.”

⁶⁵⁶ „67. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családja, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.”

A 165/2011. (XII. 20.) AB határozat a médiaalkotmány kiskorúak védelmét szolgáló tartalmi előírásait is elbírálta. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kiskorúakat védő szabályozás a többi tilalomhoz képest más természetű, mivel a jogalkotó a kiskorúakra káros tartalmakat önmagukban nem minősíti jogsértőnek, csupán közzétételük módját korlátozza annak érdekében, hogy a kiskorúak lehetőség szerint ne találkozzanak velük. A „korlát alapvetően a közerkölcs által megalapozott, annak speciális, de konkrétan nevesített formája”. Alkotmányos alapját az adja, hogy az Alkotmány, valamint számos nemzetközi dokumentum alapján az állam köteles részt vállalni a kiskorúak megfelelő testi, szellemi fejlődéséhez szükséges védelem és támogatás biztosításában. „A kiskorúak védelmének Alkotmányon alapuló állami kötelezettsége »verseng« a sajtószabadság alapjogával. A kiskorúak védelme tartalmilag végső fokon a »közerkölcsön« alapul, amelynek fogalma és tartalma tértől és időtől függő.” Ám a közerkölcs változó tartalma ellenére a gyermekek védelmének megtétele egységesnek mondható: „a nemzetközi közösség kétséget kizáróan a gyermekek érdekét elsődlegesnek tekintve foglal állást – a sajtószabadság jogának korlátozása árán is”. A testület erre alapozva kimondta, hogy „ezen »erkölcsi parancs« tartalmát, megalapozottságát, célszerűségét [...] nem vizsgálja felül, elfogadja annak a sajtószabadsággal szembeni korlátozó jellegét”. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a kiskorúak fejlődésére súlyosan káros médiatartalmak közzétételének bizonyos korlátozása a nyomtatott és az internetes sajtótermékek esetében nem minősül aránytalan beavatkozásnak, és a sajtószabadság alkotmányosan indokolható, szükséges és arányos korlátozásának ítélte a kiskorúak védelmét célzó rendelkezéseket.

1.2. Az Alaptörvény és egyes jogszabályi előírások

A gyermekek alkotmányos joga az új Alaptörvény a „Szabadság és felelősség” című fejezet XVI. cikkében is megjelenik:

„XVI. cikk

(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”

Az államnak az Alaptörvényből eredő alkotmányos kötelezettsége azon feltételrendszer kialakítása, amely a biztonságos környezetet megteremtve lehetőséget ad a gyermekek káros hatásoktól mentes fejlődésére.⁶⁵⁷ Az állam feladata, hogy megalkossa a kiskorúak védelmét célzó jogszabályokat, és a gyermekek érdekeit a médiaszabályozás során is figyelembe vegye. Így a médiatartalmak kiskorúak védelmében történő korlátozása is a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való alkotmányos jogán alapul. A jogalkotó a médiával összefüggő, a kiskorúak védelmét szolgáló előírásokat elsősorban a médiaalkotmány és a médiatörvény alapelvei között helyezte el, de több más jogszabály is meghatároz alapvető rendelkezéseket. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szerint a gyermeknek joga van ahhoz:

- hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások ellen, valamint az információs ártalommal szemben védelemben részesüljön;

⁶⁵⁷ KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. l.) 268.

- hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia [6. § (4)–(6) bek.].

A gyermekvédelmi törvény tehát úgy közelít a kiskorúak médiafogyasztásához, hogy egyrészt védeni igyekszik őket az ártalmas tartalmaktól, másrészt hangsúlyozza a számukra megfelelő, fejlődésüket előmozdító műsorokhoz, információkhoz való hozzáférést.

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény az alapelvei között külön kötelezettségként fogalmazza meg a médiaszolgáltatók számára, hogy a médiaszolgáltatások nyújtásakor vegyék figyelembe a gyermekvédelem, a házasság és a család értékeinek figyelembevételét (5. §). Ez egy általános, alapelvi rendelkezés, amelynek betartására, ellenőrzésére egyetlen hatóság sem rendelkezik hatáskörrel, így tényleges érvényesülésének vizsgálata nem képezheti önálló hatósági eljárás tárgyát.⁶⁵⁸

A kiskorúak védelme érdekében számos további jogszabály határoz meg különböző szabályokat, korlátozásokat. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvénynek a gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló különös rendelkezései körében tiltja a 18 éven aluli személy részére szexuális termék értékesítését, illetve kiszolgáltatását [16/A. § (2) bek.]. A kiskorúak védelmét is szolgálja a szexuális termékek, áruk forgalmazásának korlátozása, amelynek részletszabályait a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet határozza meg. Így tilos szexuális terméket kirakatban elhelyezni, közszemlére tenni, és a forgalmazásukra szakosodott üzletek kivételével csak zárt csomagolásban, a többi terméktől elkülönítve forgalmazható. Nem forgalmazható továbbá nevelési-oktatási, gyermek- és ifjúságvédelmi intézmény bármely bejáratától számított 200 méteres közúti (közterületi) távolságon belül [20. § (1)–(3) bek.]. A rendelet a szexuális termék automatából való értékesítését is tiltja [13. § (1) bek.].

A gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének védelme a reklámszabályokban is megjelenik. A kiskorúak védelmét szolgálja az általános reklámtilalmak egy része, illetve a speciális, az egyes termékekre és árukra, szolgáltatásokra vonatkozó tilalmak és korlátozások (dohánytermékek, alkoholtartalmú italok reklámkorlátozásai, pornográf, illetve a szexuális szolgáltatás reklámjának korlátozásai). A reklámtörvény, a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény különbséget tesz a gyermekkorú (14 éven aluli) és a fiatalkorú személyek (14–18 év) között [3. § c), e) pont]. A törvény nemcsak a kiskorúaknak szóló reklámokat korlátozza, hanem azokat is, amelyek a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését károsíthatják. Így tilos az olyan reklám közzététele, amely:

- a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését károsíthatja;
- az olyan gyermek-, illetve fiatalkorúaknak szóló reklám, amely alkalmas a gyermek-, illetve fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, szexualitásra utal vagy azt ábrázol, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus;
- gyermek- vagy fiatalkorút veszélyes, erőszakos vagy a szexualitást hangsúlyozó helyzetben mutat be [8. § (1)–(3) bek.].

A gyakorlat szerint a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését károsító hatással járhat például egy közterületen elhelyezett, sztriptíz bárt népszerűsítő reklám is.

Egy konkrét esetben például a fogyasztóvédelmi hatóság azért szabott ki bírságot, mert a sztriptíz bárt népszerűsítő reklám a nyitva tartás feltüntetése mellett két nőt a szexualitást kihangsúlyozó helyzetben ábrázolt úgy, hogy az egyik nő a másik előtt guggolva az álló nő combjához hajolt. Az álló nő mellét az „entry free” felirat takarta. Az első fokú bíróság szerint a kérdéses reklám olyan „felismerhető szexuális töltéssel bíró üzenetet” hordozott, amely a gyermek- és fiatalkorúak számára káros hatással járhat. A reklám szexuális tartalmának megítélésakor a különösen fogékony gyermek- és fiatalkorúak érzékenységből kell kiindulni. A Legfelsőbb Bíróság is úgy vélte, hogy bár a vitatott reklám nem fiatalkorúakat ábrázolt, és nem is a fiatalkorúakhoz szólt, az a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését károsító hatással járhat. Az indokolás szerint a reklám

„felismerhető szexuális töltéssel bíró üzenetet hordoz, amely az azonos neműek ábrázolása folytán [...] szerepet játszhat a nemi identitás bizonytalanná tételében is. Az olyan szexualitásábrázolás, amely azt emberi összefüggéseiből kiragadja, károsan befolyásolhatja a fiatalok érzelmi életének alakulását.”⁶⁵⁹

A reklámtörvény szűk kivétellel tiltja a reklámtevékenység folytatását az óvodákban, az általános iskolákban és az általános iskolai kollégiumokban [8. § (4) bek]. A törvény emellett a gyermek-, illetve fiatalkorúak védelmében további korlátokat határoz meg az egyes áruk és szolgáltatások reklámozásának korlátozása és tiltása körében. Korlátozás alá esnek az alkoholtartalmú italok reklámjai is, így tilos a gyermek-, illetve fiatalkorúaknak szóló, valamint a gyermek- vagy fiatalkorút bemutató alkoholtartalmú ital reklámja [18. § (1) bek. a)–b) pont]. Tilos közzétenni alkoholtartalmú ital reklámját:

- színházban vagy moziban 20 óra előtt, illetve gyermek-, illetve fiatalkorúak számára készült műsorszámot közvetlenül megelőzően, annak teljes időtartama alatt és közvetlenül azt követően,
- egyértelműen játék céljára szánt terméken és annak csomagolásán,
- köznevelési intézményben és annak bejáratától légvonalban mért kétszáz méteres távolságon belül szabadtéri reklámhordozón [18. § (2) bek. b)–d) pont].

A dohánytermék árusítás helyén közzétett (eladáshelyi) reklámja nem szólhat gyermek-, illetve fiatalkorúaknak, és nem mutathat be gyermek-, illetve fiatalkorút [19. § (6) bek.]. Tilos a gyermek-, illetve fiatalkorúak szerencsejátékban való részvételére felszólító reklám, és tilos közzétenni szerencsejátékhoz kapcsolódó reklámot olyan sajtótermékben, amely alapvetően gyermek-, illetve fiatalkorúakhoz szól [21. § (1)–(2) bek.].

1.3. A kiskorúak internetes védelmét szolgáló szabályok

A médiaszabályozás hatálya az internetes tartalmak nagy részére nem terjed ki, illetve jogilag szabályozatlan területnek számítanak. Ezen változtatott az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról szóló 2013. évi CCXLV. törvény, amely több törvényt is módosított.

⁶⁵⁹ EBH 2001. 608./BH 2002. 247.: Tilos az olyan reklám közzététele, amely a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésére károsító hatással járhat.

A. Internetes tartalmak korhatár-besorolása

Az új szabályozás előírja az interneten elérhető tartalmak korhatári besorolását, a kiskorúakra veszélyes anyagok kötelező jelzését. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Eker. tv.) előírja, hogy az interneten megjelenő, a szolgáltató által közzétett, médiatartalomnak nem minősülő olyan információ, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása, csak az információt tartalmazó aloldalon az információ megjelenítése előtt közzétett megfelelő figyelmeztető jelzéssel, és az aloldal forráskódjában szereplő olyan azonosítókkal tehető közzé, amelyek utalnak a tartalom kategóriájára, amelyek a megfelelő szűrőszoftverekkel felismerhetők. Az előírás általános érvényesülését a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal kíséri figyelemmel [Eker. tv. 4/A. § (1)–(2) bek.].

B. A gyermekek védelmét szolgáló szűrőszoftverek és a szülői felügyeleti eszközök használata elterjedésének elősegítése

Ma már számos szűrőszoftver van, amelynek segítségével a gyermekektől távol tarthatók a számukra nem megfelelő online tartalmak, illetve lehetővé teszik a szülői felügyelet gyakorlását. Az ilyen, internetes szűrőprogramok terjedésének elősegítése érdekében az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) értelmében az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltató köteles a kiskorúak védelmét lehetővé tevő, magyar nyelvű, könnyen telepíthető és használható szűrőszoftver ingyenes letölthetőségét és használhatóságát biztosítani az internetes honlapján [Eht. 149/A. § (1) bek.]. Az ilyen szoftverek és azokkal egyező célra szolgáló más szolgáltatások elérhetőségére és használatára vonatkozó tájékoztatást az általános szerződési feltételeknek is tartalmazniuk kell [Eht. 131. § (1) bek. l) pontja]. Emellett az internethozzáférés-szolgáltatást nyújtó szolgáltató köteles a szoftverek elérhetőségére és használatára vonatkozó közérdekű tájékoztatót összeállítani, a tájékoztatót internetes honlapján közzétenni, a közzétételről és annak elérhetőségéről negyedévente az előfizetőt értesíteni [Eht. 144. § (2a) bek.].

C. Az internetes tartalmak szűrése a gyermekek által látogatott közintézményekben

A szabályozás célja az is, hogy a gyermekek által látogatott közintézményekben – oktatási intézményekben és könyvtárakban – ne lehessen a kiskorúak számára káros és jogellenes tartalmakhoz hozzáférni. Ennek érdekében a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) értelmében a köznevelési intézmények kötelesek a gyermekek, tanulók számára hozzáférhető, internet-hozzáféréssel rendelkező számítógépeket a gyermekek, tanulók védelmét lehetővé tevő, könnyen telepíthető és használható, magyar nyelvű szoftverrel ellátni (Nkt. 9. § (11) bek.). A tanulónak joga különösen, hogy lelki, testi és értelmi fejlődését elősegítő védelemben részesüljön a köznevelési intézmény által biztosított számítógépeken való internet-hozzáférés során [Nkt. 46. § (6) bek. c) pont]. A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény pedig előírja, hogy a nyilvános könyvtáraknak a kiskorúak lelki, testi és értelmi fejlődésének védelme érdekében az általuk üzemeltetett, kiskorúak által is használható, internet-hozzáféréssel rendelkező számítógépek használatát a kiskorúak védelmét lehetővé tevő, könnyen telepíthető és használható, magyar nyelvű szoftverrel ellátva kell biztosítani [55. § (1a) bek.].

D. Az értesítési-eltávolítási eljárás hatékonyságának növelése a kiskorúak személyiségi jogait sértő tartalmak tekintetében

A kiskorúak védelmét szolgálja az az előírás is, amely lehetővé teszi, hogy az a kiskorú, akinek személyiségi jogát a szolgáltató által hozzáférhetővé tett információ a megítélése szerint sérti – cselekvőképtelen jogosult esetében a törvényes képviselője – teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítéssel felhívhatja a szolgáltatót a kiskorú jogosult személyiségi jogát sértő tartalmú információ eltávolítására. Az értesítésben meg kell jelölni annak indokait is, hogy a sérelmezett tartalom miért sérti a kiskorú jogosult személyiségi jogait. A szolgáltatónak az érintett igénybe vevőt a felhívásról egy munkanapon belül értesítenie kell, és az információ eltávolításának hatályát akkor is fenn kell tartani, ha a beazonosításához szükséges adatok hiányában az érintett igénybe vevő értesítése nem lehetséges. A szolgáltató az információhoz való hozzáférést köteles megfelelően meggátolni, illetve az információt ismételtelen eltávolítani. Ugyanakkor a szolgáltató elutasíthatja a sérelmezett információ hozzáférhetetlenné tételét, ha megalapozatlannak tartja a kiskorú személyiségi jogainak sérelmét. Ha a szolgáltató az eltávolításnak nem tesz eleget vagy elutasítja a kérelmet, a kiskorú jogosult vagy a törvényes képviselője a kiskorú személyiségi jogai vélelmezett megsértése miatt a Kerekasztalhoz fordulhat [Eker. tv. 13. § (13)–(15) bek.].

A szabályozás az Eker. tv. értesítési-eltávolítási eljárásának szabályait terjeszti ki azokra a tartalmakra, amelyek a kiskorúak személyiségi jogait sértik, vagy ellenük elkövetett bűncselekményt valósítanak meg. Ennek indoka, hogy egyre több kiskorú esetében fordul elő, hogy hozzájárulásuk nélkül hozzáférhetővé teszik fényképeiket. Az értesítési-eltávolítási eljárás ilyen esetekre is hatékonyabb védelmet nyújt, jogi eszközt biztosítva a kiskorú sértettnek a jogtalanul feltöltött tartalmak – róluk készült, hozzájárulásuk nélkül feltöltött fényképek – mielőbbi eltávolítására.

E. Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal

Az Eker. tv. előírja a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal létrehozását, amelynek megalakítására a Médiatanács 2013 tavaszán tett javaslatot a gyermekbarát internet szabályozása témájában összeállított koncepcióban.⁶⁶⁰ A Kerekasztal az NMHH elnökének az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás és az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján hozzáférhető médiatartalmak, információk tekintetében a kiskorúak egészséges fejlődését biztosító jogszabályi előírások elfogadását és hatályosulását elősegítő javaslattevő, véleményező, tanácsadó testülete [Eker. tv. 4/B. § (1) bek.]. A szervezet feladatai:

– a kiskorúak védelmét szolgáló új előírások, a médiatartalom-szolgáltatások és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások terén a kiskorúak védelmét szolgáló jogszabályi előírások hatályosulásának ösztönzése és támogatása;

- az Eht. 149/A. § (2) bekezdése szerinti feladatok ellátása a szűrőszoftverek fejlesztésének, kiválasztásának és elterjedésének elősegítése érdekében (az internethozzáférés-szolgáltatást nyújtó szolgáltatók számára kidolgozott és közzétett ajánlások, a szolgáltatók összehangolt szűrőszoftver-politika kialakítására való ösztönzése, önszabályozó jellegű együttműködésük elősegítése), [Eker. tv. 4/A. § (2)–(4) bek.];
- kötelező erővel nem bíró, a médiatartalom-szolgáltatók, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatók és az elektronikus hírközlési szolgáltatók jogkövető magatartását elősegítő ajánlások, állásfoglalások kiadása;

⁶⁶⁰ http://nmhh.hu/dokumentum/158197/gyermekebarat_internet_szabalyozasi_koncepcio.pdf

- a kiskorúak és szüleik médiatudatosságát növelő intézkedések kezdeményezése;
- a hozzá beérkezett bejelentések alapján jogosult egyedi ügyeket is megvizsgálni és azok általánosított tapasztalatai alapján kötelező erővel nem rendelkező ajánlást vagy állásfoglalást kiadni [4/D. § (1)–(2) bek.]. A Kerekasztalhoz bárki fordulhat az internetre vonatkozó szabályok „vélelmezett megsértése” esetén [Eker. tv. 4/A. § (3) bek.].

A Kerekasztal elnökből és húsz tagból áll, elnökét és két tagját a Hatóság Elnöke, két tagját az informatikáért felelős miniszter jelöli. A Kerekasztalban a hatóság képviselői mellett a kiskorúak védelmével foglalkozó szakmai és civil szervezetek, továbbá a médiatartalom-szolgáltatók is helyet kapnak [4/B. § (1)–(5) bek.]. A törvény alapján a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal 2014. március 12-én tartotta meg alakuló ülését.⁶⁶¹ A testület célja tehát, hogy ösztönözze a kiskorúak védelmét az interneten, és támogassa az NMHH elnökének munkáját. A szervezetnek nincs hatásköre kötelező erejű jogi normák megalkotására, az önszabályozás és a jó gyakorlatok ösztönzésével azonban hatékony szereplővé válhat a médiaszabályozásban. A testület egyedi ügyeket is jogosult megvizsgálni, illetve bárki fordulhat hozzájuk, aki azt tapasztalja, hogy a tartalomszolgáltató a gyermekvédelmi szempontok figyelmen kívül hagyásával olyan információkat tesz közzé, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak szellemi, lelki fejlődését, például erőszak kegyetlen vagy a szexualitás naturális ábrázolásával.⁶⁶²

F. Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal ajánlása a szűrőszoftvekről és a figyelemfelhívó jelzésekről

A testület a szűrőszoftvekkel és a káros internetes tartalmak esetén alkalmazandó figyelemfelhívásokkal kapcsolatban ajánlást⁶⁶³ is elfogadott, amely elsősorban a hírközlési, az internet-hozzáférést nyújtó és a tartalomszolgáltatók számára szolgál iránymutatásul. A dokumentum jogi kötőerővel nem rendelkezik, az a szolgáltatók önkéntes együttműködésére épít. Az ajánlás leszögezi, hogy a szolgáltatók aktív szerepvállalásán túl fontos a szülők, a gondviselők tájékoztatása, valamint a gyermekek médiatudatosságának fejlesztése is. Szükséges, hogy felhívják a szülők figyelmét a kiskorúakra káros tartalmak veszélyeire, illetve a gyermekvédelmi szűrőszoftvekre, elérhetőségükre, használatuk módjára, az általuk nyújtott lehetőségek előnyeire, hogy minél nagyobb számban használják azokat.

Az ajánlás a szűrőszoftvek elérhetőségével, alkalmazásuk hatókörével kapcsolatban javasolja, hogy a szűrőszoftvek legyenek magyar nyelvűek, ingyenesen letölthetők és használhatók (álljanak rendelkezésre a legelterjedtebb operációs rendszerekhez, és működjenek együtt a leggyakrabban használt internetböngészőkkel; hatékonyságuk rendszeres ellenőrzése és továbbfejlesztése). Fontos, hogy a számítástechnika területén kevésbé jártas szülők számára se jelentsen gondot a szűrőszoftvek telepítése, beállítása és alkalmazása, valamint legyen lehetőség egyéni beállításokra (kiválasztható, előre beállított életkori profilok, pl. 7 éves kor alatti, 8–11 éves, 12–14 éves stb.) is.

661 A Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal 1/2014. (III. 12.) számú döntése a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal ügyrendjének elfogadásáról.

http://nmhh.hu/dokumentum/162717/kerekasztal_ugyrend.pdf

662 Megtartotta első ülését a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal. NMHH, 2014. március 12.

http://nmhh.hu/cikk/162624/Megtartotta_elso_uleset_a_Gyermekvedelmi_Internetkerekasztal

663 A Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal ajánlása a kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó figyelemfelhívó jelzésekre és szűrőszoftvekre vonatkozóan. Budapest, 2014. április 23.

http://nmhh.hu/dokumentum/162986/szurosszoftver_ajanlas.pdf

Az internetes tartalmak elérhetősége korlátozásának módjával kapcsolatban kimondja, hogy a különféle tartalmak szűrését honlap-alapon, pozitív (hozzáférés) és negatív (korlátozás) megközelítési móddal („whitelist”, „blacklist”), valamint tartalomkategóriák (hírek, hirdetés, online játékok, erőszak, szerencsejáték, pornó, drog, fegyver, alkohol, szex, warez, hack stb.) szerint kulcsszavak, illetve egyéb azonosítók (pl. metatagek) alapján célszerű végezni. A tartalomkategóriák szerinti szűrésnek többnyelvű szótárak segítségével kell történnie. A szűrőszoftvernek lehetővé kell tennie felhasználói szinten speciális webes szolgáltatások (pl. webes proxyk, fájlmegosztó oldalak webes keresőfelületei, chates kommunikáció stb.) tiltását, illetve a közösségi oldalakon tapasztalható visszaélések elkerülése érdekében a személyes adatok megadásának korlátozását.

Az ajánlás szerint annak érdekében, hogy a szülők, gondviselők időben értesülhessenek a kiskorúakra leselkedő veszélyekről, lehetőséget kell biztosítani a naplózásra, azaz hogy a szülők rendszeresen ellenőrizhessék a kiskorúak interneten végzett tevékenységeit. Ha a kiskorú megsérti a szűrésre vonatkozó beállításokat, a szoftver automatikusan értesítheti a szülőt egy előre megadott e-mail címen. A káros internetes tartalmak esetén alkalmazandó figyelemfelhívásokra vonatkozóan az ajánlás javasolja, hogy a tartalomszolgáltató a veszélyes tartalom megjelenítése előtt ellenőrizze a felhasználó életkorát, és jól látható módon és szöveggel utaljon arra, hogy a szóban forgó tartalom káros a kiskorúakra.⁶⁶⁴

2. A kiskorúak védelme a régi médiatörvényben (1996. évi I. törvény)

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (Rttv.) kiskorúak védelméről szóló rendelkezései is kiemelten védték a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését az elektronikus médiával szemben. Ez elsősorban a fejlődésükre káros műsorszámok sugárzásának időbeli korlátozásával valósult meg. A meghatározott kategóriákba sorolt műsorszámokat csak meghatározott időpontokban, megfelelő jelzéssel ellátva lehetett közzétenni. 2002. október 15-e előtt a médiatörvény eredetileg még csak a kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, illetve a súlyosan ártalmas műsorszámokat nevezte meg. Az ártalmas műsorszámot csak 23.00 és 5.00 között lehetett sugározni azzal a kikötéssel, hogy erre a műsor kezdete előtt fel kellett hívni a közönség figyelmét. A kiskorúak fejlődésére súlyosan ártalmas műsort nem lehetett közzétenni. Külön tiltotta a kiskorúaknak szánt műsorokban erőszakos magatartást követendő példaként megjelenítő képek vagy hangok közzétételét [Rttv. 5. § (3)–(5) bek.]. Közzolgálati műsorszolgáltatásban és a közműsor-szolgáltatásban az erőszak öncélú alkalmazását követendő magatartási mintaként bemutató, illetve a szexualitást öncélúan ábrázoló műsorszámokat nem lehetett közzétenni [Rttv. 24. § (6) bek.].

1999. március 15-től az országos kereskedelmi csatornák új, önkorlátozó intézkedéseket vezettek be a kiskorúak védelmében. Eszerint a műsorszolgáltatók este 8 óra előtt nem sugároztak életkori korlátozást igénylő filmeket, este 8 után pedig a 14 éven aluliaknak nem ajánlott műsorszámokat kék háromszög jelzéssel, a csak 18 éven felülieknek ajánlott műsorszámokat pedig piros kör jelzéssel látták el. A műsorszámok minősítését maguk a műsorszolgáltatók látták el a két kategóriának megfelelően. A jelzést az adott műsorszám elején, valamint a műsort megszakító reklámblokkok és műsorelőzetesek után is meg kellett jeleníteni.

664 Milyen a jó szűrőszoftver? NMHH, 2014. április 29.
http://nmhh.hu/cikk/162987/Milyen_a_jo_szuroszoftver

A gyakorlatban viszonylag hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a szabályozás nem elégséges, és jelentős módosításra van szükség.⁶⁶⁵ Az ORTT egyik korai határozatában például azért kötelezett egy műsorszolgáltatót 4,4 millió forint kötbér megfizetésére, mert a csatorna egy „misztikus thrillert” szombaton és vasárnap 23 óra előtt sugárzott főműsoridőben. A Testület szerint a misztikus thriller egyáltalán nem volt összhangban a film elején használt jelöléssel (kék háromszög), mely szerint a film 14 éven felüli nézőknek ajánlott. „A film mindkét része bőségesen tartalmaz naturális képeket gyilkosságokról, az ember nagyfokú félelmét aknázza ki a természetfölötti vagy kozmikus jelenségekkel kapcsolatban.” Az elsőfokú bíróság is úgy vélte, hogy a film ártalmasnak tekinthető a 14 és 18 év közötti gyermekek személyiségfejlődésére, mert „érzelmileg személyiségtorzító hatást fejt ki”. A döntéssel egyetértve a Legfelsőbb Bíróság is úgy vélte, hogy a vitatott műsorszám ártalmas a kiskorúak személyiségfejlődésére, ezért a filmet csak 23.00 és 5.00 óra között lehetett volna közzétenni, nem pedig főműsoridőben.⁶⁶⁶

2.1. Az Rttv. korhatár-besorolási rendszere

Jelentős változást hozott az Rttv. 2002. évi XX. törvénnyel történt jogharmonizációs célú módosítása, amely már a 97/36/EK számú irányelvvel módosított Televíziózás határok nélkül irányelv szigorúbb elvárásaihoz igazodott.⁶⁶⁷ A módosítás nemcsak a korábbiakhoz képest hozott szigorúbb szabályozást, hanem az irányelv 22. cikk (3) bekezdéséhez képest is – amely előírta, hogy a műsorok sugárzása előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy a műsorszám sugárzása alatt folyamatosan vizuális jelképet kell feltüntetni –, mivel az akusztikus figyelmeztetést és a piktogramok alkalmazását együttesen vezette be. Az új szabályok 2002. október 15-én léptek életbe (5/A–5/F. §). A törvény a következő kategóriákat határozta meg:

- I. kategória: korhatárra tekintet nélkül megtekinthető, minden korosztály számára ajánlott. Az I. kategóriába tartozó műsorszámokat nem kellett ellátni semmilyen jelzéssel, és bármikor lehetett sugározni;
- II. kategória: 12 éven aluliak számára nagykorú felügyelete mellett ajánlott. A műsorszám a 12 éven aluli nézőben félelmet kelthet, illetve olyan jeleneteket tartalmaz, amelyeket koránál fogva nem érthet meg, vagy félreérthet. Az ilyen műsorszámokat nem lehetett közzétenni 12 éven aluliaknak szánt műsorként, illetve ilyen műsorok között, egyébként megfelelő jelzéssel ellátva bármikor sugározni lehetett;
- III. kategória: 16 éven aluliak számára nem ajánlott. A műsorszám alkalmas a 16 éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy közvetett módon utal erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus. Az ilyen műsorszámot megfelelő jelzéssel ellátva 21.00 és 05.00 óra között lehetett közzétenni;
- IV. kategória: 18 éven aluliak számára nem ajánlott. A műsorszám alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen

665 SZILÁDY Szilvia – BARANYAI Eszter: *A kiskorúak védelme és a televízió. A kiskorúak számára ártalmas televíziós tartalmak megítélése a budapesti általános iskolások szüleinek körében.* Budapest, Médiakutató, 2002. ősz.

666 EBH 2003. 923.; I.: BH 2004. 214.

667 KERTÉSZ Krisztina: *Jogharmonizáció az audiovizuális szektorban.* Budapest, Médiakutató, 2003. tél.

azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása. Az ilyen műsorszámot a megfelelő jelzés feltüntetése mellett csak 22.00 és 05.00 óra között lehetett közzétenni;

- V. kategória: a műsorszám alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz. Az ilyen kategóriába sorolt műsorszámot nem lehetett közzétenni.

A műsorszolgáltatónak a II–IV. kategóriába sorolt műsorszám közzétételének kezdetekor közölnie kellett annak minősítését, valamint a kategóriájának megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is fel kellett tüntetni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt látható legyen. Az I. kategóriába tartozó műsorszámoknál nem kellett jelzést feltüntetni, valamint a rádiós műsorszolgáltatóknál sem kellett jelzést alkalmazni [Rttv. 5/D. § (2)–(3) bek.]. Ezen túlmenően a III–IV. kategóriára időbeli korlát is vonatkozott. A III. kategóriába sorolt műsorszámot 21.00 és 05.00 óra között, míg a IV. kategóriába sorolt műsorszámot csak 22.00 és 05.00 óra között lehetett sugározni. Az V. kategóriába sorolt műsorszámokat pedig egyáltalán nem lehetett közzétenni, aminek következményeként a pornográf műsorszámok nemcsak a kiskorúak, de a felnőttek számára is hozzáférhetetlenné váltak. Van aki szerint a II. kategóriához is időszávot (20.00 órától 5.00 óráig) kellett volna rendelni, figyelembe véve, hogy a műsorszolgáltatók milyen tartalmú műsorokat sugároztak a II. kategória alatt, gyakran eleve rossz besorolással.⁶⁶⁸

Az Rttv. ugyanakkor nem részletezte, hogy pontosan mi minősül a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen, illetve súlyosan kedvezőtlen befolyásolására alkalmas műsorszámnak, ahogyan azt sem, hogy mit ért pornográfia és indokolatlan erőszak alatt. Az egyes kategóriákba sorolás részletes szempontjait, valamint a piktogramok megjelenítésének feltételeit az 5/F. § felhatalmazása alapján az ORTT dolgozta ki, amit az 1494/2002. (X. 17.) sz. ORTT határozatban tett közzé. Az ORTT határozata részletesen kifejtette, hogy a műsorszámok minősítésénél milyen szempontokat kell figyelembe venni, megszabta az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazandó jelzéseket, valamint a minősítés közlésének módját is. A határozat külön szolt a televíziós műsorszolgáltatókról és a rádiós műsorszolgáltatókról, valamint a klasszifikációs jelzéseket, a piktogramokat és kritériumait is meghatározta (sárga és piros karikák, bennük az ajánlott korhatárral).

Bár az ORTT célja klasszifikációs állásfoglalásával egy gyakorlati útmutatás adása volt a műsorkészítők és szerkesztők számára, határozatban rögzített szabályok csak kevés ponton nyújtottak világos és egyértelmű útbaigazítást. Sokan a műsorszámok klasszifikációs rendszerét és annak módját is támadták. Ennek egyik oka a piktogramok megjelenítésének zavaró hatása volt. Többen kifogásolták, hogy a törvény az irányelvhez képest szigorúbb előírást szabott meg azzal, hogy az akusztikus figyelmeztetést és a piktogramok használatát egyszerre alkalmazta. Emiatt szükségtelennek tartották a műsorszám tartama alatt végig megjeleníteni a piktogramokat, ami elég lett volna a műsor elején is. Van, aki az egész besorolást értelmetlenné tartotta, mondván, ezzel csak direkt felkeltik a gyermekek érdeklődését, és csak azért is megnézik a nem nekik szánt műsorszámot.⁶⁶⁹ Néhányan az ORTT határozatának visszasságát úgy próbálták felhívni a figyelmet, hogy olyan műsorok ellen nyújtottak be panaszt, mint

⁶⁶⁸ GELLÉN i. m. (93. lj.).

⁶⁶⁹ Uo.; BAKOS i. m. (3. lj.) 125–126.

például az Egri Csillagok című film, ami szerintük akár az V. kategóriába is besorolható lenne. Mások viszont azzal érveltek, hogy a kereskedelmi csatornák műsorainak tartalma az utóbbi években olyan mértékben eldurvult, hogy szinte lehetetlen lett olyan műsort találni, ami elé nyugodt szívvel le lehetne egyedül ültetni a gyermeket.⁶⁷⁰ Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a kiskorúak védelmében a különböző médiumokra nézve azonos szabályozási rendszert kellene kialakítani. Ha a szabályozás célja az, hogy a kiskorúak számára ne legyen hozzáférhető a fejlődésükre ártalmas közlés, akkor a tartalmak minősítésének szabályait, elveit, jelzéseit nemcsak a televíziós és rádiós műsorszolgáltatásban, hanem valamennyi médiumra nézve is alkalmazni kell. Többen ezért azt javasolták, hogy a kiskorúak védelmében – a német szabályozási modellt átveve – egy egységes, minden médiumra kiterjedő szabályozást kell bevezetni.⁶⁷¹

3. A kiskorúak védelme a médiaalkotmányban (Smtv. 19. §)

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvényt végül a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CXXXV. törvény (médiatörvény: Mttv.) váltotta fel. Az új médiaszabályozás a médiarendszer egységes szabályozását hozta létre, az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv szinte szó szerinti átültetésével pedig a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályokat is megújította. A szabályozás – követve az irányelvet – valamennyi médiaszolgáltatásra közös szabályokat állapít meg, de külön-külön is megállapít részletes szabályokat. Ennek megfelelően a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok egy része a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvénybe (médiaalkotmány: Smtv.) kerültek át, amely a kiskorúak védelmével kapcsolatban általános szabályokat fogalmazza meg, míg a médiatörvény további részletszabályokat határoz meg.

A médiaalkotmány 19. §-a általánosságban fogalmazza meg a kiskorúak védelmével kapcsolatos alapvető szabályokat, amelyek valamennyi médiaszolgáltatóra és médiatartalomra vonatkoznak. A szabályok az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13 EU irányelv előírásait követik, a különbség annyi, hogy azok nemcsak a televíziós műsorszolgáltatásokra és a lekérhető médiaszolgáltatásokra, hanem valamennyi médiatartalomra és médiatartalom-szolgáltatóra, így a sajtótermékekre, a nyomtatott és az internetes sajtóra is kiterjednek. Az Smtv. is kétféle, kiskorúakra káros médiatartalmat különböztet meg:

- amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését;
- amely veszélyeztetheti a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését.

A kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését súlyosan károsító tartalomnak minősül többek között a pornográfia, valamint a szélsőséges és indokolatlanul erőszakos tartalmat bemutató médiatartalom. Az ilyen tartalmak bemutatásának lehetősége tekintetében eltérő szabályok vonatkoznak a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásban, valamint a sajtótermékben megjelenő médiatartalmakra. Lineáris médiaszolgáltatásban egyáltalán nem tehető közzé a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését súlyosan károsítható médiatartalom. Ezzel szemben lekérhető médiaszolgáltatásban, valamint sajtótermékben pornográfia vagy szélsőséges, indokolatlan erőszakot tartalmazó médiatartalom is közzétehető, ha biztosítják, hogy ahhoz kiskorúak rendes körülmények között ne férhessenek hozzá [Smtv.

670 GELLÉN i. m. (93. lj.).

671 NAGY-TÍMÁR i. m. (150. lj.) 55.

19. § (1)–(3) bek.]. Lineáris médiaszolgáltatásban közzétett, a kiskorúak fejlődését veszélyeztető médiatartalmak esetében az adásidő megválasztásával, illetve más műszaki megoldás alkalmazásával kell biztosítani – amit az Mttv. 9–11. §-a részletez –, hogy a kiskorúak rendes körülmények között nem hallhatják vagy láthatják azt [Smtv. 19. § (4) bek.]. A kiskorúak káros tartalmakhoz való hozzáféréseinek korlátozása tehát különböző eszközökkel (felhívás, műsorszerkezeti követelmények, közzétételi tilalom, műszaki vagy egyéb hatékony megoldás alkalmazása) valósulhat meg. A médiaalkotmány 2012 júniusi módosítása óta pedig külön előírja, hogy tilos kiskorú személy olyan bemutatása a médiatartalomban, amely életkorának megfelelő lelki vagy fizikai fejlődését nagymértékben veszélyeztetheti [Smtv. 19. § (4a) bek.]. Az előírás nem a kiskorúak számára káros, hanem a méltóságukat sértő tartalmak közzétételeinek megelőzése érdekében a szereplésükkel készült káros tartalmat tiltja.

4. A kiskorúak védelme a médiatörvényben

4.1. A korhatár-besorolási rendszer. A Médiatanács klasszifikációs ajánlása

A médiatörvény további kötelezettségeket határoz meg a médiaszolgáltatásokra nézve, különbséget téve a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatások között, amely alapvetően az irányelv, valamint a korábbi médiatörvény előírásait követi:

„9. § (1) A lineáris médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltató – a hírműsorszám, a politikai tájékoztató műsorszám, a sportműsorszám, a műsorelőzetes, valamint a reklám, a politikai reklám, a televíziós vásárlás, a társadalmi célú reklám és a közérdekű közlemény kivételével – valamennyi, általa közzétenni kívánt műsorszámot a közzétételt megelőzően a (2)–(7) bekezdés szerinti kategóriák valamelyikébe sorolja.”

A médiatartalom minősítését maguknak a lineáris médiaszolgáltatóknak kell elvégezniük, ám ha egy médiaszolgáltató nem biztos egy adott műsorszám megítélésében, a törvény arra is lehetőséget biztosít, hogy kérelmére a műsorszám kategóriába sorolásáról – igazgatási szolgáltatási díj megfizetése ellenében,⁶⁷² a műsorszám átadásától számított 15 napon belül – a Médiatanács döntsön [Mttv. 9. § (9) bek.]. Ez esetben a Médiatanács maga végzi el a műsorszám elemzését és klasszifikációját, amelynek eredményéről a szolgáltatót hatósági határozat formájában értesíti. Nem minősül ugyanakkor az (1)–(7) bekezdés megsértésének, ha a médiaszolgáltató a műsorszámot rosszul ugyan, de magasabb kategóriába sorolja, mint ahogyan az egyébként szükséges lenne [Mttv. 9. § (10) bek.].

Hasonlóan az Rttv. 5/F. §-ához, az Mttv. is felhatalmazást ad arra, hogy a Médiatanács a jogalkalmazási gyakorlat elősegítésére a minősítésnél irányadó részletes szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés

⁶⁷² A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság egyes eljárásainak igazgatási szolgáltatási díjairól és a díjfizetés módjáról szóló 5/2011. (X. 6.) NMHH rendelet 17. § (1) bekezdése értelmében az igazgatási szolgáltatási díj összege 20 ezer forint. A 18. § (1) bekezdése alapján a közszolgálati médiaszolgáltatók a díj megfizetése alól mentességet kapnak.

közlésének módjára vonatkozó fő elvi szempontjait ajánlásban tegye közzé [Mttv. 9. § (8) bek.]. Ez az ún. klasszifikációs ajánlás,⁶⁷³ amit a Médiatanács az 1037/2011. (VII. 19.) számú határozatában fogadott el és tett közzé, amely nem bír kötelező erővel, de alkalmazása elősegítheti a médiaszolgáltatókat a törvényi előírások betartásában. Az ajánlás részben az ORTT 2002-es határozatára is támaszkodik, de számos helyen jóval részletesebb, és a hatóság korábbi, valamint a bíróságok joggyakorlatát is beépíti. Az ajánlás bevezetőjében hangsúlyozza, hogy a műsorszámok besorolásának célja, hogy a gyermek és az ifjúság védelmet élvezzen olyan műsorokkal szemben, amelyek „az önmagáért felelős és a társadalmi együttélésre alkalmas személyiség kialakulását” veszélyeztethetik. E körbe sorolhatók „mindazon programok, amelyek olyan magatartásmintákat, világnézeteket vagy értékrendet támogatnak, amelyek a társadalmilag elfogadott normákkal, így különösen az alkotmányos alapértékekkel szemben állnak”. A besorolás során az egyes műsorszámok megítélése elsősorban azzal függ össze, hogy tartalmazzak-e a kiskorúak fizikai, lelki vagy erkölcsi fejlődésének szempontjából ártalmas hatásokat. Ilyenkor az ún. „témakifejtés tesztjét” kell alkalmazni: azt kell vizsgálni, hogy a műsorszámban megjelenik-e valamilyen ártalom, és az milyen súllyal és módon kerül bemutatásra, illetve ábrázolásra. Így például a megítélés attól is függhet, hogy a műsor vonzó vagy elítélendő példaként mutatja-e be a kritikus tartalmat. A kiskorúak védelme ugyanakkor nem jelenti bizonyos témák tabusítását, hanem arra kell törekedni, hogy a médiatartalom témája és bemutatási módja igazodjon az életkor fejlettségéhez. A műsorszámok kategorizálása, minősítése összességében a gyermekek és a fiatalkorúak védelmére okot adó jelenetek számától, terjedelmétől, minőségétől, szövegezésétől, képi megjelenítésétől, zenei aláfestésétől, tartalmi mondanivalójától, magyarázattal vagy magyarázat nélkül történő megértésüktől, vagyis a kiskorúakra gyakorolt összehatásától függ.⁶⁷⁴

Az ajánlás hozzáteszi, hogy a Nemzeti Filmiroda klasszifikációja vagy más nemzetközi besorolás orientálhatja ugyan a médiaszolgáltatókat, de nem mentesítheti az Mttv. szerinti esetleges jogsérelem megállapítása alól, mivel a televíziós műfaj egészen más jellegű mind a hatás, mind a nézettség szempontjából. Egy produkció „művészi” értéke ugyancsak nem változtathat annak esetleges kiskorúakat „veszélyeztető” jellegén, mert alkalmanként éppen ez az, ami értelmezhetetlenné teszi a kiskorúak számára a látottakat. Az ajánlás szerint a kiskorúak fokozott védelme érdekében a korhatár-besorolásnál a tartalomszolgáltatóknak mindig megszorítóan és nem megengedően kell eljárniuk,⁶⁷⁵ a káros hatások megítélésénél pedig mindig a gyermekek érdekei az elsődlegesek. A besorolás a teljes műsorszámra vonatkozik, ezért amennyiben a közreadott mű egyetlen olyan elemet, jelenetet is tartalmaz, amely magasabb kategóriába tartozik, úgy az kihat az egész műsorszám minősítésére, és magasabb kategóriába kell besorolni azt.⁶⁷⁶ Az elkülönült részekből álló műsorszám egy részének súlyosabb minősítése szintén maga után vonhatja az egész műsorszám szigorúbb minősítését. A sorozatok egyes epizódjait minden esetben külön-külön kell minősíteni, mivel a már kategorizált

673 A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/16/klasszifikacios_ajanlas.pdf

674 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.164/2005/5., Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.250/2006/6.

675 Fővárosi Bíróság 24.K.33839/2004/12.

676 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.154/2004/6., Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.250/2006/6.

sorozatoknak is lehetnek olyan epizódjai, melyek magasabb besorolást tesznek szükségessé.⁶⁷⁷ Az Mttv. 9. § (2)–(7) bekezdése a következő kategóriákat határozza meg:

I. kategória: korhatárra tekintet nélkül megtekinthető vagy meghallgatható

„9. § (2) Azt a műsorszámot, amely korhatárra tekintet nélkül megtekinthető vagy meghallgatható, az I. kategóriába kell sorolni.”

Az I. kategóriába tartozó műsorszámokat nem kell ellátni semmilyen jelzéssel, és bármikor sugározni lehet. A kategóriába az általános nagyközönség számára szánt műsorszámokat kell sorolni. Ha a műsorszámok nem kimondottan a gyermekek részére készültek, abból kell kiindulni, hogy a legfiatalabb korosztály is a nézőközönség részét képezheti, ezért a műsorszám megtekintése a legfiatalabb korosztályt sem károsíthatja.

II. kategória: 6 éven aluliak számára nem ajánlott

„9. § (3) Azt a műsorszámot, amely hat éven aluliakban félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, a II. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: hat éven aluliak számára nem ajánlott.”

Lineáris médiaszolgáltatásban a II. kategóriába sorolt műsorszám nem tehető közzé 6 éven aluliaknak szánt műsorszámok között, egyébként megfelelő jelzéssel bármikor közzétehető [Mttv. 10. § (1) bek. a) pont]. Az Mttv. újítása, hogy kibővítette az Rttv. korábbi korhatári rendszerét, és egy új korhatár-kategóriát is bevezetett: a „6 éven aluliak számára nem ajánlott” kategóriát. Az új kategóriának köszönhetően a műsorszámok klasszifikációja differenciáltabbá vált, és elkülönülhetnek a kifejezetten az óvodáskorúak számára készült tartalmak az idősebbeknek szólóktól.

III. kategória: 12 éven aluliak számára nem ajánlott

„9. § (4) Azt a műsorszámot, amely tizenkét éven aluliakban félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, a III. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott.”

Lineáris médiaszolgáltatásban a III. kategóriába sorolt műsorszám nem tehető közzé 12 éven aluliaknak szánt műsorszámok között, egyébként megfelelő jelzéssel bármikor közzétehető (Mttv. 10. § (1) bek. b) pont). A korábbiakhoz képest változás, hogy a „12 éven aluliak számára nagykörű felügyelete mellett ajánlott” kitélt a „12 éven aluliak számára nem ajánlott” megfogalmazás váltotta fel, egyértelművé téve, hogy az ilyen tartalmak nem ajánlottak a 12 éven aluliaknak. A kategóriába így már csak olyan műsorszámok tartoznak, amelyeket egy 12 éven aluli néző egyedül is meg tud érteni. A törvény konkrétan nem nevesíti azokat a tartalmakat, amelyek káros hatással lehetnek a 12 éven aluliak számára, csupán általánosságban rögzíti a félelmekeltésre alkalmas, illetve a korosztály számára nem elfogadható, érthetetlen vagy félreérthető tartalmakat.

⁶⁷⁷ Fővárosi Bíróság 2.K.31840/2004/4., Fővárosi Ítéletábra 4.Kf.27.362/2011/3.

IV. kategória: 16 éven aluliak számára nem ajánlott

„9. § (5) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, illetve szexualitásra utal, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, a IV. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott.”

Lineáris médiaszolgáltatásban az ilyen műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, 21 óra és 05 óra között tehető közzé [Mttv. 10. § (1) bek. c) pont]. A korábbi „közvetett módon utal erőszakra, illetve szexualitásra” megfogalmazást az „erőszakra, illetve szexualitásra utal” váltotta fel, ami nem jelent érdemi változást. A „különösen azáltal” fordulat pedig nem zárja ki, hogy a kedvezőtlen befolyásolás az erőszakra és a szexualitásra való utalás mellett más módon is megvalósulhat.

V. kategória: 18 éven aluliak számára nem ajánlott

„9. § (6) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása, az V. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott.”

Lineáris médiaszolgáltatásban az ilyen műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, 22 óra és 05 óra között tehető közzé [Mttv. 10. § (1) bek. d) pont]. Ide sorolandók azok a műsorszámok, amelyek nem felelnek meg az alacsonyabb kategóriákban meghatározott szempontoknak, viszont még nem merítik ki a VI. kategóriában foglaltakat.

VI. kategória

„9. § (7) Azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz, a VI. kategóriába kell sorolni.”

Lineáris médiaszolgáltatásban a VI. kategóriába sorolt műsorszám nem tehető közzé [Mttv. 10. § (1) bek. e) pont]. Az ilyen műsorszámok súlyos mértékben ártalmasak a kiskorúak szellemi, fizikai vagy erkölcsi fejlődésére, ezért ki kell zárni annak lehetőségét, hogy 18 éven aluliak azokhoz hozzáférhessenek. A lineáris médiaszolgáltatásokban való teljes közzétételi tilalom azért szükséges, mert még gondos szülői felügyelet mellett sem zárható ki teljesen a kiskorúak késői televíziózása, továbbá a kiskorúak védelmét az ilyen káros hatásokkal szemben akkor is biztosítani kell, ha a szülő gondossága nem megfelelő.

A műsorszámok korhatár-kategóriába sorolásuk mellett csak meghatározott időpontban, illetve időszámban tehetők közzé. A II. és III. kategóriába sorolt műsorszámok esetén nincs időbeli korlátozás, csupán műsorkörnyezeti korlátozás – nem tehetők közzé 6, illetve 12 éven aluliaknak szánt műsorszámok között – áll fenn. A IV. kategóriába sorolt műsorszámot 21.00 és 05.00 óra között, míg az V. kategóriába sorolt műsorszámot csak 22.00 és 05.00 óra között lehet sugározni. Így a 16 és 18 éven aluliak számára nem ajánlott műsorszámok időbeli kor-

láta változatlanok maradtak. A VI. kategóriába sorolt műsorszámok egyáltalán nem tehetők közzé, kivéve, ha hatékony műszaki megoldás biztosítja, hogy az ilyen tartalmakhoz kizárólag 18 éven felüliek férhessenek hozzá [Mttv. 10. § (1) bek. a)–e) pont].

Bizonyos műsorszámokat – hírműsorszám, politikai tájékoztató műsorszám, sportműsorszám, műsorelőzetes, reklám, politikai reklám, televíziós vásárlás, társadalmi célú reklám, közérdekű közlemény – ugyan nem kell kategorizálni, besorolni, ám nem lehet olyan időszakban közzétenni, amelyben tartalmának megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének – előre láthatóan – nem lenne helye [Mttv. 10. § (1) bek. h) pont]. További szabályok vonatkoznak a műsorelőzetesekre. A műsorelőzetes nem tehető közzé olyan időszakban, amikor az általa bemutatott, ismertetett műsorszám nem lenne közzétehető, illetve olyan időszakban, amelyben a műsorelőzetes megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének nem lenne helye. A műsorelőzetes közzétételének feltételei továbbra is az általa bemutatott, ismertetett műsorszám minősítéséhez kötődik. A III. kategóriába sorolt műsorszám műsorelőzetese nem tehető közzé a 12 éven aluliaknak szánt műsorszámot megszakítva, illetve közvetlenül azok előtt vagy után [Mttv. 10. § (1) bek. f–g) pont].

A lineáris médiaszolgáltatásban a műsorszám csak a kategóriájának megfelelő módon tehető közzé, és közzététel kezdetekor közölni kell annak minősítését [Mttv. 10. § (2) bek.]. Lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásban a II–V. kategóriába sorolt műsorszám közzétételekor a kategóriájának megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is fel kell tüntetni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt látható legyen. Az I. kategóriába tartozó műsorszámoknál a jelzést nem kell feltüntetni, és a lineáris rádiós médiaszolgáltatásban sem kell állandó jelzést alkalmazni [Mttv. 10. § (4) bek.]. Az Mttv. ugyanakkor némileg enyhített a műsorszámok minősítésének közlésére és jelzésére vonatkozó szabályain. Így lineáris rádiós médiaszolgáltatásban nem kell közölni a minősítést, illetve lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásban mellőzhető a jelzés folyamatos megjelenítése, ha a műsorszám a kategóriájára megállapított közzétételi szabályoknál szigorúbb módon, későbbi időpontban – lineáris rádiós médiaszolgáltatásban a II–III. kategóriába tartozó műsorszám 21 óra és 05 óra között, a IV–V. kategória 23 óra és 05 óra között; lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásban a II–III. kategóriába sorolt műsorszám 21 óra és 05 óra között, a IV. kategória 22 óra és 05 óra között, az V. kategória 23 óra és 05 óra között – kerül közzétételre. A minősítésre vonatkozó jelzést ilyenkor elegendő a műsorszám kezdetekor és reklámmegszakítást követően a műsorszám folytatásakor megjeleníteni [Mttv. 10. § (3), (5) bek.]. A minősítések közlésére és jelzésére vonatkozó részletes javaslatokat a már említett klasszifikációs ajánlás állapítja meg, amely csak kisebb változtatásokat javasolt a piktogramok megjelenítésére nézve. Könnyítés, hogy a piktogramok mérete a korábbiakhoz képest 33%-kal csökkent, és a médiaszolgáltatók szabadon eldönthetik, hogy a képernyő mely sarkában tüntetik fel a jelölést.

A klasszifikációs ajánlás lehetővé teszi azt is, hogy a médiaszolgáltatók megkülönböztető jelölést, ún. gyermekbarát piktogramot – képernyő valamelyik alsó sarkában elhelyezett, rajzolt kisfiú-fej – adjanak az I. kategóriába sorolt műsorszámok közül azoknak, amelyek kifejezetten az óvodás korú gyermekeknek (6 éven aluliaknak) szólnak. Ennek révén arra is lehetőség nyílik, hogy a médiaszolgáltató egy adott műsorszámot kifejezetten ajánljon egy bizonyos korosztály részére. Ezt azzal lehet indokolni, hogy a kiskorúak káros médiatartalmaktól való megóvása mellett „a gyermekek személyiségfejlődését pozitív hatások érik, és a médiumok törekedjenek az erkölcsi értékek és az adott életkoroknak megfelelő építő jellegű információk közvetítésére”.

A műsorszámok minősítését a médiaszolgáltató műsorát közlő sajtótermékben, illetve a médiaszolgáltató internetes honlapján, képűjságjában és teletextjében szereplő tájékoztatásban is jól látható módon fel kell tüntetni [Mttv. 10. § (7) bek.]. Az ajánlás ezzel kapcsolatban is útmutatásokat fogalmaz meg (pl. a műsorszám címe mellett a televízióban használatos jelzések alkalmazása).⁶⁷⁸

A médiaszolgáltató az engedélyezett időszávon kívül is közzéteheti a IV–VI. kategóriába tartozó műsorszámokat, amennyiben olyan hatékony műszaki megoldást alkalmaz, amely lehetővé teszi, hogy a korhatáros tartalmat csak a 18 év feletti nézők vagy hallgatók érhessék el. Nem kell alkalmazni a lineáris médiaszolgáltatásokra vonatkozó előírások (időbeli korlátok, közzétételi tilalmak, minősítés közlése, piktogramok feltüntetése) egy részét, azaz a médiaszolgáltató mentesülhet a korlátozások jelentős része alól, ha hatékony műszaki megoldással (pl. titkosítás, amelynek feloldásához olyan kódra van szükség, amelyet a médiaszolgáltató vagy a műsorterjesztő csak a 18 éven felüli előfizető számára tett hozzáférhetővé; gyermekzár használata) biztosítható, hogy a műsorszámhoz kizárólag 18 éven felüli személyek férjenek hozzá [Mttv. 10. § (6) bek.].⁶⁷⁹

4.2. A lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozó előírások

Az Mttv. újdonsága, hogy a lineáris médiaszolgáltatások mellett külön szabályokat határoz meg a lekérhető médiaszolgáltatásokra is:

- „11. § (1) A lekérhető médiaszolgáltatásokra a 9. § (6)–(7) bekezdés rendelkezéseit alkalmazni kell.
 (2) A lekérhető médiaszolgáltatás médiaszolgáltatójának vagy a szolgáltatását terjesztő műsorterjesztőnek - a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Smtv.) 19. § (2) bekezdésével összhangban – hatékony műszaki megoldást kell alkalmaznia annak érdekében, hogy az V–VI. kategóriákba sorolt műsorszámok kiskorúak számára ne legyenek elérhetők.
 (3) A (2) bekezdés szerinti hatékony műszaki megoldások tekintetében a Médiatanács - szükség esetén nyilvános meghallgatást követően – ajánlást tesz közzé.”

Mivel a lekérhető médiaszolgáltatásoknál az időbeli korlátok nem értelmezhetők, a közzététel előtti korhatár-kategóriákba sorolás nem kötelező, ám a kiskorúak különösen ártalmas műsorszámokkal szembeni védelmét itt is biztosítani kell. Ennek érdekében az V. és VI. kategóriába tartozó műsorszámokat be kell sorolni, 18 éven aluliak számára nem ajánlottak minősítve őket, és a médiaszolgáltatónak vagy a műsorterjesztőnek hatékony műszaki megoldást kell alkalmaznia annak érdekében, hogy az ilyen műsorszámok kiskorúak számára ne legyenek elérhetők.

678 NAGY Dóra: A kiskorúak védelme. In KOLTAY András (szerk.): *A médiaszabályozás két éve (2011–2012)*. Budapest, NMHH, Médiatudományi Intézet, 2013. 79–80.

http://english.mtmi.hu/dokumentum/372/Mediaszabalyozas_ket_eve.pdf

679 A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítéléséről készült felmérés: A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. Budapest, NMHH, 2012. szeptember.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/153456/tarki_felmeres_korhatar_jelolesek_kiskoruakra_artalmas_tartalmak_megitelese.pdf

4.3. A kiskorúak védelmében alkalmazható hatékony műszaki megoldások

A hatékony műszaki megoldásokról a Médiatanács a 798/2011. (VI. 22.) számú határozatával fogadott el ajánlást,⁶⁸⁰ amely műszaki platformként fogalmaz meg követelményeket (analóg kábeltelvíziós szolgáltatás, digitális kábeltelvíziós szolgáltatás, digitális műholdas televíziós szolgáltatás és IPTV szolgáltatás, digitális földfelszíni televíziós szolgáltatás, mobil távközlő-hálózaton nyújtott lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások, interneten elérhető lineáris és lekérhető szolgáltatások). A műszaki ajánlás az V–VI. kategóriába tartozó műsorszámok esetében megköveteli a médiaszolgáltatótól a néző korhatár-jogosultságának ellenőrzését, a veszélyekre történő figyelemfelhívást, valamint korhatár-megjelölést.

Az interneten elérhető lineáris és lekérhető médiatartalmakhoz való hozzáférés technikai korlátozásának eszközeit, lehetőségeit a műszaki ajánlás VI. pontja részletezi. Az ajánlás szerint a médiaszolgáltatónak az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető médiatartalom forráskódjához olyan azonosítókat kell hozzárendelnie, amelyek utalnak a médiatartalom Mttv. szerinti korhatár-kategóriájára, és amelyek felismerhetőek az otthoni tartalomszűrő-alkalmazásokkal. A médiaszolgáltatónak az V. és a VI. kategóriába tartozó műsorszám esetén a műsorszám megtekintésének megkezdése előtt ellenőriznie kell a néző korhatár-jogosultságát (pl. kérdés feltevése a néző életkorára). Ezzel egyidejűleg azonos helyen, jól láthatóan a néző figyelmét is fel kell hívni a kiskorúakra vonatkozó veszélyekre. Amennyiben az interneten elérhető lineáris vagy lekérhető médiatartalom az Mttv. szerinti V. vagy VI. korhatár-kategóriába tartozik, a tartalom elérésére szolgáló oldal megjelenítésénél, illetve a tartalomjegyzékben jól látható, a korhatár-kategóriának megfelelő optikai azonosítással kell ellátni az érintett médiatartalmat. A médiaszolgáltatónak emellett a médiatartalmak elérését biztosító internetes honlapján informálnia kell a felhasználót az interneten elérhető tartalmak szűréséhez alkalmazható szűrőprogramokról és használatuk előnyeiről, valamint a használatuk elmulasztásával járó veszélyekről.⁶⁸¹ Az ajánlás előnye, hogy egyrészt nem okoz versenyhátrányt a hazai médiatartalom-szolgáltatóknak, mivel a káros tartalmakat nem teszi elérhetetlenné, illetve az elérést nem szorítja észszerűtlen korlátok közé. Másrészt a szülőknek olyan szűrőszoftver telepítését ajánlja, amely nemcsak a magyarországi tartalomszolgáltatóktól, hanem a külföldről származó káros tartalmakat is képes szűrni.⁶⁸² Az ajánlás külön felhívja a műsorterjesztési szolgáltatók figyelmét, hogy ha szolgáltatásuk keretében elektronikus műsorújság (EPG) szolgáltatást nyújtanak, akkor a szolgáltatás keretében a műsorszámokhoz kapcsolódó korhatár-besorolási információkat is továbbítsák annak érdekében, hogy lehetővé tegye – gyermekzár keretében – az egyes műsorszámok korhatár szerinti szűrését.

Az ajánlás a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatók által alkalmazandó hatékony műszaki megoldások kapcsán a következőket emeli ki:

- 1) Műszaki platformként eltérő hatékony műszaki megoldások: a felhasználók a különböző médiaszolgáltatásokat különböző platformokon vehetik igénybe, ezért a hatékony műszaki megoldások kialakításának lehetőségei is eltérnek egymástól.

680 Ajánlás a kiskorúak védelmében a lineáris és lekérhető médiaszolgáltatások esetén alkalmazandó hatékony műszaki megoldásokra.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/15/hatekony_muszaki_megoldasok.pdf

681 KOLTAY András – LAPSÁNSZKY András: A médiaszabályozás kommentárja. Budapest, Complex, 2011. 50–52. 67–77.; A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése a kiskorúak védelmének szempontjából. Budapest, Meracus Consulting, 2012.

682 SIPOS i. m. (161. l.) 8.

- 2) A médiaszolgáltatók aktív szerepvállalása: a kiskorúakat veszélyeztető médiatartalmak elérhetőségét gátló műszaki megoldások abban az esetben tudnak hatékonyan működni, amennyiben a médiaszolgáltatók folyamatosan figyelik és fejlesztik az általuk alkalmazott műszaki megoldásokat. A hatékonyság növelésének eszköze még a felhasználók figyelmének felhívása a kiskorúakra káros tartalmak kockázataira, továbbá az általuk nyújtott megoldások elérhetőségére és azok használatára. Ennek érdekében a médiaszolgáltatóknak minden lehetséges eszközzel biztosítaniuk kell a médiafogyasztással kapcsolatos ismeretek növelését.
- 3) A kiskorúak médiatudatosságának folyamatos növelése: fokozott figyelmet kell fordítani arra, hogy a kiskorúak figyelmét felhívják a médiatartalmakban rájuk leselkedő veszélyekre.
- 4) A felnőttek, szülők, gondviselők aktívabb szerepvállalása: fontos, hogy a felnőttek kiemelt figyelmet fordítsanak a kiskorúak médiafogyasztási szokásaira. A médiaszolgáltatók által biztosított műszaki megoldások akkor válnak hatékonná, ha a felnőttek akarják és tudják is alkalmazni ezeket a megoldásokat. Ennek érdekében rá kell irányítani a felnőttek figyelmét a kiskorúakra káros tartalmakra, és tudatosítani kell bennük, hogy léteznek megoldások azok kiszűrésére. Emellett meg kell tanítani a felnőtteket a kiskorúak védelmét biztosító műszaki megoldások használatára.

Az ajánlás tehát a technikai eszközök alkalmazása mellett kiemelten hangsúlyozza a fogyasztók – kiskorúak, szülők – médiatudatosságának növelését, és a technikai eszközökkel kapcsolatos tájékoztatást is. A médiaszolgáltatónak informálnia kell a szülőket a rendelkezésre álló technológiáról és használatáról, amelyekkel van lehetőségük korlátozni gyermekeik tartalomfogyasztását. Bár az ajánlás csak a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozik, a gyakorlatban az internetes tartalomszolgáltatók általában az internetes sajtótermékekre is alkalmazzák. A lekérhető médiaszolgáltatások és az internetes sajtótermékek ugyanis gyakran nehezen határolhatók el egymástól, és a médiaszolgáltató inkább nem alkalmaz kétféle megoldást a médiatartalmak esetében.⁶⁸³

4.4. A Közzolgálati Kódex kiskorúak védelmével kapcsolatos elvei

Említést érdemel a Közzolgálati Kódex,⁶⁸⁴ amely a közzolgálati médiaszolgáltatásra vonatkozó alapvető elveket és az Mttv.-ben meghatározott közzolgálati célok pontosítását tartalmazza. A Kódex célja, hogy iránymutatást adjon a közzolgálati médiaszolgáltatók számára a legfontosabb alapelvek, a megfelelő működés elvei tekintetében. A Kódex nem jogforrás, nem rendelkezik kötelező erővel, hanem egyfajta iránymutatás, zsinórmérték a közzolgálati médiával szemben támasztott elvárások tekintetében, amely az Mttv. előírásainak tartalmát értelmezi. A dokumentum egységes alapelveket és célokat határoz meg a Magyar Televízió, a Magyar Rádió, a Duna Televízió és a Magyar Távirati Iroda működésére egyaránt. A Kódex érvényesülését a Közzolgálati Testület felügyeli.

A Kódex a kiskorúak védelmével kapcsolatos feladatok ellátásának elveit is szabályozza [Mttv. 96. § g) pont]. A Kódex a közzolgálati médiaszolgáltatás alapvető elvei között említi a gyermekkorúak védelmét és támogatását. Így többek között kimondja, hogy a gyermekek védelme érdekében a közzolgálati médiaszolgáltatók tartózkodnak a gyermekek és a

683 SIPOS i. m. (161. lj.) 8.

684 Közzolgálati Kódex. A magyar nemzeti közzolgálati médiaszolgáltatás alapidokumentuma. Budapest, 2011. http://mediatanacs.hu/dokumentum/1802/1309355237kozzszolglati_kodex.pdf

fiatalok személyiségfejlődését hátrányosan befolyásoló, személyiségüket károsító műsorszámok vagy információk közzétételétől. Ennek érdekében a közszolgálati médiaszolgáltatók minden olyan műsorszám előtt felhívják a figyelmet arra, ha a műsorszám veszélyeztetheti a gyermekek egészséges fejlődését, amelyben az erőszak, szexualitás vagy a közérkölcstől sértő magatartás bemutatása rájuk nézve károsító hatással lehet.⁶⁸⁵ A kereskedelmi közlemények közzétételére és a reklámtevékenységre vonatkozó etikai normák elvei körében pedig a Kódex kimondja, hogy a gyermeknek szóló kereskedelmi közlemények közzétételénél tekintettel kell lenni a gyermekek speciális érzékenységre, valamint kerülni kell minden olyan tartalom közzétételét, amely a gyermekek érdekeit sérti.⁶⁸⁶

A Kódex szerint a gyermekek médiabeli szerepeltetésekor a közszolgálati médiaszolgáltatóknak különös gondossággal kell eljárniuk. Szerepeltetésük előtt ki kell kérni a gyermek, a szülők, a gondviselő vagy törvényes képviselő, illetve tanítási időszakban – indokolt esetben – az iskolai osztályfőnök hozzájárulását is. Az egyik legfontosabb elv, hogy nem kerülhetnek túlzottan vagy indokolatlanul a nyilvánosság középpontjába, nem lehet őket kitenni megálázatásnak, nem válhatnak nevetségessé, nem szabad őket megteveszteni, kihasználni.⁶⁸⁷

4.5. Kiskorúaknak szóló tartalmak támogatása

A hazai médiaszabályozás a kiskorúak védelmét nemcsak a számukra nemkívánatos tartalmak korlátozásával, hanem a kiskorúak igényeinek megfelelő műsorszámok közlésének előmozdításával is szolgálja. A korábbi médiatörvény elsősorban a közszolgálati műsorszolgáltatóra és a közműsor-szolgáltatóra nézve tartalmazott a gyermekeknek szóló műsorszámok bemutatását célzó előírásokat. A törvény szerint közszolgálati műsorszámnak minősültek a gyermek- és ifjúsági műsorok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorok is (Rttv. 2. § 19. pont). A közszolgálati műsorszolgáltatónak és a közműsor-szolgáltatónak különös figyelmet kellett fordítania a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok bemutatására, valamint a számukra fontos információk elérhetővé tételére, különös tekintettel a gyermeki jogokat ismertető, a gyermekek védelmét szolgáló, az igénybevehető szolgáltatásokról tájékoztatást nyújtó műsorok főműsoridőben történő bemutatására [Rttv. 23. § (4) bek. b), d) pont].

A gyakorlatban azonban a közszolgálati csatornák kevés figyelmet fordítottak a gyermek- és ifjúsági műsoroknak. Az ORTT országos műsorkínálatot vizsgáló 2009-es elemzése szerint például az MTV két csatornájának, az MTV1 és az M2 gyerekműsorokra fordított műsorideje nemzetközi összehasonlításban jóval kisebb volt. Az angol BBC1 2008-ban közel kétszer nagyobb arányban mutatott be ifjúsági és gyerekműsorokat.⁶⁸⁸ Az MTV1 csak kevés ifjúsági programot szerkesztett műsorába, gyermekeknek szánt animációs filmeket pedig csak az M2 közvetített. Az M2 rajzfilmek számára biztosított műsorideje is messze elmaradt a TV2 és az RTL Klub mögött.⁶⁸⁹

685 Közzolgálati Kódex 19.

686 Uo., 26.

687 Uo., 19.

688 A magyarországi országos tévécsatornák műsorkínálata 2009 márciusában. 13.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/34019/1265713965orszagos_musorkinalat_2009_03_20100207.pdf

689 Uo., 16.

A kiskorúak igényeinek megfelelő műsorszámok közlésével kapcsolatban 2008-ban az állampolgári jogok országgyűlési biztosa jelentést tett közzé.⁶⁹⁰ A vizsgálat központi kérdése az volt, hogy a hagyományos televíziós és rádiós műsorszolgáltatók milyen aktív magatartással biztosítják, hogy a gyermekek fejlettségüknek megfelelő, ismereteik bővítését segítő műsorokhoz férjenek hozzá. A jelentés szerint a műsorszolgáltató a megfelelő karika elhelyezésével még nem teljesíti a jogszabályi kötelezettségét. Ahhoz ugyanis megfelelő számú, színvonalas gyermek-, és ifjúsági műsort, valamint a gyermekek és a fiatalok számára is hasznos tartalmat kell sugározni. A jelentés szerint „a gyermekek fejlődése szempontjából elengedhetetlen ugyan, hogy a felnőttek megóvják őket a pornográf tartalmaktól, de az egészséges fejlődéshez nélkülözhetetlen, hogy életkorának megfelelő játékkal és mesével tegyenek testi és lelki fejlődéséért”. Annak ellenére ugyanis, hogy a korhatárra tekintet nélkül megtekinthető műsorszámok nem mutatnak be kiskorúak személyiségfejlődését veszélyeztető tartalmat, önmagukban még nem tekinthetők egyúttal gyermek és ifjúsági műsornak.

Az Mttv. is előmozdítja a kiskorúak igényeinek megfelelő műsorszámok közlését. A törvény a közszolgálati médiaszolgáltatás céljai között sorolja fel a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorszámok közzétételét [Mttv. 83. § (1) bek. h) pont].

A Közszolgálati Kódex a közszolgálati médiaszolgáltatás céljai között hangsúlyozottan szerepel a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi, kulturális fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, valamint a gyermekvédelem céljait szolgáló ismeretterjesztő, felvilágosító műsorszámok készítése és közzététele. A Kódex szerint a közszolgálati médiaszolgáltatók célja, hogy az ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezményének szellemében hozzájáruljanak a gyermekek és fiatalok testi, szellemi, lelki fejlődéséhez, szociális, kulturális és erkölcsi jólétének előmozdításához. A közszolgálati műsorszolgáltatók ezt úgy tudják megvalósítani, hogy a műsorpolitikájuk szerves részévé teszik a korosztálynak szóló, rendszeresen és a számukra megfelelő időpontban sugárzott műsorszámokat, amelyeken keresztül elő lehet segíteni e korosztályok szocializációját, erkölcsi, szellemi és lelki fejlődését. A Kódex szerint a közszolgálati médiaszolgáltatók gyermek- és ifjúsági műsorszámaik körében elsősorban olyan, az érintett korosztályoknak szóló műsorszámok bemutatására törekednek, amelyek a különböző kultúrákat is közvetítik, bemutatják a problémák megoldásának különböző mintáit, erősítik az ember természetes környezethez fűződő kapcsolatát, különös figyelmet fordítanak az anyanyelv ápolására, tehát összetett módon szolgálják egy gyermek egészséges fejlődését. A Kódex rámutat a család és a szülők felelősségére is. A gyermekek megfelelő fejlődését nehezen lehet elősegíteni az őket nevelő felnőttek megfelelő hozzáállása nélkül, ennek érdekében a közszolgálati médiaszolgáltatók tudományos, ismeretterjesztő és más műsorszámaikkal segítik a szülőket, pedagógusokat, illetve a gyermekek nevelésével foglalkozó más szakemberek munkáját.⁶⁹¹

A közszolgálati médiaszolgáltatás fontos szerepet tölt be a különböző társadalmi csoportok számára nyújtott oktatásban is. A közszolgálati média alkalmas lehet az általános és a középiskolai tananyag kiegészítésére, színesítésére, népszerűsítésére, és az oktatásban már részt nem vevők ismereteinek növelésére is. A közmédia abban is segíthet, hogy az

690 OBH 2057/2008. számú jelentés.

691 Közszolgálati Kódex 19.

oktatás előtt állók vagy abban részt vevők információkhoz jussanak a különféle oktatási, képzési lehetőségekről, amelyek közül választhatnak. A közszolgálati média abból a célból is hatást próbál gyakorolni a gyermekekre, hogy aktív sporttevékenységeket folytassanak. A gyermekek ösztönzése céljából feladatának tekinti a verseny-, a szabadidő-, a diáksport népszerűsítését, az ezekről történő tájékoztatást, esetleg hasonló rendezvények szervezését. Emellett felelősséget érez a testnevelés egészségre, jellemre, személyiségre gyakorolt pozitív hatásának bemutatása.⁶⁹²

Van aki szerint arra is szükség volna, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók közvetítsenek olyan műsorszámokat, amelyek a gyermeki jogok jogtudatosítását célozzák. Az alapjogok, különösen az emberi méltóság feltétlen tiszteletben tartása vagy az alapjogok garanciáinak működése olyan kérdések, amelyekre „a gyermekek életkori sajátosságainak figyelembevételével, időben elkezdett, a családon és az iskolán kívül is minden lehetséges kommunikációs csatornán végzett neveléssel és jogtudatosítással lehet csak a gyermekeket megfelelően felkészíteni”.⁶⁹³

Az elmúlt években a törvényi előírások és a Kódex elvárásainak megvalósulásában pozitív fejlemények következtek be többek között azzal, hogy a közmédia egyik csatornájából, az M2-ből 2012. december 22-től gyermek-, ifjúsági és családi csatorna lett. A csatorna erőszakmentes, családbarát és szórakoztató tartalmakat sugároz elsősorban a gyermekek, a 3–12 éves korosztály számára, míg a 20 órától kezdődő időszámban a fiatal nézők számára is.⁶⁹⁴ A csatorna kifejezetten gyermekeknek szóló híradót is készít a számukra jelentőséggel bíró eseményekről. A csatorna indulása óta egy éven belül nemzetközi díjat is nyert: 2013 novemberében az M2 nyerte el a legjobb gyermekcsatorna díját az Eutelsat műhold-üzemeltető nemzetközi cég által megrendezett, tematikus televíziós csatornák versenyében.⁶⁹⁵

Említést érdemel még a Médiatanács 2011-ben megújított filmes pályázati rendszere, a Magyar Média Mecénatura program,⁶⁹⁶ amely különféle műsorszámok, dokumentum-, kísérleti-, animációs- és televíziós filmek elkészítéséhez nyújt támogatást, és amely a kifejezetten gyermekeknek szóló tartalmak gyártását is támogatja. A Macskássy Gyula animáció filmes pályázat célja például, hogy minden korosztály ízlésének megfelelő, színvonalas animációs filmek gyártását támogassa.⁶⁹⁷

Bár a gyermekeknek szóló igényes műsorok készítése és közvetítése elsősorban a közszolgálati médiaszolgáltatók feladata, a kereskedelmi médiaszolgáltatóknak is „megfelelő számú, színvonalas gyermek- és ifjúsági műsort, valamint gyermekek és fiatalok számára is hasznos tartalmat kell sugározni”.⁶⁹⁸ Ahhoz viszont, hogy a kereskedelmi médiaszolgáltatóktól is számon lehessen kérni a gyermekek fejlődését előmozdító, számukra készült műsorok sugárzását, meg kell határozni a „gyermekműsor” fogalmát, amit az Mttv. – ahogyan korábban az Rttv. sem – nem definiál.⁶⁹⁹

692 Uo., 19–20.; BAKOS i. m. (3. lj.) 30–33.

693 HAJAS Barnabás: Az ombudsman médiajogi gyakorlatáról. In *Medias Res*, 2012/2. 312.

694 Elindul a gyerekcsatorna. Index, 2012. november 20.

http://index.hu/kultur/2012/11/20/elindul_a_gyerekcsatorna/

695 A magyar gyerekcsatorna a legjobb. Magyar Hírlap Online, 2013. november 16.

<http://www.magyarhirnap.hu/a-magyar-gyerekcsatorna-a-legjobb>

696 <http://mecenatura.mediatanacs.hu/>

697 <http://mecenatura.mediatanacs.hu/cikk/185>

698 HAJAS i. m. (693. lj.) 310.

699 BAKOS i. m. (3. lj.) 35.

4.6. Más tagállamban letelepedett médiatartalom-szolgáltató

A kiskorúak védelmében az Rttv. lehetővé tette a Magyarország területén fogható, de más tagállam joghatósága alá tartozó műsorszolgáltatóval szembeni fellépést [Rttv. 1/A. § (5) bek.]. A szabályozást a 2002. évi XX. törvény építette be a 89/552/EGK irányelv 22. cikkének átültetésével. Ennek megfelelően az ORTT meghatározott időtartamra felfüggeszthette a más tagállamból eredő műsorszolgáltatás szétosztását, terjesztését bizonyos feltételek együttes teljesülése esetén (Rttv. 52/A. §).

A kiskorúak védelmében az Mttv. is lehetővé teszi a Magyarország területére irányuló, illetve Magyarország területén terjesztett vagy közzétett, de más országból nyújtott, így más tagállam joghatósága alá tartozó médiaszolgáltatás és sajtótermék elleni fellépést [Smtv. 3. § (1) bek; Mttv. 1. § (5) bek.]. Ennek értelmében a törvény hatálya a más tagállamban letelepedett médiaszolgáltató Magyarország területére irányuló, illetve terjesztett vagy közzétett lineáris audiovizuális médiaszolgáltatására is kiterjed, és a Médiatanács a jogsértés fennállásáig, de legfeljebb 180 napig kizárólag Magyarország területén terjesztett médiaszolgáltatással szemben szankciókat [187. § (3) bek. c)–d) pont] alkalmazhat a következő feltételek együttes fennállása esetén:

- a médiaszolgáltatás nyilvánvalóan és súlyosan sérti az Smtv. 19. § (1) vagy (4) bekezdését (súlyosan károsíthatja vagy veszélyeztetheti a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, kiskorú személy olyan bemutatása, amely életkorának megfelelő lelki vagy fizikai fejlődését nagymértékben veszélyeztetheti), illetve az Mttv. 9. §-át vagy 10. § (1)–(3) bekezdését (műsorszámok korhatár-besorolása) [Mttv. 176. § (1) bek. a) pont];
- a terjesztés korlátozását elrendelő határozat meghozatalát megelőző 12 hónap alatt a médiaszolgáltatás legalább 2 alkalommal megsértette a fenti előírást;
- az érintett médiaszolgáltatót és az Európai Bizottságot írásban értesítették a jogsértésekről és a Médiatanács tervezett intézkedéseiről;
- a tagállammal – ahol a médiaszolgáltató letelepedett – és az Európai Bizottsággal folytatott konzultáció alapján 15 napon belül nem jött létre egyezség Magyarország és a tagállam között, a jogsértés pedig továbbra is fennáll, illetve újból megvalósul.⁷⁰⁰

A Médiatanácsnak a határozatot ilyenkor az Európai Bizottságnak is meg kell küldenie, az Európai Bizottság pedig az értesítéstől számított 2 hónapon belül a Médiatanácsot a határozat visszavonására kötelezheti (Mttv. 176. §). Tekintettel arra, hogy mind az irányelv, mind az Mttv. szigorú feltételekhez köti – 12 hónapon belül legalább 3 nyilvánvaló és súlyos jogsértés, a magyar és az érintett tagállam közti egyeztetés sikertelensége – a külföldi médiaszolgáltatóval szembeni fellépést, célszerű más módon is megkísérelni a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok érvényesítését.⁷⁰¹

Lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás esetén a Médiatanács akkor alkalmazhat szankciókat (187. § (3) bek. c)–d) pont) a jogsértés fennállásáig, de legfeljebb 180 napig, ha:

- az intézkedés a kiskorúak védelme miatt szükséges;
- az intézkedés olyan lekérhető médiaszolgáltatás médiaszolgáltatójával szemben kerül alkalmazásra, amely ezt az érdeket sérti, illetve súlyosan veszélyezteti, és az intézkedés a védendő érdekhez képest arányos.⁷⁰²

700 L.: Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelv 3. cikk (2)–(3) bek.

701 NAGY Dóra: Magyarországra sugárzó, külföldi joghatóságú médiaszolgáltatók Hová és miért mentek el Magyarországról a televíziók? *In Medias Res*, 2012/1. 144.

702 L.: 3. cikk (4)–(5) bek.

A Médiatanács az eljárás megindítása előtt köteles kérni annak tagállamnak az intézkedését, amelynek joghatósága kiterjed a lekérhető médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltatóra. Ha a tagállam az intézkedést a Médiatanács kérelmében foglalt ésszerű időn belül nem vagy nem megfelelő módon teszi meg, úgy a Médiatanács a határozat tervezetét megküldi az Európai Bizottságnak, valamint az érintett tagállamnak. Kivételesen sürgős esetben, a nézői érdekek védelme érdekében a Médiatanács ideiglenes határozatot is hozhat, amely azonnal végrehajtható. A Médiatanács az ideiglenes határozatot annak közlésével egyidejűleg megküldi az Európai Bizottságnak, valamint az érintett tagállamnak (Mttv. 177. §). A gyorsabb fellépés lehetővé tétele egyrészt azzal indokolható, hogy a lekérhető médiaszolgáltatások esetében sokkal könnyebb a piacra való be- és kilépés, másrészt a tagállam sem képes úgy kontrollálni azokat, mint a lineáris médiaszolgáltatókat. Nyilvánvaló és súlyos jogsértés esetén egy elhúzódó eljárás pedig a sérelem hatékony orvosolhatóságának akadálya lehet.⁷⁰³

Rádiós médiaszolgáltatás vagy sajtótermék esetén a Médiatanács akkor alkalmazhat szankciót [187. § (3) bek. c) pont] a jogsértés fennállásáig, de legfeljebb 180 napig, ha:

- az intézkedés a kiskorúak védelme miatt szükséges,
- az intézkedés olyan rádiós médiaszolgáltatás, vagy sajtótermék médiatartalom-szolgáltatójával szemben kerül alkalmazásra, amely a kiskorúak védelmét sérti, illetve súlyosan veszélyezteti, és az intézkedés a védendő érdekhez képest arányos.

Hasonlóak az eljárás megindítására és az ideiglenes határozat meghozatalára vonatkozó szabályok (Mttv. 178. §).⁷⁰⁴

A 2000-es évek közepétől Magyarországon is egyre több, eredetileg magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltató helyezte át székhelyét egy másik tagállamba (Csehország, Románia, Egyesült Királyság), amelyek továbbra is a magyar nézőknek sugározzák műsoraikat, illetve számos, részben vagy egészben a magyar közönséget célzó médiaszolgáltató áll külföldi joghatóság alatt.⁷⁰⁵ Ugyanakkor az ilyen csatornákon is gyakran előfordul olyan jogsértés, amely a hazai nézőket érinti. A Cool TV műsorszolgáltatását például 2005. október 6-a óta román joghatóság alatt, az IKO Románia srl. nyújtotta, amelynek székhelye Bukarestben volt, és a magyarországi telephelyen a műsorszolgáltató állítása szerint csak a műsorok terjesztéséhez szükséges tevékenység folyt. A műsorok tartalmából viszont egyértelművé vált, hogy azok nem Bukarestben, hanem a műsorszolgáltató budapesti telephelyén készültek, magyar műsorvezetőkkel, stábbal és magyar meghívott vendégekkel dolgoztak. Az ORTT első alkalommal 2007-ben tapasztalt jogsértést, amikor a Cool TV délelőtti, illetve kora délutáni időpontokban rendszeresen obszcén, szexuális tartalmú műsorszámokat tett közzé (Cool Sex, Cool Love). Az ORTT megállapította, hogy a műsorszámot a műsorszolgáltató az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó szabályai alapján csak este 10 óra után tűzhette volna műsorára. Miután a Testület már több alkalommal is tájékoztatta a műsorszolgáltatót, az Európai Bizottságot és a román médiahatóságot (Nemzeti Audiovizuális Tanács, CNA) arról, hogy a Cool TV-ben kiskorúakra káros – egy alkalommal emberi méltóságot sértő – tartalmakat észlelt, 2007 augusztusában megindította az 52/A. § szerinti eljárást. A CNA megvizsgálta a Cool TV műsorát, és nyilvános figyelmeztetésben részesítette a műsorszolgáltatót, a kifogásolt műsorszámok sugárzása idejét pedig a késő esti, éjszakai órákban (22.00–06.00) jelölte

703 KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 180.

704 KOLTAY–LAPSÁNSZKY i. m. (681. lj.) 345–348.

705 NAGY i. m. (701. lj.) 137–138.

meg. Az Európai Bizottság a román hatósági intézkedésre tekintettel 2008 márciusában javasolta az eljárás lezárását, amivel az ORTT is egyetértett.⁷⁰⁶

Nem sokkal később az ORTT a Cool TV újabb műsorainak korhatár-besorolását találta jogsértőnek. A csatorna 2008 augusztusában 21 órás kezdettel, 15-ös korhatári jelzéssel vetítette a South Parkot, amit a Testület szerint a 18 éven aluliaknak nem ajánlott kategóriába besorolva, 22 óra után lett volna indokolt sugározni, hiszen a műsorszám „valószínűleg károsítja a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését”. Mivel a Cool TV 12 hónapon belül másodszor sértette meg az irányelv 22. cikkét, az ORTT ismét tájékoztatta a műsorszolgáltatót, a román médiahatóságot és az Európai Bizottságot.⁷⁰⁷ Az HBO 2008. április 1-jével a Cseh Köztársaság területére helyezte át a székhelyét. A joghatóságváltást követően az ORTT a „Kígyók a fedélzeten” című film közzététele kapcsán találta úgy, hogy súlyosan sérültek a kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezések. A Testület a műsorszám vizsgálata után tájékoztatta a cseh médiahatóságot és az Európai Bizottságot. A cseh hatóság végül megállapította, hogy a médiaszolgáltató megsértette a cseh szabályozást, és pénzbírságot szabott ki.⁷⁰⁸

A más tagállamban letelepedett, nem magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltatóval szembeni eljárásra az új médiatörvény alapján is sor került. A Viasat3 médiaszolgáltatás, amelynek médiaszolgáltatója (Viasat Broadcasting UK Ltd.) 2009. május 1-je óta áll az Egyesült Királyság joghatósága alatt, és továbbra is Magyarország területére irányul, illetve kizárólag Magyarország területén kerül terjesztésre. A médiahatóság többször is azt tapasztalta, hogy a Viasat3 a kiskorúak szempontjából káros tartalmakat tesz közzé. A 2011 áprilisában sugárzott „Éden Hotel” című műsorszám a brit klasszifikációs rendszer szerinti 15 éven aluliak számára nem ajánlott korhatár-kategóriába lett besorolva. A Médiatanács megállapítása szerint a médiaszolgáltató a műsorszámok sugárzásával nyilvánvalóan és súlyosan megsértette a médiatörvény kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseit [Mttv. 9. § (6) bek., 10. § (1) bek. d) pont] azzal, hogy a műsorszámot nem a magasabb, 18 éven aluliak számára nem ajánlott kategóriába sorolta be, és nem 22 óra és 05 óra között tette közzé. A Médiatanács levélben tájékoztatta az angol médiahatóságot, az OFCOM pedig 2012 januárjában levélben megkereste a Viasatot, és felhívta a magyar törvények betartására.⁷⁰⁹ Egy másik esetben a csatorna 2011. november 3-án 9 óra 20 perces kezdettel sugározta a „Van Helsing” című műsorszámot.

Ezek az esetek rávilágítanak annak szükségességére, hogy az egyes országok médiahatóságai szorosabban együttműködjenek. A kiskorúak védelme szempontjából ugyanis nem az a fontos, hogy mely hatóság jár el a jogsértő médiaszolgáltatóval szemben, hanem az, hogy a televízióban ne jelenjenek meg számukra ártalmas tartalmak. A román CNA és az ORTT még 2008. december 12-én írt alá megállapodást a két hatóság közötti fokozott együttműködésről annak érdekében, hogy a Magyarországon látható, de nem a magyar joghatóság alá tartozó törvénysértő műsorok se maradjanak jogkövetkezmények nélkül. A megállapodás értelmében a CNA a magyar hatóság által továbbított minden panaszt kivizsgál, és az általa lefolytatott vizsgálat eredményéről tájékoztatja a magyar hatóságot.⁷¹⁰

706 KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 177–178.; Cool Sex – az ORTT kijárta, hogy csak éjjel mehessen. eMasa, 2008. május 7.

<http://emasa.hu/cikk.php?id=3827>

707 2187/2008. (XII. 3.) sz. ORTT határozat.

708 2153/2008. (XI. 26.) sz. ORTT határozat; NAGY i. m. (701. lj.) 139.

709 Médiatanács 1766/2011. (XII. 1.) számú határozata, Médiatanács 1767/2011. (XII. 1.) számú határozata.

710 NAGY i. m. (701. lj.) 141–144.

A médiahatóságok közötti együttműködésre jó példa a Közép-európai Szabályozó Hatóságok Fóruma (The Central European Regulatory Forum, CERF) is. A szervezetet 2009. december 15-én hozták létre Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szerbia és Szlovákia elektronikus médiát felügyelő hatóságai azzal a céllal, hogy fokozzák az együttműködést a hatóságok között a határokat átlépő audiovizuális szolgáltatások felügyelete, különösen a kiskorúak védelme érdekében. A megállapodás alapján létrehozta egy online felületet,⁷¹¹ amelynek segítségével a hatóságok gyorsabban és hatékonyabban léphetnek fel a jogsértő tartalmakat sugárzó médiaszolgáltatókkal szemben. A szervezet emellett évente egyszer ülést is tart, lehetővé téve a legfontosabb ügyekben történő tapasztalatcserét, valamint a határokat átlépő műsorokkal kapcsolatos ügyek kezelését. A szervezet 2012-ben új taggal, a szlovén hatósággal bővült.⁷¹²

A szervezetnek köszönhetően már több, magyar célközönségnek szóló televíziós csatornával szemben volt eredményes eljárás. Így például a román hatóság szankcionálta a Romániában működő, de magyar területre sugárzó Film+ televíziós csatorna és a Cool TV üzemeltetőjét, az IKO Romániát a kiskorúak védelmére vonatkozó előírások megsértése miatt. A Film+ csatornán horrorfilm-előzeteseket sugároztak a megengedettnél korábbi időpontban, a Cool TV-n pedig a Való Világ 4-ből kimaradt, szélsőségesebb, sértő tartalmú jeleneteket sugározták „Belevaló Világ” címmel.⁷¹³ Egy másik esetben a CNA azért büntette meg a Film+ csatornát, mert „alkalmatlan”, délutáni időpontban sugározva ismételték meg az „Alien” és „az Alien vs predator” című filmeket.⁷¹⁴

4.7. Reklámkorlátok és tilalmak a kiskorúak védelmében

A gyermek- és fiatalkorúak védelme érdekében a médiatörvény is korlátokat határoz meg a médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közleményekre nézve, így azok nem sérthetik a kiskorúak fizikai vagy erkölcsi fejlődését. Ennek megfelelően – az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelvhez hasonlóan – a médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közlemény:

- közvetlenül nem szólíthat fel kiskorúakat valamely áru megvásárlására vagy bérbevitelére, illetve szolgáltatás igénybevételére;
- közvetlenül nem szólíthat fel kiskorúakat arra, hogy rábeszéljék szüleiket vagy másokat a reklámozott áru megvásárlására vagy szolgáltatás igénybevételére;
- nem használhatja ki a kiskorúaknak a szüleik, tanáraik és más személyek iránti bizalmát, továbbá a kiskorúak tapasztalatlanságát és hiszékenységet;
- indokolatlanul nem ábrázolhat kiskorút veszélyes helyzetekben [Mttv. 24. § (1) bek. c)–f) pont].

711 <http://cerfportal.org/>

712 J/10573 Országgyűlési beszámoló a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának 2012. évi tevékenységéről. Budapest, NMHH, 2013. április 17. 185–186.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/158578/orszaggyulesi_beszamolo_2012_mediatanacs.pdf

713 Külföldről sem sugározhatnak jogsértő tartalmakat. Médiatanács, 2011. szeptember 19.

http://mediatanacs.hu/cikk/1285/Kulfoldrol_sem_sugarozhatnak_jogserto_tartalmakat;

Médiadiplomácia a kiskorúak védelmében. Médiatanács-blog, 2011. november 11.

http://mediatanacs.blog.hu/2011/11/11/mediadiplomacia_a_kiskoruk_vedelmeben

714 Magyar RTL-csatornát bírságolt a román médiatanács. hvg.hu, 2013. június 21.

http://hvg.hu/vilag/20130621_Magyar_RTLcsatornat_birsagolt_a_roman_me

Emellett az alkoholtartalmú italokra vonatkozó, médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közlemény nem célozhat kifejezetten kiskorúakat, nem ábrázolhat alkoholt fogyasztó kiskorút [Mttv. 24. § (2) bek. a)–b) pont]. Az Rttv. szabályaihoz képest viszont már a kiskorúak számára készült műsorszámot közvetlenül megelőzően, illetve közvetlenül azt követően is közzétehető alkoholeklám.

5. A műsorszámok korhatár-besorolása a gyakorlatban

A műsorszámok korhatár-besorolásával kapcsolatban mind a médiahatóságoknak, mind a bíróságoknak egy viszonylag egységes gyakorlata alakult ki. A műsorszámok besorolásánál a leggyakoribb problémát a műsorszámok helytelen minősítése, azok nem megfelelő korhatár-kategóriába való besorolása jelenti. A médiaszolgáltatók (műsorszolgáltatók), különösen a kereskedelmi csatornák egy egyébként magasabb korhatár-kategóriába tartozó műsorszámot alacsonyabb kategóriába sorolnak be, és nem megfelelő időpontban sugározzák. Jellemzően a 16 éven aluliaknak nem ajánlott műsorszámokat sorolják be egy kategóriával lentebb, és azokat 12-es korhatár-kategóriával teszik közzé idő előtt. Az első években még gyakoriak voltak az ilyen jellegű jogsértések, az ORTT gyakorlatát pedig sokáig az esetlegesség jellemezte.⁷¹⁵ Ám az utóbbi évek következetes hatósági jogalkalmazásának és bírói gyakorlatnak köszönhetően a kiskorúak védelmével kapcsolatos törvénytérítések gyakorisága folyamatosan csökkent, illetve egyik médiaszolgáltatót leszámítva szinte teljesen megszűntek. Míg 2009-ben 164, 2010-ben 152 elmarasztaló határozat született, addig 2011-ben a Médiatanács már csak 64 határozatban – ebből 32 esetben még az Rttv. alapján – mondta ki a kiskorúak védelmét szolgáló rendelkezések megsértését, 2012-ben pedig 28 ilyen határozat született.⁷¹⁶ Nemcsak kevesebb szankcionáló határozat született, de a korábbiakhoz – a Való Világ 4 műsorszám kivételével – képest enyhébb szankciókat is alkalmaztak, kisebb összegű büntetéseket szabtak ki. A jogsértések többsége a műsorelőzetesek nem megfelelő időszámban való sugárzása, illetve a 16 éven aluliaknak szóló műsorszámok helytelen kategorizálása és nem megfelelő időszámban való sugárzása miatt történt. A jogsértések többsége továbbra is a két országos kereskedelmi televízióhoz kötődik.⁷¹⁷

5.1. Az ORTT, a Médiatanács és a bíróságok általános gyakorlata

Előjáróban fontos leszögezni, hogy bár az ítéletek többsége az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseinek megsértésével kapcsolatban született, azok megállapításai a Médiatanács számára is zsinórmértékül szolgálhatnak.⁷¹⁸ Az ORTT, illetve a Médiatanács és a bíróságok korhatár-besorolási gyakorlata az államnak azon alkotmányos kötelezettségén

715 LENGYEL Márk: A kiskorúak védelme a médiaszabályozásban. In: „Párbeszéd a médiáról” konferencia-sorozat. A kiskorúak védelme a médiaszolgáltatásokban. Budapest, AKTI, 2007. 39.

716 NAGY i. m. (678. lj.) 75.

717 NAGY Krisztina: A médiatartalomra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában. Gyermekek védelme. Mérték Médiaelemző, 2012. 2. <http://mertek.eu/sites/default/files/reports/gyermekvedelem.pdf>;

J/6810 Beszámoló a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa 2011. évi tevékenységéről. NMHH, 2012. 36. http://mediatanacs.hu/dokumentum/150268/orszaggyulesi_beszamolo_2011_mediatanacs.pdf;

KOLTAY–NYAKAS i. m. (19. lj.) 285.

718 NAGY i. m. (678. lj.) 71.

alapszik, hogy a kiskorúak védelmében távol tartsa a kiskorúakat azon káros hatásoktól, amelyeket életkoruknál fogva nem képesek megfelelően értékelni, és így torz életszemléletet, értékrendet sugallhatnak számukra. A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntésében megállapította, hogy a kiskorú különös védeltségét éppen az indokolja, hogy nem lehet kiindulni a befogadó reális értékítéletéből, abból, hogy a látottakat megfelelő módon, megfelelő értékrend alapján elemzi és értékeli, hiszen a kiskorúak a végleges értékrend kialakításának folyamatában vannak. Ez adja személyiségfejlődésük sérülékenységet, s egyúttal ez indokolja fokozott védelmüket is.⁷¹⁹ Az ORTT és a Médiatanács számtalan határozatában hivatkozott a Fővárosi Bíróság egy 2005-ben hozott elsőfokú ítéletére is, amely kimondta, hogy

„a kiskorúak egészséges erkölcsi, szellemi, pszichikai fejlődése olyan alkotmányos érték, amellyel szemben minden más alkotmányos szabadságjognak engednie kell. A véleménynyilvánítási, műsorszerkesztési, műsorszolgáltatási szabadság csak ezen érték maximális védelmét figyelembe véve valósulhat meg. Kétség esetén csak a túlzott védelem lehet az elfogadható mérce.”⁷²⁰

A Fővárosi Ítéltábla számos ítéletében rámutatott, hogy a kiskorúak védelmét szolgáló rendelkezések

„együttesen szolgálják a kiskorúak védelmét, amelyből következően a műsorszám és a műsorelőzetes közzétételére vonatkozó valamennyi szabálynak egységesen érvényesülnie kell: a kategóriába sorolásnak, az arra irányadó sugárzási időpontnak, a piktogram folyamatos megjelenítésének egymással összhangban kell állnia. Megvalósul a jogsértés tehát akkor is, ha ugyan a korhatárnak megfelelő időben adja közre a műsorszolgáltató az érintett adást, de annak kategorizálása nem a kiskorúak védelmére vonatkozó helyes besorolás alapján történt.”⁷²¹

A bíróságok több esetben kifejtették, hogy

„a kategorizálás első lépcsőjében meg kell vizsgálni a műsorszám tartalmát. Ha ennek során az derül ki, hogy a védendő korosztály szempontjából problémás témát tartalmaz, akkor vizsgálni kell azt is, hogy a jogsértőnek ítélt tartalom milyen kontextusban jelenik meg, mennyire fajsúlyos a műsorszámon belül, illetve a műsorszám tartalmaz-e a kiskorúak számára elhatárolódást lehetővé tevő eszközöket.”⁷²²

A Fővárosi Ítéltábla többször kiemelte azt is, hogy a korhatár besorolásánál mindig a műsorszám összhatását kell figyelembe venni:

„A korhatár helyes meghatározásánál a műsorszám kiskorúakra gyakorolt összhatását kell figyelembe venni, vagyis egységesen, az egész filmet szemlélve kell azt elemezni – nemcsak szóhasználatát, hanem képi megjelenítését, hang- és zenei aláfestését, tartalmi mondanivalóját – ahhoz, hogy megfelelő mérlegelési szempontok álljanak rendelkezésre a döntés meghozatalánál.”⁷²³

719 Kfv. III.37.507/2001/5.

720 Fővárosi Bíróság 3.K.33902/2005/7.

721 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.164/2005/5.

722 Fővárosi Bíróság 24.K.33229/2005/6.

723 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.065/2004/3., Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.074/2004/3.

A műsorszámok kategorizálása összességében a gyermekek és a fiatalkorúak védelmére okot adó jelenetek számától, azok minőségétől, színvonalától, szövegezésétől, képi megjelenítésétől, magyarázattal vagy magyarázat nélkül történő megértésüktől, vagyis a kiskorúkra gyakorolt összehatástól függ.⁷²⁴

„A minősítésnél a műsorszolgáltatónak mindig megszorítóan – és nem megengedően – kell eljárnia.”⁷²⁵ A besorolás mindig a teljes műsorszámra vonatkozik, ezért az egyes jelenetek, elemek más kategóriába tartozása kihat az egész műsorszám minősítésére.⁷²⁶ Ha a műsorszám olyan elemeket tartalmaz, amelyeket besorolásuk esetén magasabb kategóriának megfelelően lehetne csak sugározni – éppen a minősítésnél való megszorító eljárásra, és a védendő korosztályra tekintettel – az egész műsorszámot eggyel magasabb kategóriába kell sorolni és annak megfelelően sugározni. A műsorszám magasabb korhatári kategóriába történő besorolására abban az esetben is szükség van, ha csak fennáll a lehetősége annak, hogy a kiskorúak számára káros hatást gyakorolnak. Ebből következően nem a műsorszám kiskorúakra gyakorolt tényleges hatását kell vizsgálni, hanem csupán annyit, hogy a közzétett jelenetek alkalmasak lehetnek-e a kiskorúak egészséges fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására.⁷²⁷ A bíróságok szerint az Rttv. 5/B. § (3)–(5) bekezdéseiben szereplő „alkalmas” fordulat – amit az Mttv. 9. § (5)–(7) bekezdései is változatlanul tartalmaznak – is arra mutat, hogy a tényállások veszélyeztető jellegűek, vagyis a jogsértés megállapításának nem feltétele az eredmény – a 16 éven aluliak, illetve a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolása, súlyosan kedvezőtlen befolyásolása, illetve súlyos károsítása – megvalósulása. Az „alkalmasság” megítéléséhez pedig a bírói gyakorlat által kimunkált szempontok adják meg az alapot.⁷²⁸ Maga a törvényi rendelkezés is arra irányul, hogy az ilyen típusú műsorszámok, illetve az ilyen műsorrészeket tartalmazó műsorszámok csak az arra megfelelő időpontban kerüljenek bemutatásra, és nem a napnak azon szakában, ahol akár még háttértévézésként is a fiatalabb és az ilyen helyzetek kezelésében éretlen korosztályhoz eljuthat.⁷²⁹

A műsorszámok minősítése és közzététele során fokozott figyelemmel kell lenni a kiskorú életkorára is, mivel a „kiskorú néző [...] lehet óvodás, illetve iskolás gyerek is, ugyanaz a műsor más hatást vált ki egy 6 éves, és mást egy 12, vagy 16 éves nézőben.”⁷³⁰ Így a műsorszámok napközbeni közzététele akkor elfogadható, ha egyáltalán nem jelenik meg bennük ártalmas elem, illetve, ha a problémás részek a 12 év alatti korosztály számára szülői magyarázattal feldolgozhatók, a 12–16 évesek, a serdülők pedig önállóan is megérthetik az elhangzottakat.⁷³¹ Azt a műsorszámot azonban, amelyet a kiskorú még felnőtt magyarázatával sem érthet meg, vagy – mert korából fakadóan nem elég fejlett annak befogadásához – még így is félreérthet, magasabb korhatár-kategóriába kell sorolni.⁷³² A korhatár-besorolást az is befolyásolja, hogy a védett korcsoportba tartozó kiskorúak esetében a távolságtartás, a megfelelő és aggálytalan befogadás biztosan megvalósul-e. Így például a kiskorúak egy bizonyos érettségi szint alatt

724 Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.164/2005/5., Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.250/2006/6.

725 Fővárosi Bíróság 24.K.33839/2004/12.

726 Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.154/2004/6.

727 Fővárosi Ítéletábla 3.Kf.27.178/2006/4.

728 Fővárosi Bíróság 24.K.31492/2005/5., Fővárosi Bíróság 8.K.33371/2008/6.

729 Fővárosi Bíróság 3.K.33902/2005/7.

730 Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.250/2006/6.

731 Fővárosi Ítéletábla 4.Kf.27.082/2005/10.

732 Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.147/2010/4., Fővárosi Ítéletábla 2.Kf.27.514/2010/9.

még nem feltétlenül képesek a hétköznapi humor, illetve a morbid humor közötti finom, vagy akár durva különbségtételre.⁷³³

Mind a médiahatóság, mind a bíróságok gyakorlata szerint a műsorszám kategorizálása során a külföldi klasszifikáció csak komoly fenntartásokkal vehető figyelembe. A külföldi korhatár-besorolásoknál ugyanis – tekintettel az egyes országok értékrendje, társadalmi, kulturális és erkölcsi felfogása közötti jelentős különbségekre – viszonylag nagy szórás figyelhető meg. Nincs jogszabályi lehetőség a más országban alkalmazott klasszifikáció automatikus átvételére, a külföldi kategorizálás kötelező erővel nem bír, azok csak tájékoztató jellegűek. A besorolást ezért a médiaszolgáltatónak minden műsorszám esetében el kell végeznie a törvény alapján. Hasonló a helyzet a Nemzeti Filmiroda által, a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény alapján megállapított, mozifilmekre és DVD, illetve Blu-ray kiadványokra vonatkozó korhatár-besorolásaival is: számos jogerős döntés állapította meg, hogy a televízióban sugárzásra kerülő filmek esetében a Nemzeti Filmiroda korhatár-kategóriája nem jelenti automatikusan a helyes kategória meghatározását, annak a televíziós műsorszolgáltatás (médiaszolgáltatás) szempontjából nincs jogi relevanciája. A médiaszolgáltatónak az Mttv.-ben foglalt rendelkezéseket figyelembe véve, az ott meghatározott szempontok szerint kell a műsorszámokat a megfelelő korhatári-kategóriába sorolni. Ehhez ugyan iránymutatást jelenthet a külföldi korhatár-besorolás, illetve „a Nemzeti Filmirodának a Filmtörvény alapján végzett klasszifikációja orientálhatja a műsorszolgáltatót, de nem mentesíti az [...] esetleges jogsérelem megállapítása alól”, hiszen „a televíziós műfaj egészen más jellegű, mind hatása, mind pedig a nézettség szempontjából”.⁷³⁴ Jelentősége van a közvetítő médiumnak is a médiatartalom befogadása szempontjából. A nézőt a mozi vetítés, illetve a televíziós sugárzás során „eltérő intenzitású hatások érik”, és a szülői felügyelet sem tud azonos hatékonyságú védelmet nyújtani.⁷³⁵

A kétfajta klasszifikáció indoka a mozifilmek esetében tehát a mozi és a televízió eltérő hatásmechanizmusa. Az ORTT gyakorlatában is számtalanszor előfordult, hogy a Filmiroda besorolásához képest – amire a műsorszolgáltatók is gyakran hivatkoztak a műsorszámok minősítésekor – eltérően ítélte meg a vitatott filmet. A gyakorlatot a Médiatanács ajánlása is megerősíti, amikor kimondja, hogy a Nemzeti Filmiroda klasszifikációja vagy más nemzetközi besorolás orientálhatja ugyan a médiaszolgáltatókat, de nem mentesítheti az Mttv. szerinti esetleges jogsérelem megállapítása alól, mivel a televíziós műfaj egészen más jellegű mind a hatás, mind a nézettség szempontjából.

A műsorszolgáltatók viszont többször kritizálják a mozifilmek esetében fennálló kétfajta klasszifikációs kötelezettséget azzal érvelve, hogy az Mttv. – ahogy korábban az Rttv. – és a Filmtörvény szinte szó szerint azonos tényállást fogalmaz meg, a Filmiroda által elvégzett kategorizálás azonos tényállás alapján történik. Mégis gyakran előfordult, hogy bizonyos filmalkotásokat a mozik a II. kategóriába besorolva vetítettek, a film DVD változata szintén a II. kategóriába tartozott, ám a műsorszolgáltatónak már az Rttv. szerinti III. kategóriába kellett sorolnia az ORTT eljárása miatt. Márpedig nincs jelentősége annak, hogy a kiskorú hol és mikor szembesül az adott tartalommal. A mozi és a televízió ugyan különböző médium, ám ugyanaz a filmalkotás ugyanolyan veszélyeket rejt a kiskorúakra nézve, függetlenül

733 Fővárosi Bíróság 3.K.34671/2003/6.

734 Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.606/2006/3., Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.179/2007/4.

735 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.365/2011/4.

a hozzáférés módjától, vagy az elért közönség nagyságától. Ezért csakis kizárólag azt kell vizsgálni, hogy a film milyen hatást gyakorol a kiskorúra függetlenül attól, hogy a tartalom mikor, milyen műsorkörnyezetben, milyen médiumban kerül közvetítésre. A megoldást az jelentené, ha a Nemzeti Filmiroda kategóriába sorolása lenne irányadó a filmek Mttv. hatálya alá tartozó közzétételénél is.

A műsorelőzetesek közzétételével kapcsolatos bírói gyakorlat szerint a 12-es korhatár-kategóriába sorolt műsorszám előzetesét nem lehet közzétenni az I. kategóriába tartozó – korhatárra tekintet nélkül megtekinthető –, 12 éven aluliaknak szánt műsorszámként. Ebből a szempontból mindegy, hogy a műsorszámot (műsorelőzetest) egy I. kategóriás műsorszámot megszakítva, annak reklámszünetében, vagy két I. kategóriás műsorszám között sugározzák. Figyelembe kell azonban azt is venni, hogy az I. korhatár-kategória egy gyűjtőkategória, amelybe beletartozik a korhatárra tekintet nélkül megtekinthető műsorszámok (pl. autós magazinok vagy kulturális ajánlók), és azok is, amelyeket kifejezetten 12 éven aluliaknak szánnak (pl. animációs műsorszámok). Az Rttv. 5/C. § (1) bekezdése azonban csak a 12 éven aluliaknak szánt műsorszámok figyelembe vételét írta elő, ezért vizsgálni kellett azt is, hogy az I. kategórián belül az adott műsorszámot 12 éven aluliaknak szánták-e vagy sem.⁷³⁶

A korhatár-besorolás szempontjai az ORTT, a Médiatanács, illetve a bíróságok gyakorlatában is a műsorszám nem kívánt tartalmi jellemzőin alapszik. A következő főbb tartalmi jellemzők emelhetők ki: erőszak; szexualitás és meztelenség; durva, trágár nyelvezet; droghasználat; félelemkeltés; veszélyes magatartások; hátrányos megkülönböztetés.

5.2. Erőszak

A gyakorlat szerint a műsorszámok minősítésénél különösen releváns szempontként jelenik meg az erőszak intenzitása, ábrázolási módja, az erőszak előfordulásának gyakorisága, és az által közvetített üzenet ártalmasságának mértéke. E szempontokat együttesen kell figyelembe venni és értékelni a korhatár-kategória meghatározásánál. Az erőszak indokoltságának megítélésakor fontos szempont a műsorszám műfaja (hír, dokumentum, könnyű szórakoztatás), illetve az erőszak ábrázolása milyen összefüggésben fordul elő (tájékoztatás, oktatás, játékonysági felhívásra való figyelemfelkeltés, társadalomkritika, művészi, szórakoztató, szenzációhajhász stb.).⁷³⁷ A Legfelsőbb Bíróság szerint „nem önmagában az erőszak megjelenítése az, ami tilalmazott, hiszen a kiskorúakat körülvevő világból számos és számtalan módon érkeznek feléjük az erőszakos cselekményekkel, eseményekkel kapcsolatos hírek, tudósítások”.⁷³⁸

Az erőszak megítélésével kapcsolatos szempontok a Médiatanács klasszifikációs ajánlásában is megjelennek. Az ajánlás szerint az I. kategóriába (korhatárra tekintet nélkül megtekinthető vagy meghallgatható) tartozó műsorszámokban realisztikusan ábrázolt erőszak egyáltalán nem lehet jelen, agresszív magatartás ábrázolása csak akkor fordulhat elő, ha az nyilvánvalóan fiktív és nem valóságos jellegű, valamint a cselekmény vagy téma szempont-

736 Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.249/2007/4., Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.245/2009/4., Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.673/2010/3.

737 Klasszifikációs ajánlás 17.

738 Kfv. VI.37.652/2001/7.

jából teljes mértékben indokolt.⁷³⁹ A II. kategóriába (6 éven aluliak számára nem ajánlott) olyan műsorszámok besorolása ajánlott, amelyek nem közvetítenek olyan magatartásmintát, amelyen keresztül az erőszak kritika nélkül jelenik meg, és az adott korosztály nem képes fikcióként értelmezni. A műsorszám nem tartalmazhat realisztikusan ábrázolt erőszakot, olyan jelenetet, amely az erőszak hatását lekicsinylően kezeli, vagy az erőszak következményeit nem mutatja meg. Animációs műsorszámokban előfordulhat nem realisztikusan ábrázolt erőszak, ám az előfordulás gyakorisága és az ábrázolás módja szempontjából nem lehetnek túlságosan intenzívek, drasztikusak.⁷⁴⁰ A III. kategóriába (12 éven aluliak számára nem ajánlott) sorolt műsorszámokban az erőszakot tartalmazó jeleneteknek – az előfordulást és az ábrázolás módját tekintve – visszafogottnak kell lenniük.⁷⁴¹

Az ajánlás a IV. kategóriánál (16 éven aluliak számára nem ajánlott) megállapítja, hogy a 16–18 év közötti korosztály már komoly médiatapasztalattal rendelkezik, többnyire könnyen felismeri azokat a műfajokat (pl. történelmi és háborús filmek), amelyeknek meghatározó eleme az erőszakosan megoldott konfliktus. Nem megengedhetők azonban az erőszak nyersebb, naturalisabb formái „realitásközelibb kontextusban”, amelyek feldolgozása nem annyira a médiatapasztalatoktól, mint inkább a befogadó élettapasztalataitól függ. Különös körülménységek miatt ajánlott az olyan alkotásoknál, amelyek a korosztály hétköznapi élethelyezeteit idézik, amelyekben azt látják, hogy a problémákat esetleg erőszakkal is meg lehet oldani, vagy az erőszakos események túl szoros kapcsolatban állnak a saját valóságukkal, ezáltal túlzott félelmet kelthetnek. Kerülendők a különös hidegvérrel, bestiális módon végrehajtott erőszakos cselekedetek bemutatása (pl. kínzás, testcsontkítás), az olyan szadisztikus jelenetek, amelyekben az erőszak elkövetése vagy az áldozat szenvedése kapcsán érzett öröm vagy élvezet hangsúlyozódik. Károsak lehetnek az olyan műsorszámok is, amelyekben dicsőítik az erőszakot, elfogadható, esetleg kíváncsi magatartásként állítják be.⁷⁴² Az V. kategóriába (18 éven aluliak számára nem ajánlott) sorolt műsorszámokban durva, brutális, különösen kegyetlen erőszakos cselekedetek fordulnak elő, az erőszak ábrázolása részletező, elnyújtott, naturalis. A dicsőített erőszak nem minden esetben kerül helytelenítésre vagy ellensúlyozásra. Ide tartoznak az olyan horrorfilmek is, amelyek az áldozatokkal való elbánás naturalis módját helyezik a cselekmény középpontjába. Nem megengedhető azonban az ártalmatlannak vagy jogosnak ábrázolt agresszió olyan személyek ellen, akik külső megjelenésük, kulturális és társadalmi önmeghatározásuk, szokásaik vagy gondolkodásmódjuk mássága alapján szenvednek el erőszakot.⁷⁴³

Az ajánlás szerint az erőszak szélsőséges, illetve indokolatlan módon jelenik meg azokban a műsorszámokban, amelyekben:

- az egyes erőszakos cselekmények oly mértékben elhúzódóan és kegyetlen részletességgel kerülnek ábrázolásra, hogy az messze túllépi a dramaturgiaiilag szükség szerűt, az erőszak extrém brutalitása olyan részletekbe menően kerül ábrázolásra, hogy az már nem a félelemkeltést célozza, hanem „a látottakban való kéjgészségre készítet”;
- az erőszak nem játszik integráns szerepet a cselekmény, a jellem vagy a téma kibontásában, illetve túlzón, csak magáért az erőszakért van jelen;

739 Klasszifikációs ajánlás 4.

740 Uo., 6–7.

741 Uo., 9.

742 Uo., 13.

743 Uo., 15.

- az erőszakos cselekedetek szadisztikus módon kerülnek ábrázolásra, azaz az erőszak elkövetése vagy az áldozat szenvedése kapcsán érzett öröm vagy élvezet dramaturgiailag kiemelt.⁷⁴⁴

Az erőszak megjelenítése és annak alkalmazásakor a film főhőisének motivációi is befolyásolják a korhatár-besorolást. Az ORTT 2002-es állásfoglalása és a Médiatanács klasszifikációs ajánlása is kimondja, hogy a 12-es korhatár-kategóriába besorolt műsorszámok nem csábíthatnak olyan hősökkel való azonosulásra, akiket antiszociális, destruktív vagy erőszakos viselkedésformák jellemeznek, céljaik eléréséhez törvénytelen módszereket alkalmaznak, valamint nem sugallhatnak kettős értékrendet, amely a gyermekekben identitászavart, morális bizonytalanságot kelthet.⁷⁴⁵ Ezt a Fővárosi Bíróság egy korábbi elsőfokú ítélete is megerősítette, amikor kimondta, hogy nem fogadható el a II. kategóriában az a filmalkotás, amely a naturálsan ábrázolt erőszak alkalmazását az elérni kívánt céllal, a főhőst vezérlő érthető érzelmi motívumokkal igazolja. Az ilyen filmalkotás a IV. kategóriába sorolandó.⁷⁴⁶

„Amennyiben a főhős motivációja erkölcsileg, társadalmilag kifogásolható, a bosszúállás, az önbíráskodás öntörvényűségre és nem a törvénytiszteltre utal, úgy a helyes értékrend nem válik nyilvánvalóvá a kiskorúak számára, hiszen az igazság önjelölt bajnoka bármilyen cselekedetét a már említett motiváció a legkisebb kétség megjelenítése nélkül legitimálja.”⁷⁴⁷

5.3. Szexualitás, meztelenség

A gyakorlat szerint a műsorszámok minősítésénél fontos szerephez jut a szexualitás, meztelenség megjelenítése is. Az ezzel kapcsolatos szempontok a Médiatanács klasszifikációs ajánlásában is megjelennek. Az ajánlás szerint a III. kategóriába sorolt műsorszámokban nem megengedett a szexualitás direkt ábrázolása sem képileg, sem verbálisan.⁷⁴⁸ A IV. kategóriában megengedett az intim szexuális tevékenység visszafogott képi ábrázolása, valamint az arra vonatkozó verbális utalások, de csak „kizárólag színlelt módon és nem részletezően kerülhet bemutatásra”, figyelemmel arra, hogy a naturális ábrázolásmód magasabb korhatári kategóriát követel meg. Fokozott körültekintés javasolt viszont a szokatlan szexuális praktikák és aberrációk tekintetében. Nem kelthetik azt a látszatot, hogy az extrémítások mindennaposak és könnyen tudomásul vehetők. Nem megengedett a szexuális erőszak „elnyújtott és direkt módon történő” ábrázolása.⁷⁴⁹ Az V. kategóriába sorolt műsorszámokba azok az alkotások tartoznak, amelyek a nemiséget közvetlen módon, naturálsan jelenítik meg, de nem merítik ki a VI. kategória ismérveit. E kategóriába sorolhatók az erotikus filmek, amelyeknek meghatározó eleme a szexuális tevékenységek többé-kevésbé explicit megjelenítése. Bár az ilyen jelenetek a film egészéből kiragadva akár pornográfnek is tűnhetnek, azoknak dramaturgiai funkciójuk van, nem öncélúak, a nemiség nyílt ábrázolása nem feltétlenül vagy nem kizárólagosan a néző vágyainak felkeltését és kielégítését szolgálja.⁷⁵⁰

⁷⁴⁴ Uo., 17.

⁷⁴⁵ Uo., 9.

⁷⁴⁶ Fővárosi Bíróság 24.K.30219/2004/6.

⁷⁴⁷ Fővárosi Ítéletábla 3.Kf.27.626/2006/5.

⁷⁴⁸ Klasszifikációs ajánlás 10.

⁷⁴⁹ Uo., 13.

⁷⁵⁰ Uo., 15.

A médiatörvény nem határozza meg a pornográfia fogalmát. Az ajánlás szerint az ábrázolás a pornográfia körébe tartozik, ha:

- a szexualitás ábrázolása minden hihető érzelmi kapcsolati összefüggést nélkülöz;
- a szexuális élvezetet abszolutizálja, vagyis „a szexualitás úgy ábrázolódik, mint kizárólagos megnyilvánulása az életről alkotott felfogásnak”;
- az emberi ábrázolásmód egy bármikor kicserélhető szexuális tárgy szintjére redukálódik, amely csupán a szexuális vágy kielégítésére szolgál.

Ennek megfelelően pornográfának mondhatók azok az alkotások, amelyekben a különböző szexjelenetek összefüggés nélkül követik egymást, vagy a minimális történeti szál csupán arra szolgál, hogy alkalmat teremtsen a szereplők részére a nemi aktus lefolytatásához. Az ilyen művek túlnyomó részét szexjelenetek képezik, továbbá az egyes szexuális cselekményeket részletezően ábrázolják. Ide tartoznak a valóságshow-kban bemutatott szexuális aktusok is, amelyek vonzzák a fiatal korosztály figyelmét, ellenben torzított valóságképet közvetítenek, ezért a bemutatható nyílt szexuális tartalom tekintetében szigorúbb feltételek betartása várható el. Nem pornográfok azok az alkotások, ahol a meztelenség, a szexuális tevékenységek naturalisztikus ábrázolása valamilyen művészi élmény felkeltése érdekében történik, vagy az emberi test szépségét mutatja be, esetleg tudományos, oktató vagy felvilágosító céllal bír. Ez esetben az ábrázolás még akkor sem pornográf, ha egyébként megjeleníti a nemi szerveket és szexuális cselekményt is ábrázol, de elsődlegesen nem a szexuális izgalom kiváltása a cselekmény célja.⁷⁵¹

Az ORTT több határozatában is foglalkozott szexuális tartalmak megjelenítésével. Az egyik leghírhedtebb eset a TV2 2002. szeptember 1-jén indult „Big Brother” című valóságshow-jához kötődött, amelyben a szexualitás a kezdetektől fogva kiemelt hangsúlyt kapott. A Big Brother 2002. november 4-én 23.45 körül sugárzott adásában két szereplő, Évi és Renátó újabb szexuális aktusát mutatták be, amely a hálószobában, a többiek jelenlétében történt éjszaka. „A nézők egy közösülés általános mozdulatait, takaró alatti orális szexre utaló jeleket és két pozíciót láthattak. Érzelmi töltöttségnek nem volt központi szerepe a látott cselekménysorban.” Az ORTT megállapítása szerint a műsorszámban a szexualitás ábrázolása „minden érzelmi összefüggést nélkülözött, így ez hozzájárult ahhoz, hogy az embert, mint szexuális fogyasztási cikket mutassa be”. A Testület szerint a műsorszolgáltató által bemutatott nemi aktus döntő célja a néző szexuális izgalomba hozása volt.

Az ORTT az eset kapcsán kísérletet tett a pornográfia fogalmának meghatározására is, amelynek két fogalmi elemét különítette el: a szexuális cselekmények nyílt ábrázolása, illetve a szexuális ingerkeltés. Emellett különbséget tett az ún. hard porn (kemény pornó), soft porn (könnyű pornó) fogalma között. A két kategória közötti legfontosabb különbség, hogy a kemény pornó esetében az „aktusra alkalmas állapotban lévő férfi nemi szervnek, illetve a női genitáliáknak, tehát közösülésre alkalmas elsődleges nemi szerveknek, valamint a közösülésnek a részletes, közeli képen történő bemutatására kerül sor”. Ezzel szemben a könnyű pornóban „az elsődleges nemi szervek nem hangsúlyosan, hanem maximum néhány pillanatra jelennek csak meg”. A Testület ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a pornográfia fogalmába mindkettő ugyanúgy beletartozik, mivel mindkét ábrázolási mód „a szexuális aktusnak pusztán a közösülés fizikai tényére, magának a közösülésnek a végbemenetelére, a szexualitásnak, mint az ösztöni kielégülésnek a bemutatására” törekszik, illetve „a szexusnak az emberi érzésektől megfosztott, közösüléscentrikus megjelenítése a legfőbb jellemző”. Ezzel szemben

⁷⁵¹ Uo., 18–19.

az erotikát az választja el a pornótól, hogy az erotika „a nemiség, az emberi test, a szexus bemutatásának érzéki, sok esetben művészi jellegű, a befogadó számára esztétikai élményt jelentő változata, amely nem a közösülésre mint fizikai tényre koncentrál, hanem az emberi testre, annak szépségeire”. Ennek nyomán a Testület a bemutatott jelenetről, az Évi és Renátó közti szexuális aktusról megállapította, hogy az egy ún. könnyű pornó volt. Mivel az Rttv. 5/B. § (5) bekezdése a pornográfia tilalmakor nem határozta meg pontosabban, hogy azon belül a kemény vagy a könnyű pornográfiára gondol-e, ezért az ORTT úgy ítélte meg, hogy az Rttv. bármilyen – mindegy, hogy könnyű vagy kemény pornó – tartalmú jelenet megjelenését egyértelműen tiltja. Mindezek alapján az ORTT megállapította, hogy a TV2 egy V. kategóriába sorolandó műsorszámot tett közzé, és 30 perces időtartamra – főműsoridőben – felfüggesztette a műsorszolgáltatási jogának gyakorlását.⁷⁵²

Az elsőfokú bíróság hatályon kívül helyezte az ORTT határozatát. Az indokolás szerint a

„a szex a mindennapi élet természetes velejárója, valamennyi valóságshow magában hordozza, azokban jelen van. [...] A bíróság meggyőződése, hogy a levetített kétperces jelenet nem alkalmas kiskorúak fizikai, szellemi, illetve erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására, ezért annak V. kategóriába sorolása és a képernyőről való letiltása »megalapozatlan alperesi döntés«. Túlzó megállapítás az is, hogy a sérelmezett jelenetben az ember mint szexuális fogyasztási cikk jelent meg.”

A másodfokú bíróság ellenben már úgy vélte, hogy a sérelmezett műsorrész alkalmas volt a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására. „A jó ízlést, illemet és erkölcsöt súlyosan sérti, a kiskorúak erkölcsi fejlődését károsan és kedvezőtlenül befolyásolja az, ha azt látják a televízióban, hogy két ember nemi aktusa nyílt színen, mások jelenlétében közszemlére tehető.”

A Legfelsőbb Bíróság is megállapította, hogy a vitatott műsorszám jelenete kétségtelenül közvetlenül és természetes módon mutatott be egy szexuális aktust. Az V. kategóriába soroláshoz viszont az szükséges, hogy az ábrázolás a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését súlyosan kedvezőtlenül befolyásolja, így különösen pornográfnek minősüljön. Mivel az Rttv. a pornográfia fogalmát nem határozta meg, mérlegeléssel lehet megítélni, hogy mennyiben több az V. kategóriába tartozó pornográfia a IV. kategóriába sorolt szexuális tartalmú műsorszámhoz képest. A Legfelsőbb Bíróság ezért több megállapítást is tett a pornográf tartalmú műsorszámok minősítéséről. A bíróság szerint amennyiben a műsorszám közvetlenül ábrázol szexuális jelenetet, kizárólag mérlegeléssel lehet megítélni, hogy a konkrét műsorszám, illetve jelenet egyúttal pornográfiát is megvalósít-e, és alkalmas-e a kiskorúak fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására. Ez csak a konkrét műsorszám, illetve a jelenet vizsgálata alapján, mérlegeléssel dönthető el. A bíróság is egyetértett abban, hogy a többi szereplő előtt és jelenlétében, a televízió nagy nyilvánossága előtt folytatott nemi aktus olyan mértékben sérti a jó ízlést, az illemet és erkölcsöt, hogy a kiskorúak erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására alkalmas.⁷⁵³

A gyakorlat szerint a médián, illetve a televízión keresztül könnyen elérhető szexuális információ akkor nem rejt veszélyeket, ha az a kiskorú fejlődési szintjének megfelelően nyújt

752 1647/2002. (XI. 21.) sz. ORTT határozat.

753 Kfv. III.37.259/2005/7.; KGD2006. 142.: Ha a műsorszám közvetlenül ábrázol szexuális jelenetet, mérlegelés kérdése, hogy a jelenet pornográfiát is megvalósít-e.

tájékoztatót, azaz nem hatásvadász módon, a nemiséget túlhangsúlyozva foglalkozik a kényesebb témákkal. A meztelenséget ábrázoló képsorok egymást követő megjelenése, vagyis az előfordulás gyakorisága és a bemutatás elnyújtott, intenzív módja – a nemi szervek látványa nélkül is – meghaladhatja azt a mértéket, ami a 12-es korhatár-kategóriába sorolt műsorok esetében elfogadható.⁷⁵⁴ Ugyanakkor egy műsorszám kategorizálásakor nem elsődleges szempont a képi megvalósítás, mert a szexualitás közvetett ábrázolása és annak kiskorúakat veszélyeztető jellege nemcsak képileg, hanem érzékletes, ám csupán verbális ábrázolással, körülírással is megvalósulhat.⁷⁵⁵

5.4. Durva beszéd, trágár nyelvhasználat

A trágár nyelvhasználat kifejezett tilalma sem az Rttv.-ben, sem az új médiatörvényben nem szerepel. Az Mttv. a korhatár-kategóriák meghatározása során sem említi külön tartalmi jellemzőként a trágár, durva beszédet. Az ORTT egyes kategóriákba való besorolás részletes szempontjait tartalmazó ajánlása, az 1494/2002. (X. 17.) számú határozata a trágár, durva beszéd használatáról csak a rádiós műsorszolgáltatók kapcsán szólt. A Médiatanács klasszifikációs ajánlása viszont bővebben kitér a trágár, durva beszéd használatára. A Médiatanács ajánlása szerint a II. kategóriában már elfogadható a csodálkozást, megdöbbenést kifejező indulatszavak, az enyhe, tréfás szitkok, a nem obszcén gesztusok, kézmozdulatok használata, ám „az agresszív nyelvi mintákat” kerülni kell. A III. kategóriába való besorolás során pedig figyelemmel kell lenni arra, hogy a közönséges durva nyelvezet körében nem megengedett a sértő kifejezések hatványozott előfordulása, a nemi szervek említése, a szexuális töltetű káromkodások. Az ajánlás szerint még a IV. kategóriába műsorszámokban sem elfogadott a nemi szervekkel, illetve a szexuális aktussal kapcsolatos trágár szavak „különösen agresszív módon történő használata”.

A médiahatóság és a bíróságok is rendszeresen foglalkoznak az obszcén, trágár beszéd használatának kérdésével a határozataikban, amivel kapcsolatban egy viszonylag egységes gyakorlat alakult ki, szigorúan megítélve a műsorszámokban előforduló durva beszédet. A gyakorlat a trágár kifejezések korlátozásának szükségességét azzal támasztja alá, hogy a kiskorúak fejlődésének hátrányos befolyásolására, a kialakulóban lévő értékrendjük megzavarására a műsorszámokban előforduló obszcén, trágár kifejezések, a közönséges nyelvhasználat is alkalmas lehet. Az elektronikus média a kiskorúak számára mintegy „modell” nyújt a magatartás és a beszéd terén. A televízióban látottak elfogadhatóvá teszik a nem megfelelőnek vélt viselkedést, a műsorszámokban elhangzó közönséges nyelvezet pedig helytelen magatartásmintát közvetítve azt „sugallhatja” a kiskorúak számára, illetve azt a benyomást keltheti, hogy a trágár beszéd használata általánosan elfogadható és követendő példa. Ennek pedig az lehet a következménye, hogy a kiskorúak nem tanulják meg, milyen beszéd és viselkedés megfelelő bizonyos társadalmi környezetben, szituációkban. Ezt a Fővárosi Ítéltábla több esetben is kifejtette: „Súlyosan káros hatással van a kiskorúak erkölcsi fejlődésére, a kulturált viselkedés elsajátítását kifejezetten gátolja az, hogy egy televízióműsorban felnőttek folyama-

⁷⁵⁴ Fővárosi Bíróság 8.K.30830/2003/10.

⁷⁵⁵ Fővárosi Bíróság 24.K.31780/2006/4.

tosan válogatott trágárságokat mondanak egymásnak, és a nyílt színen összeverekednek.”⁷⁵⁶ Ennek megfelelően, ha a műsorszám akár egyetlen olyan jelenetet is tartalmaz, amiben trágár nyelvhasználat fordul elő, úgy az kihathat az egész műsorszám minősítésére, és azt magasabb kategóriába kell besorolni.

Másrészt az ilyen beszéd mélyebb és sokkal negatívabb hatást gyakorolhat egy gyermekre, mint egy felnőttre. A gyermekek nem képesek megvédeni magukat az olyan beszédetől, amely a legtöbb felnőtt számára legfeljebb megdöbbenő, illetve még nem képesek megalapozott döntést hozni, amikor ilyen beszéddel szembesülnek. „A gyermekeknek még nem alakultak ki a saját preferenciáik, nem szereztek alapvető erkölcsi értékeket, nem rendelkeznek az ítéletalkotáshoz szükséges információkkal, és ki vannak téve mások manipulációinak.”⁷⁵⁷ „A nyelvi erőszak megfelelő kezeléséhez megfelelő élettapasztalat szükséges, amellyel kétséges, hogy rendelkezik a 12–16 év közötti korosztály.”⁷⁵⁸ A tartalom társadalmi értékessége sem változtatja meg feltétlenül bizonyos szavak vagy kifejezések gyermekekre gyakorolt hatását. A gyermekek sérelme szempontjából mindegy, hogy az alkotás jelentős társadalmi, politikai, irodalmi vagy művészeti értékkel rendelkezik-e, illetve a sértő nyelvezet a művészi önkifejezés eszközének számít-e, az éppúgy károsan befolyásolhatja a kiskorúak személyiségfejlődését.⁷⁵⁹

A médiahatóság gyakorlata szerint a „közepesen erős” kifejezéseket tartalmazó műsorszámokat a III. kategóriába kell besorolni. A 12-es korhatár-kategóriában még elfogadhatóak az enyhe (pl. bunkó, barom, francha stb.), illetve a „közepesen erős” kifejezések (pl. hülye, szar, fos stb.) csoportjába tartozó káromkodások, ám az ezeket meghaladó „erősen” trágár kifejezések és a vulgáris nyelvhasználat már nem, azokat ki kell sípolni vagy érthetatlenné kell tenni. A hatóság több határozatában is kimondta, hogy a „közepes mértéket is meghaladó” trágár nyelvezet már alkalmas arra, hogy a 16 éven aluliak személyiségfejlődésére káros hatást gyakoroljon. Az indokolás szerint a durva, közönséges nyelvhasználat azt közvetítheti a 16 éven aluli korosztály számára, hogy az elfogadható, hétköznapi és követhető az egész társadalom számára, ezért az a „nyelvi igénytelenség” felé terelheti a kiskorúakat, valamint az arra „fogékony kamaszokat megerősít[het]i a rossz beidegződéseikben”. Ennek megfelelően a durva, trágár kifejezéseket tartalmazó műsorszámokat legalább a 16-os korhatár-kategóriába kell besorolni, amelyeket csak 21.00 és 05.00 óra között lehet közzétenni, sugározni. A trágár beszéd szempontjából tehát lényegében a 21 óra tekinthető „vízválasztó” időpontnak, és a 21 és 5 óra közötti időszak a trágár beszéd „biztonságos menedéke”, amikor már kisebb a veszélye annak, hogy az ilyen szóhasználattal gyermekek is szembesülnek. Így a késő esti időszakban közzétett, és a megfelelő korhatár-kategóriába besorolt műsorszámokban elhangzó trágár, obszcén kifejezéseket már nem szükséges kisípolni, érthetatlenné tenni. A gyakorlat tehát – hasonlóan a filmek korhatár-besorolásának szempontjait tartalmazó angol BBFC-kódex, a Classification Guidelines-ban foglaltakhoz – különbséget tesz az „enyhe” nyelvhasználat, a „közepesen erős”, mérsékelt nyelvezet és a „közepes mértéket is meghaladó”, „erősen” trágár kifejezések között. Az viszont már nem egészen világos, hogy pontosan mely

756 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.259/2004/3.

757 COLLINS i. m. (316. lj) 1260.

758 Fővárosi Ítéltábla 4.Kf.27.011/2005/4.

759 KÓCZIÁN Sándor: *A trágár nyelvhasználat korlátozása a magyar médiaszabályozásban*. Budapest, Médiahatóság, 2013. ősz. 56.

és milyen kontextusban elhangzó szavak tartoznak a „közepesen erős” és az „erős” trágár kifejezések, nyelvezet kategóriájába. Annyi bizonyos, hogy a szexuális töltetű obszcén kifejezések gyakori említése már meghaladja a közepesen erős mértéket.

A. Trágár nyelvhasználat a rádióban

Külön problémát jelent, ha a durva beszéd, trágár megnyilvánulás a rádióban hangzik el. Az ORTT 1494/2002. (X. 17.) számú határozata külön kitért arra, hogy a rádiós műsorszolgáltatóknál milyen szempontokat kell figyelembe venni a műsorszámok minősítésénél. Az állásfoglalás kimondta, hogy a III. kategóriába (16 éven aluliak számára nem ajánlott) sorolt műsorszámok esetében a durva beszéd, esetleg trágár kifejezések használatának védhetőnek kell lennie, használatuk nem lehet sem mértéktelen, sem túlságosan agresszív. A durvának, trágárnak tekintett szavak, kifejezések a szereplők vagy a helyzetek jellemzésére, a valóság ábrázolása céljából előfordulhatnak, amennyiben ez a hallgató tájékoztatása vagy a művészi hatás szempontjából indokolt.

Az ilyen elemeket tartalmazó műsorokkal szembeni speciális aggály, ha azokat olyan időpontban sugározzák (pl. reggel, gépkocsiban iskolába menet), amikor fokozottabb a veszélye annak, hogy azt a védett korosztályba tartozó gyermekek is hallgathatják. Például a reggel 7 és 8 óra között sugárzott rádióműsor hallgatói között nagy számban jelennek meg a 16 év alatti kiskorúak, akik az óvodába, iskolába menet szembesülhetnek az ilyen jellegű, nem kívánatos témafeldolgozással.⁷⁶⁰ Ugyanakkor a hallgatók sem számítanak feltétlenül arra, hogy napközben trágár, obszcén szavakat halljanak a rádióból, függetlenül attól, hogy azt gyermekek is hallgatják-e vagy sem. Különösen növelheti az elhangzottak veszélyét, ha a vitatott műsorban gyakran az életkor szempontjából semleges műsorrészek hangzanak el, amelyek az adott korosztály szempontjából teljesen ártalmatlanok. Ezért a műsort hallgatók – akár a felnőttek, akár a védendő kiskorúak – nem lehetnek felkészülve arra, hogy a műsor egy következő adásában vagy részében az eddigiektől markánsan eltérő jellegű, stílusú hangulatú részeket fognak hallani.⁷⁶¹ Más a megítélése annak, amikor az élő adásba betelefonáló hallgató használ trágár szavakat, ez ugyanis nem küszöbölhető ki, az azonban elvárható a műsorvezetőktől, hogy felhívják a betelefonáló figyelmét a nem kívánatos szóhasználatra.⁷⁶² Ilyen körülmények között is elvárható a hiba elismerése és a bocsánatkérés, valamint hogy megakadályozzák a további incidenseket.

B. Trágár beszéd a zeneszámokban, az Ice-T-ügy

A kiskorúak védelme – noha figyelembe kell venni a médiaszereplők, előadók művészi szabadságát is – a zeneszámok esetén is szükségessé teheti a megfelelő korhatár-besorolást. A médiahatóság gyakorlata szerint egy zeneszám dalszövege, annak tartalma adott esetben éppúgy káros hatást gyakorolhat a kiskorúak fejlődésére nézve, mint bármely más műsorszám. Ezért külön figyelmet kell fordítani arra, hogy ilyen zeneszám sugárzására ne kerüljön sor olyan időszakban, amikor azt gyermekek is hallgathatják. Előfordulhat, hogy a rádió egy egyébként magasabb kategóriába tartozó zeneszámot alacsonyabb kategóriába besorolva nem megfelelő időpontban sugároz.

⁷⁶⁰ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.299/2006/3.

⁷⁶¹ Fővárosi Bíróság 3.K.34671/2005/6., Fővárosi Bíróság 3.K.30591/2006/2.

⁷⁶² 406/2007. (II. 21.) sz. ORTT határozat.

A zeneszámokkal kapcsolatos jogsértésekre példa a Petőfi Rádió 2007-es jogsértése. A Petőfi Rádió 2007. június 1-jén 14 órakor adta le Ganxsta Zolee és a Kartel „Keleti oldal-nyugati oldal” című zeneszámának vágatlan változatát. A műsorszám előtt korhatárra vonatkozó figyelmeztetés nem hangzott el. Az ORTT úgy ítélte meg, hogy a zeneszámban elhangzottak alkalmasak lehettek a 16 éven aluli hallgatók „pszichológiai fejlődésének káros befolyásolására” azáltal, hogy az alkohol- és drogfogyasztást, a szerencsejátékot, illetve a prostituáltak szolgáltatásainak igénybevételét, valamint a korrupciót mindennapos tevékenységként, értékként jelenítették meg”. A határozat indokolása szerint a zeneszám a „gettó szubkultúráját” jelenítette meg, „az előadók »élete« a szubkultúra vélt vagy valós szelvényében kerül elbeszélésre, a »szöveg« nem áll távol a köznyelvtől, így üzenete a fiatalabb korosztályok számára is érthető”. A trágár szavakat nem sípolták ki, a határozat külön kiemelte, hogy a szexuális aktusra történő verbális utalások is durva módon, obszcén szavakkal kerültek bemutatásra („nyeli a patront, jól televágom, így furulyázzon”). A 16 év alatti hallgatók a kevés élettapasztalatuk miatt tévesen ítélték meg a zeneszámban ábrázolt magatartásforma erkölcsi és társadalmi szintű elfogadottságát, így a zeneszám szövege károsan befolyásolhatta a kiskorúak fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődését.⁷⁶³

Egy másik ilyen eset egy székszárdi rádió 2009-es jogsértése volt. A rádió összesen négy alkalommal (2009. június 22. 1.49 óra; június 24. 1.11 óra; június 29. 1.43 óra; június 30. 7.18 óra) sugározta Majka Papa „Tündi-bündi” című zeneszámát. Az ORTT véleménye szerint a zeneszám közepes mértéket is meghaladó trágár nyelvezete átlépte a II. korhatári kategóriában még elfogadható szintet, és a kiskorúak fejlődését a zeneszám nyers, obszcén nyelvezete mellett annak tartalma is károsan befolyásolhatta. A dal ugyanis sztereotíp, torz és előítéletes módon ábrázolja a nőket, „torz család, illetve férfi-nő képet közvetít a hallgatókhoz, egyúttal negatív példát állított a kiskorúak elé” („Csak egy ribanc”, „Mert mosás, főzés, takarítás ez dolgod”, „A retyón ülve is a körmeit félti / Szoli bérlet nélkül pedig nem tudnak élni!”). A zeneszám ezért alkalmas lehetett a 16 éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, így a III. kategóriába kellett volna sorolni.⁷⁶⁴ Szintén Majka Papa „Tündi-bündi” című zeneszámának sugárzása miatt állapított meg jogsértést az ORTT a Rádió FM95 Debrecen rádió esetében. A rádió a zeneszámot 2009. július 3-án 20.38 órakor és július 18-án hajnali 3.27 órakor (!) sugározta korhatár-jelzés nélkül. A Testület ezúttal is úgy vélte, hogy a műsorszámban megjelenő stílus alkalmas volt a 16 éven aluliak fizikai, szellemi, erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására. „A »parodikus« formában előadott zeneszám tartalma alapján negatív életvezetési modelleket, valamint torz család-, illetve férfi és női ideált közvetített, és ezáltal hátrányosan befolyásolhatta a kiskorúak fejlődését.”⁷⁶⁵

Az ORTT gyakorlata ellenére mégis meglehetősen nagy vihart kavart, amikor az újonnan létrejött Médiatanács eljárást indított egy amerikai rapper, Ice-T számának közreadása miatt. 2010. szeptember 2-án a Tilos Rádió délután 6 órakor korhatárra történő figyelmeztetés nélkül játszotta le Ice-T „Warning (intro) It’s on” című 1993-as számát. A szám és annak ún. „intrója” egy olyan albumról származott, amelynek megjelentetését az előadó kiadója korábban megtagadta. A Médiatanács a külföldi zeneszám korhatárra

763 2060/2007. (IX. 12.) sz. ORTT határozat.

764 1976/2009. (X. 7.) sz. ORTT határozat.

765 2333/2009. (XII. 2.) sz. ORTT határozat.

való figyelmeztetés nélkül, illetve nem megfelelő időpontban történő sugárzása miatt az Rttv. 5/B. § (3) és az 5/C. § (2) bekezdésének megsértését valószínűsítette, ezért eljárást indított és a rádiót nyilatkozattételre hívta fel. A hatóság szerint az angol nyelvű zeneszámban elhangzó közönséges nyelvezet azt sugallhatta a kiskorúak számára, hogy a durva beszéd elfogadható és követendő példa. A trágár szavak és kifejezések megjelenése – amelyek nem kerültek kisípolásra – a „nyelvi igénytelenség” felé terelhetik a kiskorúakat, illetve elősegítheti az élőbeszédbe való beépülésüket. „A trágár nyelvhasználat veszélye, hogy az erre egyébként is fogékony kamaszokat megerősíti a rossz beidegződéseikben.” A zeneszám ezért kétségtől kívül alkalmas lehetett a 16 éven aluli hallgatók erkölcsi és pszichológiai fejlődésének káros befolyásolására. A hatóság elismerte, hogy az amerikai rapper által használt angol nyelvű szleng megértéséhez magas szintű nyelvismeret szükséges, amellyel a kiskorúak valószínűleg nem rendelkeznek, ám ennek ellenére úgy vélte, hogy ha nem is volt teljesen érthető a védendő korosztály számára, annak erőszakra buzdító, durva hangvétele ártalmas hatást válthatott ki a 16 év alatti hallgatókban. Mindezt a zeneszám és az „intro” tartalmának és aggályos elemeinek kifejtésével támasztotta alá, mellékelve azok fordítását.

Az eljárás nagy felzúdulást keltett,⁷⁶⁶ ám a Médiatanács végül megszüntette azt.⁷⁶⁷ A kritizálók azzal érveltek, hogy a vitatott zeneszámok nem magyar nyelvűek, és az angol nyelvű szlenget aligha érthette meg első hallás után a rádió műsorába szülői felügyelet nélkül beleszálló kiskorú. A hatóság maga is megállapította, hogy kiskorúak nem vagy alig rendelkezhetnek az ilyen zeneszámok (gengszterrap) megértéséhez szükséges magas szintű nyelvtudással. A kritizálók azt is felrótták, hogy korábban még egyszer sem fordult elő, hogy a hatóság egy nem magyar nyelven elhangzó zeneszám szövegét vizsgálta, illetve kifogásolta volna, bár azt elismerték, hogy ha egy zeneszámban magyar nyelven hallhatóak trágár szavak, kifejezések, amelyeket már a gyermekek is ismernek és megértenek, úgy annak meghallgatása már valóban alkalmas lehet a kiskorúak fejlődésének káros befolyásolására.⁷⁶⁸

5.5. Félelemkeltés

Fontos a kiskorúakban félelmet keltő, vagy az általuk még nem érthető, félreérthető tartalmak megfelelő értékelése is. A Médiatanács ajánlása szerint a II. kategóriába olyan műsorszámok besorolása ajánlott, amelyek nem tartalmaznak olyan mértékben „félelmet és támadó indulatot keltő jelenetet”, amelyet a 6–12 év közötti gyermek még nem képes feldolgozni. A III. kategóriába való besorolás során pedig figyelemmel kell lenni arra, hogy a félelemkeltés szempontjából problémásak lehetnek azok az alkotások, amelyek dramaturgiai eszközei, hétköznapi világa realista ábrázolásmódot tükröz, a megjelenített élethelyzetek a mindennapokhoz köthetők. Kerülendő a különlegesen félelemkeltő jeleneteket tartalmazó alkotások.⁷⁶⁹

⁷⁶⁶ <http://hirek.tilos.hu/?p=1745>

⁷⁶⁷ Médiatanács 76/2011. (I. 12.) számú végzése.

⁷⁶⁸ KROKOVAY i. m. (271. lj.); BAKOS Eszter – KRAUSZ Miklós: A kiskorúak jogi védelme a rádiós műsorszolgáltatásokban. Az Ice-T ügy margójára. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/43. 57–59.

⁷⁶⁹ Klasszifikációs ajánlás 9.

5.6. Problémás műsorformátumok: talkshow-k és valóságshow-k

A kiskorúak védelme szempontjából külön problémát jelentettek a kereskedelmi csatornákon hosszú éveken át futó talkshow-k és valóságshow-k (pl. Claudia show, Balázs – A szembesítőshow, Barbara – Dumáljuk meg!). A talkshow, a szórakoztató műsorok egyik legnépszerűbb fajtája, amely a műsorvezető által irányított közönség előtt, stúdióban felvett beszélgetésekből épül fel. A show középpontjában hétköznapi átlagemberek állnak, akik hajlandóak véleményüket az adott problémához kapcsolódóan közönség előtt is kifejezni.⁷⁷⁰ A legismertebb ilyen műsor az RTL Klubon 2001. május 7-én indult „Mónika – A kibeszélőshow” című műsorszám volt, amelyet a csatorna a II. korhatár-kategóriába sorolva (12 éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott) délutánonként vetített. A műsor a kezdetektől fogva nagy népszerűségnek örvendett, és fiatalok, gyermekek is nagy számban kísérték figyelemmel. A Mónika show azonban már indulása óta problematikusnak számított, készítői ugyanis számos esetben figyelmen kívül hagyták az Rttv. kiskorúak védelmére vonatkozó szabályait. 2003-tól pedig egyre inkább a műsor tartalmi elemévé vált az erőszak (fenyegetés, verekedés), illetve a szélsőséges témák (pl. szexuális kérdések, szokatlan szexuális praktikák, prostitúció, öngyilkosság, extrém sorstragédiák stb.) megjelenítése. Gyakoriak voltak a trágár megnyilvánulások használó szereplők. A trágár kifejezések többnyire még a kisípolás ellenére is érthetőek voltak, illetve a szövegkörnyezetből kikövetkeztethetőek maradtak. „Az obszcén kifejezések, egymás mocskolásának megjelenítése a kiskorúakban szorongást, illetve a gátlások fokozatos lazulását idézheti elő.”⁷⁷¹ Mindezek olyan időpontban kerültek sugárzásra, amikor az iskolából hazaérő gyermekek már gond nélkül figyelemmel kísérhettek. Az ORTT viszont hiába szabott ki bírságot vagy függesztette fel meghatározott időre műsorszolgáltatás gyakorlását, mert a műsor igen nagy nézettséget és óriási bevételt hozott a csatornának. A Testület számtalan esetben állapította meg, hogy a műsorszámokat legalább a III., néha a IV. korhatár-kategóriába kellett volna besorolni, amelyeket a bíróságok is többnyire jóváhagytak. A Fővárosi Ítéltábla megállapítása szerint:

„a show műfaj valamely társadalmilag érzékeny kérdéskör feldolgozására, annak felelősségteljes fel-tárására, a deviáns magatartásformák nevelő, tanító, figyelemfelkeltő célzattal való bemutatására sok esetben a meghívott személyek megnyilvánulásai okán, avagy a felhasznált dramaturgiai megoldások miatt – nem nyújt megfelelő teret”.⁷⁷²

A másik problémás műfajt a valóságshow-k jelentették. Ilyen volt a TV2-n futó „Bázis” és a „Big Brother”, a Viasat3-on a „Bár” és a „Bár 2.0”, az RTL Klubon a „Való Világ” széria. Az ORTT a Való Világ első három szériájából összesen 16 műsorszám esetében hozott elmarasztaló határozatot.⁷⁷³ A kifogásolt műsorszámokban többször jelent meg a szexualitás közvetlen

770 Császai Lajos: *A televíziós talk show története és műfaji sajátosságai*. Budapest, Médiakutató, 2008. tavasz.; BALOGH Eszter: Elemzés a talk show-k által közvetített értékekről és üzenetekről. ORTT, 2009.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1859/mediacio_elemzes_20091222.pdf

771 Az RTL Klub által sugárzott Mónika Show és a TV2 programján szereplő Joshi Bharat című műsorszámok vizsgálata. ORTT, 2009. 9.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/34018/1261136301talk-show_celvizsgalat_20091218.pdf

772 Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.311/2005/4.

773 1624/2002. (XI. 14.) sz. ORTT határozat; 1648/2002. (XI. 21.) sz. ORTT határozat.

módon történő ábrázolása, amelyek alkalmasak voltak a kiskorúak személyiségfejlődésének, főleg az erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására. Bár a szereplők meztelensége általában hétköznapi helyzetekben jelent meg, azok gyakorisága és az ábrázolás intenzív, elnyújtott módja meghaladta a II. kategóriába sorolt műsorszámok esetében elvárható mértéket. Emellett jellemző volt a durva, trágár szavak, kifejezések rendszeres használata, amelyek gyakran nem kerültek kisípolásra, elnémításra, s messze meghaladták a II. kategóriába sorolt műsorszámok esetében elvárható mértéket. Problémás volt a játékosok gyakori dohányzásának, alkoholfogyasztásának ábrázolása is, amelyek a kiskorúak egészséges fizikai fejlődését veszélyeztették.

Az utóbbi idők egyik legjelentősebb jogsértése már az RTL Klub 2010 novemberétől 2011 májusáig sugárzott „ValóVilág 4.” című műsorszámához kötődik, bár a csatorna még önszabályozó etikai kódexet is készített a műsorszerkesztés alapelveinek rögzítése érdekében, hogy korlátozza a gyermekek fejlődésére ártalmas tartalmak közvetítését.⁷⁷⁴ Ez alapján a csatorna a valóságshow-t az Rttv. szerinti II. kategóriába, majd az Mttv. szerinti III. kategóriába sorolta (12 éven aluliak számára nem ajánlott), és este 7 órától vetítette. A ValóVilág 4. indulásától 2011. január 1-jéig még az Rttv. kiskorúak védelmét biztosító rendelkezései voltak hatályban.

A Médiatanács a kezdetektől fogva folyamatosan vizsgálta a műsort. Ehhez létrehozta és működtette az ún. „barométert”, amelynek az volt a célja, hogy kvantitatív módszerekkel folyamatosan nyomon kövesse és szemléltesse a műsorban megjelenő problémás tartalmak változásait. A Médiatanács az aggályosnak ítélt tartalmakat heti periodicitással, diagramok útján hozta nyilvánosságra a honlapján.⁷⁷⁵ A barométer hétről-hétre követte az alkoholfogyasztás, a dohányzás, a trágár megnyilvánulások, a szexualitás és a meztelenség műsorban való megjelenését.⁷⁷⁶ A műsorfigyelés megállapításai szerint a ValóVilág 4 műsorszámaiban jóval gyakrabban fordultak elő erős mértékű trágár, durva kifejezések. A villalakók teljes természetességgel használtak trágár szavakat, így a közönséges, obszcén nyelvezet halmozottan volt jelen a műsorban. Az elhangzó káromkodásokat sok esetben nem tették érthetetlenné, azok sok esetben felismerhetőek maradtak. A hatóság mérései szerint például a „b*szni” 1344, a „kurva” 530, a „f*sz” 494, míg a „szar” kifejezés és különböző alakjai 479 alkalommal hangzottak el.⁷⁷⁷

A Médiatanács a műsor 2010. november–decemberi adásai közül 21-et talált jogsértőnek, amely műsorszámokat a III. kategóriába (16 éven aluliak számára nem ajánlott) kellett volna besorolni. Az indokolás szerint a vizsgált adásokra jellemző hatásvadász feldolgozási mód, és a halmozottan jelen lévő problematikus tartalmak (pl. agresszió, szexualitás, trágárság, alkohol- és cigarettafogyasztás) alkalmasak voltak a kiskorúak személyiségfejlődésének súlyos és negatív befolyásolására. A műsor központi elemeinek számítottak a versenyzők közötti szóbeli és fizikai agresszió ábrázolása, emellett nagy hangsúlyt kapott a szexualitás is. Az erős szexuális töltetű jelenetek és képsorok nagy számban fordultak elő a vizsgált adásokban.

774 BAKOS Eszter – KRAUSZ Miklós: A kiskorúak védelme és az önszabályozás hatékonysága. Az RTL Klub Való Világ 4 című műsor szerkesztési alapelveire vonatkozó kódexe tükrében. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/45. 149–153.

775 A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2011. 10.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1788/1317295247vv4_osszefoglalo.pdf

776 <http://adattar.nmhh.hu/vv/vv4>

777 A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2011. 11.

A vizsgált műsorszámokban nagy gyakorisággal, halmozottan fordultak elő durva, trágár kifejezések, káromkodások, obszcén és szexuális töltetű kifejezések is, amelyek meghaladták a közepesnél erősebb mértéket, a trágárság többször is szexuális kontextusban jelent meg (pl. f*sz, kurva, b*szd meg, kib*szottul, g*ci, p*na, picsa, szar, hülye, szemétláda stb.). A közepesen erős és erős trágár kifejezéseket sokszor nem tették megfelelőképpen felismerhetetlenné, nem kerültek elnémitásra, illetve a kisípolás ellenére azok jelentése könnyen kikövetkeztethető volt a szövegkörnyezetből. A számtalan alkalommal elhangzott, erősnek számító trágár kifejezések már önmagukban indokolják a program magasabb korhatár-kategóriába sorolását.

„Mivel a villalakók viselkedése mintául szolgálhat sok fiatal számára, fennáll a veszélye annak, hogy a szereplők folyamatos és durva káromkodása nem csak elősegíti ezen kifejezéseknek az élőbeszédbé való beépülését, de az erre egyébként is fogékony kamaszokat meg is erősíti a kialakulófélben lévő vagy már kialakult rossz beidegződéseikben.”

A Médiatanács a jogsértések miatt összesen több mint 110 millió forint büntetést szabott ki. Emellett a műsor egyes előzeteseinek nem megfelelő időpontban történő sugárzásával az Rttv. 5/A. § (2) bekezdését is megsértette, amely miatt további 19 milliós büntetést szabott ki.⁷⁷⁸

A Médiatanács a ValóVilág 4. 2011. januárjában sugárzott 31 adásából 14-et talált jogsértőnek, amelyeket az új médiatörvény alapján a IV. kategóriába (16 éven aluliak számára nem ajánlott) besorolva kellett volna sugározni. Az indoklás szerint a műsorszámok sugárzása idején kisiskolások és óvodások is tartózkodhattak a képernyők előtt, akik számára még szülői felügyelet mellett sem volt könnyű eldönteni, hogy a „főhős” által tanúsított viselkedésmódok közül melyek azok, amelyek követendő példaként szolgálhatnak, és melyektől kell tartózkodni. A határozat összesen 88 millió forint büntetést szabott ki.⁷⁷⁹

A ValóVilág 4-el kapcsolatos harmadik hatósági eljárás a 2011. február–májusi időszakot ölelte fel. Ebben az időszakban már csak 19 jogsértő adás került képernyőre. A Médiatanács megállapítása szerint a műsor központi elemeinek számítottak a versenyzők közötti ellentétek és intrikák, valamint a szóbeli, és egy ízben a fizikai agresszió, a tettelességet direkt módon ábrázoló képsorok is megjelentek a képernyőn. „Az agresszív viselkedésformák prezentálása a kiskorú nézőkben félelemérzetet alakíthatott ki.” A műsorban nagy hangsúlyt kapott a szexualitás is. „A televízió keresztül könnyen elérhető szexuális információ akkor nem rejt veszélyeket, ha az a kiskorú fejlődési szintjének megfelelően nyújt tájékoztatást.” Márpedig a vizsgált műsorszám több szempontból is meghaladta azt a szintet, amely a legkisebbekben szülői magyarázattal, a 12–16 évesek körében pedig önállóan biztonságosan feldolgozható lenne, hiszen számos alkalommal történtek utalások a szereplők pusztán fizikai vágyakra épülő szexuális kapcsolataira.

A határozat szerint műsorszámokban rendszeresen „közepesen erős és erős” trágár, obszcén, gyakran szexuális töltetű kifejezések hangzottak el, melyek az elnémitás ellenére kivehetőek maradtak a szövegkörnyezetből, illetve saájáról leolvashatóak voltak. „A trágár, durva beszéd, az egymás mocskolása a kiskorúakban kiszolgáltatottság-érzést, szorongást, félelmet idézhet elő.” A műsorszámban végig pozitív színben tűnt fel a dohányzás és az alkoholfogyasztás. A szeszesitalok szinte állandóan jelen voltak, amely a kiskorú nézőknek azt sugallta, hogy a

778 Médiatanács 624/2011. (V. 11.) számú határozata, módosította a 318/2012. (II. 15.) számú határozat.

779 Médiatanács 668/2011. (V. 18.) számú határozata, módosította a 253/2012. (II. 7.) számú határozat.

folyamatos és mértéktelen alkoholizálás a hétköznapi élet része. Az ilyen magatartás bizonyos korosztály számára követendő példát jelenthet, ezért „e tekintetben akár romboló is lehet, hogy egészségkárosító tevékenységüket is jelentős mértékben bemutatta a médiaszolgáltató”. A játékosok dohányzása, gyakori alkoholfogyasztása, trágár és obszcén megnyilatkozása negatív magatartásmintát mutat, amely veszélyezteti a gyermekek egészséges fizikai fejlődését.

A Médiatanács is úgy vélte, hogy:

„jelen esetben nem önmagában a műsorszámokban látható a szexualitásra utaló jelenetek, párbeszéd, a cigaretta-fogyasztás és a káromkodások sokasága, amelyek a kategorizálást befolyásolják, hanem az a tény, hogy [...] a távolságtartás, a megfelelő és aggálytalan befogadás biztosan megvalósul-e a védett korcsoportba tartozó kiskorúak esetében.”

Összességében megállapítható, hogy a vizsgált adásra jellemző hatásvadász feldolgozási mód és a halmozottan jelen lévő problematikus tartalmak alkalmasak voltak a kiskorúak személyiségfejlődésének súlyos és negatív befolyásolására. Mindezek alapján a Médiatanács megállapította, hogy az RTL Klub a vizsgált műsorszámokat tévesen sorolta a III. korhatári kategóriába, és azok sugárzásával 19 alkalommal megsértette a kiskorúak védelmére vonatkozó törvényi rendelkezéseket [Mttv. 9. § (5) és 10. § (1) bek. c) pont]. A Médiatanács ezúttal összesen 60 millió bírság megfizetésére kötelezte a médiaszolgáltatót.⁷⁸⁰

A Médiatanács beavatkozásának meglelt az eredménye: az RTL Klub a 2011. szeptember 12-én induló ValóVilág 5 szériát már 16-os korhatár-besorolással este 9 óra után sugározta. A Médiatanács ezúttal is folyamatosan figyelemmel kísérte a műsorfolyamot, és működtette a barométert,⁷⁸¹ folyamatosan rögzítve az alkoholfogyasztás, a dohányzás, a trágár megnyilvánulások, a szexualitás, és a meztelenség megjelenését. Ezúttal azonban már egyszer sem talált olyan elemet, amely miatt az magasabb korhatári besorolást igényelt volna. A vizsgálat ezúttal is azt állapította meg, hogy a játékosok gyakran használtak „nagyon erős” trágár kifejezéseket. A 16-os korhatár-kategória miatt azonban a trágár kifejezések nem voltak elnémitva, azok mindenféle szerkesztői beavatkozás, korlátozás nélkül jelentek meg.⁷⁸²

A TV2-n 2011 októberétől decemberig volt látható az „Összeesküvők” című „anyósreality” műsor, amely a III. korhatár-kategóriába sorolva (12 éven aluliak számára nem ajánlott) a kora esti műsorsávban volt látható. A Médiahatóság ez esetben is működtette a barométert, hétről-hétre vizsgálva a kifogásolható műsorelemek megjelenését.⁷⁸³ Az első határozat 2012 januárjában született, amely az „Összeesküvők” 2011. október 3-án és 4-én 19 óra 15 perces

780 Médiatanács 1043/2011. (VII. 19.) számú határozata, módosította az 507/2012. (III.14.) számú határozat; A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2011.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1788/1317295247vv4_osszefoglalo.pdf

781 <http://adattar.nmhh.hu/vv/vv5>

782 Az RTL Klub által sugárzott ValóVilág 5. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok értékelése. NMHH, 2012.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/423/vv5_vegleges_osszefoglalo1.pdf

783 <http://adattar.nmhh.hu/vv/osszeeskuvok>;

Az ÖsszeEsküvők című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2012.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1792/osszeeskuvok_osszefoglalo.pdf

kezdettel sugárzott műsorszámairól mondta ki, hogy a bennük megjelenő, a kiskorúak számára káros tartalmak megjelenése, valamint a feldolgozásuk módja miatt nem feleltek meg a III. korhatár-kategória szempontjainak, azokat a IV. korhatári kategóriába kellett volna sorolni. A Médiatanács megállapítása szerint a műsorszám október 3-i és október 4-i epizódjában mind az erotikus elemek és a szexualitásra utaló szóbeli megnyilvánulások aránya, mind a verbális agresszió, valamint az alkoholfogyasztás mértéke kifejezetten magas volt. A Médiatanács összességében megállapította, hogy a műsorszámra halmozottan jellemző problematikus tartalmak (pl. lerészegedett anyós-jelölt, lányok vizes póló versenye, két férj-jelölt kis híján verekedésbe fulladó konfliktusa, valamint a legerotikusabb pillanatok a fiúk és a lányok közös bulijából), a szexualitás és az alkoholfogyasztás bemutatása és azok pozitív színben való feltüntetése, az ellenpontosítás hiánya a kiskorúak személyiségfejlődését negatívan befolyásolhatták. „Mivel a serdülők számára a média viselkedési modelleket is közvetít, ezért a szereplők alkoholfogyasztásának hangsúlyos megjelenítése, és annak kritikátlan elfogadása aggályosnak tekinthető.” A szexualitás kapcsán megállapította, hogy a műsorszámban több olyan, szexualitásra közvetlen, illetve közvetett utalást tartalmazó jelenet szerepelt, melyeknek a 19 órakor történt bemutatása aggályos volt. „A verbálisan és vizuálisan halmozottan előforduló szexualitás a serdülők kialakulóban lévő értékrendjére negatív hatást gyakorolhattak.” Ezért a szexualitás direkt ábrázolása vagy az arra való közvetlen utalás ennek a korosztálynak még semmiképpen nem ajánlott, így a műsorszám közzététele magasabb korhatár-kategóriát igényelt volna. Mindezek alapján a Médiatanács kimondta, hogy a műsorszámokban halmozottan megjelenő káros tartalmak miatt a TV2 megsértette a műsorszám korhatár-kategóriába sorolására és közzétételére vonatkozó törvényi előírásokat, ezért 500 ezer forint bírsággal sújtotta. A műsorszám műsorelőzeteseinek összesen 25 alkalommal 21 óra előtt történt közzétételével pedig megsértette az Mttv 10. § (1) bekezdés f) pontját, ezért további 500 ezer forint pénzbírsággal sújtotta a médiaszolgáltatót.⁷⁸⁴ Hasonló döntés született a második határozatban is,⁷⁸⁵ amelyben a Médiatanács 4 millió forint pénzbírságot, a harmadik határozatban⁷⁸⁶ pedig már 13 millió forint bírságot szabott ki.

Többen kifogásolták a kiszabott szankció mértékét, miszerint a Médiatanács az RTL Klub-ra a ValóVilág 4. miatt jóval magasabb összegű bírságot szabott ki, mint utóbb a TV2-re.⁷⁸⁷ Az eltérés azzal magyarázható, hogy az „Összeesküvők” esetében a szankciók megállapítására már az országos kereskedelmi televíziók műsorszolgáltatási szerződéseinek hatósági szerződésé alakítását követően került sor. A médiaszolgáltató műsorszolgáltatási szerződése a hatósági szerződés hatályba lépésével, 2011. december 21-én hatályát veszítette. A Médiatanács megállapította, hogy a műsorszolgáltatási szerződésen alapuló kötbér szankciót már nem alkalmazhatta a TV2-vel szemben, hanem az Mttv. alapján szabott ki bírságot. A büntetés összegét nem a médiaszolgáltató szerződésében, a kiskorúak védelmére vonatkozó médiaszolgáltatási díj fixen rögzített százaléka alapján határozták meg, ahogy az RTL Klub esetében, ezért adódott a két médiaszolgáltatóval szemben kiszabott büntetés összege közötti jelentős különbség.⁷⁸⁸ Másrészt a jogsértés az Mttv. 187. § (4) bekezdése alapján nem minősült ismételtnek, mivel a törvény az

784 Médiatanács 110/2012. (I. 18.) számú határozata.

785 Médiatanács 321/2012. (II. 15.) számú határozata.

786 Médiatanács 581/2012. (III. 28.) számú határozata.

787 NAGY i. m. (717. lj.) 6.; NAGY Krisztina: Összeesküvők (?) – a szankció célja. Mérték blog, 2012. február 03. <http://mertek.hvg.hu/2012/02/03/osszeeskuvok-a-szankcio-celja/>

788 NAGY i. m. (678. lj.) 85.

ismételtség vonatkozásában kizárta az Rttv. megsértésének előzményként történő figyelembe vételét, másrészt a médiaszolgáltató nem az Mttv. ugyanazon rendelkezését [Mttv. 9. § (5) bek.] sértette meg újra, ami az ismételtség megállapításának egyik konjunktív feltétele.⁷⁸⁹

6. Mozifilmek és videojátékok korhatár-besorolása

Magyarországon a mozifilmek korhatári besorolását a Filmtörvény hatályba lépéséig a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma végezte a kiskorúak filmszínház látogatásáról szóló 8/1965 (IX. 19.) MM rendelet alapján (Korhatár nélkül; 14 éven aluliaknak nem ajánlott; Csak 16 éven felülieknek; Csak 18 éven felülieknek). Változást a 2004. április 1-jén hatályba lépett, a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Filmtörvény, Mktv.) hozott, amely a Magyarországon forgalomba kerülő filmalkotásokra, mozifilmekre az Rttv. korhatár-besorolási rendszerével egyező, változatlan tartalmú kategória-rendszert vezetett be:

- I. kategória: Korhatárra tekintet nélkül megtekinthető;
- II. kategória: 12 éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott;
- III. kategória: 16 éven aluliak számára nem ajánlott;
- IV. kategória: 18 éven aluliak számára nem ajánlott;
- V. kategória: Csak felnőttek számára ajánlott.

A besorolást a törvény által létrehozott Nemzeti Filmiroda végezte a Korhatár Bizottság javaslata alapján. A Korhatár Bizottság a besorolási eljárásának, az egyes kategóriákba való besorolás szakmai szempontjait is meghatározta, amely az ORTT 1494/2002. (X. 17.) számú határozatán alapult.⁷⁹⁰ A filmterjesztőnek a megállapított kategória szerinti jelzéseket valamennyi általa forgalomba hozott adathordozón, illetve annak csomagolásán, továbbá a filmalkotással kapcsolatos minden közleményben és hirdetésben jól észlelhető módon fel kellett tüntetnie, amelynek részletes szabályait külön rendelet határozta meg.⁷⁹¹ A rendelet előírta, hogy a filmalkotás reklámja mozikban 20 óra előtt csak a besorolási kategóriájával azonos vagy annál magasabb kategóriába sorolt filmalkotások előtt mutatható be. A jelzéseket sajtótermékekben is jól látható és olvasható módon kellett feltüntetni (5–6. §).

A 2011. évi CLXIX. törvény 2012. január 1-jével jelentősen módosította a Filmtörvényt. A módosítás révén a korhatár-besorolás tekintetében egységes korhatár-kategória rendszer vonatkozik valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatásra, így a televízió mellett a mozira és a filmterjesztésre is. Az egységessé vált jelölési rendszer a közönség jobb eligazodását szolgálja, ugyanakkor a két médiumra továbbra is elkülönített besorolás vonatkozik, ami lehetővé teszi a különböző médiumok között meglévő különbségek figyelembevételét.

A törvény hatálya a magyarországi filmterjesztésre terjed ki. Nem terjed ki az audiovizuális médiaszolgáltatási tevékenységre, valamint a játék céljára forgalomba hozott multimédia alkotásokra [1. § (1)–(2) bek.]. A törvény – így a Nemzeti Filmiroda korhatár-besorolása – a moziban

⁷⁸⁹ Nincs összeesküvés az „Összeesküvők” szankcionálása mögött. Média törvény.hu, 2012. február 8. http://mediatorveny.hu/cikk/177/Nincs_osszeeskueves_az_Osszeeskuvok_szankcionalasa_mogott

⁷⁹⁰ A Korhatár Bizottság Besorolási eljárásának szakmai szempontjai.

http://www.nemzetifilmiroda.hu/upload/korhatar/besorolasi_szempontrendszer.pdf

⁷⁹¹ Az „art” mozik minősítésének, valamint a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeiről szóló 24/2004. (XII. 8.) NKÖM rendelet, illetve az „art” mozik minősítésének és a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeiről szóló 46/2007. (XII. 29.) OKM rendelet.

történő sugárzásra, a DVD-n és Blu-ray-en történő terjesztésre vonatkozik, de az audiovizuális médiaszolgáltatásra nem. A törvény értelmében a Magyarországon forgalomba kerülő filmalkotásokat a kiskorúak egészséges szellemi és lelki fejlődése érdekében korhatár-kategóriákba kell besorolni, és a besorolást a törvénynek megfelelően közzé kell tenni [20. § (1) bek.] A filmalkotások kiskorúak védelme érdekében történő besorolását, valamint a besorolási szabályok megsértésének szankcionálását a Nemzeti Filmiroda – amit a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala működtet az egyes mozgóképszakmai hatósági feladatok ellátása érdekében – végzi [19. § (1) bek. a) pont]. A hatóság célja, hogy segítse és megkönnyítse a gyermekeket védő szabályok helyes alkalmazását a forgalmazók és a mozik számára. A Filmtörvény besorolási kategóriái lényegében megegyeznek a médiatörvény korhatár-kategóriáival [21. § a)–f) pont]. A VI. kategóriába sorolt filmalkotás – amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, különösen azért, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz – kizárólag felnőttek számára ajánlott. Ezeket a filmalkotásokat vagy speciális – kizárólag felnőttek számára elérhető – terjesztői hálózatban, vagy csak 22 és 05 óra között lehet moziban és egyéb nyilvános vetítőhelyen (filmklubban) nyilvánosan bemutatni [21. § f) pont].

A törvény részletesen meghatározza a besorolási eljárás szabályait (21/A. §). A terjesztés (bemutató) megkezdését megelőző 30 napig kérhető a mozielőzetes önálló besorolása is. Korhatár-besorolás nélküli mozielőzetes felhasználásával a hirdetési tevékenységet nem lehet megkezdni [21/B. § (1)–(4) bek.]. A filmalkotások kategóriákba sorolására a Médiahatóság által működtetett Korhatár Bizottság tesz javaslatot (22. §).⁷⁹² A filmterjesztő köteles a megállapított kategória szerinti jelzést a filmalkotáson, illetve a mozielőzetesen, azok minden nyilvános vetítésén, minden általa forgalomba hozott adathordozó csomagolásán, illetve borítóján, továbbá a filmalkotással kapcsolatos minden közleményben és hirdetésben, jól észlelhető módon feltüntetni (24. §).

Az előírások megsértőivel szemben a Médiahatóság meghatározott jogkövetkezményeket alkalmazhat: a jogsértőt tízezer forinttól hárommillió forintig terjedő bírság megfizetésére kötelezheti, emellett közlemény közzétételére is kötelezheti az internetes honlapja nyitóoldalon, sajtótermékben vagy más megjelölt módon a határozatban meghatározott módon és ideig [19/H. § (8) bek. a)–b) pont]. A törvény felhatalmazása alapján a megállapított kategória szerinti jelzés filmalkotáson, mozielőzetesen, azok nyilvános vetítésén, a forgalomba hozott adathordozó csomagolásán, illetve borítóján, továbbá a filmalkotással kapcsolatos közleményben és hirdetésben való feltüntetésének módját, valamint a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeit a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke rendeletben állapította meg [38. § b)–c) pont]. A rendelet értelmében az Mktv. I–VI. korhatár-kategóriájába besorolt filmalkotásokat és mozielőzeteseket, valamint a filmalkotásra vonatkozó valamennyi hirdetést és közleményt a rendeletben meghatározott korhatár-besorolás jelzéssel kell ellátni, illetve közzétenni (3. § (1) bek.). A filmalkotás besorolás jelzését jól észlelhető módon kell feltüntetni, illetve a korhatár-besorolás jelzést a mozielőzetes valamennyi közzététele során fel kell tüntetni. Moziban a filmalkotást megelőzően kizárólag olyan mozielőzetes vetíthető, amelynek a megállapított besorolási kategóriája nem magasabb az azt követő filmalkotás besorolási kategóriájánál [4. § (4) bek.]. A korhatár-besorolás jelzést a nyomtatott és internetes sajtótermékekben, valamint egyéb nyomtatott és elektronikus formában megjelenő hirdetésben és egyéb közleményben is jól látható és olvasható módon kell közzétenni (7. §).

⁷⁹² Cannibal Holocaust mint beavatási rítus. Index.hu, 2014. január 2.

http://index.hu/kultur/cinematrix/2014/01/02/cannibal_holocaust_mint_beavatasi_ritus/

Az új szabályozás megszüntette a „BA”, azaz a „besorolás alatt” jelzést a filmekben, a film-ajánlókon vagy más hirdetésekben. Ha a filmnek még nincs végleges besorolása, akkor a filmforgalmazónak vagy filmterjesztőnek szaggatott vonalú korhatár-karikával kell ellátnia az anyagokat a hatósági besorolásig. A rendelet 2. melléklete a különböző korhatár-besorolási kategóriák mellett a problémás tartalmi elemek tájékoztató szövegét is meghatározza, ezek a következők: 1. Erőszak, 2. Téma, 3. Félelemkeltő tartalom, 4. Meztelenség/Szexualitás, 5. Droghasználat, 6. Kirekesztés, 7. Káros magatartásminta, 8. Nyelvezet.⁷⁹³

6.1. Videojátékok korhatár-besorolása

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény külön előírja, hogy a játékszoftver gyártója olyan játékszoftver forgalmazása esetén, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azért, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, természetes ábrázolása, köteles a „Tizen-nyolc éven aluliak számára nem ajánlott!” szöveget a játékszoftver csomagolásán jól észlelhető módon feltüntetni. A kötelezettséget az internetes leírásra közzététel útján forgalmazott játékszoftver esetén a technikai sajátosságoknak megfelelő eltéréssel, a játékszoftver leírása előtt kell teljesíteni. Ugyanakkor a gyártónak ennek csak akkor kell eleget tennie, ha előzőleg nem csatlakozott az Egységes Európai Játékinformációs Rendszerhez (Pan European Game Information – PEGI) és nem alkalmazza a PEGI által megállapított, korhatár-besorolásra vonatkozó előírásokat. Ha pedig a gyártó a fenti kötelezettséget nem teljesíti, úgy a játékszoftver forgalmazójának kell a fenti szöveget feltüntetnie a szoftver forgalomba hozatalakor [16/A. § (5)–(6) bek.].

7. Médiaműveltség és médiatudatosság fejlesztése

Az ORTT csak alkalmanként⁷⁹⁴ segítette a médiatudatosság előmozdítását, és az Rttv. sem tartalmazott ezzel kapcsolatos előírást.⁷⁹⁵ Az ORTT elsősorban a 2007-ben bevezetett Média-tudor médiaismereti oktatási programot – amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a pedagógusoknak a média oktatásában és a kiskorúak médiaértésének növelésében, védelmében⁷⁹⁶ – segítette annak érdekében, hogy országszerte szakmai rendezvényeket lehessen megtartani, ahol a tanárok és a szülők a média képviselőivel, pszichológusokkal és szociológusokkal találkozhatnak a gyermek és média kapcsolatának jobb megértése érdekében.⁷⁹⁷

793 10/2012. (III. 28.) NMHH rendelet a filmalkotások korhatár szerinti megjelölésének feltételeiről és a korhatár besorolási kategóriák feltüntetésének módjairól, valamint az állami támogatás igénybevételeének alapjául szolgáló filmgyártási költségek megállapításáról.

http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=147059.214841

794 http://mediatanacs.hu/cikk/33302/Tudatos_mediafogyasztas

795 HARTAI László: A médiaműveltségéről uniós dimenzióban. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 61.

796 <http://www.mediatudor.hu/>

797 ALMÁSI Gizella: Út a médiaértéshez. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010. 160.

Az Mttv. viszont már kimondja, hogy a Médiatanács „kezdeményező szerepet vállal a médiaműveltség, a médiatudatosság magyarországi fejlesztésében, ennek keretében összehangolja más állami szereplők médiaműveltséghez kapcsolódó tevékenységét, segíti a kormányt az Európai Unió felé e tárgyban esedékes időszakos beszámoló elkészítésében” [Mttv. 132. § k) pont.]. A médiahatóság kiemelt célja az is, hogy médiaműveltséggel ruházza fel a gyermekeket és a fiatalokat, amelynek révén magabiztosan, a veszélyeket ismerve és kikerülve, tudatosan használhatják a médiumokat.⁷⁹⁸ Ennek érdekében számos feladatot lát el a médiatudatosság területén, továbbá számos kezdeményezés támogatásával igyekszik előmozdítani a kiskorúak tudatos médiahasználatát és médiaértését. Így például a tudatos televíziózás érdekében kiadványt jelentett meg „Láss, ne csak nézz! Használd okosan a médiumokat” címmel.⁷⁹⁹

A médiahatóság szakmai főtámogatóként állt a Magyar Kábelkommunikációs Szövetség (MKSZ) által kezdeményezett Tévézz okosan! program megvalósítása és a hozzá tartozó www.tevezzokosan.hu⁸⁰⁰ beindítása mellé. A weboldal célja, hogy segítséget nyújtson a felnőtteknek és a gyermekeknek abban, hogy eligazodjanak a televíziós műsorok között. A honlap segítséget nyújt a fiatalok médiafogyasztásának fejlesztéséhez, illetve a szülőket támogatni szeretné abban, hogy kiválaszthassák a gyermekek számára legértékesebb médiatartalmakat.⁸⁰¹ A médiahatóság a DUE-sajtófesztivált is támogatta, ahol az NMHH munkatársai számos szakmai és játékos programot szerveztek, amelyeken keresztül a tévés és a mozis korhatár-besorolás szabályaival, illetve az Internet Hotline szolgáltatással ismerkedhettek meg az érdeklődők. Az NMHH a biztonságos internetezés, a tudatos médiahasználat, a tévézés és a mozi témái köré szerveződve szekcióbeszélgetéseket is szervezett a különböző szakterületek számára.⁸⁰²

Külön említést érdemel a médiahatóság H95 projektje, amit a legnagyobb média- és hírközlési szolgáltatókkal összefogva indított, amelynek célja az első interaktív médiaértés-oktató központ létrehozása. A H95 ahhoz nyújt segítséget, hogy a fiatal generáció tudatosan és okosan tudja kiaknázni az infokommunikációs technológiákban rejlő lehetőségeket, megértse és megismerje a média és a hírközlés sajátos működését, illetve azokat az eszközöket, amelyekkel a különböző médiumok megpróbálják befolyásolni őket. A kezdeményezés jó példája annak, hogy az új médiakultúra kialakítását az állami és a piaci szféra egyaránt fontosnak tartja, és mindannyian elkötelezettek a felnövekvő generációk médiaértés-készségeinek fejlesztése iránt. Az intézmény ahhoz teremti meg a feltételeket, hogy a 9–16 éves korosztályhoz tartozó látogatók szakemberek segítségével egy közös alkotófolyamat során, játszva ismerkedhessenek meg a média és a hírközlés kulisszatitkaival, és saját élményeiken keresztül sajátítsák el egy új médiakultúra alapjait. Ennek révén a gyermekek nemcsak élményeket szereznek, hanem

798 Az NMHH kiemelt célja a kiskorúak tudatos médiahasználatának erősítése. 2012. február 29. http://nmhh.hu/cikk/797/Az_NMHH_kiemelt_celja_a_kiskoruk_tudatos_mediahasznalatanak_erositese

799 http://internethotline.hu/dokumentum/78/tudatosmediahasznalat_rv.pdf

800 <http://www.tevezzokosan.hu/>

801 „Tévézz okosan!": az NMHH támogatásával indult el a tudatos televíziós tartalomválasztást segítő honlap. NMHH, 2012. július 12.

http://nmhh.hu/cikk/152209/Tevezz_okosan_az_NMHH_tamogatasaval_indult_el_a_tudatos_televizios_tartalomvalasztast_segito_honlap

802 DUE-sajtófesztivál: játszva vezették be a diákokat a médiatudatosság rejtelseibe az NMHH szakemberei. NMHH, 2012. május 14.

http://nmhh.hu/cikk/108875/DUESajtofesztival_jatszva_vezettek_be_a_diakokat_a_mediatudatossag_rejtelseibe_az_NMHH_szakemberei

médiaértés-készségük is fejlődik, és a mindennapokban is használható médiaműveltségre tehetnek szert.⁸⁰³ Az intézmény Búvösvölgy néven 2014. május 15-én nyitotta meg kapuit.⁸⁰⁴

Az állam mellett a médiaszolgáltatóknak is részt kell vállalniuk a médiatudatosság előmozdításában. Az Mttv. szerint a közszolgálati médiaszolgáltatóknak törekedniük kell a tudatos médiahasználathoz szükséges ismeretek és képességek megszerzésének elősegítésére és fejlesztésére műsorszámainak segítségével, illetve a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által [Mttv. 83. § (2) bek. c) pont]. A Közszerzői Kódex pedig kimondja, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás törekszik „a tudatos médiahasználathoz szükséges ismeretek és képességek megszerzésének elősegítésére és fejlesztésére műsorszámainak segítségével, illetve a médiaszolgáltatáson kívüli egyéb tevékenységek által”.⁸⁰⁵ A többi médiaszolgáltatónak, iparági szereplőnek azonban nincs kifejezett törvényi kötelezettsége a médiaműveltség fejlesztésére.

7.1. Médiaoktatás

A gyermekek oktatásának a médiaoktatást is részévé kell tenni annak érdekében, hogy meg tudják magukat védeni a káros médiahatásoktól, rejtett médiaüzenetektől. A médiával kapcsolatos ismeretek tanulása és tanítása révén kialakulhat gyermekek média-írástudása, médiaműveltsége, ezáltal képessé válnak a tudatos médiafogyasztásra.⁸⁰⁶ A jogalkotónak ehhez le kell fektetnie a médiaoktatás kereteit, figyelemmel az oktatási rendszer szintjeire, meghatározva az elérendő célokat, figyelembe véve az eltérő korosztályok igényeit, médiafogyasztási szokásait, valamint kiemelt figyelmet kell fordítani a médiatanárok oktatására. Az oktatás során a tanároknak, a gyermekek oktatásával foglalkozó személyeknek be kell építeniük az iskolai tantervbe a médiaismeret és médiaértés oktatását, és olyan szemléletmódot kell kialakítaniuk az oktatásban, amely megfelel a modern mediakörnyezet által támasztott igényeknek. A médiaműveltség oktatása önálló tantárgyként vagy a többi tárgyba beépítve egyaránt megjelenhet.⁸⁰⁷

A hazai oktatásban bevezetésre került az intézményes médiaoktatás, ám annak minősége és elterjedtsége még nem elégséges. Korábban a gyermekek mindössze 13%-a tanult mozgóképkultúrát és médiaismeretet az iskolában, jellemzően heti egy órászámban.⁸⁰⁸ Ennek oka többek között, hogy az oktatási intézmények tájékozatlanok, hiányoznak a szükséges források és a szándék a széleskörű fejlesztéshez, illetve a média működésével kapcsolatos előítéletek.⁸⁰⁹ Kb. 4000 médiatanárra lenne szükség a meglévő 400 helyett, de ennek is csak a tizede végez kiemelkedő munkát,⁸¹⁰ ám hiányosságok láthatók a tanárok képzése, és továbbképzése

803 H95 – Összefogas az új mediakultúraért. NMHH, 2012. június 15.

http://nmhh.hu/cikk/150892/H95__Osszefogas_az_uj_mediakulturaert

804 <http://buvosvolgy.hu/>; Megnyílt a Búvösvölgy, az NMHH médiaértés-oktató központja. NMHH, 2014. május 15. http://nmhh.hu/cikk/163153/Megnyilt_Buvosvolgy_Magyarorszag_elso_mediaertesoktato_kozpontja

805 Közszerzői Kódex 12.

806 BUCKINGHAM i. m. (45. lj.) 13.

807 BAKOS i. m. (3. lj.) 244. 247.

808 A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítéléséről készült felmérés: A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. Budapest, NMHH, 2012. szeptember. 45.

809 HARTAI i. m. (795. lj.) 55.

810 BAKOS i. m. (3. lj.) 249.

területén. Emellett az elmúlt 10 évben elmaradtak a területtel kapcsolatos tankönyvfejlesztések, hiányoznak a mai médiakörnyezethez és a gyermekek médiahasználati szokásaihoz igazodó tankönyvek és multimédiás tantárgyi segédletek.⁸¹¹ Az államnak ezért jobban oda kell figyelnie és elköteleznie magát a médiatananyag folyamatos korszerűsítésére a médiaoktatók szakképzése mellett.⁸¹²

A Nemzeti Alaptanterv (NAT) részét képezi a Mozgókép-kultúra és médiaismeret tantárgy, így a médiaismeret oktatásának, a médiatudatosságra nevelésnek a korábbiakhoz képest hangsúlyosabb szerep jut. A médiaoktatás már az általános iskola alsó tagozat tantárgyai között is megjelenik a rajzórákba integrálva, míg felső tagozatban a vizuális nevelés részeként jelenik meg. Önálló tárgyként ugyanakkor nem jelenik meg. A tanterv négy fejlesztési feladatból áll (olvasás és szövegértés, elemzés; ismeretszerzés; kommunikáció; kritikai gondolkodás), és rögzíti azokat az elvárt kompetenciákat az 1–4., az 5–8. és a 9–12. évfolyam tanulói számára, amelyeket meg kell szerezniük a médiaoktatáson keresztül.⁸¹³

8. Összefoglalás

A kiskorúak védelme kérdése a magyar jogrendszerben is kiemelt fontossággal bír. A kiskorúak médiabeli védelmét szolgáló szabályokat a médiaalkotmány és a médiatörvény tartalmazza, de számos más jogszabály (pl. fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, reklámtörvény) további korlátozásokat is meghatároz. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosítása lehetővé tette az interneten elérhető, kiskorúakra veszélyes tartalmak jelzését, korhatári besorolását, amelynek érvényesülését az újonnan felállított Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal kíséri figyelemmel. A kiskorúak internetes védelmét szolgálja, hogy az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltatók a szűrőszoftverek és a szülői felügyeleti eszközök használata terjedésének elősegítése érdekében kötelesek azok ingyenes elérhetőségét biztosítani. Az internetes tartalmaknak az oktatási intézményekben és a könyvtárakban történő szűrése is elősegíti, hogy a kiskorúak által látogatott intézményekben ne férhessenek hozzá káros és jogellenes tartalmakhoz. A kiskorúak védelmét szolgálja az is, hogy a kiskorú meghatározott feltételekkel felhívhatja a szolgáltatót a személyiségi jogát sértő tartalmú információ eltávolítására.

Az új médiaszabályozás jelentősen megújította a kiskorúak védelmének rendszerét az elektronikus médiában. A médiaalkotmány általános szabályokat fogalmaz meg, amelyek valamennyi médiaszolgáltatóra és médiatartalomra, a nyomtatott és az internetes sajtóra is kiterjednek. A médiatörvény további részletszabályokat határoz meg a lineáris és a lekérhető médiaszolgáltatásokra. Az Mttv. újítása, hogy a „6 éven aluliak számára nem ajánlott” korhatár-kategóriát is bevezette, amelynek révén differenciáltabbá vált a műsorszámok klasszifikációja, továbbá egyértelművé tette a 12 éven aluliak számára nem ajánlott kategóriát. Ugyan-

811 NAGY KRISZTINA: A médiaoktatás médiapolitikai szerepe. Mérték blog, 2013. december 10. <http://mertek.hvg.hu/2013/12/10/a-mediaoktatasi-mediapolitikai-szerepe/>

812 HARTAI i. m. (795. lj.) 61.; BAKOS i. m. (3. lj.) 250.

813 NAGY KRISZTINA: Új szerepben a médiaoktatás? Mérték blog, 2012. február 24. <http://mertek.hvg.hu/2012/02/24/uj-szerepben-a-mediaoktatasi/>; BAKOS i. m. (3. lj.) 249–250.

akkor enyhített a műsorszámok minősítésének közlésére és jelzésére vonatkozó szabályain, ha a műsorszám a kategóriájánál szigorúbb módon, későbbi időpontban kerül közzétételre. A médiaszolgáltató az engedélyezett időszávon kívül is közzéteheti a műsorszámot, ha olyan hatékony műszaki megoldást alkalmaz, amely lehetővé teszi, hogy a korhatáros tartalmat csak 18 év feletti nézők vagy hallgatók érhessék el.

Említést érdemel a Médiatanács klasszifikációs ajánlása, amely a hatóság korábbi, valamint a bíróságok joggyakorlatát is beépítve segíti elő a médiaszolgáltatókat az előírások betartásában. A Médiatanács a hatékony műszaki megoldásokról is ajánlást fogadott el, amely műszaki platformonként fogalmaz meg követelményeket a médiaszolgáltatókra nézve (pl. néző korhatár-jogosultságának ellenőrzése, veszélyekre történő figyelemfelhívás, korhatár-megjelölés, interneten elérhető mediatermékek technikai korlátozásának eszközei). A Közzolgálati Kódex pedig a közzolgálati médiaszolgáltatásra vonatkozó alapvető elvei között említi a gyermekkorúak védelmét és támogatását.

A médiaszabályozás a kiskorúak igényeinek megfelelő műsorszámok közlését is előmozdítja. A közzolgálati médiaszolgáltatás céljai között szerepel a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, érdeklődését szolgáló, ismereteit gazdagító műsorszámok, illetve a gyermekevédelem céljait szolgáló műsorszámok közzététele is. Korábban a közzolgálati csatornák kevés figyelmet fordítottak a gyermek- és ifjúsági műsoroknak. Az új médiaszabályozásban, illetve a Közzolgálati Kódexben azonban már hangsúlyozottan szerepel a kiskorúak fejlődését, érdeklődését szolgáló műsorszámok készítése és számukra megfelelő időpontban történő közzététele. Pozitív fejlemény, hogy a közmédia egyik csatornájából, az M2-ből gyermek-, ifjúsági és családi csatorna lett, amely rövid időn belül nemzetközi díjat is nyert.

A kiskorúak védelmében az Mttv. is lehetővé teszi a Magyarország területére irányuló, illetve Magyarország területén terjesztett vagy közzétett, de más tagállam joghatósága alá tartozó médiaszolgáltatás és sajtótermék elleni fellépést. Ez különös jelentőséggel bír annak fényében, hogy több médiaszolgáltató helyezte át székhelyét egy másik tagállamba, illetve több olyan médiaszolgáltató áll külföldi joghatóság alatt, amelyek a magyar közönséget célozzák. Az ilyen csatornákon is gyakran előfordulnak jogsértések, amelyek szükségessé teszik az egyes tagállamok médiahatóságainak szorosabb együttműködését. Erre jó példa a Közép-európai Szabályozó Hatóságok Fóruma, amelynek segítségével a hatóságok gyorsabban és hatékonyabban léphetnek fel a jogsértő tartalmakat sugárzó médiaszolgáltatókkal szemben.

A műsorszámok korhatár-besorolásával kapcsolatban mind a médiahatóságnak, mind a bíróságoknak egy viszonylag egységes gyakorlata alakult ki. Bár az ORTT idején még gyakoribbak voltak a jogsértések, és az ORTT gyakorlatát néha az esetlegesség jellemezte, az utóbbi évek következetes hatósági jogalkalmazásának és bírói gyakorlatnak köszönhetően a törvénytisértések száma jelentősen csökkent. A bírói gyakorlat szerint:

„a kiskorúak egészséges erkölcsi, szellemi, pszichikai fejlődése olyan alkotmányos érték, amellyel szemben minden más alkotmányos szabadságjognak engednie kell. A véleménynyilvánítási, műsorszerkesztési, műsorszolgáltatási szabadság csak ezen érték maximális védelmét figyelembe véve valósulhat meg. Kétség esetén csak a túlzott védelem lehet az elfogadható mérce.”

A besorolás során az egyes műsorszámok megítélése elsősorban azzal függ össze, hogy tartalmaznak-e a kiskorúak fejlődése szempontjából ártalmas hatásokat, és azok milyen súllyal és módon kerülnek bemutatásra, ábrázolásra. A műsorszolgáltatónak a korhatár besorolásánál

a műsorszám kiskorúakra gyakorolt összhatását kell figyelembe vennie, és mindig megszorítóan, nem pedig megengedően kell eljárnia. A besorolás mindig a teljes műsorszámra vonatkozik, az egyes jelenetek, elemek más kategóriába tartozása kihat az egész műsorszám minősítésére. A műsorszám magasabb korhatári kategóriába történő besorolására abban az esetben is szükség van, ha csak fennáll a lehetősége annak, hogy a kiskorúak számára káros hatást gyakorolnak. Nem a műsorszám kiskorúakra gyakorolt tényleges hatását kell tehát vizsgálni, hanem hogy a jelenetek alkalmasak lehetnek-e a kiskorúak egészséges fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására. A műsorszám kategorizálása során nincs lehetőség a külföldi klasszifikáció automatikus átvételére, azok csak tájékoztató jellegűek.

A kategorizálás során a következő főbb tartalmi jellemzők emelhetők ki részletesebben: erőszak, szexualitás és meztelenség, félelemkeltés. A tartalmi jellemzők megítélésével kapcsolatos szempontok a Médiatanács klasszifikációs ajánlásában is megjelennek. Így például, bár az Mttv. a korhatár-kategóriák meghatározása során nem említi külön tartalmi jellemzőként a trágár, durva beszédet, a klasszifikációs ajánlás bővebben kitér a trágár nyelvhasználat kérdésére, és a bíróságoknak is egy viszonylag egységes gyakorlata alakult ki a műsorszámokban előforduló, beleértve a rádióban elhangzó – durva beszéd megítélésében. A kiskorúak védelme a zeneszámok esetén – amelynek dalszövege, annak tartalma éppúgy káros hatást gyakorolhat – is szükségessé teszi a megfelelő korhatár-besorolást. A kiskorúak védelme szempontjából érdemes külön kitérni a talkshow-k és valóságshow-k műfajára, amelyekben gyakran fordultak, illetve fordulnak elő problematikus tartalmak.

Az új szabályozásban egységes korhatár-kategória rendszer vonatkozik a televízió mellett a mozira és a filmterjesztésre is. Az egységessé vált jelölési rendszer a közönség jobb eligazodását szolgálja, ugyanakkor a két médiumra továbbra is elkülönített besorolás vonatkozik, ami lehetővé teszi a közöttük meglévő különbségek figyelembevételét.

A médiahatóság kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak médiaműveltségének fejlesztésére is, és számos kezdeményezés támogatásával igyekszik előmozdítani a kiskorúak tudatos médiahasználatát és médiaértését. Külön említést érdemel a médiahatóság H95 projektje, amit a legnagyobb média- és hírközlési szolgáltatókkal összefogva indított, és amely egy interaktív médiaértés-oktató központ létrehozását célozta (Büvösvölgy). A gyermekek oktatásának a médiaoktatást is részévé kell tenni annak elősegítése érdekében, hogy meg tudják magukat védeni a káros médiahatásoktól.

Irodalomjegyzék

Hazai szakirodalom

ALMÁSI Gizella: Út a médiaértéshez. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

A Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete (MEME) tagjainak interneten elérhető, lekérhető médiaszolgáltatásainak elemzése a kiskorúak védelmének szempontjából. Budapest, Meracus Consulting, 2012.

BAKOS Eszter: *A kiskorúak védelme az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv tükrében*. XI. RODOSZ 2010 Konferenciakötet, Kolozsvár, 2010.

BAKOS Eszter: A fiatalkorúak bűnözése és a média összefüggései. *Jogelméleti Szemle*, 2010/2.

BAKOS Eszter: A kiskorú fogyasztók védelme az audiovizuális kereskedelmi közleményekkel szemben. VMTDK, 2010.

BAKOS Eszter – KRAUSZ Miklós: A kiskorúak jogi védelme a rádiós műsorszolgáltatásokban. Az Ice-T ügy margójára. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/43.

BAKOS Eszter – KRAUSZ Miklós: A kiskorúak védelme és az önszabályozás hatékonysága. Az RTL Klub Való Világ 4 című műsor szerkesztési alapelveire vonatkozó kódexe tükrében. *Infokommunikáció és Jog*, 2011/45.

BAKOS Eszter: *A kiskorúak védelme a lineáris és a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatással szemben az Európai Unió és hazánk szabályozása tükrében*. PhD értekezés. Szeged, SZTE-ÁJTK Doktori Iskola, 2013.

BAYER Judit: Az internet tartalomszabályozása Magyarországon. (Önszabályozás versus állami szabályozás). In ENYEDI NAGY Mihály – POLYÁK Gábor – SARKADY Ildikó (szerk.): *Magyarország médiakönyve 2002*. Budapest, Tények és tanok. Enamiké, 2002.

BAYER Judit: Amerikai internetes gyermekvédelem és a Legfelsőbb Bíróság: a CIPA ügy, újra. *Fundamentum*, 2003/3. 163–174.

BAYER Judit: A háló szabadsága. *Az internet tartalmának szabályozási problémái a véleménynyilvánítás szabadsága tükrében*. Phd-értekezés. Budapest, ELTE-ÁJK, 2004.

BAYER Judit: *Internetkorlátozás a kereskedelmi szféra eszközeivel: szűrők és felbukkanó ablakok*. Budapest, Médiakutató, 2005. nyár.

BAYER Judit: A gyermekek védelmének egyes kérdései az internethasználat során. In GABOS

Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. IV. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2008.

BOKOR Tamás: *Nem mese ez, gyermek! Stachó László és Molnár Bálint (szerk.) „A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták” című könyvéről*. Budapest, Média kutató, 2010. ősz.

David BUCKINGHAM (ford. KÁROLYI Júlia): *Médiaoktatás*. Budapest, Új Mandátum, 2005.

Mark D. COLE (ford. NAGY Szabolcs – REMÉNYI Édua Vénusz): Az Atlanti-óceán (és a Pacifica-ügy) mint vízvázlasztó. A médiabeli „illetlenség” szabályozása az Egyesült Államokban, európai összehasonlító nézőpontból. *In Medias Res*, 2013/2.

CsÁSZI Lajos: A tévéerőszak kulturális politikája és szociológiája. *Iskolakultúra*, 2002/1.

CsÁSZI Lajos: *Tévéerőszak és morális pánik*. Budapest, Új Mandátum, 2003.

CsÁSZI Lajos: *A televíziós talk show története és műfaji sajátosságai*. Budapest, Média kutató, 2008. tavasz.

CSINK Lóránt – MAYER Annamária: *Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban*. Budapest, NMHH, Média tudományi Intézet, 2012.

DETREKŐI Zsuzsa: Szabályozható-e az internet? *Infokommunikáció és Jog*, 2010/39.

DOMOKOS N. Márton: „Tell me the truth, are we still in the game?” avagy a számítógépes- és videojátékok tartalmával kapcsolatos jogi szabályozás legfontosabb gyakorlati kérdései. *Jogi Fórum*, 2010.

Mike FEINTUCK - Mike VARNEY (ford. ALMÁSI Gábor): *Médiaszabályozás, közérdek, törvény*. Gondolat, Budapest, AKTI, 2010.

GÁLIK Mihály – POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2005.

GÁLL Edit: Véleménynyilvánítási szabadság az Amerikai Egyesült Államok jogrendszerében. *Jog tudományi Köz löny*, 2007/9.

GELLÉN Klára: A gyermekek és fiatalkorúak védelme a magyar médiajogban. *Jogelméleti Szemle*, 2004/1.

GYÖRFI Tamás: Szólásszabadság az Interneten: jegyzetek a Reno v. Aclu-ügy margójára. *Jog tudományi Köz löny*, 1998/7–8. 239–249.

HAJAS Barnabás: Az ombudsman médiajogi gyakorlatáról. *In Medias Res*, 2012/2.

HALMAI Gábor: *A vélemény szabadság határai*. Budapest, Atlantisz, 1994.

HARTAI László: A médiaműveltségről uniós dimenzióban. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

HAZAY István: *A hozzáférés korlátozására alkalmas megoldások a televíziós műsorszolgáltatásokban a kiskorúak egészséges fejlődésének védelmében*. Budapest, AKTI, 2010.

HERCZOG Mária: *Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához*. Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, 2009.

JÓRI András: *Az illetlenség fogalma az amerikai jogban és a CDA*. 1996.

JÓRI András: Ítélet a Reno kontra ACLU-ügyben. *Fundamentum*, 1999/1. 129–143.

KERTÉSZ Krisztina: *Jogharmonizáció az audiovizuális szektorban*. Budapest, Médiakutató, 2003. tél.

KISS Judit: A televízió hatása a kisiskolás gyerekekre. *Új Pedagógia Szemle*, 2004/09. 35–59.

KOCSIS Anita Dominika: *A média tevékenysége, működése, jogi szabályozásának és az egyes médiumok etikai normáinak elemzése a gyermeki jogok tükrében*. Hiányos, vagy hiányzó jogintézmények, eljárások a média működésének szabályozási gyakorlatában a gyermeki jogok védelme, érvényesítése érdekében. Gyermekjogi Műhely civil együttműködési projekt belső pályázata, Budapest, 2010.

KOLTAY András: „A cenzúra éj...” – Gondolatmorzsa a sajtó előzetes korlátozásáról. *Infokommunikáció és jog*, 2007/19.

KOLTAY András – LAPSÁNSZKY András: *A médiaszabályozás kommentárja*. Budapest, Complex, 2011.

KOLTAY András – NYAKAS Levente: *Magyar és európai médiajog*. Budapest, Complex, 2012.

KÓCZIÁN Sándor: Az illetlenség szabályozása az elektronikus médiában az Egyesült Államokban (1. rész). *Infokommunikáció és jog*, 2013/54. 3–11.

KÓCZIÁN Sándor: Az illetlenség szabályozása az elektronikus médiában az Egyesült Államokban (2. rész). *Infokommunikáció és jog*, 2013/55. 66–74.

KÓCZIÁN Sándor: *A trágár nyelvhasználat korlátozása a magyar médiaszabályozásban*. Budapest, Médiakutató, 2013. ősz.

LÁSZLÓ Miklós: Példa-kép: A tizenéves korosztály értékválasztásai és a média. *Jel-Kép*, 1999/3.

LENGYEL Márk: A kiskorúak védelme a médiaszabályozásban. In: „Párbeszéd a médiáról” konferencia-sorozat. *A kiskorúak védelme a médiaszolgáltatásokban*. Budapest, AKTI, 2007.

Lawrence LESSIG: Hogyan szabályozzuk a szólást az interneten? *Fundamentum*, 1999/1.

LUSTYIK Katalin: *A netpornográfia és az amerikai gyermek*. Budapest, Médiakutató, 2000 ősz.

MAYER Erika: Virtuális tangó a tartalomszabályozás körül, avagy két lépés előre, egy lépés hátra az internet normatív szabályozásában. In DOMBI Gábor – LAFFERTON Emese (szerk.): *Az információs társadalom felé*. Budapest, Replika Kör, 2001. 75–110.

MLINARICS József – HORVÁTH Noémi: A XXI. század írástudása. Médiaműveltség – Media Literacy. *Felnőttképzés*, 2010/2. 1–4.

NAGY Dóra: Magyarországra sugárzó, külföldi joghatóságú médiaszolgáltatók Hová és miért mentek el Magyarországról a televíziók? *In Medias Res*, 2012/1.

NAGY Dóra: A kiskorúak védelme. In KOLTAY András (szerk.): *A médiaszabályozás két éve (2011–2012)*. Budapest, NMHH, Médiatudományi Intézet, 2013.

NAGY Krisztina – TÍMÁR János: Fórum. Digitális átállás és alapjogok. *Fundamentum*, 2007/2.

NAGY Krisztina: A médiatartalomra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában. Gyermekvédelem. *Mérték Médiaelemző*, 2012.

NYAKAS Levente: A hatékony védelem kérdése a digitális környezetben – kitekintés a kiskorúak védelmével kapcsolatos európai szabályozói tapasztalatokon keresztül. In: „Párbeszéd a médiáról” konferencia-sorozat. *A kiskorúak védelme a médiaszolgáltatásokban*. Budapest, AKTI, 2007. 52–58.

NYAKAS Levente: A kiskorúak védelme az analóg és a digitális világ határán. In STACHÓ László – MOLNÁR Bálint (szerk.): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Budapest, Századvég, 2009. 297–325.

NYAKAS Levente: A kiskorúak védelmének összehasonlító elemzése az egyes európai államokban. In KOLTAY András – NYAKAS Levente (szerk.): *Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” azonosítása felé*. Budapest, NMHH, Médiatudományi Intézet, 2014. 125–149.

PÁZMÁNDI Kinga: Reklám és médiák. A gyermek- és ifjúkorú fogyasztók jogvédelme a médiában. In SÁRKÖZY Tamás – PÁZMÁNDY Kinga (szerk.): *Az információs társadalom és a jog átalakulása*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2002. 425–451.

POLYÁK Gábor: Biztonság az interneten. A jogellenes és ártalmas tartalmak visszaszorításának eszközei az Európai Unióban. Budapest, Médiakutató, 2001. ősz.

POLYÁK Gábor – TÓTH András: *A kereskedelmi műsorszolgáltatás versenyjogi alapú szabályozása*. Tanulmány. Budapest, MTA Jogtudományi Intézet, Infokommunikációs Jogi Centrum, 2007.

POLYÁK Gábor – SZŐKE Gergely: *Médiaszabályozás Németországban*. Budapest, AKTI, 2007.

RÓZSÁS Eszter: *A gyermeki jogok rendszere*. Jura, 2005/2.

RÓZSÁS Eszter: *Gyermekjogok*. Budapest, Dialóg Campus, 2011.

SÁRI János – SOMODY Bernadette: *Alapjogok. Alkotmánytan II.* Budapest, Osiris, 2008.

SIMON Éva: *A lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások szabályozása*. Budapest, AKTI, 2008.

Rachael Craufurd SMITH (ford. BARTÓKI-GÖNCZY Balázs): Az audiovizuális médiaszolgáltatásokra vonatkozó szabályozói hatáskör meghatározása az Európai Unióban. In *Medias Res*, 2012/1.

STACHÓ László – MOLNÁR Bálint: *Médiaerőszak: tények és mítoszok*. Budapest, Médiakutató, 2003. tél.

SZABÓ Dávid – SZILÁDY Szilvia: A közszolgálat mostohagyermekai. In GABOS Erika (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. V. Nemzetközi Konferencia kiadvány. Budapest, Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2010.

SZILÁDY Szilvia – BARANYAI Eszter: *A kiskorúak védelme és a televízió. A kiskorúak számára ártalmas televíziós tartalmak megítélése a budapesti általános iskolások szüleinek körében*. Budapest, Médiakutató, 2002. ősz.

SZILÁDY Szilvia: Kinek a szex – kinek az erőszak, avagy a választás szabadsága és a szabályozás lehetőségei. 2004.

TÓTH Péter István: *A médiaerőszak-félelmek eredete*. Budapest, Médiakutató, 2008. tél.

TÓTH Tamás: *Médiaerőszak*. Budapest, Kossuth, 2005.

UDVARY Sándor: *Alkotmányos médiajog?: Az elektronikus média jogának elemzése az amerikai és a magyar alkotmánybíráskodási gyakorlat tükrében*. Phd-értekezés. Budapest, KRE-ÁJK, 2008.

Külföldi cikkek, tanulmányok

ANDERSON, Craig A. – BERKOWITZ, Leonard – DONNERSTEIN, Edward – HUESMANN, L. Rowell – JOHNSON, James D., – LINZ, Daniel – MALAMUTH, Neil M. – WARTELLA, Ellen: The Influence of Media Violence On Youth. *Psychological Science in the Public Interest*, Vol. 4., 2003. 81–110.

BALKIN, JACK M. : Media Filters, The V-Chip and the Foundations of Broadcast Regulation. *Duke Law Journal*, Vol. 45., 1996. 1131–1175.

BANDURA, Albert: Social cognitive theory of mass communication. *Mediapsychology*, 3., 2001. 265–299.

BARTLE, Ian – VASS, Peter: Self-Regulation and the Regulatory State. A Survey of Policy and Practice. *The University of Bath, Research Report* 17, 2005.

BERNSTEIN, Julie M. : FCC Regulation of Broadcast Indecency. 1991.

BLOOM, Matthew: Pervasive New Media: Indecency Regulation and the End of the Distinction Between Broadcast Technology and Subscription-Based Media. *Yale Journal of Law & Technology*, Vol. 9., 2007. 109–127.

BOCHMANN, Corinna: Der Splatterfilm in der Spruchpraxis der Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien. *BPjM-Aktuell*, 2008/3.

BOTEIN, Michael – ADAMSKI, Dariusz: The FCC's New Indecency Enforcement Policy and Its European Counterparts: A Cautionary Tale. *Media Law & Policy*, Vol. 15., 2005. 7–56.

BRONEMANN, Roland: Der Soldat James Ryan und der Jugendschutz. *Kommunikation & Recht*, September 2002. 474–477.

BUCKINGHAM, David: The Media Literacy of Children and Young People: A review of the research literature on behalf of Ofcom. Centre for the Study of Children Youth and Media Institute of Education, University of London, London, 2005.

BYRON, Tanya: Safer Children in a Digital World. The Report of the Byron Review – Children and New Technology. UK, 2008.

CALVERT, Clay: Violence, Video Games, and A Voice of Reason: Judge Posner to the Defense of Kids' Culture and the First Amendment. *The San Diego Law Review*, Vol. 39., 2002. 1–30.

CALVERT, Clay: Bono, the Culture Wars, and a Profane Decision: The FCC's Reversal of Course on Indecency Determinations and Its New Path on Profanity. *Seattle University Law Review*, Vol. 26., 2004. 61–95.

CALVERT, Clay: Imus, Indecency, Violence & Vulgarity: Why the FCC Must Not Expand Its Authority Over Content. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, Vol. 30., 2007. 1–32.

CAMPBELL, Angela J.: Self-Regulation and the Media. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 51., 1999. 711–772.

CAMPBELL, Angela J.: Pacifica Reconsidered: Implications for the Current Controversy over Broadcast Indecency. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 63., 2010. 195–242.

COATES, Noelle: The Fear Factor: How FCC Fines Are Chilling Free Speech. *William & Mary Bill of Rights Journal*, Vol. 14., 2005. 775–805.

COLLINS, Jessica C.: The Bogeyman of “Harm to Children”: Evaluating the Government Interest Behind Broadcast Indecency Regulation. *New York University Law Review*, Vol. 85., 2010. 1225–1262.

CORN-REVERE, Robert: FCC v. Fox Television Stations, Inc.: Awaiting the Next Act. *Cato Supreme Court Review*, 2009. 295–317.

CUMBERBATCH, Guy: Media Violence: Research Evidence and Policy Implications. Report prepared for The Council of Europe Directorate of Human Rights. The Council of Europe, Strasbourg, 1995.

EHRlichmann, Jessica: Die Verfassungsmäßigkeit der Kommission für Jugendmedienschutz (KJM) und ihrer Tätigkeit. LIT Verlag, Berlin, 2007.

ELWOOD, John, P. – MARWELL, Jeremy C. – WHITE, Eric A. : FCC, Fox, and That Other F-Word. *Cato Supreme Court Review*, 2012. 281–305.

ETZIONI, Amitai: On Protecting Children from Speech. *Chicago-Kent Law Review*, Vol. 79., 2004. 3–53.

FALLOW, Katherine A.: The Big Chill? Congress and the FCC Crack Down on Indecency. *Communications Lawyer*, Vol. 22., 2004. 1–9.

GARFIELD, Alan E.: Protecting Children from Speech. *Florida Law Review*, Vol. 57., 2005. 565–651.

GARRY, Patrick M. – SPURLIN, Candice J.: The Effectiveness of Media Rating Systems in Preventing Children’s Exposure to Violent and Sexually Explicit Media Content: An Empirical Study. *Oklahoma City University Law Review*, Vol. 32., 2007. 215–236.

GRINSTED, Brandon T.: United States v. Playboy Entertainment Group, Inc.: A Twenty-Four-Hour Safe Harbor for Sexually Explicit Programming. *Mercer Law Review*, Vol. 52., 2001. 1171–1190.

Has the FCC Grown Too Big For Its Britches? *Fordham Law Review*, Vol. 74., 2005. 871–907.

HEINS, Marjorie: Blaming the Media. Would regulation of expression prevent another Columbine? *Media Studies Journal*, Vol. 14., 2000. 14–24.

HOOD, Neil G.: The First Amendment and New Media: Video Games as Protected Speech and the Implications for the Right of Publicity. *Boston College Law Review*, Vol. 52., 2011. 617–650.

HUNT, Kurt: The FCC Complaint Process and „Increasing Public Unease”: Toward an a Political Broadcast Indecency Regime. *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*, Vol. 14., 2007. 223–243.

JANICKE, Sophie H.: Violence in broadcast regulation: A comparative analysis of broadcast regulation in Germany and the United States. 2011. Paper presented at the annual meeting of the Asian Media Information and Communication Center Conference, Hyderabad, India, June 2011.

JENNINGS, Margaret E.: Blood, Brains, and Bludgeoning, But NOT Breasts: An Analysis and Critique of *Brown v. Entertainment Merchants Association*. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 32., 2012. 87–121.

JORDAN, Amy – WOODARD, Emory: Parents’ Use of the V-chip to Supervise Children’s Television Use. *Annenberg Public Policy Center*, 2003.

KATSIREA, Irini: Public Broadcasting and European Law: A Comparative Examination of Public Service Obligations in Six Member States. *Kluwer Law International*, 2008.

KORNEGAY, James Nicholas: Protecting our Children and the Constitution: An Analysis of the „Virtual” Child Pornography Provisions of the Protect Act of 2003. *William and Mary Law Review*, Vol. 47., 2006. 2130–2167.

KRATTENMAKER, Thomas G. – ESTEROV, Marjorie L. : Censoring Indecent Cable Programs: The New Morality Meets the New Media. *Fordham Law Review*, Vol. 51., 1983. 606–636.

LAWRENCE, Blake: To Infinity and Beyond: FCC Enforcement Limiting Broadcast Indecency from George Carlin to Cher and into the Digital Age. *UCLA Entertainment Law Review*, Vol. 18., 2011. 148–179.

LEVINE, Ken: Constitutional Law: Utah’s Cable Decency Act: an Indecent Act. *Loyola Entertainment Law Journal*, Vol. 7., 1987. 401–415.

LIESCHING, Marc – SAFFERLING, Christoph J.M. : Protection of Juveniles in Germany. A Report on the New Legislation. *German Law Journal*, Vol. 4., 2003/6. 541–557.

LIEVENS, Eva – DUMORTIER, Jos – RYAN, Patrick S. : The Co-Protection of Minors in New Media: A European Approach to Co-Regulation. *U.C. Davis Journal of Juvenile Law & Policy*, Vol. 10. 2006. 97–151.

LIVINGSTON QUALE, Courtney: Hear an [Expletive], There an [Expletive], But [t]... the Federal Communications Commission Will Not Let You Say an [Expletive]. *Willamette Law Review*, Vol. 45., 2008. 207–259.

MARCUS, Ann-Ellen: Broadcasting Seven Dirty Words: FCC v. Pacifica Foundation. *Boston College Law Review*, Vol. 20., 1979. 975–1002.

MATHEW, Garrett – MOTT, James: Game Over for Regulating Violent Video Games? The Effect of Brown v. Entertainment Merchants Ass'n on First Amendment Jurisprudence. *Loyola of Los Angeles Law Review*, Vol. 45., 2012. 633–655.

MCGONAGLE, Tarlach – VAN LOON, Ad: Jurisdiction over Broadcasters in Europe. Report on a Round-table Discussion. IRIS Special, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2002.

MCGONAGLE, Tarlach: Media Literacy: No longer the Shrinking Violet of European Audiovisual Media Regulation? *IRIS Plus*, 2011/3.

MUSCARI, Mary: Media Violence: Advice for Parents. *Pediatric Nursing*. Vol. 28., 2002. 585–591.

O'CONNELL, Rachel – BRYCE, Jo: Young people, well-being and risk on-line. Media Division, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, 2006.

PALZER, Carmen: Horizontal Rating of Audiovisual Content in Europe. An Alternative to Multi-level Classification? *IRIS Plus*, 2003/10. 1–8.

PALZER, Carmen – SCHEUER, Alexander: Self-Regulation, Co-Regulation, Public Regulation. *IRIS Plus*, 2002.

PHILLIPS, Gregory B.: Indecent Content on Satellite Radio: Should the FCC Step In? *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 26., 2006. 237–286.

POST, David G.: Sex, Lies, and Videogames: Brown v. Entertainment Merchants Association. *Cato Supreme Court Review*, 2011. 27–56.

Protecting Children and Adolescents on Television, on the Radio, and on On-Demand Audiovisual Media Services. Les brochures du CSA, Novembre 2010.

RAMSAY, Gillian: The Watershed: Providing a Safe Viewing Zone. British Broadcasting Corporation, Broadcasting Standards Commission, Independent Television Commission. 2003 October.

RAYCHEVA, Lilia: Television: The Stepmother? In: KLIMKIEWICZ, BEATA (ed.): *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. Budapest, Central European University Press, 2010.

ROODER, Brian J.: Broadcast Indecency Regulation in the Era of the „Wardrobe Malfunction”: Ross, Catherine J.: Anything Goes: Examining the State’s Interest in Protecting Children from Controversial Speech. *Vanderbilt Law Review*, Vol. 53., 2000.

SACKS, Deana Pollard – BUSHMAN, Brad J. – ANDERSON, Craig A. : Do Violent Video Games Harm Children? Companing the Scientific Amicus Curiae „Experts” in Brown v. Entertainment Merchants Association. *Northwestern University Law Review*, Vol. 106., 2011. 1–12.

SAUNDERS, Kevin W. : Media Self-Regulation of Depictions of Violence: A Last Opportunity. *Oklahoma Law Review*, Vol. 47., 445–479.

SCHEUER, Alexander – BACHMEIER, Cristina: Protection of Minors and Audiovisual Content On-Demand. *IRIS plus*, 2012–6.

SCHAUER, Frederick: Codifying the First Amendment: New York v. Ferber. *Supreme Court Review*, 1982. 285–317.

SCHÄFER, Lawrence – DANNEMANN, Gerhard: Media and the protection of young persons. Published by Inter Nationes, 2000.

SEGALL, Eric J. : In the Name of the Children: Government Regulation of Indecency on the Radio, Television and the Internet – Let’s Stop the Madness. *University of Louisville Law Review*, Vol., 47., 2009. 712.

SHEFTEL-GOMES, Nasoan: Your Revolution: The Federal Communications Commission, Obscenity and the Chilling of Artistic Expression on Radio Airwaves. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 24., 2006. 191–227.

SIMON Éva: New Media Legislation: Methods of Implementing Rules Relating to On-Demand Services. In Beata KLIMKIEWICZ (ed.): *Media freedom and pluralism: media policy challenges in the enlarged Europe*. Budapest, Central European University Press, 2010.

SMITH, Jennifer: Education Works! How Broadcast Fleeting Expletives Stimulate Comprehensive Sex Education for Our Youth. *Houston Law Review*, Vol. 49., 2012. 161–199.

SMITH, Craig R.: Obscenity and Indecency. Craig Smith Home Page.

SPARR, Faith M.: The FCC’s Report on Regulating Broadcast Violence: Is the Medium the Message? *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review*, Vol. 28., 2007. 1–25.

The Protection of Minors in a Connected Environment. Comparative Background Document. EPRA, 21 June 2013.

THIERER, Adam: Why Regulate Broadcasting? Toward a Consistent First Amendment Standard for the Information Age. *CommLaw Conspectus*, Vol. 15., 2007. 431–482.

THIERER, Adam D.: Parental Controls & Online Child Protection: A Survey of Tools & Methods. The Progress & Freedom Foundation, George Mason University, Mercatus Center, 2009.

VOLOKH, Eugene: Freedom of Speech, Shielding Children, and Transcending Balancing. *Supreme Court Review*, Vol. 31., 1997.

WILEY, Richard E. – SECREST, Lawrence W.: Recent Developments in Program Content Regulation. *Federal Communications Law Journal*, Vol. 57., 2005. 235–243.

WINER, Laurence H.: The Signal Cable Sends, Part II – Interference from the Indecency Cases. *Fordham Law Review*, Vol. 55., 1987. 459–527

WOLFF, Jonathan L.: The V-Chip: Giving Parents the Ability to Regulate Television Violence. *Santa Clara Law Review*, Vol. 37., 1997. 785–819.

ZICKHUR, Kathryn – MADDEN, Mary: Digital differences. Pew Internet & American Life Project. 2012.

Internetes cikkek

BAJOMI-LÁZÁR Péter – SIMON Éva: A szabadság legyen a fő szabály. *Élet és Irodalom*, 2010/37. 2010. szeptember 17.

BLOCMAN, Amélie: CSA Bans Airtime before 10.30 pm for Radio Programmes that Could Shock Young People. *IRIS Merlin*, 2004-4:9/19.
<http://merlin.obs.coe.int/iris/2004/4/article19.en.html>

BLOCMAN, Amélie: New CSA Recommendation on Violent or Pornographic Programmes. *IRIS-Merlin*, 2005-2:12/22.
<http://merlin.obs.coe.int/iris/2005/2/article22.fr.html>

BLOCMAN, Amélie: CSA Looks to the Protection of Minors. *IRIS Merlin*, 2006-9:9/12.
<http://merlin.obs.coe.int/iris/2006/9/article12.en.html>

BLOCMAN, Amélie: CSA Sets Rules for the Participation of Minors in Television Broadcasts. *IRIS Merlin*, 2007-6:11/17.
<http://merlin.obs.coe.int/iris/2007/6/article17.en.html>

BLOCMAN, Amélie: Charter on the Participation of Minors in Television Broadcasts. *IRIS Merlin*, 2009-3:10/17.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2009/3/article17.en.html>

BLOCMAN, Amélie: Ban on Broadcasting Programme Showing a Minor in Difficult Circumstances without Obtaining Parents' Authorisation. *IRIS Merlin*, 2011-6:1/16.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2011/6/article16.en.html>

BLOCMAN, Amélie: CSA Amends Conditions for Making Available Programmes Likely to Shock Minors. *IRIS Merlin*, 2012-2:1/21.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2012/2/article21.en.html>

BLOCMAN, Amélie: Conseil d'Etat Cancels Rating Certificate for Film by Lars von Trier. *IRIS Merlin*, 2012-9:1/23.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2012/9/article23.en.html>

BLOCMAN, Amélie: Ban on Horror Film for Under-16-Year-Olds Contested. *IRIS Merlin*, 2013-9:1/14.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2013/9/article14.en.html>

BODOKY Tamás: Internetes tartalomkontroll: Állam és szabályozás. *Magyar Narancs*, 2004. január 8.

http://magyarnarancs.hu/tudomany/internetes_tartalomkontroll_allam_es_szabalyozas-57895

CARTER, Bill: After Furor, Janet Jackson Is to Be Cut from Grammy Awards. *New York Times*, February 5., 2004.

<http://www.nytimes.com/2004/02/05/business/after-furor-janet-jackson-is-to-be-cut-from-grammy-awards.html>

COURTINAT, Aurélie: Strict CSA Deliberation against Programmes for Young Children. *IRIS Merlin*, 2008-9:10/14.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2008/9/article14.en.html>

DOBAY Ádám: Számítógépes játékok európai korhatárbesorolása. *Gémeskút*, 2008. január 4.

http://gameskut.net/2008/szamitogepes_jatekok_europai_korhatarbes/

GOLDBERG, David: Manhunt 2 Videogame Classification Saga Ends. *IRIS-Merlin*, 2008/4.

<http://merlin.obs.coe.int/iris/2008/4/article23.en.html>

KAPPANYOS András: Pornográfia és prűdéria nálunk és más nemzeteknél. *Alföld*, 2011/6.

<http://www.alfoldfolyoirat.hu/node/298>

KROKOVAY Zsolt: Tilos - miről beszél a médiahatóság? *Hírszerző*, 2011. január 3.

http://hirszerzo.hu/velemeney/2011/1/3/20110103_tilos_nmhh_icet

NAGY Krisztina – TIMÁR János: Az internet jogi környezete. *Élet és Irodalom*, 2008/8., 2008. február 22.

http://www.es.hu/nagy_krisztina_timar_janos;az_internet_jogi_kornyezete;2008-02-25.html

NAGY Krisztina: Összeesküvők (?) – a szankció célja. Mérték blog, 2012. február 03.
<http://mertek.hvg.hu/2012/02/03/osszeeskuvok-a-szankcio-celja/>

NAGY Krisztina: Új szerepben a médiaoktatás? Mérték blog, 2012. február 24.
<http://mertek.hvg.hu/2012/02/24/uj-szerepben-a-mediaoktatas/>

NAGY Krisztina: A médiaoktatás médiapolitikai szerepe. Mérték blog, 2013. december 10.
<http://mertek.hvg.hu/2013/12/10/a-mediaoktatas-mediapolitikai-szerepe/>

NATHANSON, Amy I. – CANTOR, Joanne: Protecting Children from Harmful Television: TV Ratings and the V-chip. Parenthood in America, 1998.
<http://parenthood.library.wisc.edu/Nathanson/Nathanson.html>

NYAKAS Levente: A felnőttek háromnegyede támogatja a televíziós „vívóasztal” időzítését az Egyesült Királyságban. Médiatudományi Intézet, 2012. szeptember 26.
http://mtmi.hu/cikk/136/A_felnottek_haromnegyede_tamogatja_a_televizios_vizvalasztidoziteset_az_Egyesult_Kiralysagban

SHERROW, Rita: Rating system helps parents find age-appropriate shows. Tulsa World, 2010. augusztus 16.
http://www.tulsaworld.com/scene/tv/rating-system-helps-parents-find-age-appropriate-shows/article_770259f0-0f54-50da-a987-1a8354131c8f.html

VERHULST, Stefaan: United Kingdom. Eurotica Rendez Vous Proscribed. *IRIS-Merlin*, 1998/9.
<http://merlin.obs.coe.int/iris/1998/9/article31.en.html>

Jugendschutz ausgehebelt Pro 7 sendet „Soldat James Ryan“ zu früh – Medienanstalt reagiert. *Der Tagesspiegel*, 2003. január 7.
<http://www.tagesspiegel.de/medien/jugendschutz-ausgehebelt-pro-7-sendet-soldat-james-ryan-zu-fruehmedienanstalt-reagiert/378490.html>

Cool Sex – az ORTT kijárta, hogy csak éjjel mehessen. eMasa, 2008. május 7.
<http://emasa.hu/cikk.php?id=3827>

Külföldről sem sugározhatnak jogsértő tartalmakat. Médiatanács, 2011. szeptember 19.
http://mediatanacs.hu/cikk/1285/Kulfoldrol_sem_sugarozzhatnak_jogserto_tartalmakat

Médiadiplomácia a kiskorúak védelmében. Médiatanács-blog, 2011. november 11.
http://mediatanacs.blog.hu/2011/11/11/mediadiplomacia_a_kiskoruak_vedelmeben

Nincs összeesküvés az „Összeesküvők” szankcionálása mögött. MédiaTörvény.hu, 2012. február 8.
http://mediatorveny.hu/cikk/177/Nincs_osszeeskuves_az_Osszeeskuvok_szankcionalasa_mogott
Az NMHH kiemelt célja a kiskorúak tudatos médiahasználatának erősítése. 2012. február 29.
http://nmhh.hu/cikk/797/Az_NMHH_kiemelt_celja_a_kiskoruak_tudatos_mediahasznalatanak_erositese

DUE-sajtófesztivál: játszva vezették be a diákokat a médiatudatosság rejtelseibe az NMHH szakemberei. NMHH, 2012. május 14.

http://nmhh.hu/cikk/108875/DUEsajtofesztival_jatszva_vezettek_be_a_diakokat_a_mediatudatosság_rejtelseibe_az_NMHH_szakemberei

H95 – Összefogás az új médiakultúráért. NMHH, 2012. június 15.

http://nmhh.hu/cikk/150892/H95__Osszefogas_az_uj_mediakulturaert

„Tévézz okosan!": az NMHH támogatásával indult el a tudatos televíziós tartalomválasztást segítő honlap. NMHH, 2012. július 12.

http://nmhh.hu/cikk/152209/Tevezz_okosan_az_NMHH_tamogatasaval_indult_el_a_tudatos_televizios_tartalomvalasztast_segito_honlap

Elindul a gyerekcsatorna. Index, 2012. november 20.

http://index.hu/kultur/2012/11/20/elindul_a_gyerekcsatorna/

Magyar RTL-csatornát bírságot a román médiatanács. hvg.hu, 2013. június 21.

http://hvg.hu/vilag/20130621_Magyar_RTLcsatornat_birsagolt_a_roman_me

A magyar gyerekcsatorna a legjobb. Magyar Hírlap Online, 2013. november 16.

<http://www.magyarhirnap.hu/a-magyar-gyerekcsatorna-a-legjobb>

Cannibal Holocaust mint beavatási rítus. Index.hu, 2014. január 2.

http://index.hu/kultur/cinematrix/2014/01/02/cannibal_holocaust_mint_beavatasi_ritus/

Megtartotta első ülését a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal. NMHH, 2014. március 12.

http://nmhh.hu/cikk/162624/Megtartotta_elso_uleset_a_Gyermekvedelmi_Internetkerekasztal

Milyen a jó szűrőszoftver? NMHH, 2014. április 29.

http://nmhh.hu/cikk/162987/Milyen_a_jo_szuroszoftver

Az ORTT és a Médiatanács dokumentumai

BALOGH Eszter: Elemzés a talk show-k által közvetített értékekről és üzenetekről. ORTT, 2009.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1859/mediacio_elemzes_20091222.pdf

SIPOS Anett: A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének értékelése a 2011. év során a kiskorúak védelméhez kapcsolódóan megtett intézkedésekről; a témához kapcsolódó 2012. évi intézkedési lehetőségek. 2012.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/516/MTE_gyermekvedelem_2011.pdf

SZILÁDY Szilva: Audiovizuális gyermek- és ifjúságvédelem az EU tagországaiban: ahány ház, annyi szokás. ORTT, 2001.

<http://mediatanacs.hu/dokumentum/1873/gyermekved.pdf>

A magyarországi országos tévécsatornák műsorkínálata 2009 márciusában.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/34019/1265713965orszagos_musorkinalat_2009_03_20100207.pdf

Az RTL Klub által sugárzott Mónika Show és a TV2 programján szereplő Joshi Bharat című műsorszámok vizsgálata. ORTT, 2009.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/34018/1261136301talk-show_celvizsgalat_20091218.pdf

A ValóVilág 4. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2011.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1788/1317295247vv4_osszefoglalo.pdf

Az RTL Klub által sugárzott ValóVilág 5. című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok értékelése. NMHH, 2012.

http://mediatorveny.hu/dokumentum/423/vv5_vegleges_osszefoglalo1.pdf

Az ÖsszeEsküvők című műsor és a kapcsolódó műsorformátumok rendszeres figyeléséből származó hatósági tapasztalatok. NMHH, 2012.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/1792/osszeeskuvok_osszefoglalo.pdf

Összefoglaló a jogellenes online tartalmak ellen fellépő szervezetekről. NMHH, 2012.

http://internethotline.hu/common/file-servlet/document/89/default/doc_url/internetes_forrodrotok_a_vilagban_kitekintes.pdf

A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítéléséről készült felmérés: A korhatár-jelölések és a kiskorúakra ártalmas tartalmak szabályozásának lakossági megítélése. NMHH, Budapest, 2012. szeptember.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/153456/tarki_felmeres_korhatar_jelolesek_kiskoruakra_artalmas_tartalmak_megitelese.pdf

J/6810 Beszámoló a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa 2011. évi tevékenységéről. NMHH, 2012.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/150268/orszaggyulesi_beszamolo_2011_mediatanacs.pdf

J/10573 Országgyűlési beszámoló a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsának 2012. évi tevékenységéről. NMHH, Budapest, 2013. április 17.

http://mediatanacs.hu/dokumentum/158578/orszaggyulesi_beszamolo_2012_mediatanacs.pdf

Európai Unió

Európai Unió jogforrások

89/552/EGK irányelv, Televíziózás határok nélkül

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31989L0552&from=DE>

97/36 EK irányelv az 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997L0036&from=en>

2000/31/EK irányelv az elektronikus kereskedelemről

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0031&qid=1400351797126&from=EN>

2010/13 EU irányelv az Audiovizuális médiaszolgáltatásokról

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:095:0001:0024:HU:PDF>

Az Európai Parlament és a Tanács 1999. január 25-i 276/1999/EK határozata az Internet biztonságosabb használatát a világhálón található tiltott és káros tartalom ellen folytatott harccal elősegítő többéves közösségi cselekvési terv elfogadásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999D0276&qid=1409829164092&from=EN>

Az Európai Parlament és a Tanács 854/2005/EK határozata (2005. május 11.) az internet és az új online technológiák biztonságosabb használatát elősegítő többéves közösségi program létrehozásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:149:0001:0013:HU:PDF>

Az Európai Parlament és a Tanács 1351/2008/EK határozata (2008. december 16.) az internetet és egyéb kommunikációs technológiákat használó gyermekek védelmére irányuló többéves közösségi program létrehozásáról.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0118:0127:HU:PDF>

A kiskorúak és az emberi méltóság összehasonlítható és hatékony védelmének megvalósítását célzó nemzeti keretek ösztönzése által az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ipar versenyképességének javításáról szóló 1998. szeptember 24-i 98/560/EK tanácsi ajánlás.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998H0560&qid=1409828814170&from=EN>

A Tanács 2002. március 1-jei állásfoglalása a fogyasztók, különösen a fiatalok egyes video- és számítógépes játékok korcsoportok szerinti címkézése általi védelméről (2002/C65/02).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002G0314%2801%29&qid=1409828995844&from=EN>

Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 20.) a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről és a válaszadás jogáról az európai audiovizuális és online információs szolgáltatási ipar versenyképességével összefüggésben (2006/952/EK).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:156:0038:0043:HU:PDF>

Az Európai Parlament 2009. március 12-i állásfoglalása a fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről [2008/2173(INI)].

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0126+0+DOC+XML+V0//HU>

A Bizottság ajánlása (2009. augusztus 20.) egy versenykéesebb audiovizuális és tartalom-ipar, továbbá egy befogadó tudásalapú társadalom érdekében a digitális környezethez igazodó médiaműveltségről (2009/625/EK).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:HU:PDF>

A Tanács következtetései a gyermekek védelméről a digitális világban (2011/C 372/04).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0015:0018:HU:PDF>

A Tanács következtetései (2012. november 26.) a gyermekbarát internet európai stratégiájáról. (2012/C 393/04)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:393:0011:0014:HU:PDF>

Európai Bizottság közleményei és Zöld Könyvei

Zöld Könyv a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről az audiovizuális és információs szolgáltatásokban. COM(96) 483 final, Brussels, 16.10.1996.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0483:FIN:EN:PDF>

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Illegal and Harmful Content on the internet. COM(96) 487 final, Brussels, 16.10.1996.

Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. Consultations on the Green Paper, Commission Working Document. SEC(97) 1203, Brussels, 13.06.1997.

<http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/reg/minors/gpconen.pdf>

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee. Study on Parental Control of Television Broadcasting. COM(1999) 371 final, Brussels, 19/07/99.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1999:0371:FIN:EN:PDF>

Fourth report from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the application of Directive 89/552/EEC „Television without Frontiers”. COM/2002/0778 final.

Second Evaluation Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the application of Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity. COM(2003) 776 final, Brussels, 12.12.2003.

Az internet biztonságosabb használatát a világhálón található tiltott és káros tartalom ellen folytatott harccal elősegítő többéves közösségi cselekvési terv végrehajtásának végleges értékelése. COM(2006) 663, Brüsszel, 2006.11.6.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0663:FIN:HU:PDF>

A Bizottság hatodik jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a „határok nélküli televíziózásról” szóló 89/552/EGK irányelv alkalmazásáról. COM(2007) 452, Brüsszel, 2007.10.24.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0452:FIN:HU:PDF>

A digitális környezethez igazodó médiaműveltség európai megközelítése. COM(2007) 833, Brüsszel, 2007.12.20.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0833&from=HU>

A fogyasztóknak – különösen a kiskorúaknak – a videojátékok használata tekintetében történő védelméről. COM(2008) 207, Brüsszel, 2008.4.22.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0207:FIN:HU:PDF>

A gyermekek védelme a digitális világban. COM(2011) 556, Brüsszel, 2011.9.13.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0556:FIN:HU:PDF>

Európa Tanács

Recommendation 952 (1982) on international means to protect freedom of expression by regulating commercial advertising.

Recommendation No. R (84) 3 of the Committee of Ministers to member states on principles on television advertising.

Miniszteri Bizottság R (97) 19. sz. ajánlása az erőszak ábrázolásáról az elektronikus médiumokban

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/CM/Rec\(1997\)019&ExpMem_en.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/CM/Rec(1997)019&ExpMem_en.asp#TopOfPage)

Miniszteri Bizottság Rec (2001) 8. sz. ajánlása az internetes tartalmakra vonatkozó önszabályozásról

<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=220387&Site=CM>

Miniszteri Bizottság Rec (2006) 12. sz. ajánlása a tagállamoknak a gyermekek felelős részvételéről az információ és a kommunikáció modern világában

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1041181>

Miniszteri Bizottság CM/Rec(2008) 6. sz. ajánlása a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságának tiszteletben tartását előmozdító intézkedésekről az internetes szűrők tekintetében
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1266285>

Miniszteri Bizottság CM/Rec(2009) 5. sz. ajánlása a gyermekeket a káros tartalmaktól és magatartásoktól megvédő, illetve a gyermekeknek az új információs és kommunikációs környezetben való aktív részvételét előmozdító intézkedésekről
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1470045&Site=CM>

Recommendation 1882 (2009) The promotion of Internet and online media services appropriate for minors.
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/EREC1882.htm>

A sorozatban eddig megjelent kötetek

1. Apró István (szerk.): *Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011* (2012)
2. Dobos Ferenc: *Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 1999–2011* (2012)
3. Csink Lóránt – Mayer Annamária: *Variációk a szabályozásra. Önszabályozás, társszabályozás és szabályozó hatóság a médiajogban* (2012)
4. Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: *A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai* (2012)
5. Koltay András (szerk.): *A médiaszabályozás két éve (2011–2012)* (2013)
6. Paál Vince (szerk.): *Magyar sajtószabadság és -szabályozás 1914–1989* (2013)
7. Horváth Attila: *A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején* (2013)
8. Koltay András – Nyakas Levente (szerk.): *Összehasonlító médiajogi tanulmányok. A „közös európai minimum” azonosítása felé* (2014)
9. Dobos Ferenc – Megyeri Klára: *Nemzeti identitás, asszimiláció és médiahasználat a határon túli magyarság körében 2.* (2014)
10. Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: *Közös jogkezelés az audiovizuális médiában* (2014)
11. Apró István (szerk.): *Média és identitás* (2014)
12. Pruzsinszky Sándor: *Halhatatlan cenzúra* (2014)

Médiatudományi Intézet, Budapest
A kiadásért felel Nyakas Levente
Tördelő: Varga Ákos
Megjelent 15,75 (B/5) ív terjedelemben, 250 példányban.
Médiatudományi Könyvtár: ISSN 2063-5222
Médiatudományi Könyvtár 13.: ISBN 978-615-5302-09-1